

194 Schulz.

ŁUŻIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawar : J. E. Smoleř.
Redaktor : K. A. Fiedleř.

Cyřolletnje
15 nsl.

Č. 1.

Januar.

1866.

P ř e d s l o w o .

Z Božej pomocu Łužičan džensa swój sedmy létnik nastupuje. Wot lěta 1860—1863 wot k. kapłana Hórnik, a wot 1864—1865 wot k. redaktora ryčerja Smolerja redigowany, překhadža wón z tymle čisłom do třećeje ruki. Jako časopis, srjedz maćičneho časopisa a Serbskich Nowin stejacy, změje wón tež dale pěknu zabawu a powučace nastawki podawać a to po móžnosći w narodnym duchu, tak zo by pomhał morwych ze spanja budzić, žiwych pak při žiwjenju zdžeržeć a derje zastarać. Dokelž je jemu stare rozdwojenje w pismowstwje wohidne, budže wón tež přichodnje w zhromadnej pismowskej ryči pisać a tak zjenočenje dvojeho pismowstwa přisporjeć pytać. Jeho programm wostanje w powšitkownym tón samy, kajkiž je hać dotal był, a změje wón teho dla podawać: basnje wšitkich družinow, tež w delnjołužiskoserbskej naryči; powjedančka; powjesće, bajki, přisłowa; historiske nastawki, wosebje wo Łužicy a Słowjanstwje; wudželki ze zemjopisa, přirodospyta a druhich wědomosćow; słowjanski rozhlad wo pismowstwje, nawukach a wumjołstwach; dopisy, drobnostki, rozryčowanja Čibki a Mudronja atd. Čim wjacj sobudželačerjow so Łužičanej dostanje, čim skerje budže jemu móžno, swój wobšerny programm wudospolnjeć. Něšto hódne wšak so jeno ze zhromadnymi mocami dosahuje. Duž, nawjedźići Serbjo wobeju Łužicow, zestuřny do krućišeho zwjazka, zo bychmy z česću dale wobstali! Přisporjejmy naše serbske pismowstwo tež z tym, zo

plody svojeje musy, we wjazanej a pėšej ryči, do wšėch rubrikow našeho Łužičana podawamy! Ja prošu wo to nic jeno dla Łužičanoweho wotpohlada, ale tež dla sławy serbskeho mjena. Wosebje pak wobročam so ze swojej próstwu na kk. S. we Ł., Dr. Pf. a B. w D., I. a J. w H., J. w P., Sm., W., Hk., H. a P. w B., W. na Ž., D. a B. w N., W. w Sl., K. w M., S. w Sm., D. w R., B. w Kř., R. w Dr., Dr. D. w Pr., Kr. na S., Kr. w B., J. w H., K. we W., M. w Z., W. w D., K. w K., P. w M., T. w N., K. w L., Šw. we W., W. w B., knjeni I. w H., knježnu W. w B., stud. a gymn. w Pr., stud. w L. atd. atd.

Dale prošu, njech kóždy Łužičana po Serbach hišće bóle rozšěrjeć pyta, přetož Serbjo tónle wužitny časopis poměrnje jara mało čitaju. A ma-li něchtó składnosć, njech tež druhosłowjanskich bratrow napomina, zo bychu sebi Łužičana skazali. — Łužičan změje přichodnje kóždu druhu sobotu w měsacu porjadnje wukhadžeć a je dostać tak derje w knihařni kk. Smolerja a Pjecha tudy w Budyšinje, kaž tež přez wšitke tukrajne a wukrajne knihikupstwa a póstke zastojústwa.

Duž dha džělajmy dale za duchowne zbože našeho naroda, kóždy po swojich mocach a w swojim powołanju! Hdyž so wšitcy Serbjo, kotřiž maja duchowne a materialne mocy k temu, za lěpše našeho lubodroheho Serbowstwa staraju, potom zakćěje nam rjejniši přichod.

Daj Bóh zbože k nowemu létu a k nowemu žiwjenju!

Redaktor.

Z a b i t y .

„Maćerka, ach luba złota,
Wostań, mi tak styskno je!“
Wětr wonka zabórbota,
Maćer synka změruje.

„„Spinkaj, Měrko, spinkaj rjenje,
Jandželk twój će koleba,
K tebi do łóžka so lehnje,
Wóčko tebi zahdzela.““

„Maćerka, ach nank njej domach,
A we lěsu złóstnicy
Łakaja na njeho w štomach
A džeus lěsnič*) pušćeny.“

„„Spinkaj, synko, wowčka moja,
Bóh džě nanka zwarnuje;
Horcotna je hłowčka twoja,
Khorosć we njej njemdruje.““

*) lěsnič Waldgeist.

bje zmjerznychu, přetož ja sym samlutki zbytkny zawostał wot cy-
leho regimenta mojih přecelow. Mój zawrot so radži a woni wšitey
spja hižom na pol sta lět w cuzej zemi — su zabyći. —

Tak so mój rozryčowachmoj, sedžo na kamjeněj lawcy, pod
kotrež ždyn tysac morwych spachu, zabići w bitwje wokoło Serbow
stolicy. Snano běchu to młodžency z dalokich krajow, na kotrychž
domojwrót maćerje a nanojo dolhe lěta podarmo wočakowachu, ale
jih wutroba z ujedopjelnjenej nadžiju wotmjelkny. Kak wjele wutro-
bow so tu wukrwawi — na přikaznju jeničkeho čłowjeka! Nětko
spja w serbskej zemi. — Njeh maju čichi wotpočink w tebi, luba
Lužica!

Haj! praji mój šedziwe, na słowo mócneho Napoleona čehnichmy
tež my do lodojteje cuzby, zo bychmy pobili sławneho Cara w da-
lokim sewjeru. Ale na njehju bě tola hišće sylniši knjez, tón, kiž
ludam mjezy a časy postaja.

Nětko ja mojeho stareho přecela nawabich, zo by mi tola po-
wjedał, kak je so jemu w cuzbje što. Po krótkim přemyslenju bě
wón huydom zwólniwy, spominać na dny swojeje mlodosće, kotraž
njebě jara radostna byla, dokelž bě wón najlěpše lěta we wójsku stal
a so we mnohich bitwach bědžić dyrhjal. Štož wón mi ze swojeho
pomjatka powjedaše, to tudy zdžělu.

Spomić chcu hišće, zo je so tamón šedziwe mjez tym tež k
wěcnemu měrej podał. Wón je swoju brón w lubej wótčinje wotpo-
ložil, a jeho towařšojo, někotre tysacy krutych Serbow, spja na
čuzych honach, kotrež su tež słowjanske, a buchu wot Słowjanow
zabići. Hdy změje krej přelete kónca mjez džěćimi słowjanskeje
maćerje!?

Šedziwe tak započa: Ja nochu spominać na zhromadne hubjeństwo,
kiž nas na puću do Ruskeje podeńdže, přetož to je powšitkownje znate.

Europa ležeše Napoleonej k nohomaj, a tola njebě hišće spo-
kojeny. Róždy wě, kak sylvje so wón na wójnu hotowaše, zo by
sebi tež Rusowsku k nohomaj položil. Duž bě hromadu zehnał ludy
cyleje Europy, kaž to nam tež wójsko pokazowaše, kiž so w móc-
nych sylvach k brjoham rěki Niemen, mjez Pruskej a Ruskej, bližeše.
W městačku Wjelkovsk připowjedži Napoleon na dnju 22. julija 1812

ruskemu Carej wójnu a hižom džen pozdžišo překroči na pol millijona wojakow z 80,000 konjemi rěku Niemen. Přecáh traješe tři dny zaspochi. W Napoleonowym wulkim wójsku stejachu přez 21,000 Saksow. Ja běch podwyšk pola kanonirów, nawjedowaných wot majora z Hiller. Na 1200 kanonow sobu wjezechmy. Běchu mjez wójskom ludy z Portugalskeje, Spaniskeje, Francowskeje, Italskeje, Austriskeje, Němskeje, Hollandskeje, Šwajcarskeje a Pólskeje. Z teho je widзец, kak pisane a kak mócné Napoleonowe wójsko běše, přetož wón steješe nětko na wjerchu swojeje krasnosće. Zawěrnje! to bě wšehomóna syła a kajki njezbožowny kónce bě wšitkej člowskej hordosći wotsudženy!

Prawa wjeselosć pak mjez nami njebě a drje tež nic wosebna jednota, přetož žadyn rady do njezuateje cuzby njećechnje. Slowo jeničkeho muža, Napoleona, bě tajku babelsku měšćenju mjez ludy přinjelo. Ludy běchu do njemocy zapadnyły před jeho wokom, kaž so powjeda wot wšelkich zwěrjatkow, zo před hadom stróželow dla nječekaju, ale so jemu spózerać dadža.

Kóždy lud cheyšě lěpsi býć, dyžli drubi. Kóždy cheyšě nad druhim kujezić — a duž poslušachu jeničkemu člowjekej a mějachu wšitey čerpic. Wjele česće smy dobyli, ale ta njeprěwazi přětrate hubjenstwo.

Tak čehnichmy hjez wulkeho zadžewka pomalu do Ruskeje. Přez město Wilno podachmy so na Smolensk we hlubšej Ruskej. Tu dočakachu nas Rusojo; hižom běchu do wójskich rjadow zestupali, a to tamnu stronu města a rěki Dněpr. Woni drje běchu město wobsadzić cheyli, ale to so jim našeje spěšnosće dla radziło njebě. K powitanju ruskeho Cara Alexandra běchu wosobni měšćenjo před městem krasny stan natwarili. Wón bě napjelnjeny ze wšelakimi dobrymi jědzemi. Ale Alexander njeprěndže ze swojim wójskom hač do města, dokelž Napoleon naše wójsko spěšnje mjez Smolensk a Rusow postawi. Sta so to džen 17. augusta. Měšćanska rada bě nětko njemožnje zastročena, přetož što cheyšě činić? wona dyrbješe nětko Napoleona powitać a činić, jako by židžany stan za njeho přihotowany byl. Měšćanosta powita Napoleona, kiž na khwilu před městem wodychny, a pokaza jemu drohi stan. Napoleon pak kaž zły

duch do města jěchaše, njepohladawši na dobre kuski. Zdobom přikaza krute postupjenje přećiwo Rusam a kanony počachu hrimotoać. Bitwišćo hu hnydom z kurom pokryte, jako by widžeć dać nočeylo roztorhane člowske čěła. Adjutantojo kaž zli duchojo po bitwišću jěchachu. Kóžde wokomiki dostawachu přikaznje, kak a hdže dyrbja třěleć. Tež Napoleon po krwawnym polu hanješe, tu a tam pohana-
nawši. Bórzy wokoło nas sepje morwych ležachu; to pak nas nje-
moleše, ale čím njemdřišo Rusam kule sćelichmy. Naša šesta baterija
woheń a kule tak sylnje pluwaše, zo blizka rusowska skoro zasta.
My běchmy jara sprócni, ale dobreje nadžije, dokelž jeno mało bližšich
towařow spada. My pak tež za nimi khwile hladać njemějachmy,
wostajichmy jich w Božim mjenje ležo, dokelž běše so ruske wójsko
na zawrot podało.

Tak honjachmy so bjez přestaća skoro tydzeń pospochi za Ru-
sami, ale jeno stopu za stopu mózachmy postupować. Dokelž nam
woni wšitke sydlešća před nosom spalichu, dha bě nětko hižom wulke
hubjeństwo mjez wójskom. Wosebje bě nam přezažna zyma jara wob-
ćežna. Džen 7. septembra překročichmy rěku Moskwu a wuhladachmy
před sobu z nowa ruske wójsko. Kanony hnydom saso k powitanju
wujachu. Zatrašne řezanje so započa. Zemja ržeše wot žalosneho
třělenja, kotrež tři dny pospochi traješe.

(Přichodnje dale.)

Dowěrjenje na Boha.

(Wot Mahlmanna.)

Njespušć nadžej, wutroba,
Junu kwětki šěipaš rjane;
Twój Wóte, sama dobrota,
Próstwy njepřeslyša žane.
Na Twoju wón dowěru
Dele hlada z miłosću.

Mroki přikhadžeja, du;
Twař na miłosć Twojoh' Boha!
Horje wjedže k wjeselu
Wichorata čemna droha;
Tola Wjeřšny njedrěma,
Duž so njestrož njewjedra!

Na skalinje kótwicuj,
Zběhń so k Wótcu njebjeskemu,
Swoje horjo wotewrjaj,
Ból najhlubšu wuskorž jemu;
Wón tón miłosćiwý Če
Wokřewja we zrudobje.

Wutrobitosć njespušćeje,
Bóh Či sćeje posyljenje,
Z ruku, džiwý činjacej,
Njebo zaso jasni rjenje.
Wón je sama dobrota;
Njespušć nadžej, wutroba!

Přel. Fiedler.

W j e ě o r.

(Wot J. B. Dresslera,
seminářskeho direktora w Budyšinje.)

<p>Mjelk hona kryje čěmnite, Wšo zanka wóčko zasparne. Njeh směrki nócne džeja, Na njebju hwěžki steja. Bóh na nas kedžbuje Tež w nócnej émowoće.</p>	<p>Nětk slóncu swój skutk dokonja A žohnowanja wjele da. O dajmy ruku temu, Kiž swój běh runa jemu: „Če měr kryj, přečelo, Spi w drěmkach čišinko!“</p>
---	---

Tu smjertnym slóncu na swěće
So přeco jasnje njesměje.
Kaž nóc po dnju so wróći,
Tak horjo radosć mróći.
Nam rjeknje hwězdžina:
Bóh nocy pósćela!

Přel. Fiedler.

Pućowanje do Wařawy a Krakowa.

(Wopisuje M. Hórník.)

Hač runje naša serbska Lužica nima wulke po cylym swěće znate města, hač runje njemóže so khwalić z dźiwami přirody, druhđe njewidžanymi, hač runje njeblyšći so z mocu a slawu w historii krajow; je tola často wopytowana wot wosobnych hosći z dalokich stronow a wopominana we wučenych knihach wšelakich narodow. A čeho dla? Dokelž je so tudy dźěl serbskeho a z nim slowjanskeho ludu před poněmčenjom wukhował, kotryž sej swoju ryč jako wot Boha datu wysoko waži a z jeje pomocu k prawej zdžělanosći dospěć chce.

Kaž je naša Lužica druhim zajimawa jeje wobydlerjow dla, tak bě mi hižo dawno wopytanja hódnny kraj, w kotrymž je pólski nam bratrowski lud žiwy. Hdyž cheych do Pólskeje jěć, njemóžeže tón a drubi Němc zapřijeć (a někotryžkuli je mi to w swojej dobroće do wočow prajił), kak móžu k wjeselu tola do Pólskeje pućować; ale Slowjan ma tu samu, jeli nic wjetšu zwjedźiwosć a luboć k ludej a jeho duchownym wodžerjam, kotraž so w němskej wutrobje na př. za „Schwabenland“ abo za schleswigholsteinskich „bratrow“ hori. Škoda, zo so we wšelakich europiskich konferencach jenajka měra jenož we

loháčach, puntach a kórcach atd. wuradźuje, a zo so jenajka měra za ludy a narody hišće wunamakala njeje!

Hdyž běch tak wotradźenja druhich wotrazyl a někotremužkuli rozestajil, w čim je wopytanje naroda a k temu pólskeho zajimawše hač wopytanje wulkeho města abo wysokich horow, wotjědźech jeneho dnja w septembru rano z lubeho Budyšina, wězo po železnicy. W znatych serbskich stronach so dolho njewježeš a tež mjazy kraja pod „krónu mlódnej ručanej“, zbožownje kóejaceho, sy w krótkim přejěl. W pruskej Łužicy rozšěrja so přeco bóle Zhorjelc, kotryž na léwej stronje widziš. Zhorjelc, jene z lužiskich „šesći měst“, je drje z Lubanjom wot štyri saskołužiskich městow l. 1815 wottorhnjene, ale w jenym nastupanju njesu mjazy widžeć; jeho towarstwo wědomosci džěla z němskim jazykom hišće w mjenje cyleje njerozdźěleneje historiskeje Łužicy. Duž sej wučeni Serbjo a Němcy dotal Zhorjelc khwala, hač runje Serbja swojemu towarstwu „Maćicy Serbskej“, w kotrymž su sami knježa, hišće bóle rozwiće a rozkčěwanje přeja. „Kóždemu swoje“! (Suum cuique) praji pruski kral, a my přistajamy: „Džeržmy sej swoje!“ Hižo na pruskich wozach sedźicy přejědźechmy rěku Nisu (Neisse poněmčenu) a wostajo nowu železnu koliju do Lubanja wjedźacu na prawicy dolećichmy přez wulku holu do Penziga (Pěnska) a Kohnfurta (drje Brodu při rěcy Čornej abo Tschirna). Kohnfurske wulke dwórnišćo drje je w holi samotne, ale na wšě strony padaja štomy, zo bychu twarjenja rostle. Je tu prawy křižny puć, železnica do štyri stronow: do Zhorjelca, do Barlina (přez Frankfurt nad Wódru), do Lubanja a do Wrótslawja. Słyšiš tu hižo jara po barlinsku ryčće, tak zo wěš, zo sy w Pruskej; tež móžeš lačnosć hižo z barlinskim bělym (Weissbier) stajić. Za poł hodźiny jězdy běchmy hižo přez rěku Kwisu (Queis), kotraž wot swojeho spočatka hač nimale do swogeho wuliwa do Bobra mjezu mjez pruskej Łužicu a Šlezyskej tworí. Nětk bližachmy so k Bólesławju (Bunzlau), kiž rjenje při Bobrje leži. Zo je so tu plódný němski spisowac, „krónowany“ Měrcin Opitz, reformator němskeje prosodie a metriki, l. 1597 narodźil, to nam Serbam ničo njepomha; wužitniše je nam, zo su z tudomneho seminara, kiž je so nětk do woprawdže krasneho noweho twarjenja přěsydlił, někotři horliwi wučerjo za Serbow pruskeje Łužicy wušli. W samej

runinje so wjezo běchmy přez Kaiserswaldau a Hainau za dobrou hodzinu w Liegnitzu (Lěbnicy), kotrež němski napisane mjeno mamy we wšech pruskich serbskich wsach, dokelž pruska Hornja Łužica do knježežskeho wokrjesa Lěbnicy słuša. Město je něšto wjetše dyžli Budyšin. Krajina je historiscej wažna; přetož hač sem dorazychu w léce 1241 džiwi Mongolowje, kiž tudy lěbniskeho wójvodu Hendricha zbichu a potom k poŕdnju čehnjechu. Tu přewiny při řecy Katzbach Blücher Francózow w auguste l. 1813. Moje spominanje na tele bitwy bu wožiwjene přez syły wojakow, kotrež w dwórnišću stejachu na dompuću z wjetšich manoeuvrow pola Swidnicy (Schweidnitz). Wot tudy do Wrótsławja je hišće wósom mil, ale puć je malo zajimawy; jenož to je spomnjenja hódne, zo za Maltschom a pola Neumarkta něhdže 5 mili zдалenu horu Sobotku (Zobten, 2246 stopow vysoko) z boka Swidnicy z runiny so zběhać widziš, na kotrež su so něhdy Słowjenjo skhadžowali a kotraž je nětko wot wrótslawskich měšćanow a študentow jara wopytowana. Hdyž běch na puću hišće poznal, zo su Šlezakowje runje tak přecelni (nětko praji so „gemüthlich“) a zdwórliwi kaž so Saksowje khwala, přijědžech w dobrym towarstwe w dwěmaj popoŕdnju do Wrótsławja, wot Němcow „Breslau“ a po saskim wuprawjenju „Preßlau“ mjenowaneho. Wrótsław wobzanknych sej bliže wobhladać, nic jenož dokelž bě něhdy pólski, ale dokelž tudy naši serbscy mlodžencowje wobeju wěrywuznaćow na wysokej wučerňi Viadrinje (Přiwódrowskej) wědomosće čerpaja. W tym smy sej wšitey runi, ze we Łužicy wysoku wučerňu nimamy a zo so teho dla na daloce rozpuće podawamy jeni do Lipska, druzy do Prahi a zasy druzy do Wrótsławja, abo do Halle a Berlina. Štož nas w lubej Łužicy hromadu wjedže, njejsu zasy města a hory, ale je naš serbski lud a jeho duchowne potřeбноće!

(Pokračowanje.)

Tyranstwo 19. stotka w Delnych Łužicach.

„Smy džakowano Bohu w 19. stotku žiwi!“ tak k swoje muspokojenju sebi prajimy, hdyž něšto njekmane, džensnišej zdžělanosći njeprisprawne abo našemu prawozachuću přeciwne nas podeńć hrozy, w tej dobrej na-

džiji, zo džensa wjacy městno njenamaka, štož něhdy w časach hrubeje samopašnosće so derje bě stać mohło. A woprawdže, nětčiši stotek je tak zjawne polěpški docpil, zo móže z wjetša z hordom na svojich šědźiwych prjedomnikow zhladować; žiwy postup we wumjelstwach, wědomnosćach, wunamkanjach, powšitkownej zdźělanosći a zdobnosći začemiwa khětro skutki prjedawšich hrubišich časow, tak so nětko, — kaž něhdy Grichojo na wukrajnych (barbarow) — z njelubosću a mjerzanjom na př. na kecařske sudy, kuzlařske processy, přesěhanja Židow a něhduše tyranstwo knježich a ryčerjow so spomina, jako by nětčiši narod Bóh wě kak daloko wot hrěchow svojich prjedomnych nazdala wostał. — Hlej, jako bu něhdy naš čichi ratařski serbski lud, po nětčišich Němcach srjedź Sale a Wódry hač k baltiskemu morju rozšěrjeny, po wjacy dyžli 200 lětněj wójnje přemoženy; jako markhrabja Gero 30 serbskich wjerchow při jenej hosćinje, jim wot njeho pod wudawanjom přecelstwa wuhotowanej, ludařsey da skóncować; jako ze „Slave“ słowo „Sklave“ sěmichu a to přisłowo nasta: „Hau' zu, es ist ein Wende!“; jako běchu přewinjenych Serbow za hjezprawnych a hjezčestnych wuwolałi, haj jim tež zdźěla nałożowanje maćernej ryče při smjerći zakazowachu: tehdy, so wě, knježeše tyranstwo a zjawne zabiwanje mjez němskim a serbskim narodom. Te časy, prajiš, su nimo, a postup nowšeho, časa Serbej a Němcej jenajku plaćiznu dawa; ale što by tón postup cheł khwalić, kiž na město zjawneho potajne zabiwanje staja? Jeno na snadniše, potajne wašnje wospjetuje so tyranstwo něhdušich časow tam, hdžež, kaž w Delnych Łužicach, mólčkemu stadlešku Serbow, swěrných a lojalnych kaž hdy žadyn narod, ze zamyslom poslednje žiwjeńske žily w šulach a cyrkwjach podwjazuje. To so pak stanje z tym, zo na město serbskemu ludej dućownu cyrobu podawać, jemu tu samu zapowjedza, a hač runjež hewak so pastyrjo stadla dla postajeja, a nic na wopak — tola serbskeje ryče njemócných inspektorow a wučerjow jemu powola, serbske šule do němčowařnjow přewobroćeja, haj tež k dušow pastyrjam němskich duchowných wuzwola a jich serbskim duchowným do prjedy čabnu. W Delnych Łužicach su drje wosady, w kotrychž so mało abo z cyla wjacy serbski njeryči (jako w žarowskim wokrjesu, hdžež móže so teho dla hjez škodowanja w šulach a cyrkwjach němski wu-

čić, za to su pak w khoćebuzkim, hródkowskim, haj tež w kalawskim
 wokrjesu z wjetša hišće cyle serbske wosady, kotrymž by čisće něm-
 ska šula a Boža služba cyle njewužitna a bjezdžakna byla; skónčnje
 namakaš tež tajke, w kotrychž wosebje mužscy (wjele mjenje žónske)
 trochu němski za wšědne žiwjenje rozemja, na němске a serbske
 Bože služby khodža, tola sami bjez sobu w domach wšědnje jeno
 serbski ryča a swój wužitk z němскеho přédowanja sami najdoklad-
 nišo poznamjenja prajicy: „My rozmejomy to nimske prjadkowanje
 hakle přawje, gaž jo tek serbski smy slyšali.“ Zjawne je, zo tež w
 tajkich wosadach wo wužitnym skutkowanju w šuli a cyrkwi bjez
 serbsкеho jazyka žana ryč njeje a być njemože. Teho dla su tež
 někotři wustojni mužojo, jako kn. seminařski direktar Špieker w Neu-
 zellu při składnosći za nuznosć serbsкеje ryče při wudželowanju na-
 božiny zjawnje wustupowali. Podomnje wupraja so na wobšěrne
 wašnje česće a džaka hódny nastawk w delnjolužiskej němскеj gazeće
 (Khoćebuzu 1865 str. 55 a d.), hdžež bjez druhim takle rěka: „Kře-
 scánska wučba ma so młodžinje, ze serbskich domow do šule přikha-
 dzacej, w serbsкеj ryči wudželeć; ta sama jej němски podawana wo-
 stanje jej něšto cuze, ducha a dušu njejimace, štož jej wutrobu njezhřeje,
 ju k lubosći k najswjećišemu njezbudžuje, ale ju prózdnu, zymnu a
 bjezdžakniwu wostaja. Serbska křescánska wučba wodži serbsku
 młodžinu cyle binak k Bohu a Křystusej, dyžli němska. Teho dla
 je tež nuzne, zo młodžina serbskich wosadow w šulach serbsке čita-
 nje nawuknje. Doniž w domach a we wšědnym žiwjenju serbski so
 ryči, doniž na serbsке Bože služby so khodži, njesmje tež w šulach
 serbsке čitanje přestać. Je to jara wažne. Abo móže so snano z
 wědowstwoweho stejnišća žadać, zy by žiwa ryč, kaž to serbska je,
 zašla? To by z wědowstwowymi prócowanjemi nowišeho časa, na
 slowjanske ryče zloženymi, mało hłosowało. Njeje wjele skeršo Ser-
 ham a jich rozomowstwu wužitne, město jeneje dvě ryči, serbsku a
 němsku, ryčeć, čitać a zakhować? A što bychu Serham te wužitne
 serbsке časopisy, we Lučicach wukhadžace, pomhaće, hdy bychu w
 šulach serbski čitać njenawukli? Z cyla je zdžerženje serbsкеje ryče
 (tež přez čitanje) wažne za cyle nabožne a duchowne žiwjenje Ser-
 bow. Swoje domjace Bože služby n. př. džerža, kaž so samo wě,

po serbsku. Te same pak přestanu, tak ruče hač Serbjo za mlode lěta wjacj serbski čitač njenawuknu; přetož Němčina nabožnosći w serbskich domach nikak njetyje. Němski čitane a wučene słowo Bože ani w mlodžinjje ani při dorosćenych tón kwas so njesćini, kiž teho stareho čłowjeka přeķiše a noweho čłowjeka plodži. Dušow zbože čerpi, hdžež so pomocne wěcy Božeje hnady křesćanej w njeprispawnej, wopačnej formje wudželuj. Tajka pak je ta euza, němška ryč tam, hdžež je w šuli, cyrkwi a domach serbskeje wosady serbska ryč njewotpokazomna nuznosć. Nima so wobžarować, zo jejuu wažnosć a nuznosć w tymle nastupanju často njepoznawaju, ju zanjerodža, haj wotstronić pytaju! Z tym wulka škoda so načini w swjatyh, najwažnišich wěcach žiwjenja. Božemu kralestwu, Křystusowej cyrkwi škoda z teho nastawa. Na duchowne zbožo cylyh wosadow, na dušow zbožnosć wjele tysacow ma so tu džiwać! —

Tak maš w hródkim wokřjesu jasynsku wosadu, kotrejž běchu, kaž někotrej drugej hižom přjedy, njedawno po wotstupjenju jeneho serbsko-němskeho duchowneho čisteho Němca postajili. Je pak w tutej wosadze wosebje jena wjes z wjele stow wobydlerjemi tak čisće serbska, kaž lědy žana po cyłym hródkim a křoćebuzkim wokřjesu, a po wobswědčenju přjedawšeho duchowneho hewak najpobožniša a křesćanscy zmysleniša, ta skorčeše zjawuje: „nětk nimamy dale nič wot svojich kemšenjow, kbiba zo do cyrkwy džemy a swój čichi „wótče naš“ serbski so pomodliwši — wróćimy so zasy, kaž smy přišli, hjeze wšeho rozwučenja, hjeze wšeho trošta a natwarjenja přez němске přėdowanje!“ Jako junu susodny serbski duchowny njedželski džen do wosady swjeho tu němскеho susoda přišėdi do přitwarķa stupi, hlej dha wobda jeho na dobo, kaž pčolki matku, syła luda naležnje prošo, zo by jim tola zasy — najradšo huydom — za dolhe lěto parowanu serbsku spowjėdž džeržal — ale bohužel podarmo! — tón němски pop to njechaše! Kelko duchowneho hlóda, a kelko duchowneje lačnosće wón njezespokoji, wosebje při khorych a smjertnych póstolach, dyrhješe jemu tola naposledku zjawne bý a plody jeho skutkowanje, t. j. delestłóćenje ewangelskeje Božeje služby k „operi operato,“ wotwobročowanje wot cyrkwy, přestupowanje k starolutherskim, běchu jemu snadž swėdomnje zbudžili; wón pytaše druhu službu.

Nětko dyrhjal sebi myslíc, budžetej tola wyšnosć a knježstwo za wbohu wosadu swěru wo Serba so postarać; — ale smorže! — Młodeho Němea chcedža zastarać, kotryž zaso ani słowčka serbski nje-
može! — Dźiwnje, zo ludžo, kotřiž hewak najsnadnišeje ujezdobnosće
so zdaluja, tola so njestróža, najwjetšu njeprawdu na cyłych wosadach
wobenić. Njerěka to: kuntwory cydźić a slonje (Elephanten) spóžerać?
— Hewak witana wuryc: „my žaneho Serba k wobsadženju tuteje
služby nimamy,“ pokaza so tudy prózdna: jedyn delnjołužiski Serb
so zamłowi, — ale wón, kiž by dwójcy; serbski a němski, so pró-
cować měl, bu z tym wottrašeny, zo jemu prjedy dawany přiložk k
mzdzi zapowjedźichu, kotryž knježstwo (Patronat) jeno Němcej při-
zwoli — najskeřšo po přisłowje: „čehniwemu konjej najmjenje wowsa
dawaja;“ — drubi Serb, to je spisaćel sam, — njehladawši na mzdu,
bu wotpokazany z tym słowom: „Patronstwo nechce žaneho Serba!“
— a „stat pro ratione voluntas!“ — Što měniš, kajke wobpřijeće to
knježstwo, kotrež wo potrjebu, duchowne zbože a nuzu svojich
wosadnych ničo njerodzi, wo svojich patronskich přislušnosćach změje?
Snadž myse sebičeho kuježka w amerikanskich južnostatach, abo
mysle starodawno-ryčerskeho tyranstwa, — k najmjeńšemu tola kře-
sćanske nic, — a lohko so wěri, zo bychu wosadni wjela radšo za
Žida, dyžli za tajkeho křesćanskeho patrona swoje cyrkwinske dobro-
prošenje činili. — Tola dosć, w tej wosadze, hdžež bě před ma-
lótami hišće $\frac{2}{3}$ serbskich, a jeno $\frac{1}{3}$ němskich zastojnskich wobstara-
njow nuznych, so nětko zasy jeničey němski skutkuje. Duž móžeš po-
tom k př. čitać (Spremb. Bl. 62. c.): „Wóndanjo wupraješe so jena
Serbowka w nastupanju němskeho čelneho předowanja, jejnemu njebo-
čičkem muzej dđeržaneho, prawje kharakteristicy: „telko wšak zro-
zemjach, zo su mojemu njebočičkem muzej Hans rěkali!“ — Dale
móžeš slyžeć zrudnu ironiju: „T..enjo chcedža na krala pisać, zo by
jim Tibečan-modleřsku mašinu spožčil!“) a t.r. — Tu sudž nětko sam,
luby čitarjo, hač naspomujene zakhadženje w Delnych Łužicach na-
pismo tychle ryněkow woprawdže ujezasłuži, a hač to njeje tyranstwo,

*) Jako drohu spomnjeńku bě sebi něhdy pruski prync mašinu, kajkuž
Tibečenjo k svojim modlitwam nałožuja, sobu dom wzał.

jenemu njemócnemu narodej jeho swjatostwo rubić, w jeho cyrkwjach a šulach přez wobsadzowanje z Němcami jemu duchowne žiwjenje wotřeznyć a jeho ryč mjelčo, nimo zjawneje potreby, žiwu pohriebać, dokelž je wšelakim druhdy wobćežna? Jenó tyrana noha potepta surowje, štož jej je na puću, było-li tež poklad pošny dušnosće a lubozneho žiwjenja! — — Skónčnje, nic wosobam, ale princepjej plaći wozjewjenje naspomnjeneho zakhadženja, kotrež, hdy by wospjetowane za prawo so měło, by zaposłanc-Vinkowe słowo dopokazalo: „Nje prawda je wšeje haniby zbyła!“ —

Tutón nastawk bě spisaćel Němcam k rozpomnjenju a k dopomnjenju w barlinskej narodnej gazeće podarmo spytał wotčićeće dać jako appellaciju na tu samu jich prawomysl, kotraž so njedawno nad Šleswigom rozhori. Tón samy nastawk tu wospjet maš serbski, — k čomu? — 1) zo by sam do swojich pažow pomasał, hač tola něhdže kusk tamneho tyranstwa sobu nječěriš pak ludžom k lubosći, pak z čelnej lénjosću Serbsćinu zakomdžo — —; k 2) zo by tež z džakom póznał, kak so ty lěpje maš, dyžli wbozy bratřa tam delkach, kiž ty pod runym tyranstwom njejsy; a k 3) zo by Serba w sebi wučul a zymneje wutroby z prózdna njepríhladował, kak družy so prócuja, ale ruku w ruce z druhimi Serbstwo pomhał zběhać a nosyć a přisporjeć. Hlej k temu maš Maćicu Serbsku, towarstwo narodnych wótčincow. Sy-li sobustaw, druhich nakazaj! sam budž mjez nimi nic najšpatniši!

Slepjansk i.

Słowjanski rozhlad.

Professor Milovuk w Belgradže wudawa wot noweho lěta měsačnje dwójcy serbsku ilustrowanu nowinu pod titulom: „Belgradske ilustrowane novine.“ — Alexander Andrić w Belgradže je kónc zaždženeho lěta dwaj zešiwkaj swojich zeběranych novellow wudał. — Dotalny tydzenik „Zukunft“ wot 1. jan. t. l. jako dženík wukhadža. — Wot „Mistra Jana Husi sebrané spisy české“, z najstařšich žórłow přez K. J. Erbena k čišću přihotowane, wuńdže njedawno 8., 9. a 10. zešiwk, a wobpřijeja tele zešiwki 30 přédowanjow Husoweje postille. — We Winje založi so pod mjenom „Jednota sv. Methoděje“ towarstwo k spomožowanju nabožeństwa, duchowneje a moralneje zdžělanošće mjez Čechami, we Winje a w bližšej wokolnosći bydłacymi. — Małoruski organ „Mera“, w separatistiskim zmysle wudawany, je z 18. číslom přjedawšeho lětnika zašoł. — W Belgradže je Dr. Maćić

serbski přeložk wot Schweglerjowych stawiznow filosofije wudał. — W Zahrbje bu njedawno w tamnišim dziwadle drama „Miloš Obilić“ wot J. Subotića přeni króć hrata a ze spodobanjom přijate. — Fotograf Diwišowski w Laibachu chce pod titulom „Pohledi krajske dežele“ jedyn časopis ze slowěnskimi a němskimi tekstami wudać. — Kapital za wudaće pismow njeboičkeho Vuka Stefanovića Karadžića je hač na 6,521 šesnakow přibyl. — „Srbska Sloboda“, w Genfu wukhadžaca, podawa krótki přehlad serbskeje literatury wot Mil. Kujundžića. — Zamoženje přichodneje južnostowjanskeje akademije we Wagramje, kotrejež wustawki přeco hišće na wobtwjerdženje wotčakuja, wunoša hač dotal 270,000 fl. — Wudawkowy budžet serbskeho narodneho dziwadla w Nowym Sadu je za lěto 1866 na 23,759 šesnakow postajeny. — Dr. Vladimir Tomsa, dotalny assistent fysiologiskeho instituta při medicinisko - chirurgiskej Josefowej akademiji w Prahy, bu na universitu do Kijewa powołany a je so tam teho dla njedawno podał. — Za natwarjomne česke narodne dziwadlo bu hač dotal 188,687 šesnakow podpisaných. Wyše teho su k tutemu wotphladejz mnohich stron wulke hromady twarjejskeho materiala, kaž tež darmo wuwjedženja wšelakich džělow přilubjene. — Towarstwo „Swtobor“ w Prahy, k podpjeranju českich spisacelow založene a hakle něhdže 3 lěta wobstejace, wobsedzi w tu khwilu zamoženje, na 26,000 fl. sylne. — W Pešće wuńdže njedawno w serbskej ryči: „Swjate pismo. Genesis abo přenje knihi Mójzasowe. Přeložene wot Dj. Daničića.“ Přeložk jako jara korrektny khwala. — Slowakska Matica wuda w běhu tutech dnjow k rozdarjenju mjez swoje sobustawy ilustrowany „Národní Kalendár na rok 1866.“ Tón samy je 20½ listnow tolsty a podawa wyše zwučených protyčnych džělow 19 wobšěrných artiklow, w narodnym duchu spisanych. — Džeń 6. januara bu w Prahy česka originalna opera: „Braniboři a Čechách“ wot Smetany přeni króć hrata. Wona so wubjerno radži, tak zo bu komponist z wosebnej slawu počesćowany. — W Prahy wumrje 6. jan. professor Skřivan. Wón bě jedyn z najwučenišich matematikarjow a při wšej swojej slawnej wučenosći tola tež jara horliwy Słowjan.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Za pismowstwo lužiskich Serbow so w tu khwilu wjacjy džěla, dźyli hdy prjedy. Tři towarstwa a šěsć časopisow so za duchowne zbože lubowaneho serbskeho luda staraju. Su pak to tele towarstwa: 1) „Maćica Serbska“, založena w lěće 1847; 2) „serbske lutherske knihowne towarstwo“, založene 1862 wot fararja Imiša w Hodžiju; 3) „towarstwo SS. Cyrilla a Methoda“, založene w lěće 1863. A tele časopisy: A. Hornjo-lužiske: 1) „Serbske Nowiny“. Politiske nowiny z nawěštnikom, tydžeńscy wudawane. Redaktor ryčeř J. E. Smoleř. Wu-

khadžeja z lěta 1842 w Budyšinje; 2) „Časopis towarstwa Mačicy Serbskeje.“ Nawukowne pismo, lětnje w dwěmaj zešiwkomaj, něhdže 4 listna wobzahacymaj, wudawane. Redaktor progymnasialny direktor Buk w Dreždžanach. Wukhadža z lěta 1848 w Budyšinje; 3) „Missionski Posol“, měsacnje wudawany. Redaktor farař Rychtar w Kotecach. Wukhadža z lěta 1854 we Wojerecach; 4) „Łužičan“, měsacny časopis za zabawu a powučenje. Redaktor seminarski wučer Fiedler w Budyšinje. Wukhadža z lěta 1860 w Budyšinje; 5) „Katholski Posol“, cyrkwinski časopis, wot tow. SS. Cyrilla a Methoda měsacnje dwójcy wudawany. Redaktor kapłan M. Hórnik w Budyšinje. Wukhadža z lěta 1863 w Budyšinje. B. Delnjolužiske; 6) „Bramborski serbski casnik.“ Politiske nowiny, tydžeńscy wudawane. Redaktor wučer Šwjela. Wukhadža z lěta 1848 w Khočebuzu. — Bóh žohnuj dale naše Serbowstwo!

☉ Z januarom nastupuje swój druhi lětnik „Slavisches Centralblatt“, wot měsaca oktobra tudy w Budyšinje pod redakciju našeho, po wšem słowjanskim swěće slawnje znateho Smolerja tydžeńscy w němskej ryči wudawany časopis za literaturu, wumjóstwo, nawuki a nationalne interessy zhromadneho Słowjanstwa. Tón samy podawa jara wosebne wěcy a je čim bóle čitanja hódny, čim sylnišo Słowjanstwo z kóždym dnjom na wažnosći přibjera. Štwórtlětna plaćizna 1 tol.

+ K podpjeranju za čišć serbskeho słownika darjachu njedawno našej Mačicy Serbskej pruscy lužiscy stawy **200 toleř** a k. baron ze Schönberg-Bibran nad Łuhom **100 toleř**. Bórzy po započatku słownikoweho čišća hižom k temu dachu naše wysoke kral. ministerstwo **200 toleř** a sakscy lužiscy stawy **300 toleř**. Bóh luby Knjez, nad našim serbskim narodom ze zjawnej mitosću rukowacy, žohnuj tutech wysokich dobročelow časnje a wěčnje!

‡ Serbske luth. knih. tow. je njedawno wudało: a) Swjaty póst z póstnej harfu. Přel. wot M. Domaški, far. w Nosacicach; b) bibliski pućnik na lěto 1866, zestajany wot K. B. Kaniga, far. w Klukšu; c) přehlad dokhodow, wudawkow a zamoženja towarstwa. (W zańdženym lěće měješe towarstwo 1008 tl. 14 nsl. dokhodow a 895 tl. 3 nsl. 4 np. wudawkow. Zamoženje towarstwa w pjenjenzach a knihach wobpřija 945 tl. 17 nsl. 7 np.)

Listowanje.

Knjezej Č. w Pr. Póselku sym z džakom dostał. Loni připóslane nastawki a basnje přindu po času wšě k wotčišćenju. Prošu wo dališu podpjeru. — Kn. J. w H. Waš nastawk: „wzajemnosć“ přindže w bližším čisle. Njezabudźće dale na mnje myslić.

ŁUŻIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawaf : J. E. Smoleř.
Redaktor : K. A. Fiedleř.

Cyřolletnje
15 nsl.

Č. 2.

Februar.

1866.

Bratram serbskim!

(„Jednoće“ poswjećene.)

Aj, bratřa serbscy, prajće mi,
Što wutrobu Wam zwjeseli?
Hdyž pěnjo běži piwo
Ze suda dubowoh',
Nam brune wobradžiło
Je w korčmje towafstwo.
Haj derje je, haj krasnje je,
Hdyž bratřa sedža při piwje.

Aj, bratřa serbscy, prajće mi,
Što dale dušu zwjeseli?
Při hudźbje holčki rjane
Na lesnej rejwafni;
Hdže wjesele nam žane
Swět rjeńše poskići?
Haj spěw a reja serbowska
Je za nas radosć jandželska.

Tež, bratřa serbscy, prajće mi,
Što ducha w zrudźbje zwjeseli?
Hdyž z pincy winko jasne
We škleńcy parli so,
Dha horjo žije časne,
Swět kóćeje rjenišo.
Hlej, winko złote zahoja
Či twoje rany, wutroba.

Nětk, bratřa serbscy, praju Wam,
Nad čim ja swoju radosć mam:
Hdyž hluboko mi hlada
Do duše Słowjanka!
To je, štož sebi žada
Měć serbska wutroba.
Haj, bratřa, lubosć Słowjanki
Je njebjo moje na zemi.
Čěšla.

Rozlemjena nadźija.

(Spomnjeńka na dzeń 28. jan. 1866.)

We różowym swětle bě zeskhadžala
Mi nadźije zernička zybolata.

Ta žiwjeńske mroki mi rozjasnješe
A wutrobu młodžeńsku wohrjewaje.

Z njej' přichod so blyšćeše purpurojty,
Mi paradiz kiwaše wokřewjaty.

O kak běch ja zbožowny na swěće tu,
Zo nadźije pruhi mje postrowjachu!

Na jandželskich křidleškach zlečichu mi
Prječ lětka pod dychami edenskimi.

A hlej, jako hwězdzička dejmantowa
Mi docpiće hižom bě připojdzila —

Dha čorna ach mróčel so přibližeše
A wuhasny zernički zyboljenje. —

Z tym nadziej najrjeńša bu rozlemjena —
Najcuniša zbožownosć zahubjena. —

Nóc čmowy swój šlewjer nětk rozšěrješe,
So žiwjeński firmament začemiwaše.

Kak zrudne nětk za přichod wuhlady su!
Mi radosće kwětki wšě zahynychu.

Sće čeknyły, myslički zejhrawate,
Do zbóžnišich sfárov mje znošowate.

Nětk klinki su harfine woněmiće
A lubosće spěwančka wuklinčale.

So z duše mi zdychnjeńčka wužórluja
A w mikawčkach sylzyčki paćerkuja.

Stysk bolozny wutrobu njewopušeí,
Zo zernička wjacy so njeslěborni.

Kak prózdne, kak zrudne nětk, žiwjenje, sy,
Hdyž nadźije zybol je začěmnjeny! —

K. Pětrowič.

Tři lěta w Ruskej.

Historiska originalna powjesć z Napoleonowych wójnow.

Spisał M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

Po prawym njehodzi so dopokazać, što pola Moskwy doby, ale dokelž Rusojo so bić přestachu, jako spóznachu, zo budže to bědženje hjeze wšeho wužitka, dha sebi Napoleon dobyće připisa. Wosebje rozhladny wopokaza so francowski maršall Ney a teho dla jeho Napoleon za „wjercha z Moskwy“ powyši. Nětko bě naš puć hač do města Moskwy jene bědženje po druhim, přetož wšědnje nas ruske wójsko

nadpadowaše. Jeno kročel po kročel móżachmy za nim snować. Napoleon nas přez njemało dobre polubjenja wjeselych zdzeržec pytaše, lubješe nam — Bóh wě što, kak derje so w ruskej stolicy změjemy! Wón slubi nam dobrou hospodu přez zymu. Z Moskwy cheyš wón Rusam měr přizwolić. My wšitecy sebi myslachmy, zo budže po dobyću hlowneho města woprawdže měr, ale kak so molichmy! Na dnu 14. septembra wuhladachmy Moskwu, swjatu stolicu cyłje Rusowskeje, našu nadžiju. Tu ležeše před nami naš přezymski statok — jeno krótko hodžiny a snano běchmy při kóncu našeho pućowanja. Čichota knježeše wšudžom a wot njepřećelow žadyn widžec njebě. Krasnje zybolachu so wěže hroda Kremla w połodnišim slónčku, hewak bě wšudžom čišina. Z města žadyn kur k njeju njestupaše, runjež sněh pod nohomaj křipješe. To bě za nas jara spodžiwnje. Napoleon sebi snano mysleše, zo měšćenjo z próstwu k njemu přińdu a jeho powitaju, teho dla zasta ze swojej gardu při přěních twarjenjach předměsta. Ale žadyn člowjek so njepokaza, žadyn zwón k powitanju ujezawoni, wšitko wosta w smjertnej čišinje. Jako bě khwilu podarmo na přikhad wotpóslancow čakał, prikaza spěšne začehnjenje do města. Na měsće postupichu wšitke kolonny do rjadow a začah so spoča. Tež w měsće njebě powitanje, žane wokno so njewotewri, žana khorhoj wuhladać njebě. To bě zrudny napohlad. Nichtó so na hasach njepokaza. My mēnjachmy, zo su so wobydlerjo hluboko do svojich domow zawrjeli, ale my so molachmy. Město bě wopušćene! Měšćenjo běchu rozćekali. Jeno tu a tam wuhladachmy někajku staru maćerku, kiž njebě čeknyć mobla; hewak bě wšitko prózdne. Jako běchmy něšto hodžinow na torhošću stali, dostachmy prikaznju, zo dyrbymy so do domow podać. Kóždy džěl wójska dosta wěstu hasu připokazanu. Napoleon roznjemdrjený po torhošću jěchaše; jeho woko njemało énowje hladaše, kaž by wón někajki njezbožowny přichod čuł. Wón rozryčowaše so khwatajcy ze svojimi generalemi, potom poda so na hród Kreml. Tež tu jeho žana duša njewitaše. My pak khwatachmy do khěžow, zo bychmy so za sebje samych starali, přetož zyma nas kruće třaseše, a hižom tři dny za sobu ničo hódne jědli njeběchmy. Domy běchu wšitke wopušćene, ale domjaca nadoba, jako hlida, stóley, khamory, ławki atd., tu wšitka hišće steješe a ležeše. To bě drje dušnje dosć za sprócných wojakow, ale lěpje by hišće bylo, bychmy-li jeno dórtk khlěba nama-

kali. My njemało za cyrobu slědžachmy, ale naša próca bě podarmo. Hlód nas žalosnje čwilowaše. Naši nawjedowarjo běchu sebi myslili, zo budža w Ruskej runje tajke kontribucije wupisować, kaž běchu to w druhich krajach činili, duž běchu so jeno slabje z cyrobu zastarali, a to bě naše njezbože. Što pomhaše nam nětko zymske bydło, hdyž tola ničo pod zubami njemějachmy? Jeno mału horstku muki wšědnje dostawachmy. Pulvera a kulow mějachmy na dosć, ale nic khlěba a mjasa. Njespokojnosć mjez wójskom wšědnje přibjeraše. Zo by so ta sama trochu lehnyła, přizwoli Napoleon, zo smě wójsko cyłe město přepytać a wurubić. To sebi my dwójcy kazać njedachmy, ale rozprošichmy so hnydom po wšěm měsće. Najprjódcy bě nam jeno wo cyrobu činić, tola jako žanu njenamakachmy, dha hjerichmy, štož so nam hódne zdaše. Wosebje počachmy po twarjenjach slědźić, jako pytnychmy, zo su měšćenjo tu a tam tež swoje zamoženje zahrjebali. Wurubjenje so po postajenym rjedže wuwjedže. Najprjódcy smědžiše garda rubić, potom hakle druge džěle wójska. Gardistojso so tež teho dla najbóle wobohaćichu. My Saksojo dostachmy poručnosć k rubjenju naposledku; dyrbjachmy brać, štož běchu druzy zawostajeli. Tola běchmy hišće zbožowni dosć; zabychmy na hrótki čas naš hlód, dokelž mějachmy pjenjez na dosć. Ze stólcami a blidami wutepjachmy sebi jstwy, a ze zapalenymi třěskami lažachmy po łubjach, do komorow, wjelbow a pincow. Wójsko sebi za někotre dny wjele millionow zamoženja nahromadzi, a to w pjenjezach, parlach a druhich drohosćach. Wobydlerjo běchu drje swoje zamoženje khowali, ale to bě so z wulkim khwatkom stało, duž nam do rukow padže. Naši wyšcy drje zjawnje njerubjachu, ale tym, kotřiž pola wojakow derje stejachu, bu na dosć drohich wěcow nanošenych. Někotři mjez nami mějachu wjele tysac rublow w svojich dybzakach. Druzy wobsedžachu złote rynki, rječazy a drohe kamjenje. Tež ja běch sebi tójšto slěbornych a złotych pjenjez nahromadził, a wosebje běch zbožowny, jako w jenym wosebnym domje někajki kamjeń před jstwinymi durjemi wuzběhnych. Tu bě na masku złotych rublow skhowanych, kotrež sebi nětko do wačoka stykach. Tola njebě rubjenje bjez stracha, wosebje nic po někotrych dnjach, přetož město so poča na wšelakich kónceach palić, a kotryž wojak so potom snano w palacym domje zakomdži, tón bě zhubjeny. Z woprědka my wohenja jara kedžbu njemějachmy, dokelž so přeco

zaso paleše. Žadyn dźiw pak to tež njebě, přetož naši wojacy běchu přez měru njerodni a z wjetša drje su woni sami woheń zawinowali. Woheń pak bywaše přeco strašniši — hač naposledku jedyn dzeń cyle město w płomjenjach steješe! Rusojo běchu město na wšěch rózkach zapalili, — zo bychy nam zymske bydło skazyli. Nětko prikaznja wuńdže, zo dyrbimy woheń po móžnosći hašec pytać, ale bórzy so pokaza, zo je tu wšitka čłowska pomoc podarmo a słaba. Wulki wětr so zběhny a hasy so zapalachu kaž słomišća. Duž tež dołho njetraješe, a město runaše so płomjenjowemu morju. Woheń wosebje teho dla tak zatrašnje přibjeraše, dokelž běchu twarjenja jara drjewjane a z wjetša ze šindželemi kryte. My čekachmy z domow na torhošća.

Napoleon sedžiše njemdry w Kremlu, před sobu palace město. Stužene a blěde bě jeho wobličo, jako na płomjenja hladaše. Wón spózna, zo je to mudry skutk Rusow, a to jeho mjerzaše. Na cara Alexandra bě pisał, ale wot njeho žaneho wotmolwenja njedostał; to da jemu palace město. Bychmy-li so tehdy na dompuć podali, dha by to snano za nas wulke zbože bylo; ale Napoleonowy hněw před palacym městom hišće njerosta.

Jako so tež Kreml palić poča, dha jón Napoleon wopuší a jěchaše na swojim běłym konju z města. Napoleonowa hwězda zblědny w płomjenjach swjateje Moskwy!

(Přichodnje dale.)

H a ě T e b j e l u b u j u ?

Hač Tebje lubuju? Prašej so hwězdy,
Kotrymž stysk husto swój wuskoržu.
Hač Tebje lubuju? Róžu so prašej,
Sylzow kiž poľnu Či pósóelu.

Hač tebje lubuju? Prašej so mrócel,
Swoje jej póselstwo dowěrjach.
Hač Tebje lubuju? Prašej so žołmy,
W kóždej Twój wobraz ja wuhladach.

Jeli mje lubuješ, njebieske holčo!
Potom tež wótre so wuznaju —
Zo Tebje, jandželko, lubuju wěcnje —
Bórzy Če mjenuju — njewjestu.

Z jendželskeho přeł. Čěsla.

Pučowanie do Warszawy a Krakowa.

(Wopisuje M. Hórník.)

(Pokračowanie.)

Hdy budźichu we Wrótslawju serbsey studenci byli a wosebje serbske towarstwo podobne kaž w Smolerjowych časach měli, budźich přede wšitkim za nimi so prašal. Hdy bychu tam professorowje słowjanskeje linguistiki a historije byli, kaž by so to tež za němske university w blizkosći Słowjanow a za Słowjanow sobu postajene jara přislušało: njebych so komdžil jich bórzy wopytać a jim swoje počescowanie wuprajic. Při njedostatku wšeho teho wobhladach sej jenož město jako město. Hdyž z dwórnišća do tehole wulkeho města (wone ma 130,000 wobydleri, w tym 9000 židow) džeš, widziš před sobu najnowiši džěl města kaž wšudže druhdže. Na to přendžeš měšćansku hrjebju, z wodu napjelnjenu, a na měsće murjow něhdušeje twjerdžizny (štož bě Wrótslaw do l. 1807) wobdawaja nětko khěžerjana promenada t. j. aleje a zahroda. Wjetši džěl města leži na lěwym brjozy Wódry, do kotrejež so tu přez džěl města běžaca a z wjele mostami přečehnjena smjerdžaca rěka Olawa (Ohlau) wuliwa. W blizkosći Olawy khodžo, kotruž mohl ze zandželenymaj wočomaj po hroznej wóni nadeńc, dyrbiš so džiwać, zo tam njeje cholera wudyřila. Na prawym brjozy Wódry ležace džěle města, do kotrychž 1 wjetši a 6 mjenšich mostow wjedže, rěkaja: Sandvorstadt, Odervorstadt a Dominsel, štož posledniše pak po wotnošenju twjerdžizny njeje wjacy kupa. W znutřkownym měsće wobhladach sej najprjedy wulke torhošćo, hdžež bě wjele žiwjenja, wosebje před wulkej starožitnej radnicu, a z nim zjenočeny „Blücherplatz“. Na stolpje z Blücherom (z lěta 1826) kaž na pomniku Bjedricha II. (z lěta 1842) čitach słowa, kotrež wjeselo a džakownosć Šlezakow wuprajeja za přidželenje k Pruskej. Nó, pomyslich sej, to je wšudžom tak; kóždy kraj khwali po přislušnosći swojeho knježićerja, a hdyž z mocu abo z dobrym, z prawom abo njeprawom na drugeho přendže, woła zasy sława nowemu; jenož w času překhoda khwala sej hišće prjedawšeho knjeza, jich džěci maja hižo cyle hinak naměrjene wótcinstwo, kaž n. př. na tych Prusach widžimy, kotřiž běchu do l. 1815 hišće Saksoj! Politiske wótcinstwo so z wětrom přeměnja, narodne wótcinstwo ma znamjo wobstajnosće; Němcy su přez wšitke mjezy Němcy,

Słowjenjo njejsu hišće wšudže Słowjenjo! Před radnicu stejo wuhladach ludži z hromadami so won waleć a dopomnich so, zo je w tudomnych pincach wulka podzemńska, wosebje piwna restauracia, kiž ma po něhdy sławnym piwje mjeno „Schweidnitzer Keller“. Pinea je jara wobšěrna a wšudžom derje z plūnom (gazom) a swěcami woswětlena. Podobna tež měščanska pinea z nowišeho časa je „Simmenauer Keller“, hdžež teho runja z dobrým piwom poslužēja. — Tola njemysl, luby čitarjo, zo sym jenož jako „piwolog“ pućował! Bóle dyžli wšě druhe twarjenja, kotrychž wažniše sej pokazać dach, zajmachu mje cyrkwyje, kotrychž je tu 30 a mjez nimi 20 katolskich. Dokelž mje runje puć nimo wjedžeše, zastupich najprjedy do wotwrjeneje protestantskeje cyrkwyje S. Marije Madleny, hdžež — „w Madleninej wěži skutk wisy mištyrski;“ z wonka a z nutřka ma cyrkej wjele kamjeńnych debjenstwow a wopomnikow ze stareho časa, kaž tež wubjerne wobrazy na woknowych škleńcach. Runje hraješe so na pišćelach (byrglach) a před něhdže 6 abo 8 čłowjekami, kiž běchu po cyrkwi rozpjeršeni, čitaše duchowny na klětey dķěšu wječornu modlitwu (běše w 4. hodzinje), štož drje na něhduše „vesperae (nyšpory)“ dopomnja. Tajki nyšpor běše runje skónčeny, hdyž do najwjetšeje protestantskeje cyrkwyje S. Hilžbjety zastupich. Zwóńk wolaše ližo po cyrkwi z klučemi ščerčo: „Ös würd zujōmaacht!“ Tola mi wostaji čas k wobhladanju tuteje gothiskeje cyrkwyje. Wona je, kaž je widjeć, z kōnce 13. abo w spočatku 14. lētstotka twarjena; srjedźna lōdź je wysoka; je tu wulki kamjeńtny tabernakel a wjele pomnikow rězbařstwa a molerstwa ze wšelakich časow; wopomnjeća hōdne su tež tři malowane wokna; cyrkwina wěža je 289 stopow wysoka. Z katolskich cyrkwi dach sebi wotewrić katedralnu cyrkej abo dom s. Jana. Wona je kaž skoro wšě tudomne cyrkwyje z wulkeho dźěla z cyhlemi murjowana; započata je w 13. lētstotku gothiscy, pozdžišo pak w renaissanceowym a barokowym stylu powjetšena. Zwóńk abo-cyrkwinc, kiž tudy w čerwjonych sukňach khodža, pokazowaše mi wšitko swěru, wosebje hdyž z mojih naprašowanjow a wuprajenjow pytny, što sym. Přendźechmoj wšě 20 khapalow (najrjeniša je Hilžbjecina), ja wobhladach sej wšelake kamjeńtne a malowane wopomniki a wosebje tež gothiski so začinjaty wolťarny wobraz ze slěbornymi figurami, kaž tež drohotne cyrkwinske

wěcy w sakristii. Skónčnje wopkazach wěpnemu zwónkej mjez druhim tu dobrotku, zo jemu prajach, z wotkel sym. Wječor přebych w tudomnej českej hjesadže, njedawno, založenej, ale sobustawow bě tam jara mało, kaž drje to we wukraju hinak być njemůže. Ći někotři horliwi (jich předsyda je k. Vit) so wjeselachu, zo móžachu ze mnu wo lubej českej wótčinje a wo sławnej Praze poryčeć, kaž tež běchu jim zajimawe moje powjedanja ze Serbow. Za jich knihownju zawostajich jim k wopomujeću swoju „Čitanku“. Wot nich do hoscěnců přewodžany lehnych so sprócny wot mnoheho běhanja a hladanja a nahjerach mocy k dališemu pućowanju.

(Pokračowanje.)

K h o f e j (khofejowc).

Rusk.: кофеи, łac.: coffea, coffea arabica, němski: Kaffée (Kafféebaum).

Na wšitkich blidach po wšěch krajach dymi so slódne, brune piće, z bobow morkaskich (arabskich), zapadno-indiskich abo ostindiskich warjene — khofej. Muselmann (Turk) srěba jón, přihódnje z podpołożenymaj nohomaj na zemi sedžo, z małych šalkow (nopkow) bjez cokora a smjetany, k njemu trubku tobaka kurjo; knježski Parisčan wužiwa jón w khofejownjach, wot złota a špihelow blyšćatych, ze šalkow, kotrež su z najmjeńša junkróć wjetše, hač naše, a samo khude swójby tež po wšěch Serbach, hornych a delnych, sedža nje-dželu, jeli nic wšědnje, koło wokoło dymjateho hornyka z brunej wlohu a pijeju k běrnám (neplam) „šalku khofeja“, hač runje snadno so často ani jeneho khofejoweho hobika w jich piću, z paleneho cichorija, morchwje, runklicy, z ječmjenska abo rožki warjenym, njenamaka.

Ale čłowjekojo su woprawdže něhdy bjez khofeja žiwi byli — kaž mało tež budžeja to naše khofejowe sotřički wěrić. Hěšće před 300 lětami njeznajachu khofej w Europje z cyła nic; někajki lékař přinjese jón w 16. lětstotku jako lékařstwo z Egyptowskeje do Venediga a hakle w 17. lětstotku započachu jón w němskich krajach pić a přenja khofejownja w Lipsku bu pječa hakle w l. 1694 založena. Nětko přetrjeba Europa sama kóžde lěto přez poltřeća sta millionow puntow khofeja, mjez tym zo wšě druge kraje našeje zemje kóždolětnje z najmjeńša tež 200 millionow puntow přewužiwaju.

W zbożownje Arabije wonjatym powětrě roscíše přeni khofej, moksaski. Džak budž amsterdamskemu měščanosći Wiesarjej, kotryž 1690 přeni khofejowy štomik na kupu Bataviu a do ostindiskich kolonijow přinjese, z wotkal na to sprócniwi Hollandojo Europu z drohim khofejom zastarachu. Džak budž Francowzy Clieuxej, kotryž při wšej wotstražnosći Hollandow, kotřiž budžichu tu drohu překupsku tworú rady sami za sebje wobkhowali, sebi mały khofejowy štomik na kupje Ceylon wudobýe wjedźiše a jón tež do francowskich kolonijow přesadzi! Nimale njebudžiše so tón spyt radžił, přetož na lódzi, kotraž Clieuxa z jeho drohuškom njeseše, poča jara na wodže pobrachować a tón štomik budžiše wuskhnył, njebudžiše-li tamny Francowza swoju mału krjepku wotdžěleneje wody ze swojim plahuškom (małym khofejowcom) džělił. Tak přinjese jón zbožownje na kupu Martinique, hdžež so štomik tak rozmnožeše, zo buchu hižom 36 lět pozdžišo 18 millionow puntow khofeja wot tam wuwjezenych a za mało lět wšě antilliske kupy z khofejowcom huste zaplahowane. Temule zbožownemu dostatku ma so luby čitař našeho dopisa džakować, zo móže nětko swoju šalku khofeja za tuni pjenjez ze wšej přijomnosću pić.

Naše khofejowe boby su zorna abo jadra teho ploda, kotryž khofejowe njese. Na porjadnych a wot druhich štomow wobhrodženych, štyrihranitych plahownišćach steja mało přez tři łohće wysoke khofejowe štomy, po runoměrje a w jenajkej zdalenosći nasadžane. Jich stajnje zelene, swěćate, na kožu podobne, podobojte łopjena a čěćiki sněhbělých kwětow, kotrež z kućika łopjenow wurostu, dawaju z čémnošarlato-čerwjenyimi plodami jara přecelny napohlad, wosebje dokelž cyły kerč wósom měsacow dołho kćěje a přeco plody a kwěćicy na dobo njese. W tychle plodach namakaju so symjejtne zorna pó du w kóždym plodze, z plečitym bokom sebi přizložene. Trójcy za léto su w Brasiliji a zapadneji Indiji žně tychle plodow; w Brasiliji šćipaju plody, druhdže třasu štomy, tak zo zrale plody na wupdžěstrjene ruby padaju. Zhromadžene jahody wupřěsćeraju na to na wosebje k temu naprawjenych hunach, a za krótke dny wusuša palate slóncowe prubi slódkojte, mazniwe mjaso tychle plodow, kotrež potom na wosebitych wotmjećowatych młynach wot jadrow wotulěwaju.

We wulkich měchach so potom boby wuposćělu a wón, tón daloki cuznik a kotryž, porědko pity abo jako lékařstwo wužiwany,

by wěsće strowosći wosebnu službu wopokazał, je bohužel! pola wosebnych a nizkich, pola wulkich a małych naše domjace strowe, našemu klima a našej přirodže přihodne piće zabnał; haj samo wšě swoje nasadki (surrogaty) ma wón na swoim swědomju — a homöopathsey lékařjo wupraja khofej, jako wšědne piće za mladosć, cyle zjawnje za pomalki jěd. A zawěsće je wón jedyn z tych mnohich přelesćiwych srědkow, z kotrymiž naš khorowaty narod za wokomiknity zabor a wužiwk přeco wjetšej bėdnosći napřećiwo dze. Kak wjele pjenjz tola ělowjekoj wudawaju, zo bychy so skhorowali! — Woprawdze, my hychmy skoro lóšt měli, tamny džak za Hollandu Wiesarja a Francowzu Clieuxa zaso naspjet wzać. —

H. F. Wjela.

W z a j o m n o s ć,

čės. wzajemnost; rus. взаимность; něms. Wechselseitigkeit.

(Zapozdžene.) Štóz bě pola łonšeho němskeho spěwanskeho swjedženja w Draždžanach přitomny, wěsće rjany zacišć teho sameho wjele lět w sebi wobkhowa. Přetož wulkotne běchu přihoty, wulkotny swjedžen sam, wulkotna mjerwjeńca a měšeńca ělowskich džěćí. Kotry pućowar z tamnych dnjow njeby to na železnicy, na parolódzi abo w draždžanskich hosěńcach, na tamnych hasach a torhošěach nazhonil? Němski narod běše so tudy zešol a swojich zastupjerjow poslal wot nizinow narańšeho a sewjerneho morja, wot Schleswig-Holsteina hač k hoberskim Alpam, wot słowjanskich hač k francowskim mjezam. Zdaše so, jako by wšón lud jedyn jazyk a jenu mysl měl.

To wšitko wobkedžbujo, khodžach tam a sem, sebi pomyslujo na słowjanske ludy a hdy snano za nje tón dzeń zaswita, na kotrymž so kaž bratřa rtnje postrowja a so jako synoj jeneje maćerje wobjímaju. Widžach w duchu šěroke mjezy Słowjanstwa, poł Europiskeje w sebi wobpřimaceho, a žel mi běše, zo bratrowske ludy so hišće tak mało znaja.

Z tajkimi myslimi běch městno najwjetšeho ropota wopušćil a pytach sebi měrniši blečk. Tu zaslyšu na jene dobo lube zynki maćernej ryče, kiž so mi hlubje do wutroby zacišćachu, dyžli najrjeńše spěwy němskeho swjedženja. Přede mnu dze mjenujcy jedyn knjcz z 2knjež-

nomaj, kotryž te lube słowa wupraji. To słyšeć a k njemu přistupić, běše jene. Ja: „kajki Słowjan pan?“ Wón: „,,vy Polak?““ Ja: ně, lužiski Serb.“ Wón: „,,Ja Čech.““ Ja: „to mje zwjeseli.“ Wón: „,,mne i velmi weseli, widěti lužiskeho bratra.““*)

Dale so rozryčuju přińdžechmoj bórzy na moje přjedawše mysle a składowachmoj nětko radu, na kajke wašnje mohle so słowjanske ludy bliže zeznać. Přenja pomocna wěc, mjenješe wón, je wzajomosć: zo bychmy mjenujcy n. př. my Serbjo nic jeno swoje knihi a časopisy čitali, ale tež w čěskim, pólskim a t. d. duchownu cyrobu a zdžělanosć sebi pytali; zo bychmy z ruskeje, českeje, pólskeje, bołhafskeje, ze serbo-khorwatskeje, słowjenskeje literatury najlěpše a kharakteristiske sebi k wužitkej zezběrali a so tak do zmyslenosće tamnych bratrowskich splahow přesadzić mohli. Přetož zwonkowne zwjazki, jako swětny regiment, krajne mjezy, přemoc, hišće nihdže tak twjerde a trajace zjenoćenstwa stworiše njesu, kaž jenajka mysl, jenajka zdžělanosć.

Dale by nuzne było, zo bychmy druge słowjanske naryče, k najmjenješemu jenu z nich, nawukli. Něchtóžkuliž mjez nami je z wjeselosću w Francowšćinje abo Jendželsćinje so prócował, ale wo Čěšćinu, Pólsćinu atd. so hišće postarał njeje, runjež by k dowuknjenju tutech ryčow jeno snadny džěl teje prócy nałožiť trjebał, kotrež tamne žadaju; přetož džewjatnaće słowow je jeho hižom mać w kolehcy nawučila a dwacyte hakle trjeba přiwuknyć. Štóz chce zdžělaný Serb rěkać, dyrbjal k najmjenješemu so na to prócować, zo by ryč susodnych Čechow rozemił a w njej k swojej zabawje čitać mohł. Jeno tak móžemy wužić žohnowanja swojeje narodnosće, jeno tak móžemy džěl brać na wjeselu a zrudobje svojich bratrow.

Z tym přecom, zo Bóh luby knjez cheył słowjanskim ludam přeco jasnišo swěćić dać slóncu jednoty a bratrowskeje lubosće, so džělichmoj.

H. J.

Přispomnjenje redaktora. Horjejša ideja wo wzajomosći je we wubjernej knizy: „Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation. Von Johann Kollár. Zweite, verbesserte Auflage. Leipzig 1844.“ wobšěrnje wuwjedžena. Chceš-li po tajkim w tutej naležnosći hlubše pouwčenje, dha kup sebi naspomnjeju knihu w

*) Mje tež wulcy zwjeseli, widjeć lužiskeho bratra.

knihařni kk. Smolerja a Pjecha w Budyšinje, hdžež je ta sama za 10 nsl. dostać. Je to kniha, kotraž wulku interessu wubudža.

Druzy wo nas.

Runje je němska kniha wušla, kotraž tež na Serbow spomina: „*K. A. Engelhardt's Vaterlandskunde für Schule und Haus im Königreiche Sachsen. Neunte Auflage von Dr. Flathe.*“ Wona wopisuje z krótka mjezy sakskeje serbskeje krajiny a mjenuje Serby po nowišim wašnju „Wendei“, hač runje to derje němski njeje; n. př. Franzosei, Deutschei so njehodži prajić, khiba jeno Türkei. Tola my smy z tym mjenom spokojom, ma-li so z nim wěste hromadu słušenje serbskeho kraja we wšelakim nastupanju woznamjenić, na kotrež so dźiwać ma tež před wyšnosću a w šuli! Dale wopisuje spisowař serbske wsy (zabył je, zo su! w nowišim času někotre ryčeske kubla tola tež w serbskich rukach) a serbsku ryč. Charakter serbskeho luda je po tymle Němцу tajkile: „Často přepisuja jemu twjerdošijnosć (harten Sinn), wopilstwo, hrubosć a nakhilnosć k přiwerje, wopačnosće, kotrež njerědko tež pola němskeho wjesnjana namakamy, a kotrež tež pola Serba (tola?) přez lěpše samotnosće so přewažuja; přetož wón je džělawy atd.“ My so za tajku charakteristiku rjenje džakujemy a přispominamy, zo wšudžom susodska lubosć na druheho něšto njepěkne prajić wě; tak powjedaja n. př. Italsecy a Francózowje wšelaku njeprawdu na Němcow. Duž je dawno čas, zo so tajke položene charakteristiki njebychu pisale, z najmjenša nic do knihi za šule (für „Schule“ und Haus)! To bychmy radžili! Skónčnje podawa kniha w knizy něšto wo serbskich wašnjach (w maličnosćach wopačnje!) a njezabywa přistajić: „Tola je so w nowišim času něštožkuli stało, zo hy so ryč a narodnosć Serbow zdžeržala, a serbske towarstwo Maćicy Serbskeje (piše: Naziza Serbska), kaž serbske ewangelske knihowne towarstwo (katholske towarstwo SS. Cyrilla a Methoda je wuwostajene), wobě w Budyšinje matej wosebity nadawk, wužitne wědomosće mjez Serbami rozšěrjeć, bjez teho zo byštej jim jich ryč rubilej.“ To je tola hišće dobre słowo! Kak su němscy wukładowarjo mjenow, dokelž słowjansey njerozymja, njezbožowni, wo tym hlejeće tu přikład; Taraustein zda so jemu t'hora, Berg!! Cas je,

zo so tajke njelepje wotwodźowanja njenow njebychu (ani w chronikach kaž dotal) wjacjy pisale. M. H.

Słowjanski rozhlad.

Khorwatski spisaćel Deželić je zberku južnosłowjanskich spěwow, 620 čisłow wobsahacu, kaž tež khorwatsku protyku „Dragolub“, wužitne a zajimawe artikle podawacu, wudał. — Professor Dra-
gašević w Belgradže wudawa geografisku knihu, 6 zwjazkow sylnu. — Dr. Miletić chce w Nowym Sadu nowy serbski časopis pod titulom „Zastava (khorhoŭ)“ wudawać. — K. Schmidtowe „stawišny pädagogiki“ budža w ruskim přeložku, wot Pypina wobstaranym, wudate. W Pětrohrodže wukhadža w nowišim času journal za žónske wotčehnjenje pod titulom „Женский Вопросъ“. — W Moskwje ma pod redakciju Bočarova nowa tydžeńska nowina pod napisom „Московская Газета“ wukhadžeć. — Sławny ruski dramatis Pisemskij je w zadržanym lěće 4 tragödije spisał. — W pólskim kralestwje je za tuto lěto 6 nowych časopisow připowjedzenych, tak zo tam w tu khwilu wšo do hromady 33 časopisow wukhadža. — Nowa ruska universita w Odessy liči hižom 232 študentow, a to 128 juristow, 44 matematikarjow, 36 fysikarjow a 24 filologow. — Słowacki spisaćel Ctihoh Zoch, sobudželaćer za „Slovník naučný“ a sobustaw Maticy Slovenskeje, je 51 lět stary wumrjel. — Vogel, prof. na pražskim konservatoriju, komponuje nowu česku operu, za kotruž je Spindler libretto podał. — Ferd. Laub, česki virtuosa na huslach, je swoje pućowanje z Wina do Pětrohroda nastupił, hdžež chce něhdže 6 njedžel wostać. — Jeřábek w Prahy je swoju wjeselohru pod titulom: „Cesty veřejného mínění“ (puće zjawneho měnjenja) dokonjał, a dyrbi so ta sama w bližšim času w pražskim českim džiwadle hrać. — W Somborje wukhadža w tymle lěće serbska šulska nowina pod mjenom: „ШКОЛСКИ ЛИСТ“ (školski list), redigowana wot prof. Vukićevića.

Zakoň w počahu na přewjedjenje ryčnjeje runoprawnosće we wučerňach českeho kralestwa, njedawno wot českeho sejma wuradzeny, je khěžorsku sankciju dostał. — W Karlowitzu wukhadža wot noweho lěta tydzenik zabawneho wobpřiěca pod titulom: „Karlovački wiestnik“, a rediguje tón samy Ljudevit Tomšić. — Słowjanske spěwanske towarstwo we Winje swjeteše 12. jan. t. l. wječor w přebytku „Slov. Besedy“ mjeniny swojeho direktora prof. Förchtgotta (Tovačovskeho). Towarstwo k temu koncert wotdžerža, kiž so ze swjedženkim chorom, wot Křižkovskeho zestajanim a refrain wšěch komposicijow Tovačovskeho wobprijacym, spočinaše. — W Barlinje wotdžerža tamniše českosłowjanske towarstwo džen 21. jan. t. l. bal, a bě mjez hosćemi, bohaće zhromadženymi, tež wjele Polakow a Rusow widžeć.

D r o b n o s t k i .

Hižom w lěće 1693 pisaše M. Abraham Brancl (naš přeni wulki wótěinc), zwjeseleny nad tym, štož bě so hač do jeho časa za duchowne pozběhnjenje serbskeho luda stało, w swojich knihach: *De originibus linguae Sorabicae*: „Habuerunt Sorabi Ciceronem suum Sorabicum, B. M. David Cichorium et habent plures. Habuerunt Virgilium suum Sorabicum, B. Georgium Scherzerum et habent plures. Habuerunt Vareonem suum Sorabicum, E. Georgium Ludovici et habent plures.“ To rěka z krótka: Serbjo mējachu swójeho serbskeho Cicero-a, mjenujcy Cichoriosa († jako duch. w Zdžarach); swójeho Virgila, mjenujcy Scherza († jako duch. w Dubcu) a swójeho Varro-a, mjenujcy Ludovici-a († jako duch. w Barée). Štoha by Brancl džensa prajit, hdy by wón ze swójeho rowa stanyl a tu sytu serbskich wótěincow spóznał, kiž so za pozběhnjenje Serbowstwa staraja a k temu swoju ryčniwosć, swoje pěsnjerske a spisafske dary naložuju? — Wěsće, wón by so wjeselit, zo mohł swój horjejši zapis serbskich sławnych mužow dale wjesć a wudospoťnjeć!

△ Gräfa w swojey zběrcy lužiskich ludowych powjesćow (w Budyšinje 1839) spomni hižom na to, zo je Dučman, kotrehož statuu su wóndanjo w Budyšinje při wěži radneje khěže zaso z nowa postajili, serbski wjefch byl, kiž je w swojim času wulke wodowe korto, před někotrymi lětami so hišće na torhošću města Budyšina namakace, ze swojim konjom jako wubjerny a khrobły jěchať přeskočit. Ale temu ryči napřečiwo hižom to jene, zo — jako mējachu Serbjo hišće swójech wjefchow — tehdy wěsće hišće w Budyšinje žane wodowe korta njeběchu, ale tehdy bě Budyšin hišće njeznata wěc. Lěpje postucha so tego dla na to, zo je Dučman, kiž je tamny ryčérski skutk w swojim času wuwjedł, drje Serb byl, nic pak aerbski wjefch, ale syn jeneho serbskeho wíčežneho bura a to z Wudworja, hdžež je tež woprawdže hišće džensniši džen jene kralowske wíčežne kubło. W času jeneje wójny mējachu kralowske wíčežne kubla, kotrychž je džensniši džen hišće wjele w Serbach (přirunaj Lužičan 1862 st. 140), jeneho ryčerja kralej do wójska dać. Njemējachu pak tehdy žaneho khroblišeho, hač mlodeho Dučmana we Wudworju. Tutón bu tego dla wuzwoleny a do wójska pósłany. Jako so po skónčenej wójnje wójsko, w kotrymž bě mlody Dučman služil, zbožownje do Budyšina wróci a tam na torhošću přiindže, přeskoči Dučman, wjesely, zo bě so zaso njezranjeny domoj wrócił, ze swojim konjom tamne korto a jeho mjeno bu na to, k dopomnjeću na tajki ryčérski skutk, z tej romskej statuu, kiž něhdy na tutym korće steješe, přez ludowy rt pak do wěsteho zjenoćenja přinjesene. Tak styšach tu wěc loni wot jeneho wíčežneho bura z blizkosće Wudworja powjedać a je jara k wěrje podobne, zo je so tež woprawdže tak měla. z D.

Z Budyšina a z Łužicy.

+ Při poslednej konferency serbskich knjezow duchownych, džen 15. novembra zańdženého lěta w Budyšinje wotdźeržanej, bu tym samym wot předsydy k. duchowneho ryčerja Mōhna z Bukec připismo krajskeje direkcije w Budyšinje předpołożene, po kotrymž je nětko tež dowolene, te wšelake knihi, za serbske šule wot kral. pruskeho knježerstwa w Liegnitzu wudate, w sakskich serbskich šulach trjebać. Knježa duchowni, kotřiž chcedža te same do svojich šulow zawjesć, maja pak so teho dla prjedy hišće na krajsku direkciju wobroćić a ji to wozjewić. My přejemy, zo by wjele serbskich knjezow šulskich inspektorow tajku dowolnosć wužiło! z D.

‡ Sřjedu, džen 27. dec. z. l. měješe so w budyskej tachantskej wučerńi hłowna zhromadźizna towarstwa SS. Cyrilla a Methoda, a je to samo nětko swoje třeće lěto dokonjało. Předsyda towarstwa je w tu khwilu k. farar Kućank w Budyšinje. Najwjetše zaslůžby wo založenju a dźělawasći tuteho towarstwa ma njesprócnjwy młody serbski wótcinc, k. kapitan Hórnik w Budyšinje.

□ Słowakske literariske towarstwo „Matica Slovenska“ je z našej Maćicu Serbskej do zwjazka stupiło a ji teho dla krasnje wuhotowany diplom připósłata. Kaž wšelake druhe towarstwa, tak bu tež Matica Slovenska w lěće 1863 k dopomnjeću na tysacletny jubilej založenja křesćanstwa a słowjanskeho pismowstwa mjez Słowakami založena, a ma w tu khwilu swoje sydło w Bańskej Bistricy (Neusohl) w sewjerneje Wuhersekej. Předaydstwo wjedzetaj biskop Dr. Moyses w Bańskej Bistricy a Dr. Kuzmány, evang. superintendent w Sw. Martinje.

Čibka a Mudroń.

Čibka. Budźće rjenje postrowjeny, k. Mudronje! Cheych sebi dowolić, z Wami po dothej přestawcy zaso raz słowěčko poryćeć a Was wo Wašu stajnje jara mudru radu prašeć.

Mudroń. To je mijara zwjeselace. Ja sym lubjerad zwolniwy, Wam z poklada swojeje wučenosće a swojeho nazhonjenja trěbnu radu wudželeć.

Č. Sym před něšto časom w Serbskich Nowinach nawěštk čitał, hdžež bě „Łužičan“ Serbam jara poručeny. Ja mam lóšt, sebi jeho skazać; tola prjedy hač to sćinju, chcych so Was woprašěć, što Wy k tutemu časopisej měniće?

M. Ja sym cyle přećiwo njemu a jón teho dla tež nječitam.

Č. Čeho dla nic, wšako wón jara rjanu zabawu lubi?

M. Dokelž je wón njepřećel stareju prawopisow a tak luboznu wšelakosć a krasnu swobodu w prjedawšim pisanskim wašnju kazy. Wšelakosć a swoboda je tež při pisanju dušna wěc a dyrbimy sebi ju teho dla po móžnosći zdźeržeć pytać.

Č. Ale k. Mudronje, ja sebi myslu, zo je to runje khwalobje, hdyž Łužičan za to sobu džěła, zo bychy tež Serbjo zhromadnu pismowsku ryč měli. Wšako maja Němcy tež jenu.

M. To trjeba njeje. Serbjo su tak dolho bjez njeje byli a su wutrali, što chcemy jich hakle nětko z nowotami drěć? Duž radžu Wam, njepodpjerajće Łužičanowy njepraktiski wotpohlad z tym, zo so na njeho předplaciće. A chceće-li měć dušnu zabawnu lekturu, dha džeržće sebi němsku „Gartenlaub!“

Chor: Hahahaha!

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w lěće 1866.

Imiš, faraš w Hodźiju; knjeni Imišowa w Hodźiju; Seileš, faraš we Łazu; Jenč, faraš w Palowje; Hórnik, přěni kapłan w Budyšinje; Angermann, kooperator w Róžeńće; Mosig Kłosopólski, ryčnik w Lubiju; Pohonč, wučer w Malećicach; Rychtaš, ryčnik w Budyšinje; Smoleš, wučer we Wukrančicach; Ryćer, faraš w Delnim Wujezdze; Šořta, direktaš tachantskeje wučernje w Budyšinje; Rāda, faraš w Barće. (Přichodnje dale.)

Přispomnjenje. Či sami česćowni kk. wotebjerarjo, kotřiž Łužičana přez póst a knihkupstwa dostawaju abo kotřiž w tutym zapisu mjenowani njebudža, chcyli tak dobri być a swoje mjena redakciji wozjewić, zo bychy so tež wocišćale. Dyrbi so wjedžeć, što serbske pismowstwo podpjera.

Listowanje.

Kn. d. J. w P. Najrjeńši džak za Waše zajimawe zdžělenki! Mi je lubo słyšeć, zo mje bórzy zaso ze swojimi wudžělkami zwjeseliće. — Kn. w. R. w Dr. Waš krasny nastawk přindže w bližšimaj čisťomaj. — Kn. w. P. w M. Přehlad, mi dobroćiwje připósłany, při składnosći wužu. Njezapomniće tež přichodnje na Łužičana. Kn. d. W. w Sl. Njemožeće mi pokračowanje Wašeho zajimaweho spisa: „Wšě bolosće tuteho časa atd.“ přećelnje připósłać? Bych tón samy rady skerje a lěpje česćownym čitarjam Łužičana podaš.

ŁUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.
Redaktor: K. A. Fiedleř.

Cytolletnje
15 nsl.

Č. 3.

Měrc.

1866.

Z y m a a n a l ě ě o .

Hladajće, hladajće, kajki to bój,
Žonišćo wohidne z holečom!
Wokoło njeje tón njemdrjacy rój
Hólcow a holčatow z nalěćom.

Babica plěchata, repuchata
Z lodom a ze sněhom njemdruje,
Z wětrom a z deščikom zahawkota,
Hrějace slónćko tež hašuje.

Hlejće, kak žonišćo wupřěscera
Pazory zymne a lodojte;
Duje a ruje hač do wječora
Wějeńcy sypajo sněhojte.

Trawički, štomy wšě dyrkotajo
Ručki do posleščow khowaja,
Ptačiki móličke činkotajo
Zornješka w kerkach sej pytaja.

Zyma, ta babica sněhowata,
Trjecbi tam na puću holičku;
Holička, najrjejšo wupyšena,
Zastanje, khowa so we slónćku.

Slónćko to bratřik jej' najlubši je,
Hrěje a pali a wohrjewa;
Zyma pak lodowa njerotzaje,
Z murju so sněhojtej wobdawa.

Holička k bratřikej druhemu dze:
K čoplemu wětrikej ze slónćcom;
Wětrik tón wujědže po zahrodze,
Zrazy ze žonišćom za keřkom.

Přičěri dešćikow torhacy zliwk,
 Žonišćo lodojte rozpłuwje!
 Ptačik pak zaspěwa: čink čerlink čiwk,
 Knježnje budž nalětne strowjenje!

Hólcy a holički wobwěncuja
 Z kwětkami nalětnu knježničku,
 Trawički, štomiki zawonjuja,
 Ptačina wocuća w hajiku. Čěsla.

Tři lěta w Ruskej.

Historiska originalna powjeseć z Napoleonowych wójnow.

Spisał M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

Pjeć dnjow pospochi paleše so město, potom přindže sylny desć a woneń bu zastajeny. Mjez tym bydleše Napoleon na hrodže Petrovsk, my pak před městom w hubjenych stanach ležachmy. Na šěsć tysac twarjenjow ležeše w rozpadankach, tola wosta jich hišće dosće zbytknych, zo bychmy přez zymu w nich bydlić mohli, hdy bychmy jeno něšto k jědźi měli, ale magaziny běchu wšitke spalene. Bychmy so tehdy wostajiwši wšeho na dompuć podali, by to za nas wulke zbože było, dokelž zyma hišće tak zatrašna njebě; ale Napoleon a wšitcy generałojo z nim běchu přěńši čas po njezbožu kaž zaslepjeni. Woni widžachu hrožace njezbože před sobu, a tola před nim nječěkachu; a jako bu skónčnje tola zawrót prikazany, dha bě to runje štyri njedzele pře pozdže. Tež to so njesta, zo bychmy za njepräčelom honili a jeho k bitwje nuzowali. Snano boješe so Napoleon, zo mohł hišće do hlubšeho stracha zapadnyć, hdy by so za Rusami podal, přetož čí chcychu so kóždeje bitwy zmynić, to pokazowachu jich dotalne skutki. Tak rozhladniwy hač wón hewak běše, dha bě tola tudy do žalosneje wuzkosće zajěl. Čěkać so jemu njechaše, přetož to wón hižom wot Zyrije a Egyptowskeje sem wjacj činił njebě. Duž jemu ničo dale wyše njewosta, hač wočakać, što budže jemu car Alexander pisać, ke kotremuž bě wón jeneho generala posłał, zo by měř wujednał. Ale ruski maršall Kutusow njewotpušćil Napoleonowemu posłancej, zo by so do Pětrohroda podal. Napoleon bydleše mjez tym saso w Kremlu, wjetši džěl wójska pak w zdzeržanych twarjenjach. Druhi džěl, a mjez nimi tež ja, mějachmy twjerde lěhwo někotre hodžiny zady Moskwy.

Léhwo bě nimale štyrirózkate a bě z hrěbjemi a z wysokimi nasypami kołowokoło wobdate. Na hrěbjach stejachu naše kanony. Njepřeceł pak so widžeé njedaše. W małych stadłach éahachmy po wokolnym kraju, zo bychmy sebi něšto jědze nabromadžili, ale jeno snadninku teje sameje kóždy raz domoj přinjesechmy. Hdyž nas burjo nazdala přijěhač widžachu, dha hnydom dom a dwór zapalichu a do hole čekachu. Před wočomaj nam wsy a městka spalichu. To bě džiwna wójna. Běchmy snano raz slabša črjódka, dha nas krući burjo muźnje ze wsy wubnachu. Tak čakachmy na sydom njedzel na wotmołwenje Rusow. Či pak sebi tu wěc njemało dołho přemyslowachu, a my dyrhjachmy so mjez tym z konjacym mjasom žiwíć. Skónčnje zhonichmy, zo hišće měr njebudže. Tež najkhroblíšemu nadžija spadže. Rusojo běchu Napoleonowe žadanja začisli a Kutusov so hotowaše, naše léhwo rozehnać. Ale njezbože hišće prjedy přindže, hač snano sebi štó na to mysleše. Wěc so poda, kotraž wosebje nastork k zhromadnemu čekanju dawaše a cyłe wójsko rozpróši. Měješe so pak ta sama takle:

Mjez našim wójskom běchu tež někotre tysacy pruskieh wojakow, kotřiž hižom wulku njespokojnosć pokazowachu, jako do Moskwy éahnichmy. Wšědnje woni na někajki zamysl wočakowachu, zo bychy wot Francowzow wotpadnyć mohli. Na nich bě so ruski general wobroćil a jich skradžu napominał, zo bychy skerje a lěpje wotpadnyli. A to so tež nětko sta. Jako mjenujcy zhonichu, zo hišće měr njebudže a zo je Kutusov blizko, dha swoju brón na nas zložichu a počachu do nas třěleć. My z woprědka njewjedzjachmy, na čim smy, měnjachmy, zo je nas Kutusov nadpadnył, a duž khwatachmy teho dla k swojim kanonom. Jako pak pytnychmy, zo su sebi Prusojo wotéah wudobyli, dha bychmy rady z nimi éahnili, hdy by so to jeno někak wuwjesé hodžilo.

Napoleon bě wšón zestróžany, jako wotpad pruskeho wójska nazhoni. Wón spózna na měsće, kak je na času, a nadobywaše saso swoju znatu krutosć. Hač dotal bě so někotry tydzeń kaž bludny zađeržał, dokelž njebě haniby dla čekać cheył. Na měsće bu domojwrót přikazany, a wójsko jón tež hnydom nastupi.

Ducy na puću hišće junkróc Moskwu přepytachmy. Při tym so wot hrubych wojakow wjele hroznosćow wobjeńdže, a zbytkni

wobydlerjo buchu njemožnje čwilowani, zo bychu swoje poslednje za-
moženje prječ dali. Hród Kreml da Napoleon roztrělec a praješe při
tym: „hdyž je car svojim poddanam jich wobydlenja wzał, dba wón
sam tež žaneho wjaey njetrjeba.“ A zo by tola před swětom někak
jako dobyceř Moskwy plaćil, da wón někotre wěcy, wšitkim Rusam
za jara swjate plaćace, prječ wzac, kaž n. př. jene swjeće swjateje
Marje a wosebny kříž z cyrkwyje Iwana Welikeho.

Nětko mohl sebi něchtózkuliž myslíc, zo nam wutroba wěsće
prawje wjesele biješe, dokelž tola saso domoj čehnichmy. Haj domoj
drje čehnichmy, ale po kajkim puću!

Jako Rusojo pytnychu, zo smy so my zawrócili, dha jim khro-
blosć roscíše a woni nam počachu teho dla bliže na šiju stupać, wo-
sebjje Kozakajo. To najhórše pak bě, zo nas ruske wójsko přez swoje
postajenje stajaje nuzowaše, po starej wupalenej drózy čahnýc.

Hač k rěcy Možaisk, abo tež k městačku runeho mjena, běše
naš čah hišće w dušnym rjedže, přetož zyma hišće tak wulka njebě;
jeno konje padachu, dokelž skoro ničo k žranju njedostachu. Wosebje
běchu jim zymne noey jara škódné, duž jich na někotrym dnju wjele
tysacow spada, tak zo dyrbjachu skoro wšitey jězdni pěši hić. Wulke
hubjeństwo so wosebje hakle na puću z Možaiska hač do Smoleńska
započa, přetož nětko žalosnje kruta zyma zastupi, a hlód nas w črje-
wach drjeješe. Tu a tam drje my druhdy kusk cyroby wuslědžichmy,
ale Kozakajo nam ju skoro kóždy króć wotehnachu. Puće běchu jara
hrozne a polne bahnišćow, do kotrychž ludžo a skót zapadowachu.
Wokoło 6. novembra so žalosny sněhowy mjećel započa, kotryž nam
48 hodžinow pospochi woći přikrywaše. Džeń wote dnja bywaše
zyma krućiša; so zdaše, jako dyrbjeli wšitey zmjerznych. Wojacy mje-
tachu nětko swoju brón prječ, zo bychu spěšnišo postupować mohli,
ale wšitko bě podarmo, smjereć kruta, lodojta so za nami wlećiše.
Wot poslušnosće žana ryč wjaey njebě; kóždy na swoju ruku džě-
laše, zo by jeno tola nahe žiwjenje zdžeržal. Wójsko so přeco bóle
do małych stadleškow džěleše, kotrež jeno hač do Smolenska hišće
někak hromadže džeržachu. A kajki zrudny napohlad měješe wulka
armeja! Wojacy mějachu nohi do starych kožuchow zawite a běchu z
wjětša do konjacych wodžewow zawaleni, haj někotři běchu žónsku
drastu woblečeni. — Z wjetša džeržachu ludy jeneje ryče hromadu,

pozdějišo so pak džělachmy do stádeškow, něhdže 10 mužow slynych. Konjace mjaso bě přeco hišće naša najwosebniša cyroba, ale do syteje wole so tež tego ženje najěsě njemóžachmy. Tak ruče hač hdže kón padny, dha so wjele stow hlódných člowjekow wo jeho mjaso torhaše. Hdyž na nóc někajku kólnju abo druge twarjenja nadeńdžechmy, dha bu hnydom wohen zadžělany a my sebi ze sněhowej wodu horstku žita warjachmy abo sebi konjace mjaso pječichmy. Tajke nócne wotpočinki běchu jara wulka dobrota za nas, přetož my přeco cylički džen wospochi pućowachmy, a sněh běše jara hluboki.

Ale hdyž rano stawachmy, dha bě nas kóždy raz tójšto mjenje — jedyn po druhim zaby stawać — dokelž bě w nocy zmjrznył. My pak dyrbjachmy jich w Božim mjenje ležo wostajić. Tak zhubi so mi přećel za přećelom.

(Přichodnje dale.)

S w ě r n o s ě h a ě d o s m j e r ě e .

(Z khorwatskeho.)

Dželenje ach dželenje
Čezke horjo je,
Hdyž ma młodzenc holičcy
Prajíc božemje.

Jako mój so džělachnoj,
Wobaj plakachmój,
Z běłym sebi rubiškom
Woći trějachmój.

Wumrješ ty, tež wumru ja,
Wobaj wumrjemój;
Njeh do rowa jeneho
Pohrjebanaj smój.

Chcemoj sej dać napisać
To na desíčku:
Tón row dweju přikrywa,
Jenu wutrobu!

Přel. Fiedleř.

S y m j e š k o .

(Z němskeho.)

Štó kedžbnje na symješko, So ze zemje won dobywa
Zo mohło być w nim žiwjeńčko? A na slónčko so posměwa.

Lěd' do zemje so zawlóči, A štóž jo kěějo wuhlada,
Dha jeho móc tež wocući. Tón stworićelej kwalbu da.

Přel. Wařko.

Pućowanje do Wařawy a Krakowa.

(Wopisuje M. Hórník.)

(Pokračowanje.)

Z Wrótslawja wotjědžech z ranišim spěšnym čahom na pol sedmich a kupich billet na puć, kaž daloko po pruskej železnicy wje-

dže — do Katowic, 25 mili wot Wrótsławja. Tu so na kóždym dwórnišću widži, kak daleko je hač na wobaj kóncaj teje abo druheje železnicy. Pruski wyšk a młody překupe běštaj mi zaspanaj towaršej. Duž mějach khwile so na prawicu a lěwicu rozhladować. W rjauej plódněj ruinje jědže so po srjedźnej Šlezyskej hač do hornjeje; jenož z daloka widžiš druhy wuběžki hobrskich horow. Wažniše města, wot kotrychž pak je ze železnicy mało widzieć, na tutym puću su Olawa, Brěh (Brieg), Opole (Oppeln), hlowne město w hornjej Šlezyskej, hdžež je hižo wjele Polakow. Zajimawa je stacia Gogolin; widžiš tu wjele wulkich kalkownjow. Ze stacie Kandrzin (štož Němcy „Kann—der—ziehn“ město Kandrin wuprajeja) jězdzi so do města Koźle (Kosel), štož je mała twjerdzizna při Wódrje. Wot tudy winje so naš puć k ranju; druha železnica wjedže k poľdnu do Raćibora. Na jenej z bližšich staciow, w Rudzieńcu, běše wulka mnohosć luźi, kiž chcychu wšitecy z processiu na horu Swjateje Hany pola Koźla (Święta Anna abo Chełm, 1422 stopow wysokosće); je to hnadna cyrkej při wsy teho sameho mjena a při horje Kalvariï. Hdyž z tymile luźimi ryčach, dha pytnych bórzy, zo rjenje pólsecy ryča a zo nimaja tak špatnu naryč, kaž Němcy mysla, hdyž jich „Wasserpolaken“ mjenuja. Škoda, zo bjez prusko-šlezyskimi Polakami, kotrychž je tola wulka mnohosć, žane narodne žiwjenje njeje! Wukhadžeja drje tam pólske z wjetša nabožne knihi, ale žane nowiny, z kotrymiž so narodny duch najlěpje wubudža; tež literarne a druge narodne towarštwa tam pobrachuja. Bohužel dyrbimy přispomnić, zo pruske knježerstwo samo Polakow najbóle dusy, zo založenje towarstwow w Šlezyskej a tež druhdže njedowola, kaž tež wšelake druge zadžewki jim staja. Tež zda so, zo so wyšša klasa, štož je w njej hišće pólske wostało, ludu dosć njejima a jón w dobrym njepodpjera. Zdžělani njesmědža swój narod hanić a wopuścić, dyrbi-li jemu k zbožu pomhane bý! Na swojim dalšim puću wuhladach wo koło Gliwic (Gleiwitz) na wšě strony sydla šlezyskeho hórnistwa abo hewjerstwa; wšudžom čorni so z kadom, kotryž z wysokich wuhenjow železolijernjow a druhich fabrikow wustupuje.

Před poldnjom běchmy w Katowicach. Tu sydžechmy so na rusowske wozy, přejědžechmy pruskoruske mjezy a za štwórc hodžiny zestupichmy na přenjej rusowskej staciji Sosnowiec. Na hlownym

twarjenju dwórnišća widzach, zo je do Waršawy hišće nimale 300 wjerstow abo přez 42 mili; duž je Waršawa po wiyatym puću železnicy 94 mili wot Budyšina. W Sosnoweu dyrbjachmy nimale hodzinu stać. Před wustupjenjom z woza běchmy hižom pasy (passeports) wotekali. Nětk dyrbjachmy swoje wěcy k přehladanju přez člonikow předpołożyć. W mojim wačoku nadeńdže so něšto serbskich časopisow, kotraž rusowski zastojnik jara pruhowaše; dokelž mi to předołho traješe na njeho stejo hladać, prajich jemu po rusku, zo by sej to, štož runje čitaše (bě to čisło Łužičana), zdžeržal; a tak běch hotowy. Tež pytnych hižo tudy, kak so tym hubjenje džěše, kiž móžachu jenož němscy; žid dyrbješe jim pomhać so zamótwjeć a so prašec za tym a wonym. We jstwě, hdžež pasy wudžělachu, běchu zastojnicy Rusowje (mjez tym zo su při železnicy samej skoro jenož Polacy) a pruhowachu kóždého swěru; tež přehladowachu před wotekadóm pasa wulke drje čorne knibi, w kotrychž drje mjena tych alfabetysej stejachu, kiž do Rusowskeje njesmědža. Třeće džěło bě kupjenje billeta do Waršawy. Hdyž běch jón zaplaćil, praji mi pódla stejacy wojak, kotremuž dyrbješe so pas pokazać, přecelnje: Na piwko ješće prošu! Wězo tež tule směšnu přiražku na billet dach a myslach: Wšak dyrbiš w Rakuskej tež wjacy plaćić, dyžli na billetu steji. Hdyž běchmy so zasy do wozow zesydali, přindže policajski zastojnik hišće raz, a wšitcy we wozach sedžacy dyrbjachu so ze swojim rewidowanym pasom wupokazać. Tak běch sej z najmenša wěsty, zo sej jón njejsym nihdže ležo wostaji! Wottudy jědžech nětk z wjetša w towarstwje z Polakami. Wosebje zabawjach so derje z jěnym knjezom, kotryž swojeju uniformowaneju synow z prózninow zasy do Waršawy na gymnasium přewodžeše. Puć je tu mało wotměnjawy; sama to runina, hdžež je z rědka město abo wjes; z małymi twarjenjami a ze stohami (bromadami žita abo syna). Dołho jědže so tež po lěsach, na kotrychž je tu a tam widžec, zo su je po nowym wukazu z wobeju stronow železnicy jara z khwatkom spuščeli a z džěla palili. Stacie su tež rědke, dwórnišća male a w tu khwilu z ruskimi wojakami wobsadžene; restauracie su wšě w židowskich rukach. Za dvě hodzinje jězdy běchmy na staciji Częstochowa (wupraj: Čenstochowa). Stare město (7000 wobydleri) leži na prawej stronje a sławny kloštyr Paulanow, wobdaty z nowym městem „Częstochówka“

k ľewicy na hórey „Jasna Góra“. To je sławne městno, hdžež Polacy (a tež Němcy) z daloka k pobožnosći pućuja, zo bychu tu swjatu w njebiesach česćili, kotruž jim zastarski wobraz (je tu wot l. 1382) před woči staja; to je ta twjerdžizna (wot l. 1620), z kotrejež su Polacy wjacy króć njeprěcelow wotbili, kaž n. př. Šwejdow w času priora Kordeckeho; skóněnje su Rusowje twjerdžiznu po dobyću 1813 na přikaznju khěžora roztorhali. Tola swjate město pobožnosće je Częstochowa tež po poslenim njeměrje wostała a wot khěžora z klóštrom wostajena byla. Na tutej stacii stejachmy dolho a wjele pobožneho ludu wšelakich stawow (tež kališskeho biskopa mi pokazachu), kiž běchu na Jasnej Horje byli, sydaše so na naše wozy. Powjedachu mi, zo bě w času oktawy (tydženja) swjedenja s. Marije tam na 30,000 ludźi pobyło. Z Warszawy a z drubich městow njesmědžachu, kaž hižo někotre lěta, processie pěši hić; hě jenož po železnicy (na kotrež pak je za khudych ze štwórtej klassu tunjo postarane) pućować dowolené. Dališe města na puću su hišće Radomsk, Piotrków (hdžež so hižo někotre rusowske schismatiske cyrkwe při pólskich katholskich blyšća) a Skierniewice, hdžež tež železnica z Bydgoszcza (Bromberg) wuběhuje. Hakle před dżesatej hodžinu zastachmy na dwórnišću we Warszawje. Pasy běchmy wotedali, a nětč dyrbjachmy so hodžinu čišćec před policajskej kommissiu wo recepiss; tak móžach smilnosć a njesmilnosć tutych wobožnych knjezow šudować, a hdyž rjad na mje dóndže, wotmołwich po někotrych drubich prašenjach na te: „gdzie pan stanie?“ hišće: „U pana doktora Nowakowskiego na Lesznie.“ Dróžki wonka stejachu a dróžkarjo poskićachu so přeco tunišo a tunišo; kiwnych jenemu a tak dojdězech k swojemu lubemu přecelej. Rusowski wojak pomhaše mi čisło domu pytać, dokelž zakońskeje lätarnje hišće njemějach; wón wubudźi za čisłom so prašejo někotrych domownikow, kajcyž dyrbja tu wbozy w kóždej khěži nutřka při wrotach ležeć, hač na praweho trjechi, kiž mje sprócneho do přecelskeho bydlenja dowjedže. (Pokračowanje.)

Z e m j a a č a s .

Podal M. Rostok.

Štož so wšědnje před našimaj wočomaj stanje, k temu so tak přiwučimy, zo nam wjacy do mysłow njeprjindže, so za tym prašeć,

čeho dla so tak stanje a nic hinak, abo što je přičina tuteho wujewa. Stanje pak so něšto wurjadue, pokaže so něhdže někajka jasnóprutata hwězda abo bludźica (Comet) na njejju, dha tu stejimy zastrózeni a hladamy na tutón „prut Boži“, a zaso nikomu do mysłow njeprindže, so prašecé, čeho dla so někaj zjewi a čeho dla je někaj widzecé. Wjele bóle připisujemy jej někajke postajenje, někajki nawdawk a prašamy so, što tu chce a što přinjese. Mamy pak ju z wjetša za znamjo Božeho khostanja a hudamy, dokelž njewěmy, zo přinjese wójnu a krejrozleće, njeplódný čas abo někajku druhu nuzu. A tola su cyle naše nahlady jara njeprēmyslene, džěcace, hlupikojte. Bludźica přindže a so pokaže, bdyž je swoju dolhu a daloku čěr wokoło slónca junkróc zaso doběžala. Zo ju přeco njewidzimy, njetrjebamy so džiwać, dokelž so wona potom zaso wjele dale wot slónca wotsali (zдалuje), dyžli žana slónco tež wobkružowaca khodźica (Planet), kaž n. př. Zernička, Jupiter a t. d. Přibližuje so slóncej, je z woprědka jeno slabje blyšcata a ma krótki prućik. Tutón rosée a přibywa, čím bóle so bludźica slóncej a sobu tež zemi přibližuje a je najwjetši a najjasniši tehdy, bdyž je bludźica w swojej najwjetšej blizkosći pola slónca abo pola zemje, štož so přislónčnosť (Sonnennähe, perihelium) a přizemnosť (Erdnähe, perigaeum) mjenuje. Zдалuje so potom bludźica zaso wot slónca bóle a bóle, wotebjera tež jeje swětlosć bóle a bóle, hač ju na posledk wjacý widzecé njemóžemy. Wona bliži so někto k swojemu wotslónčnišću t. r. k temu městnej, hdžež je najdale wot slónca zдалena a běži z woprědka hišće khětro spěšnje, potom pak přeco pomalšo a pomalšo. Je swoju wotslónčnosť (Sonnentferne, aphelium) docpila, počnje zaso spěchować a z porychlenym pohibowanjom (beschleunigte Bewegung) khwata k slóncej a ma najwjetšu spěšnosť w swojej přislónčnosći. Jeje čěr je tak mjenowana ellipsa (podolhojca) t. r. podolhojty kruh (Kreis), kiž nima, kaž kruh abo kolo, jeno jene srjedzišćo (Mittelpunct), ale ma dvě srjedzišći, pališći (Brennpuncte) mjenowanej. W jenym tuteju pališćow steji slónco, a teho dla je bludźica pak bliže při slóncu, pak dale wot njebo. Bludźicy, kotrež so w ellipsach wokoło slónca wjerća (pohibuja), wróca so po krótsim abo dlěšim času zaso k slóncej. Někotre bludźicy pak wobkruža slónco jeno junkróc w svojim žiwjenju, dokelž so w tak mjenowanych parabelach a hyperbelach pohibuja. — Tež khodźicow

(Planeten) čerje su ellipsy, ale bóle pokulojčene a nic tak jara podlěšene, kaž pola bludźicow. My móžemy je teho dla skoro přeco a kóždu nóc na jasnym njebjū wobladać, to rěka, nic jich čerje, ale khodźicy same, jeli njejsu přez měru male, kaž n. př. hwězdojcy (Asteroiden), abo přez měru wot nas daloko, kaž n. př. khodźica Neptun, kiž je hakle w nowišim času wotkryta a jeno z dalokowidom (Teleskop) widzeć. Zo my hwězdy, kiž žane khodźicy njejsu a kiž su tola wjele dale wot nas zdalene, dyžli žana khodźica abo bludźica, z njewobronjenym wokom na njebju widźimy, to čini, zo su přeměrnje wulke a zo maja, kaž naše slónco, same za so swoje swětlo. Tež naša zemja je khodźica. Wona teho dla změrom njesteji, kaž sebi někotryžkuliž myslí, ale wobkružuje slónco w runje tajkej ellipsy kaž druhe khodźicy, a to za 365 dnjow a něhdže šěsć hodźinow abo kaž prajimy, za lěto. Te šěsć hodźiny pak wunoša za štyri lěta runje džen a teho dla mamy kóžde štwórtle lěto přestupne lěto, kiž ma 366 dnjow. Dokelž pak je zemina čěr ellipsa, dha smy druhdy bliže pola slónca a druhdy dale. W zymje smy jeno 20 millionow mil wot njebo daloko, w léce pak 21 millionow mil. Hač smy 20 abo 21 millionow mil wot slónca daloko, to drje je někotre mužkuliž wšo jene a někotryžkuliž praji: što je tam był a što je to wuměril? Ale zo dyrbjeli w zymje bliže pola slónca hyć, to tola temu abo tamnemu do hlowy njecha, dokelž wě, zo zemja wot slónca ćoplotu dostawa. A tola je temu tak. Zo mamy w zymje mało ćoploty, to njewotwisuje wot teho, zo smy bliže pola slónca, ale dokelž slónčne pruhi jara na kosu na zemju padaja. Kóždemu je zuate, zo je rano najzymnišo, hdyž slónčko skhadža, dokelž tehdy slónčne pruhi jara na kosu padaja a teho dla wjele ćoploty wupłodźić njemoža. Wječor drje slónčne pruhi tež nakosnje na zemju padaja, dokelž pak je slónčko cylički džen zemju wobrjewalo, dha je na wječor z wjetša ćoplišo dyžli rano, dokelž nam slónčko w nocy swěćilo njeje, njeje teho dla žanu ćoplotu wupłodźić mohće, a zemja je pó tajkim trochu wustudnyła. Stupa nětko slónčko na njebju wyššo, počina tež na zemi ćoplotu rozwiwać. Tola připołdnju, hdyž slónčko najwyššo, abo kaž hwězdarjo rjeknu, hdyž w połodniy (Mittagslinie, Meridian) steji, njeje hišće najćoplišo, to je hakle něšto pozdžišo, wokoło jenej. Čeho dla? Dokelž nětko w zymje slónčne pruhi tež jara nakosnje na zemju padaju, dokelž slónčko

zemju kóždy dzeń jeno někotre hodžiny wohrjewa, přeco jara nizko khodži, mały wobłuk na njebju wopiše a samo připołdnu hišće wysoko njesteji, dha tež wulku ćoplotu rozwiwać njemóže a teho dla je w zymje zyma, woda a dešć zamjerzujetej, a my mamy sněh a lód. Zo mamy runje lětsa w najzymnišim měsacu, we wulkim rózku, jara mite wjedro a žadyn lód a sněh, to je w druhich poměrach a přičinach založene, kotrež pak so přeswědčacy rozjasnić njehodža, runje kaž so do přédka prajíc njehodži, hač změjemy mało abo wjele sněha, dešćika a t. d. Počina nětk slónčko so wyššo pozběhować, wopisuje dzeń wote dnja wjetše wobłuki na njebju abo, štož to samo praji, steji kóždy dzeń dlěje na njebju, dha wobradži tež z kóždym dnjom zemi wjacy ćoploty, a my prajimy druhdy, tež hižom w zymje, wosebje připołdnu, zo slónčko hižom prawje derje měni. A přeco wjetše wobłuki wopisuje slónce, swěći kóždy dzeń dlěje, steji kóžde připołdne wyššo na, njebju, hač je so na posledk wokoło Jana dowjeršilo abo swój dowjeršk (Culminationspunkt) doepilo. Tola tež jow móžemy to samsue wobkedžbować, kaž pola připołdnu, mjenujcy wokoło Jana nimamy hišće najwjetšu ćoplotu. Najwjetša horcota je hakle w juliju a augusće. Přičiny pak su te same, kotrež smy hižom spomnili.

(Přichodnje skónčenje.)

Něšto wo zeminych wupłodach.

Podał Fiedler.

(Pokračowanje z 9. čísla 1865.)

Skónčnje rozdžěl mjez zwěrnu a rostlinami

6) w chemiskim zestawjenju namakaš.

Chemija (džělnistwo), kotraž nam pokazuje, z kajkich elementow (žiwjelow) čělesa wobstawaju, je tež zwěrjata a rostliny přepytowała a při tym namakała, zo te same wosebje ze štyrjoch žiwjelow, mjenujcy z kislíka, wodžíka, dusyka a wuhlíka, wobsteja, ale zo ma pola zwěrjatow dusyk (Stickstoff), pola rostlinow pak wuhlík (Kohlenstoff) přewahu.

Přisp. I. Čłowjekoko a zwěrjata wobsteja z 15, rostliny pak nimalo z 20 žiwjelow.

Přisp. II. Dokelž čłowjekoko a zwěrjata wosebje z dusyka wobsteja, dha dyrbi tež w jich žiwnosci dusyk bohaće zastupjeny býć.

Wjele dusyka maju n. př. mjaso, jeja, mloko, hriby, broch atd.; běrny su khude na tym samym a njedawaju teho dla wjele žiwnosće.

Přisp. III. Chemikarjo najbóle z wěstosću wjedža, z kajkich žiwjelow rostlinske a zwěrinske produkty wobsteja. Woni móža tež tute produkty do druhich wěcow přewobroćeć, tola njemóža ze žiwjelow produkty tworić; n. př. z kislíka, wodzika a wublika njemóža woni cokor abo drjewo sčinić, runjež je jim jara derje znate, zo poslednišej wěcy z pomjenowanych žiwjelow wobstejitej.

Přisp. IV. Spodźiwny je chemikarjam tón wujew (Erscheinung), kak móža ćelesa, w kotrychž su te same žiwjele w runej měrje zastupjene, tola cyle wšelakore samownosće měć. To pak z teho přidže, zo su so jenotliwe dźělki (atomy) pola kóždeho z tajkich ćelesow hinak zlěhale. Tajke ćelesa rěkaju isomeriske ćelesa.

Nimo teho, zo naspomnjene 6 rozdžěle njez zwěrjatami a rostlinami znajemy, je tola druhy čezko, zwěrjo wot rostliny rozeznać, přetož přiroda překhody lubuje. N. př. bdyž nórjakojo (Tauscher) bó dlo (Schwamm) ze Srjedźnozemskeho Morja, z kotrehož so to samo wosebje dobywa, horje přinjesu, dha widziš w nim třepotatu sylzycu (Gallert), wot kotrejež so hišće hač do džensnišeho dnja njewě, hač wona k rostlinam abo k zwěrjatam sluša. Dale dopominamy na ščěpanku (Stäbchenpflanze), kotruž w tu khwilu k mokricam (Algen) ličimy a kotruž předy dolhi čas naliwnik (Infusiothierchen) mjenuwachu. Wona je tež pola nas namakać a je wšelakeje podoby. Ale kak to přidže, zo ju nětko na jedyn raz ščěpanku a nic wjacj naliwnik mjenuja? Dokelž móže so drje wona swobodnje hibać, ale zadžěwkam wutrijehić njemóže, štož tola naliwniki činja.

(Přichodnje skónčenje.)

Ryčeř David Bohuwěr Glowa.

Riž smy w tutych dnjach hakle zhonili, je 2. novembra zandženeho lěta (1865) w Barlinje jedyn našich staršich serbskich wótčincow wumrjet, kotrehož mjeno njeje jenož w stawiznach serbskeho pismowstwa, ale tež w stawiznach nowišeje paedagogiki znate. Tutón starši serbski wótčinc bě David Bohuwěr Glowa, emeritowany inspektar jeneho

wotčehnjeńskeho doma za zanjerodžene džěci w Barlinje a ryćeř pruskeho rjada čerwjeneho worjoła třećeje klasy ze seklu. Tak wjele hač je nam znate, bě njeboh ryćeř Glowa (abo Kopf, kaž so w němskej ryći mjenowaše) wokoło lěta 1787 w Čornym Rhołmcu pola Wojerec rodženy, hdžež bě jeho nan, Křesćan Glowa, šulski wučeř. Jako autodidakt, kiž njebě na žanym seminaru a na žanej wyššej wučerňi so k šulskej službje přihotowač skladnosć měł, bu wón hižom w léce 1805 wučeř a to najprjedy w Serbach. Jeho přenje wučerśke města běchu w Delnych Łužicach, w Rokrowje, w Prjawozu, w Popojcach a při serbskej cyrkwi w Rhočebuzu. Wot jow bu wón hórzy po wójnje jako seminarski wučeř do Noweje Zelle w Delnych Łužicach powołany, hdžež wón jako tajki hač do lěta 1825 zawosta. Wot 1825—1856 bě wón w Barlinje wotčehnjeński inspektař a swjećeše tudy 12. novembra 1855 polstaletny jubileum swojeho wučerśkeho zastojństwa, při kotrejž skladnosći bu wón wot pruskeho krala z rjadom čerwjeneho worjoła wupyšeny. Po swojim emeritowanju (1856) wosta wón w Barlinje a wumrje tam, kaž na to hižom spomnichmy, 2. novembra zańdženeho lěta 78 lět stary, wot Božeje ručki zajaty, po jara krótkej khorosći. Tón njeboěički bě jara wulki přečel swojeho serbskeho luda a wjeseleše so wutrobnje nad jeho nowišim duchownym pozběhnjenjom. Hišće před dwěmaj lětomaj pisaše wón na podpisaneho: „Ja lubuju Serbow jara a cheył jich něhdy rady wšitkich na prawicy Khrystusowej stejo widzić.“ Tež na prócowanjach našich nowišich serbskich literarnych towarstwow bjeriše wón wutrobnje sobu džěl a dawaše sebi wot nich wudawane knihi do Bārlina slać. Swoju lubosć k Maćicy wopokaza wón přez připóslanje wšelakich wažnych serbskich knihow a rukopisow ze swojeje w tutym nastupanju bohateje knihownje do maćičnych zběrkow. Wosebite wjesele měješe wón tež na založenju serbskeho lutherskeho knihowneho towarstwa a pisaše w tutym nastupanju w jenym swojich listow: „Jara wjeselu so ja, zo je Bóh w lubych Łužicach mužow zbudził, kiž tym lubym Serbam pytaja to słowo teho žiwjenja blisko přinjesć a t. d.“ — W prjedawšich lětach bě Glowa sam wjacaj hač junkróč jako serbski spisar wustupil a to w hornjo- a delnołužiskej ryći. W delnołužiskej serbskej ryći da wón hižom w lětach 1809, 1810 a 1813 wšelake tehdomnišu wójnu nastupace khěrluše čišćeć, w léce 1810 jene přédowanje wot

Dr. Reinhardta a později všelake druhé duchowne křesťanské. W hornjolužiskej ryči je wón wudaće všelakich wot hlowneho towarstwa za křesćanske natwarjace pisma w Barlinje založenych nabožnych traktatow wobstaral, kiž su w Barlinje čišćane, n. př. modlerske knižki za serbske džěci 1837, te wysoke swjedženje za serbske džěci 1837, přenje rozwučowanje wot Boha za te lube mólčke 1839, Joseph tón wučer 1843 a t. d. Najskerje je tež delnjolužisko-serbski přeložk tych samych traktatow wot njeho. Hišće w létomaj 1859 a 1860 bě wón sobu pomocny při nowych wot britiskeho bibliskeho towarstwa wobstaranych wudawkach serbskeje biblije a noweho testamenta w hornjo- a delnjolužiskej naryči. (Přich. skónčenje.)

Z Budyšina a z Łužicy.

§ W Budyšinje swjećeše Bjesada Serbska srjedu 7. febr. t. l. swój lětuši založenski swjedžen z hosćinu a balom. Při hosćinje buchu někotre serbske spěwy, wot Seilerja, Smolerja a Fiedlerja pěsnjene, rozdźelene a spěwane. Wjele sławow bu wunjesenych a rjana radosć wšudžom knježeše. W tu khwilu su we wubjerku Bjesady: k. redaktor ryčel Smoleř jako 1. starosta, k. krajskodirekcijny pokladnik Henč jako 2. starosta, k. překupc Flanderka jako zwjeseleński direktor, k. překupc Jakub jako pokladnik, a seminarski wučer Fiedler jako sekretar.

⊙ Wubjerk towarstwa Maćicy Serbskeje w Budyšinje je serbski list, k zastupjej do Maćicy namotwjaacy, čišćeć dał.

+ Džen 2. febr. t. l. měješe wubjerk Maćicy Serbskeje w Budyšinje posedženje, a to w bydle swojeho přenjeho předsydy knjeza ryčnika Rychtarja.

† Džen 7. febr. t. l. swjećeše k. duchowny Handrij Hadank w Parcowje swój 25lětny zastojnski jubilej a bu jemu při tutej składnosći wot duchownstwa wojerowskeho wokrjesa serbski spěw, wot k. archidiakona Kröhn a we Wojerecach zestajany a pola k. Kulmana tam w starym prawopisu čišćany, swjedženscy přepodaty.

△ Kaž slyšimy, dha je k. wučer Pohoneč w Malećicach za wučerja do Polpic a Noweje Wsy pola Klukša powołany.

** Maćica Serbska w Budyšinje je njedawno 8. zešiwk Dr. Pfuloweho serbskeho słownika wudała, a je temu samemu titul, dedikacia, předstwo a němski pokazar přidaty, tak zo je nětko, džak budź Bohu, serbsko-němski džěl našeho přenjeho serbskeho słownika hotowy. Kak wulcy wažny tón samy za cyle serbske pismowstwo je, kóždy jeno trochu zdźělany čuje. Hižom lětatki dolho su wučeni Serbjo za tajkej knihu žedžili. Horcy džak cyłego lubeho Serbowstwa budź teho dla přede wšěm našemu krajanej k. professorej

Dr. Pfulej w Dreždžanach daty, kotryž je přez 20 lět na tutej knizy džělał a na kotruž staj tež k. faraf Seiler w Łazu a k. vikar Hórnik w Budyšinje swoje sobuskutkowanje přiložiloj! Horcy džak pak tež lubowanej Maćicy Serbskej a jejnym znatym wysokim dobroćelam!

— W Swinarni wotdźerža džen 4. febr. w tamnišim hosćeńcu serbske spěwanske towarstwo „Jednota“ rjany serbski vokalny koncert a bal. Wobaj běštaj bohaće wopytanaj. Direktař Jednoty je w tu khwila k. wučef Kral we Wotrowje, a je sebi tón samy w tutym nastupanju wosebite zaslužby dobył. Hdy bychy so tola tež w druhich stronach Serbowstwa tajke serbske spěwanske towarstwa založale! By to jara wažne bylo za wubudjenje a wobtwjerđenje narodneho žiwjenja mjez Serbami. Sława lubowanej Jednoće!

s. Budyska krajska direkcia wozjewja, zo změje so tež w tutym léće, kaž dotal, štyri króć ewangelska serbska Boža služba w draždžanskej křižnej cyrkwi swjećić.

Słowjanski rozhlad.

W Danzigu je kniha: „Przyjacieli Polkich Dzieci“ w třoch zwjazkach wušła, a je ta sama wot J. Chociszewskiego spisana a ze 130 wobrazami wudebjena. — Polak Tomicki je w swoim dwělětnym jastwje w Weichselmündze, ke kotremuž bě jeho sudnistwo dla jeneho artikla w časopisu „Szkółka Niedzielná“ zasudziło, wšelake literariske džěla spisał, mjez nimi tež „Kwiaty Więzienia“ (kwětki jastwinske), a su te same njedawno w Danzigu wušle. Su to wosebje rjane pěsnje. Tomicki bě přjedy redaktor spomnjeneho časopisa a faraf w Konojadu pola Kostena w Póznanskej. — Serbski humoristiski časopis „Zmaj“, w Pešće wudawany, tež w tutym léće pod redakciju J. Jovanovića dale wukhadža. — Dotalny rektař moskowskeje university, professor Baršev, je na slédowace 4 léta z nowa za tuto dostojnstwo wuzwolony. — Pansłowjanski tydzenik „ДЕНЬ“, wot J. Aksakowa w Moskwje wudawany, wukhadža w tymle léće w zešiwkach, z najmjeńša 15 dišćeńskich listnow tołstych, a dyrbja so lětnje něhdže 100 listnow we wjetšich hronach wudać. — Mařikowy „zemljopis trojedne kraljevine“ (zemjopis trojeničkeho kralestwa) je w druhim wudawku wušol. — Za twar českeho narodneho dziwadla w Prazy je hač dotal 205,000 fl. podpisanych. — W Moskwje je wot Pogodina zestajany literarisko-politiski zbornik pod mjenom „Утро“ (jutro) wušol. — W bjesadze, 4. febr. wot Čitalnicy w Laibachu k česći Vodnika wotdźeržanej, hraješe so přenja sloweńska operetta „Ptičnik“ wot Dr. Ipaveca, hudžba wot Fabiana. — (Přichodnje dale.)

Čibka a Mudroň.

Čibka. Zo sée Wy, k. Mudronje, njepräcel Maćicy a noweho prawopisa, to je mi derje znate, a njejsym ja teho dla ani k Maćicy přistupit, ani so na wuknjenje noweho prawopisa položil.

Mudroň. To je mi lubo slyšeć, zo sée so po mojej dobrej radže zložili a zo sée konservativnje zmysleny. Čim bóle so naša strona z kóždym létom pomjeńša, čim krućišo dyrbymy za konservativnosću stejeć.

Č. Ale z prawdu dyrbu wuznać, zo je mje tola trochu hańba, hdyž jako rodžený Serb sobustaw žaneho serbskeho towařstwa njejsym, wosebje hdyž k temu hišće wopomnju, zo serbski khlěb jěm. Što teho dla k lutherskemu knihownemu towařstwu něniće? Wot teho sym slyšať, zo wone swoje knihi w starym prawopisu wudawa.

M. To je wěrnó! Ale ja sym w jeho knihach tež wšelake nowe slowa nadešoť, kotrež na žane wašnje khwalić njemožu, kaž n. př. „hodžina, čitać“ atd. město našich starych zrozemliwych słowow „štunda, lazowad“ atd.

Č. To zda so mi rozomny purismus być.

M. Ně! to wjedže naposledku k „babelskej měšćeney!“ duž ja z najmjeńša k spomnjenemu towařstwu njeprästupju. Z cyľa sym ja přećiwo wšemu, štož X. čini! — —

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w léće 1866.

Dr. Rzepecki, redaktor „Oswiaty“ w Póznanju; Natus, kaplan w klóštrje Marineje Hwězdy; Šolta, wučer w Lipinach; Dučman, kaplan w Radworju; Jakub, kandidat duchownstwa w Hodžiju; Mlónk, žiwnosćer w Dziwoćicach; Mikanja, poslužobnik w Budyšinje; Lieška, kantor w Hodžiju; Khěžor, wučer w Hodžiju; Pjech, senior na tachantstwjě w Budyšinje; serbscy seminaristojo krajnostawskeho seminara w Budyšinje; Jenko, Hilbrig, Hoker, Nika, Schmidt, Bjeńš, Rjek, Měrcin, Kubica, Wojnař, Lieška a Janaš; serbscy praeparandojo teho sameho wustawa: Šuster, Mička, Rychtař, Runař, Helm, Mila, Bjar, Nowak, Wudowjeńc a Pjech. (Přichodnje dale.)

Listowanje.

Kn. w. J. w H. Był-li Łužičan časopis za wosebity staw, bych z Wami přez jene był. Dokelž pak wón wšěm Serbam k óždeho powołanja služi, dha njezda so mi namjetowana rubrika praktiska došć. — Kn. w. M. w Z. Wo tym je so hižom w 2. čisle na 28. str. ryčało. — Kn. P. M. w Dž. Připóslany spěw bě hižom raz w Serbskich Nowinach wotčišćany. — Kn. J. M. w B. Džerži so jara lokalnje a njeje teho dla za z hromadnosć zajimawe. — Kn. d. J. w P. Najrjeńši džak za jara witany nastawk! — Kn. d. S. w E. Prošu přećelnje wo dobroćiwu podpjeru z poetiskimi wudžělkami! —

ŁUŻIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawař: **J. E. Smoleř.**

Redaktor: **K. A. Fiedleř.**

Cyřolletnje
15 nsl.

Č. 4.

Hapryl.

1866.

Rowař.

Z rukomaj po durjach mařajo
Rowař Bosćij stupi do jstwy hořej;
K blidu šmjata pjana hlowa so,
Jako blěda smjeré we drasće nowe.

„Čert će křižuj, Khata babica,
Z łoža staj mi, lěni pjenko zhnily!
Palenc z karana so směwkota;
Swěčku zaswěć, zo sej křewju žily!“

„Njewěš, zo nam wolij wušol je,
Swěčka wčera tež so dopalita?
Lehń so, pońnóc juž so bližuje,
Jědnata je hižom hodžin biť!“

So za dušu khudu pomodli,
Zo by čěto pokoj w rowje měto;
Wopitstwa so wostaj, do so dži!
Palenc kazy dušu, kazy čěto!“ —

„Změrom, stara waka w borwje tam,
Blady skhowaj sej a přédowanje!
Nochčeš-li, dha zaswěću sej sam,
Na šibjeńcu słuša korkotanje. —

Sapriliška Khata, džens chcu pić,
Zo ći keřchow émowy radosć změje;
Rowař sym a smjeré chcu poswjećić,
Při tajkim so piću smjeré džě směje.“

A tu rowař Bosćij postanje,
Ze jstwy z karanom so šmjata pjany,
Z durjemi pak strašnje zaprasnje,
Na keřchow wón kroći rozhuěwany.

Na keřchow so rowař doškraba,
 Přez rowy so wjeréo postupuje;
 Křiže po boku — tu kóstnica —
 We nej wětr w smjertnych zynkach duje.

Bosćij tři króó z pjasću bije
 Před kóstnicu na durje;
 Palenc ruče do so lije,
 „„Dobry wječor!““ zarjehtnje.

„Rjechtaj, rjechtaj, žaba bludnica,
 Karan wuprózdnju při swětle jasnym;
 Swěčkow dosć ma moja kóstnica,
 Zabórbota Bosćij z hłosom djasnym.

Tak kaž čertow wójsko howrjace,
 Za nim duchow émowy rój so čéri;
 Mócny wichor ruje zatrašnje,
 Přez rowy a křiže puče měri.

„K tajkim hosćom njesmje tótka
 Kaž do korěmy zastupić; —
 Što? — Ty mjelčiš, stara črjódka?
 Njedaš próh swój překročić?

Wěrnó, njecha so wam stawać,
 Lěnje stawy dudławe!
 Čakajé, chcu do was kalać,
 Zo wam nop waš roztaje!“

W zezawym so zamku wjerći
 Kluč we durjach pomałku;
 Z khěžki hudźba smjerće ščerči —
 — Tu so durje wotanknu.

Rowař swěčku zapaluje,
 Karan staji na ławku;
 Wětr šumi, wětr duje,
 Zatřasuje kóstnicu.

„Aj, snadź chceće přeprašenje
 K nócněj mojej hosćinje?
 Kóstliwcy, duž prošu rjenje,
 Ke mni so jow posadźće!“

Kulody walody kosće so čérja,
 Nopy za nopami rjepotaja;
 Nohi a ruki so k sebi zas měrja:
 Prěnjeho widziš juž kósliwcat.

„Hojda, wy rjepuchi, čertowe pjenki,
Pójeće však bliže a njebojeće so!
Karan was napoji, plěchate šćenki!“
— Pije, so posadzi bórbotajo.

Druhi so rozcah'wje, třeći juž stany,
Wjacy a wjacy jich přibywa;
Wulki so bliži a za nim zas mały,
Mjeńša juž kosćow je khopica.

K blidu so sydaja wokoło tótka,
Kosćowyy rječaz joh' wobwije;
„„Prěnja budž šklenčka česć našeho mótka.““
Wokoło njeho wšo klepoce. —

Bosćijej lije pót zymny so z čola,
Lodojta zyma joh' wobeńdze;
Pjana so wjerći kaž wrótna jom' hłowa,
Huba so karana njedótknje.

Běly tu stoji, tam čornyy so stupi,
Žołty a ómowy, šešeraty;
Zuby tón wótrii a tamny je tupi,
Wudžera woči nopachaty.

„„Hopsa nětk hejsa, wy susodzi moji,
Knjeza džens našeho počesmy!
Zběhajmy rucy a stajejmy nohi;
Z karana běži duch swjatočny!““

„Khort zo by do was! wy prašiwje woči,
Do kutow z wami a do zemje!“
Napina žily a na nje wón skoči —
Cyła však črjoda joh' wobzamknje.

„„Pij jenož, kmótriko, pij jenož z nami,
Hosćo smy twoji džens nadobni;
Knježe naš, džensa so služowni z wami
Zwjesela poľ jenož hodžinki!““

Z karana palenc wón do krka lije,
Kaž by so palił, wón poći so;
Bóle so kóstliwcow rój na njoh' wije:
„„Pij jeno z nami, naš Bosćijo!““

Na zem' wón padny, so pod ławje wala,
Dwanaće prasny — tu hosćo so
Zhubja — so swěcy we kóstnicy pala;
Hasnu — — w kóstnicy ócho bu wěc. —

Rano Khata stawa. „Zbóžniko!
 Knježe Božo! hdže zas' Bosóij budže?
 Jeho dušu zwarnuj, Jězusko!“
 Pyta jeha, pyta jeha wšudže.

W kóstnicy joh' nam'ka na kosách,
 Karan prózdny — wokol' běle nopy —
 Rowar leži morwy na marach.
 Zašle, zašle wšitke jeha khopy,
 Kotrež z łopatu wón ryješe.
 Po smjeréi snadž hosćow witaše. Čěsla.

Tři lěta w Ruskej.

Historiska originalna powjesć z Napoleonowych wójnow.

Spisał M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

W Smoleńsku tež žaneho zadžerženja njemějachmy, přetož město ležeše hišće w rozpadankach. Zyma přeco bóle přibjeraše a naše wójsko bě nětko lědom 70,000 muži sylne, ale tak někak wobronjena bě jeno něhdže poľojca. Tak njemóžachmy so ani rusowskeho wójska, ani hłodu a zatrašnjeje zymy wobroć. Wójsko so přeco bóle rozdzěleše, kóždy chceše přeni strašnemu hubjeństwu wučeknyć.

Napoleon běše bóle w přědku, ale nuzy dosć dyrhješe tu tež spytać. Často wulězy ze sanjow a džěše pěši po drozy abo wjele bóle w snězy. Při tym rozryčowaše so wón ze sprócnými wojakami a chceše nam přez to naše hubjeństwo polóžić, hdyž nam widžec da, zo so jemu tež lěpje njeńdže.

Naša batteria měješe pod wjedzenjom majora z Hiller hišće šěsć kanonow a dvě haubitzy. Pulvera a kulow mějachmy na dosć, ale ničo k jědži! Na zad Smoleńska běchmy hišće na poł sta muži w bromadže a njebojachmy so teho dla kóždeho polka Kozakow, přetož čí so njemožnje wótreho wohnja z kanonow bojachu, tola pak nas stajnje nazdala přewodžachu, zo bychy dys a dys jeneho zapozdženeho slapnyli. Hdyž teho dla jedyn abo druhí wot nas mućnosće a zymy dla so někak zakomdži, dha so kóždy raz Kozakoj na njeho walichu kaž krahoľy na hoľbja. Pomoc bě potom přeco podarmo.

Nam bě so kusk bóle na bok začahnyć radžiło, tak zo hišće dys a dys někajku wjes nadeńdžechmy, w kotrež móžachmy přenocować. Jedyn džen před wječorom přindžechmy do někajkeje wsy a

dokelž běchmy cyle přemjerzneni a hlódni, dha wobzanknychmy tu přez nóc wostać. Kanony zestajachmy na knježi dwór, runje před wokna wjesneho pana. Kruće žadachmy jědz a wódku (palene). Zo njebychu něhdže wobydlerjo khroblosće nadobyli, dachmy sebi po móžnosći poslužeć. Knjez nam tež na měsće našu žadosć dopjelni; wón drje so strašnych kanonow boješe.

My postajichmy straže a spachmy přeni króć zaso trochu ćoplišo w hródzach, a naše suche konje mózachu so do syteje wole dobreho syna nažrać. Na ranje zestupachmy so do rjada a duž so pokaza, zo wjacj koni dosć njemějachmy, zo bychmy mohli wšitke kanony sobu wotwjězć. Dołho zakomdžić pak so tež njesmědžachmy, přetož tu a tam pokaza so brodaty Kozak, haj małe stadlesko nam khětro blizko přijěcha, ale my trjebachmy jeno na kanony pokazać, dha běchu přječ kaž wětr. Wjesnemu knjezej zdaše so naš wotkhad najskerje trochu dołho trajacy być, teho dla poda nam tež něšto rublow, kotrež sebi tola žadali njeběchmy. My so nětko zaso na konje zesydachmy, zo bychmy dale ćahnjeli, ale tři kanony dyrbjachmy stejó wostajić. Zo pak te same njeprěćel njeby wužić mohl, dha je přez to skazyachmy, zo do zapaladłow železne hozdze zabichmy.

Konje, kiž běchmy z němskeho kraja sobu wzali, te běchu dawno wšitke přječ. My mějachmy wšitcy rusowske konje, kotrež běchmy sebi tu a tam nalojili. Ja mějach mólčkeho klepca, prawje sucheho, ale přeco spěšneho towarša, kiž je mi njemało k wužitku był. Konik měješe wjele njesć, přetož ja běch wobronjeny hač do zubow; mějach někotre tesaki, pječ pistolow, wšelaki čapor z Moskwy a tež khětru móšeň pjenjez. Pulvera a wołojanych kulkow mějach tež dosć.

Při překročenju rěki Dněpr wzachu nam Kozakójo jenu kanonu z dwacyćimi mužemi, kotřiž běchu so zakomdžili a tu samu słabosće dla natykać njemožachu. Dněpr bě pomjerzneny, ale lód so pod nami přelama, tak zo cyle mokri rěku překročichmy. Kanony a haubitzy pak tola po lodže zbožownje na brjóh přewjezechmy. Džěl wójška pak bě niłki bród zmolił a běše při tym Rusam blizko přišoł. Štóz teho dla nětko njechaše zabity abo jatý wzaty być, tón pušći so po wysokim a lodžanym brjozy na rěčny lód. Kanony buchu na štrykach dele pušćane. Při tym přelama so lód, a někotre sta wojakow so pod lodom zatepi.

Dvě kanonje a dvě haubitzy nětko hišce mějachmy, ale my tež te dolho wjacy njewobkhowachmy. Běchmy raz přenocowali na wopušćenym kuble, a tu nas njepräcel na ranje nadpadže. Jako běchmy někotre razy do njepräcela wutřělili, zabichmy kanonje, zapalichmy zbytknu municiu, zesydachmy so spěšuje na konje a jěchachmy přeč. Dwór so při tym wotpali, štož njepräcela wotdžerža, so za nami honić. My pak na našich suchich konikach dale khwatachmy.

Njemožne syły čekarjow my přescěžechemy a někotryžkuliž tych samych zrudnje za nami hladaše, kotřiž dyrbjachu pěši w zatrašnej zymje čekać, čekać do lubeje domizny. Puć bě přepjelnujeny ze wšelakej wójskej nadobu a z morwymj ludźimi.

Rusojo přeco bóle swoje wójska zhromadžachu, a te nam tu a tam puć zaraćichu; ale my so přez nje přerubachmy. Čekańca pak tak spěšna njeběše, kaž sebi to snano myslíš, přetož naše wójsko bě přez stajny strach skoro cyle wostabnyło. Tu a tam widzachmy při puću sedžo stadło sprócnych, kotřiž na domojwrót zabychu, přetož nóc a sněhowy mjecel jich přewza a na ranje — běchu morwi. Druzy za nimi přičežechu a morwe čěla zwuslekachu, zo bychu sebi swoje čělo trochu lěpje přikryé móhli. Morwi žaneje drasty wjacy njetrjebachu — jich kryješe zymny sněh. — Druhdže zaso widziš někajku kóluju, pohladaš do njeje, hač tam njeby přenocować mohl, hlej dha nadeńdžeš črjódku morwych. Wokoło wóhnja běchu so zlěhali — ale płomjo bě hasło — a bědnych młodźencow žiwjenje bě tež wuhasło. — A zaso nadeńdžeš druhich, kotřiž zmjerzle konjace kosće wobkusowachu, a měnjachu, što wě što tola maju, hač jich skónčnje smjeré tež spowala. Njerědko běštaj so dwaj wo tajku hroznu jědz torhaľoj a smjeré bě wobaju mjez tym nadešla — wobaj so hišce kosće twjerdže džeržeštaj. Zawěsće, to bě žalosny napohlad! — A zaso tu čěhnichu druzy, sprócni a mućni a pojsnywši hłowy, z brónju pod pažu, swoju zrudnu dróhu; z mrějacy m wokom za nami hladachu, kiž my hišce na konjach jěchachmy. My pak přeco dale khwatachmy; smjeré tež za nami hrabaše. Na jene ranje sedzachmy při hubjenym wóhnju a při tym wotdžerža major z Hiller maľu revisiu, zo bychu konje a ludžo trochu položení byli; přetož my mějachmy něštožkuliž podarmo při sebi, štož bě nam a konjom wobčežne. To bu nětko wšitko přeč zmjetane. Major z Hiller sypny mjez druhim čaporom

na hachtl pjenjez do wónnja, kotrež běše jedyn towař wot Moskwy hač sem při sebi nosyl. Wón bě měnil, što wě što ma, a tola běchu pjenjezy jeno koporowy njerjad, kiž we wukraju ničo njeplaći.

Mjez tym hač so my k rěcy Berezinyje bližachmy, sčahowachu Rusojo swoje wójska přeco bóle wokoło nas bromadu, tak zo běchmy kaž zaplećeni. Wšědnje nas přez nadpady tyšachu. Na brjohach Bereziny bě naše njezbože hač na najhórše, kaž hišće za žane wójsko hdy prjedy. A kajke žaloscenje tu běše! žaloscenje, kiž budže we wušomaj klinčeć, tak doľho hač swět wobsteji. Naše wójsko, kiž džě na wójsko wjacy podomne njebě, njeměješe skoro žaneje hódneje brónje wjacy; jemu teho dla móžno njebě, ruskemu wójsku napřećiwu, stupić, kotrež so přeco bóle bližeše a nam wohenjowe postrowjenje sćeliše. Žalostna bojosc bě nas wšitkich nadpadnyła, jako torbacu rěku před sobu wubladachmy, a zady nas pak kruteho njepräčela, pola kotrehož so žaneho přepušćenja nadžijec njemějachmy. Rusojo wjedźichu swjatu wóynu za swjatu wóćtinu. Popjo a druzy běchu jich našćuwali, zo bychy wuhnali cuzych njekrasnikow, kiž běchu hordu Moskwu spalili a drohi měř skazyli.

My přińdžechmy z našimaj haubitzomaj hižom přeni dzeń wokoło připoľdnja hač k Berezinyje, to bě 26. novembra 1812. Berezina, he-wak snadna woda, běše so k našemu njezbožu do hlubokeho Łobja přewobročila. Wulki sněh bě počal tać a duž bě rěka šěroke morjo.

Pola wsy Studianka daše Napoleon za wójsko dwaj mostaj twarić, ale doľho traješe, prjedy hač běštaj hotowaj, a hubjenaj dosć tež hišće běštaj. Tamnu stronu rěki bě wulke bahnišćo a zady njeho stejše hižom džěl ruskeho wójska. Tak so přechať započa, přechať zatrašny.

(Přichodnje dale.)

D ž ě á c e h r ó n ě k a.

Te same su zdžěla něhdže tři sta lět stare, abo maju snano hišće wjetšu starobu.

I. Hdyž džěći w nalěcu pišćalki džělaju.

a. Wokoło Rakec.

Džělaj so, džělaj so, pišćalka!
Bwjatej Mařcy pomazku,
Sóhl'by knjezej kokošku
Ze slěbornej wopušku;

Ta jom' budže jejko znjesc,
Potom budže wjelk přińc,
Tón budže wšitko zjěsc.

b. Wokoło Wojerec.

c. Wokoło Klětneho.

Džělaj, džělaj pišćalku.
Swjatej Marcy hutawku,*)
Bóhl'by knjezkej jablučko.
Hejzo nimaš na tym dosć,
Dha sej kupiš kokošku
Ze slěbornej wopušku.

Čiń so, čiń so, pišćalka,
Jutře pojedźemy do Kulowa,
Z dwěma młodyma kokuloma,
Wyskajo a praskajo,
Nimo Bórka k městu wen.

II. Hdyž „Bože slónčko“ (Herrgottschäfchen, Sonnentäfer,
Coccinella septempunctata) lećeć dyrbi.

Leć, leć, Bože slónčko,
Hdžež ty lětsa polećiš,
Tam ja k lětu počahnu.

III. Hdyž so Boži deščik dze.

Deščik dze,
Rosa kće,
Zelena trawka horje dze,
Swjata Marka z woknješkom won kuća. H. J.

Z e m j a a č a s .

Podał M. Rostok.

(Skónčenje.)

My prjedy prajachmy, zo je w zymje zemja bliže pola slónca a zo je zemina čěr ellipsa. Ja chcu nětko spytać, to rozjasnić a dopokazać, prjedy pak hišće něšto druhe spomnić, štož z tym tež hromadze wisy. My prajimy: dzeń zaso přibjera! a měnimy z tym, zo slónco kóždy dzeń někotre minuty (mjeńšiny) dlěje na njeju steji. Hladamy pak do protyki, mohli na tu mysl přińić, zo dzeń wotebjera a zo dzeń a nóc hromadze (wot jeneho slónca skhadženja k druhemu) 24 hodzinow njewunoša. Přirunaj n. př. sedmy a wosmy dzeń ma leho rózka. Sedmy dzeń skhadza slónco 29 minutow po sedmich a khowa so runje w pjećich hodzinach, wosmy dzeń skhadza 28 minutow po sedmich a khowa so dvě minuce po pjećich. Nětk woblěbuj: dzeń traje 9 hodzinow a 31 minutow, přichodna nóc 14 hodzinow a 28 minutow, w hromadze 23 hodzinow a 59 minutow; dzeń je po tajkim minutu krótsi, hač być dyrbi. Nětk wzmi 9. a 10. dzeń. 9. Slónco skhadza 27 minutow po sedmich a khowa so štyri minuty

*) Čólne wodžeće, z hlówjaceho rubišća za škit přećiwo slónčnym pruham scínjene.

po pječích. 10. Slóncó skhadža 25 minutow po sednich a khowa so šěsć minutow po pječích. Dzeń traje 9 hodžinow a 37 minutow, nóc najprjedy hač do połnocy 6 hodžinow a 56 minutow a potom hišće hač do slónca skhadženja 7 hodžinow a 25 minutow, w hromadže 14 hodžinow a 21 minutow. Dzeń 9 hodž. a 37 min., nóc 14 hodž. a 21 min., dzeń a nóc w hromadže 23 hodž. a 58 min., po tajkim pobračujetej dvě minuće. Nětk hladaj dale: džewjatnaty dzeń augusta skhadža slóncó 54 minut. pó štyrjoch a khowa so 11 min. po sednich, dwacyty dzeń skhadža 56 min. po štyrjoch a khowa so 9 min. po sednich. Dzeń traje 14 hodž. a 17 min., nóc 9 hodž. a 45 min., w hromadže 24 hodž. a dvě minuće, dzeń je po tajkim dvě minuće dlěši hač być ma. My hewak w augusće prajimy: dzeń zaso wotebjera! a tu widzimy, zo je dlěši dyžli 24 hodž. Kak temu tak? A protyka, Serba přenje knihi za bibliju, tola lhać njemože?! Trěbne je, zo tudy něšto wo času ryčimy. Čas postaji slóncó, a prjedy, hdyž hišće žane časniki měli njejsu, je so čas postajował po scěnu, kotryž wot čélesow, wot slónca wobswěćenych, na zemju pada. Tón samy je so měřil a tak je so dnjowa hodžina postajowała. Příklad teho, zo je so tydžen do sydom dnjow a měsac do štyrjoch njedzelow, t. r. štyrjoch tydzenjow dželał, je měsac, kotryž kóždy sydom dnjow a za měsac štyri króc swój wohlad přeměni. Pozdžišo su wšelake časniki wunamkali, jako wodowe, pěskowe, slónčne, scěnowe, dybzačne a t. d. K dalšemu powučěnju maja za nas jeno slónčne a scěnowe časniki wažnosť. Tamne chcemy slónčniki mjenować a tutym, kiž mohle hewak scěniki rěkać, chcemy z krótkim jeno časniki prajić. Husto móžemy wobkedžbować, zo slónčniki a časniki přez jene njeprjedu, pak je slónčnik prjedy, pak časnik. Po slónčku je połdnjo, my teho dla jstwiny časnik tež tak poprawimy a storčimy špurku na dwanaće. Nětk za dvě abo tři njedzele wjacj na slónčnik njehladamy, a hdyž potom zaso na njón hladamy, dha je po slónčku połdnjo, po časniku pak hakle za pjeć minutow, a naš časnik tola hewak prawje dže. A zaso druhi raz pokazuje časnik połdnjo, slóncó pak hišće nic. Na čim to leži? My sebi na posledk tola myslimy, zo naš časnik wopak dže, dokelž to dosć wobkedžbować njemožemy. A tola je móžno, zo naš časnik prawje dže, t. r. stajnje a jenak, slónčko pak wopak, z najmjeńša njestajnje. A woprawdže je temu tak. Po slónčku je druhdy prjedy,

druhdy pozdžišo poľdnjo. Tola su pak tež wěste dny, na kotrychž slónčnik z časnikom, kiž přeco jenak a prawje dže, přez jene přińdže. Štóz je tak zbožowny, zo móže sebi tak mjenowany kronometer (časoměr) kupić, kiž přeco jenak a prawje dže, tón móže wobkedźbować, zo slónco přeco jenak njeńdže, abo, dokelž slónčko po prawym změrom steji, zo so zemja přeco z jenajkej spěšnosću njewobkuluje. Pokazuje slónčnik na spomnjenych dnjach poľdnjo a časoměr tež, dha je to wopokazmo, zo je časoměr prawy a dobry, wšo jene, što abo kajki čas slónčnik druge dny pokazuje. Zo bychmy pak nic jeno trochu, ale wěsće wjedźić mohli, hdy je po prawym poľdnjo, dha su hwězdarjo tabelle srěnjeho připoľdnějšeho časa wudžělali, kotrež postaja, što ma časnik pokazować, hdyž je woprawdže poľdnjo, abo, štož je wšo jene, što časnik abo časoměr, kiž přeco jenak dže, pokazuje. Što dha je srěnje poľdnjo a kak móžemy je sami, bjez tamnych tabellow, namakać? Póstnicy (13. džen mateho rózka) skhadža slónco 19 min. po sedmich, kaž lětuša protyka pokaže, a khowa so 12 min. po pjećich. Po tajkim swěći slónčko hač do dwanaćich 4 hodž. a 41 min. a potom popoľdnju hišće 5 hodž. a 12 minutow; džen traje 9 hodž. a 53 min. Prajimy nětk, zo je dopoľdnjo tak dołhe kaž poľdnjo, dha rozdžělmy tamne 9 hodž. a 53 min. na połojcu, to wučiu 4 hodž. a 56 min. Přiličbujemy tute k tamnym 19 min. po sedmich, hdžež abo hdyž slónčko skhadža, dostanjemy 15 min. po dwanaćich abo kaž w protyca steji: 12°, 14', 32", a to je srěnje poľdnjo, něšto přez 14 min. po dwanaćich. Srěnje poľdnja w zymje su:

(11° 43' 42" přenjeho nov. 1865). 11° 43' 41" 3. nov. 11° 50' 5" 3. dec. 11° 59' 57" = 12° 24. dec. 12° 0' 27" 25. dec. 12° 4' 53" 3. jan. 12° 14' 5" 3. febr. 12° 14' 33" 12. febr. (12° 14' 32" 13. febr.)

12° 14' 33" 12. febr.

11° 43' 41" 3. nov.

30' 52" rozdžěl; połojca 15 min. a 26 sek.

W léce (11° 56' 7" 13. meje 1866). 11° 56' 6" 15. meje. 11° 58' 11" 5. jun. 12° 0' 8" = 12° 15. jun. 12° 4' 14" 5. jul. 12° 6' 11" 27. jul. (12° 6' 10" 28. jul.)

12° 6' 11" 27. jul.

11° 56' 6" 25. meje.

10' 5" rozdžěl; połojca 5 min. a 2 sek.

K čemu to? My smy widželi, 1) zo srěnje poľdnjo přeco tu samu minutu a skoro ženje runje dwanaćich njeje a zo druhdy do dwanaćich, druhdy pak pó dwanaćich zastupi a 2) zo je rozdźěl zastupjenja srěnjeho poľdnja w zymje wjetši, dyžli w léće (w zymje druhdy 16 min. do dwanaćich a druhdy 14 min. po dwanaćich; w léće pak jeno druhdy 4 min. do dwanaćich a druhdy jeno 6 min. po dwanaćich). Z teho scěhuje, zo zemina čěr žadyn kruh abo kulojte koło byc njemože, ale zo je podolhojta abo ellipsa; přetož byla-li zemina čěr koło-kulojta abo kruh, dha by so slónčna móc abo slónčna čehniwosć při wobkulowanju zemje a jeje wobkružowanju wokoło slónca přeco jenajka wopokazała, a my bychmy přeco tu samu minutu, t. r. runje dwanaćich poľdnjo měli. Rozdźělne zastupjenje poľdnja je po tajkim wopokazmo, zo je zemina čěr ellipsa. Je pak zemina čěr ellipsa, dha je zemja druhdy bliže pola slónca a druhdy zaso dale wot njeho. Dokelž pak je rozdźěl, hdyž srěnje poľdnjo zastupi, w zymje wjetši dyžli w léće, dha z teho spóznamy, zo ma slónco w zymje nad zemju a jeje wobkulowanjom wjacj mocy dyžli w léće, abo, štož to samo praji, zo ma wjetšu čehniwosć. W léće wobkuluje so zemja stajnišo, slónčna čehniwosć njeje tak móčna, a teho dla so tež zastup poľdnja daleko wot dwanaćich njezdaluje. Najwjetšu móc nad khodźicami a bludźicami wopokazuje slónco, hdyž su te same w jeho blizkoscí (w přislónčnišću), najmjeńšu, hdyž su najdale wot njeho zdalene (we wotslónčnišću). Wone so teho dla w přislónčnišću spěšnišo wobkuluja, dyžli we wotslónčnišću. Dokelž pak slónco w zymje nad zemju najwjetšu móc abo čehniwosć wopakaže, dha z teho scěhuje, zo je zemja w zymje bliže pola slónca, dyžli w léće a zo so tehdy tež spěšnišo wobkuluje. — Zo džen zaso přihjera a zo so slónčko z kóždym dujom wyššo pozběhuje a wjetši wobłuk na njeju wopiše, to wotwisuje wot teho, zo ma zemja nakosne zloženje a zo so při swojim wobkružowanju wokoło slónca přeco bóle k temu městnej přibližuje, hdžež tón kruh zemje, na kotrymž my bydlimy a wosebje poľnóny čop, kiž bě w zymje wot slónca wotwobročeny a teho dla njewobswěčeny a čemny, zaso wjacj swělla dostawa.

Ryčér David Bohuwěr Glowa.

(Skónčenje.)

Kaž w serbskej, tak je njehoh David Bohuwěr Glowa tež jara wjele w němskej ryči pisał a jeho w tutej ryči wudate pädagogiske pisma běchu w swojim času epochu činjace. K tutym posleńšim słušeja wosebje jeho w léce 1830 wudate knihi pod napismom: „Das Leben der sorbischen Lehrer Christian und David Bowman, oder der Sieg des Glaubens. Eine Geschichte unserer Zeit, bearbeitet von D. T. Kopf. 424 S. in 8.“ W tutych, nětko drje cyle pokupjenych knihach wopiše Glowa swojeho nana a swoje samsne žiwjenje a swoje poděńženja a zhonjenja, kotrež je jako wučer w tamnych časach činil, w kotrychž bě wučer hišće nimale to samo, štož wjesny pastyr abo nócný stražnik. Tute knihi su jara zajimawe a su tež sobu žórlo za stawizny serbskeje ryče a serbskeho pismowstwa. Swoje žiwjenje je Glowa pozdžišo hišće junkróc wopisal w Diesterwegowym: „Pädagogisches Deutschland. B. II. S. 81. Berlin 1836.“ Z rozkaćom spomni wón tudy tež na to, kak bě něhdy jako šulski wučer po přikładze swojeho bratra khwilu na přeněmčowanju Serhow džělał, prjedy hač bě k lepšemu spózuacu přišoł. Wón tam mjenujey praji: „Mój bratr, wučer w Malinje w Delnych Lužicach, džělaše na přeněmčěnjú džěci, haj cyleje wosady z horliwosću, kiž dyrbješe wšitko dokonjeć. Ja, jeho pomocnik, činjach po nim, přetož ja móžach sebi hišće mjenje, hač wón, myslíc, zo bě tuta horliwosć wopaćna, hač runje bě mi tola jene jasne, mjenujey: zo ludžom w Malinje při wšej zwonkownej hladkosći (kotruž přez přeněmčěnje dostachu) tola to swěrne, sprawne byće, ta nabožna khutnosć, ta pilnosć a rjadomnosć při džěle pobrachowaše, přez kotruž so Serbjo, kotřiž buchu z měrom při swojim Serbstwje wostajeni, wuznamjenihu.“ Z tutym wuprajenjom njehoh Glowy, kiž bě w swojim času přez swoje wšelake pisma jako wubjerny pädagoga znaty, wojowaše pozdžišo samo slawny Słowjan Jan Kollar napřećiwó tym, kiž wšo zbože w přeněmčowanju druhich ludow pytaju. Wón spomni na našeho Glowu w tutym nastupanju na 80. stronje swojich znatych knihow: „Ueber die literarische Wechselseitigkeit zwischen den verschiedenen Stämmen und Mundarten der slavischen Nation. Leipzig 1844.“

K. A. Jen č.

Wučby, myse a přirunanja.

Podawa Fiedleť.

(Pokračowanje z 9. č. 1865.)

246) Čim wyššo je člowjek wot wosuda pozběhnjeny, čim samotniši tu steji a čim zymniši bywa powětr, jeho wobduwacy.

247) Chcú so posydnýe na tule kamjeńtu lawku, putnikej ke krótkemu wotpočinkej přiřhotowanu.

248) Čwila je džowka žadosćow, kotruž lohkomyslnoś a słabosć płodžeštej.

249) Winowe halozy njemoža so bjez podpjery džeržeć, a tola sylne piće dadža.

250) Chceš-li sebje sameho spóznać, kedžbuj na skutkowanje druhich; chceš-li druhich rozemić, hladaj do swojeje samsneje wutroby.

251) Štóz při puću twari, dyrbi so mištrować dać.

252) Tež čémne łopjena chce měć wěnc žiwjenja.

253) Dejmant tež přez toćenje hakle jasnoś dostanje.

254) Błudziicy (kometry) maju mało materije; ale ze svojim prutom, často wjele millionow mil dołhim, tola próždny rum wupjelnuja.

255) Džéćo je journal, młodžeńc wjeselohra, muž činohra (drama) a šědźiwce protokoll.

256) Člowjekowe žiwjenje runa so pusćinje, w kotrejž su hođziny nutrneho modlenja płódnije oasy.

257) Člowjek so ženje w rjenišim swětle njepokazuje, hač hdyž wo wodaće prosy abo sam wodawa.

258) Ryč so slěborej runa; ale w prawym času mjelčeć je same złoto.

259) Njeh čěłowa tež rjanosć zahinje, wěnc njewinosće wěńnje młódný wostanje.

260) Rěčka hordostnu machoriznu runje tak cunjotnje napoja, kaž luboznu njezapomničku a džiwja róžu. (Přich. dale.)

Z Budyšina a z Łužicy.

* Džeń 5. měrca měješe naš serbski krajan knjez professor Dr. Pful w Dreždžanach tu česć, Jeho majestosći našemu miłosćiwemu kralej Janej, kaž tež Jeho kralowskej wysokosći krónprynczej Albertej we wosebitej audiency swój pod sobuskutkowanjom kk. Sejlerja a Hórnika spisany a wot Maćicy Serbskeje wudaty łužisko-serbski słownik přepodać.

△ W Budyšinje je njedawno knižka wušła, 11 wutrobných khěrlušow wobprijaca, a ma ta sama napis: „Dar posleneho zeleneho štwórtka za lube serbske mótki, wot Pětra Młónka w Džiwoćicach.“ Płaćizna 1 nsl.

)(Maćica Serbska je 32. zešiwk (II. na lěto 1865) swojeho časopisa wudała.

§ Srjedu po jutrach, 4. hapryla popođnju mēješe towarstwo Maćicy Serbskeje tudy swoju džewjatnatu hłownu zhromadžiznu, na kotruž bě 28 sobustawow a hosći přišlo. Předsyda k. ryčnik Rychtař wotewri a wjedžeše zhromadžiznu. Na to čitaše sekretar k. M. Hórnik hłownu létnu rozprawu wo skutkowanju towarstwa w zaždženyj lēce. Maćica bě w běhu lēta wudała: 1. Serbski sołwnik, 8. zešiwk (skónčenje), kotrehož němski pokazar słowow budže tež Serbam jara luby, hdyž němskoserbski džěl słownika dotal nimamy; 2. Předženak, protyka za Serbow na l. 1866, kotraž je so w 4000 exemplarach čišćala; 3. Časopis towarstwa M. S., létnik w dwěmaj zešiwkomaj, z wudžělkami wot Jenča, Rostoka, Seilerja, Hórnika a Wjele. Štwórty spis namaka so hišće w čišću. Jako nowe sobustawy běchu přistupili: k. hosćeňcař Buhl z Wulkich Zdžar, k. wučer Jordan z Hermanec, k. kantor Jurk z Łaza, k. stud. theol. Kalich z Lipska, k. młynk a khěžnik Kapleř z Budyšina, k. stud. theol. Róla z Prahi; k. kantor Rychtař z Krebje; k. šulski direktor Šolta z Budyšina a k. wučer Wařko z Wulkeho Džěwina. Towarstwa a wustawy, z kotrymiž Maćica knihi wuměnjuje, su: Oberlausitzische Gesellschaft der Wissenschaften w Zhorjelcu, Maticе česká w Prazy, Uělno Društvo w Belgradže, Gesellschaft für pommersche Geschichte und Alterthümer w Šćećinje, khěžorska akademija w Petersburgu, archaologiske towarstwo tam, geografiske towarstwo tam, zjawna bibliotheka tam, redakcija Bibliotheki Warszawskeje we Wařšawje, zakład hrabjow Ossolińskich we Lwowje, Matica Srbska w Nowym Sadže, Freiburger Alterthumsverein, słowjenska Matica w Lublanje, słowakska Matica w Bańskej Bystricy, Obščestwo Istorii i Drjewnostej w Moskwje a Towarzystwo Naukowe w Krakowje. Po hłownej rozprawje poskići k. Jakub přehlad zličbowanja, po kotrymž běše w loni 728 tol. 20 nsl. 3 np. dokhodow (mjez tym je 305 tol. za předeće knihi) a, hdyž so dołh za słownik sobu njeliči, 533 tol. 21 nsl. wudawkow. Po rozprawje k. knihownika Fiedlerja je so woblēto 154 čisłow do knihownje dariło. Dokelž knihownja a druhe maćične zběrki stajnje rostu, je wosebity dom abo tola lokal za Maćicu přeco trěbniši. Duž budže so wo hospodowanje zběrkow w mēščanskim abo stawowskim twarjenju najprjedy prosyc. Rozprawy dokončeja so z powjesćemi wo džělawasći štyrjoch wotrjadow towarstwa. Čas k namjetam wozjewjejo žada z přenja k. předsyda sam, zo by zhromadžizna přidawk § 4 towarstwowych wustawkow wuradžila wo wuzwolenju čestnych sobustawow M. S.; skónčnje so wo tym takle wobzamknje: „Hłowna zhromadžizna wuzwola z wjetšinu hłosow tajkich, kiž maja wosebje wulku zaslužbu wo Maćicu, za čestne sobustawy; woni móža — jeli sebi přeja — wot přistušnosće, zastojnstwa na so brać a přinoški plaćić, wuswobodženi być, maja pak hewak wšě prawa sobustawstwa.“ Na wšěch stronsku žadosć přislubi potom dotalny spisowař protyki Předženaka, zo chce ju dale pisać, štož přítomni ze sławu přijēja. Na namjet k. fararja Jenča praji so k. fararjej Imišej z Hodžija

sława za jeho wosebitu prócu při wuskutkowanju pjenježnych darow k čišćenju słownika. Nětko bu na namjet k. progymnasialneho direktora Buka z Draždžan a k. Imiša z Hodžija k. professor Dr. Pful, kotryž je sej přez słownik woprawdže wosebje wulku zaslůžbu wo Maćicu dobył, jenohłósny za jeje čestneho sobustawa wuzwoleny. Na to dosta hišće něchtó čestne sobustawstwo, kotremuž ma so to wosebiće zjewić. Kaž bu horjeka spomnjene, běchu na zhromadźiznje tež hosćo; běchu to: k. wučer Šwela z Wulkeho Wóseńka, redaktor delnołužiskeho „Bramborskeho serbskeho casnika“, k. kandidat professury J. K. Prokopowič z Charkowa, k. student Boris Suchanow z Charkowa a k. student Grödingler z Witebska. Duž praji najprjedy sekretar z ruskimi stowami džak mjenowanym třom Rusam za jich přitomosć, za čož so k. Prokopowič z ruskej ryču džakuje; potom pak wunjese so sława hosćom z Delnjeje Łužicy a z Ruskeje. Z čitanjom protokolla a ze spěwom „Hišće Serbstwo njezhubjene“ so zhromadźizna skónči. My pak wuznawamy z hłownym rozprawnikom, zo z Maćicu derje steji a mamy z nim nadźiju, zo z Maćicu tež Serbowstwo dale bóle rozkćeje! Daj Bóh!

M. H.

Słowjanski rozhlad.

W Prahy wuńdžechu: „Zvuky České,“ 1. zešiwk wot J. Lōwa; su to 12 z najrjeńšich čěskich narodnych hłosow, štyriruńnje za pianofort zestajanych. Dale: Dwaj spěwaj bjez stowow za klavier a husle wot Nováčka. Teho runja: „Pokladnice mladých houslistů“, štož je zběrka 30 lubowanych čěskich narodnych hłosow, za dvě husli wot Nováčka zestajanych. Wot „Zábavy pro mladež“ je 48. a 49. zešiwk, wot „Divadelni Bibliotheka“ pak 53. zešiwk wušoť. Wot čěskeho juridiskeho časopisa „Pravnik“ bu 2. zešiwk 5. lětnika wudaty. — W běhu tehole lěta wuńdže w ruskej ryči něhdže 50 listnow sylna kniha, wot Jezbery spisana pod titulom: „O všech nynějších plemenech slovanských, jich poměrech, směru, literarni činnosti atd.“ Mjez druhim budže w nej tež jeho pućowanje po Łužicach z lěta 1858 wopisane. Teho runja čišći so w tu khwilu III. džěl Jezberowych rusko-čěskich pěsnjow. — Słowjanska čišćernja w Genfu chce Album wudać, do kotrehož budža so literariske přinoški, we wšěch słowjanskich naryčach pisane, přijimać. Hižom khětra ličba wšelakich artiklow za tutón wotpohlad předleži. — „Matica Moravska“ je K. z Zerotinowe zajimawe pisma wudała. — Znatemu čěskemu basnjerjej, K. J. Erbenej, je dowolnosć data, čěske historiske towarstwo založić. Wustawki su hižom wobtwjerdzene a towarstwo so žiweho džělbraća wjeseli. — Džeń 12. febr. t. l. měješe so w bydle sławnje znateho čěskeho wóťcinca, Vojta Naprsteka, pruhowanje jeneho 22lětneho čěskeho Mezzofantia w 30 ryčach. —

(Přichodnje dale.)

Čibka a Mudroň.

Čibka. Sym serbski kraj překhodzil a nazhonil, zo maće wy w nastupanju stareho prawopisa tola hišće přez měru wjele přećelow. Wulki džěl luda hišće k Wam steji.

Mudroň. Haj dundyra, to mi runje tak wjele pomha, kaž pruskim ministram ta wěra, zo je pruski lud na jich stronje.

Č. Nó, nó, jeno nic tak mjerzacy; ja měnjaeb z tutej powjesú Was wulcy zwjeselić, a nětk so tak rozhorioće?

M. To tež će dyrbi mjerzać. Kóždy jeno trochu zdžěłany šmara po nowym prawopisu, kazy dobru serbsku ryč a tyka nós do Łužičana; jeno někotři stari hišće njekhabłajo steja, ale to tež je wšitko. Što mi pomha, zo mi syła ludu přiwisuje, stož so tež hišće praša, dokelž je w tajkich wěcach morwa, ničo njepisa a w tym nastupanju njewěć, što je prawica abo lěwica.

Č. Ah, nětk zrozemju, što přjedy z pruskimi ministrami měnješe!

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w léće 1866.

Lukaš, rentier w Budyšinje; Rabowski, kubel w Pomorecach; Hartstein, mlynski w Zlyčinyje; Hanuš, šotta w Brězowcy; Kral, wučer w Radworju; Handrij a August Cawnik, žiwnoséerjej w Drobach; Jurk, kantor we Łazu; Mróz, překupc w Hodžiju; Mlynk, blidař w Zarěču; Hermann, tachantski wikar w Budyšinje; Kral, wučer na Sokolcy; Janaš, kubel w Mješicach. (Přich. dale.)

Listowanje.

Kn. w. W. w D. Najrjeniši džak! Dokelž je Łužičan časopis za zhromadne Serbowstwo, su jemu nastawki we wšěch naryčach witane. — Kn. st. med. Č. w Pr. Z džakom dostał. Po času přinđze wšo na rjad. Wo druhich naležnosćach bórzy we wosebitym lišće. — Kn. J. M. w B. Připóslany spěw w bližšim čisle. —

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Cyřolletnje
15 nsl.

Č. 5.

Meja.

1866.

Smjertna kořulka.

Jim zemrje lube džěcatko,
To małke lubjo maćeřne;
A maćeř wjele rudži so,
A roni sylzy palate.

„Ach luba maće, lehuyć dži,
Ja hewak spinkać njemožu;
Ty ze sylzami maćeř mi
Haj přeco smjertnu kořulku.“

Hlej, džěćko so jej pokaza,
Kaž jandželk blědy zrudženy,
A bě ta smjertna kořulka
Kaž mokre rubno na rosy.

A mać te sylzy spojima,
A doby pokoj nutrny;
So minu duška běluška
Nětk jako jandželk rózojty.
Radyserb.

Wrót a njewrót.

A ptaćatka lětajo twarjachu sej
Haj hnězdaško na lipje na zelenej.

A lětaćki spěwachu wjesele w nim,
A mějachu młode a nořachu jim.

Ta holićka njewjesta přihlad'waše,
Jej swěćeše wóćko so njewjesóćnske.

„Ja za naju jstwićku tež přihotuju;
Kak z lubym sej spěwać w njej wjesela chcu!“

Te ptaćata lećichu do daloka,
A na cuzbu dyrbjеше nawoženja.

Te ptaćiki z nalěćom wróćichu so —
Hdže komudžiš ty pak so, nawoženjo?

Radyserb.

Ž e d ž e n j e .

Lubosí sym khěrluš spěwał,
Hluboko ju w nadrach krył,
We wutrobje sym ju hrěwał,
Zbožowny kaž džěćo byl.
Nichtó pak mje z lubosće
Njesćeže sej k wutrobje.

W nocach bludžach, žarlach, bėdžach,
Ranje witach z nadžiju,
Po lubosći wšudže slėdžach,
Lěta žijach w žedženju.
Lubosé nihdy njenamkach,
Ćuće zhiny w bolosěach.

Ludžo bjez wutroby, prajće,
Hdy mi lubosé zakćěje?
Lubosće mi prošěik dajće,
A mój duch zas' wožiwnje.
Horce sylzy zaplakam,
Wo lubosé hdyž požadam.

Ćěsla.

T ř i l ě t a w R u s k e j .

Historiska originalna powjesć z Napoleonowych wójnow.

Spisał M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

Přez jedyn teju mostow dyrbjachu kawaleristojó čahnyće, přez tón druhi pak pěšcy; ale tajki postajeny porjad dolho njetraješe, přetož wójsko so z mocu k mostomaj čišćeše. Kóždy chceše přeni tamnu stronu być. Čišćenca na mostomaj bu pak hišće hórša, jako my ruske wójsko před sobu a ze zadý nas wuhladachmy. Tola wone sylue dosć njebě, zo by nam přecáh wobarać mohle; wone přihladowaše nazdala, kak my w njemdrym strachu před nim čekachmy, a zo by to trochu spěšnišo šlo, dba nam njerědko někotre kanonske kule a granaty pósćewachu, kotrež na měsće wjele stow čěkarjow do mutneje wody ponurichu. Tu Rusojó naš přecáh wotčakowali njeběchu, wosebje teho dla nic, dokelž běchu tamnu stronu Bereziny hrozne a čěmne bahnišća. Tola Napoleon bě přez nje tójšto deskow a drjewnow naklasé dał, zo móžeše wójsko spěšnišo wotčahnyć.

My dyrbjachmy dolho čakać, prjedy hać so nam radži, na most přině; skóněnje buchmy na njón dočišćeni. Štóz bě raz njez čěkarjemi, temu móžno njebě, ze žadlaweje čišćenicy přině; kóždy bu sobu torhnjeny abo na měsće poteptany. Kóždy hladaše jeno prjedy so a nic pod so. Skóněnje přijěchachmy na most. Tu bě čišćenca k nje-wopisanju zatrašna. Wbozy ludžo powješachu so na naše hubjene

konje abo přimachu za haubitzu. Wjele morwych hižom na dołhim mosće ležeše; kolesa našeju haubitzow přez nich džěchu. Tu a tam pluwaše čězko ranjeny na wodze, rucy k nam wo pomoc wupřestrjejo, ale wšo bě podarmo — lodowa škruta jemu hłowu rozbi, my pak woči wotwobroćiwši dale khwatachmy. Skoro běchmy na tamnej stronje, dha přileća kanonska kula a torže we wokomiku našu zadnu haubitzu do rěki. Konje a ludžo so na měsće podnurichu. Tak hrožeše nam njeprěcel z dweju stronow a wyše teho pjerichu kóžde wokomiknjenje lodowe škruty wo lahodne stolpy našeho překhoda. Dwaj našich towaršow a tři konje so při překhodze zatepichu. My pak za nimi khwile hladać njemějachmy, druzy naš do předka mječichu a tamnu stronu na nas tež rózjoita čěr nječakaše, přetož džěl Rusow steješe tamnu stronu habnišćow. Či nas hroznje powitachu. Nam pak so radzi, so přez nich přebić, haj my jich na bok zecěrichmy; tola zhubichmy našu poslednju haubitzu. Konje buchou při njej zezatřelane a wona w blóće zawjaznjena stejo wosta.

My běchmy njemalo zbožowni před swojimi towaršemi, kiž běchu bišće na lěwym brjozy Bereziny, přetož či dyrbjachu žalostnu čwilu přecerpic a tola so jeno snadnemu džělej radzi, rěku zbožownje překroćić. Mostaj běštaj jara hubjenaj, wuzkaj a dolhaj. Někotryžkuli, runjež w smjertnym straše před Rusami, sebi tola prjedy jara přemyslowaše, što by činil, prjedy hač so na strašny a khablaty puć poda, kiž so dołhej lawje runaše a pod kotrymž sylna woda ze zymnymi žołmami šumješe a mócně škruty do slabych stolpów storkaše, hač tak mostaj třepjetaštaj.

Na druhim dnju překhoda docpi njezbože najwyšši skhodženk. Rusojo přeco bliže a bliže stupachu, přeco sylnišo jich kule do wobich čekarjow hrimotachu. Kóždy na swoim žiwjenju dwělowaše a tola so njechaše zajec dać. Ludžo su druhy kaž bludni. Džiwja čišćenca k woběmaj mostomaj so zběže. Ludžo, wozy a kanony so z hromadami na strašnej mostaj walachu. Nihdze žane rozkazowauje wjacj njebě; wyšey a wšědni wojacj stejachu jeno za tym, kak bychu skerje a lěpje na tamny brjoh přišli. Štož bě na puću, to bu postorcene. Jedyn do druhého štaपाše, storkaše a bješe; na a před mostomaj knježeše hruba mešćenca. Wjele tysac z brjohow dele spada, buchou do rěki scišćeni. Tež na mostomaj samymaj bě zatrašna čišćenca. Na

nimaj ležachu sepje morwych a ranjenych, kiž překhod zadžeržachu, druzy přez nich lažachu abo jich njesmilnje do rěki zestorkachu. A zaso přilečichu spóšene konje z kanonu, žiwych a morwych sobu do žolmow torhnjo. Žana ruka so njewupřestrije, zo by pomhala tym, kiž na žolmach so ze smjerću bédžachu — škruty so mlějachu a rozbiču jim stawy. Wšitka lubosć bě tu mjez wójskom wuhasla, tu bě widzeć, što čłowjek w njemdrym straše je — sam sebi tón najbližši! Po stach buchu ranjeni do zymnych žolmow zestorkani, ale móst so we wokomiku zaso přepjelní, hač z nowa ruska kula přileća a cyle retomasy ludži znak do wody zmjeta; žolma jich spěšnjek smjeréi dowjezy.

Přeco bliže rujachu ruske kule, wbohich njepřecelow žalostnje roztorhawši — hač so naposledku jedyn teju mostow rozlama! a wšitko, štož na nim běše, do čemneje wody sypny. To bě křik, škrěčenje a wołanca w poslednej smjertnej nuzy! Ci na brjozy to na měsće njepytnychu a přeco bóle a bóle so do wody storkachu, měnjo, zo je móst hišće cyły. A druzy, hdyž spóznachu, zo je so móst hromadu sypnul, sebi dołho njepřemysłowachu a skočichu w runej měrje do rěki, zo bychu ju suano přepluwali, ale mało je jich žiwych na brjoh přišlo, wjele bóle swoje žiwjenje w žolmach spuščić dyrhjało.

Nětko čiščachu so wšitey zbytkni na móst, kotryž hišće wyše wosta, ale jow tež hižom dawno hrubosć surowje zakhadžeše, a hołk bu nětko hišće čím tužniši. Wo smjeré a žiwjenje tu wojowachu. Tu rubachu wobronjeni do njewobronjenych towařšow. Jedyn druhemu stopu do předka njepopřeješe. Bodak (Bayonnett) a tesak dyrhještaj tu puć přerubować, hdžež to hišće ruske kule dosć nječinjachu. Druzy zaso w runej měrje do zymneje wody zeskakachu, zo bychu snaj. o přez pluwanje na tamny brjoh přišli — abo so na wěčný čas podnurali mjez wulkimi škrutami. Cyle blizko nam Rusojo z woprědka njepřindžechu, wšak widžachu, kajku žalostnu škodu nam jich kanonske kule činjachu. Naposledk pak bě so jim to přibladowanje wostudžilo, duž počachu bliže přistupować a tež z mjeńšej brónju na naše wójsko třeleć. Nětko rozlemi so tež posledni móst, a přečah hišće dołho dokončeny njebě. To bě hołk a smjertne křičenje, jako so te tysacy do žolmow walichu, kiž běchu so na mosće wo překhod rubali. Tu njebě žane přepuščenje, tu njebu hladane na starosć ani na mladosć, na žónske ani na džěci. Wšitey namakachu smjeré w

torhacej Berezinje abo přez ruku sobutowařšow. Wšitka hišće zbytna wójska nadoba padže zaso Rusam do ruki, njez tym tež wšitke w Moskwje kranjene drohosće, kotrychž běchu někotre wozy. W Berezinje běchu k najmjeńša wokoło 10 tysacow smjeré namakali a dwójcy tak wjele padže hišće Rusam do ruki, dokelž jim móžno było njebě, přez rěku překročić. Džěl sakskeho wójska překroči najposledy prjedy spomnjene bahnišća, a za nimi buchu te drjewna a deski zapalene. To wobaraše Rusam, zo njemožachu tak spěšnje za nami přińć.

Tak bě přecáh dokonjany, ale kak zrudne naše wójsko nětko won hladaše! Na wójsko wono wjacj podomne njeběše, jeno male džělby běchu wyše wostałe, či družy — či spja w cuzej zemi abo snano w Čornym Morju, hdžež staj Berezina a Dněpr jich morwe čěla na lodojtych žołmach k pohrjebej donjesłoj. A što je to wšitko zawinował? Jeno jenički hordy čłowjek, kiž chceše sebi swět k nohomaj čisnyć! Hoła skała bě potom jeho jastwo, hdžež měješe čas, na přelatu krej spominać, prjedy hač so sam poda za swojim njezbožownym wójskom. „Moje wulke wójsko!“ běchu jeho poslednje słowa, a čah do Ruskeje je jemu wěsće stajnje na swědomnju ležal.

Naša brigada bě tež njemalo bromadu zlězła, přetož tu stronu Bereziny běchmy my jeno hišće 15 mužow sylni. To naš wjeselých nječinjaše, hdyž spominachmy na lubych towařšow, kiž běchu so jedyn po druhim wot nas zhubili. My tu nětko sami jěchachmy, zo bychmy skerje a lěpje na pólske mjezy přišli. Naše pućowanje bě nětko zaso runje tak hubjene, kaž bě to prjedy było, wosebjě dokelž bě zyma z nowa nastala a tež sněh z nowa našol. Tola počachmy zaso nadzije dobywać, přetož z kóždym dnjom přińdžechmy mału kročel lubej domiznje bliže. Wot našich wyškow žadyn wjacj žiwy njebě, hač jeno major z Hiller a jeho mlody adjutant, kotrehož mjeno ja wjacj njeznaju. Hiller pak běše khětro khorowaty, přetož wón běše ranjeny; ruka a jena noha běštej přez ruske kulki hižom před Berezinu wobškodzenej. Duž wón nětko wjacj na konju jěchać njemožeše, ale dyrbeše so na hubjených burskich sanjach wjezć.

(Přichodnje dale.)

D z é á c e h r ó n ě k a .

(Pokračowanie.)

I. Hdyž džěci w nalěcu pišćalki džělaju.

d. Wokoto Wujezda pola Lubija.

Klep, klep, pišćalku,	Jědziše z nim na wiki,
Zarězachu khaponka,	Kupi sebi naliki.
Přibichu joh' na wrota,	Štoha tebi naliki?
Přileci jed'n džiwi ptak,	K našej mlodej kermuši,
Wottorže sej lěpši žwak,	Jěsě a piě a ke mši khodzić,
Lěciše z nim do lěsa,	Rjenje do nich nuchać.
Wotrěza sej kolaesa,	J. R. Helma.

e. Wokoto Bukojny.

Čiń so, čiń so, pišćalka,
 Jutře pojědzemy do Kulowa
 Z dvěmaj mlodymaj kokoškomaj,
 Hejzo nječataj jejka dakać,
 Dha b'džemy jej' do rée šnakać,
 Šnik šnak šnik šnak,
 Do rée šnak. Nowak.

II. Hdyž so Boži džeščik dže.

a.

Słóněko swěci,
 Deščik dže,
 Haperlejske wjedro je.
 J. R. Helma.

b.

Słóněko swěci,
 Pomjedź pada,
 Rjana Hanka z woknom hlada.
 F.

III. Hroněka wšelakeho wopřijeća.

a.

Hdže tón Boži rajtark je?	Do wodzički je padnyla.
W jenej malej khěžcy.	Hdže ta wodzička wosta?
Što w tej malej khěžcy je?	Dwaj wołkaj ju wupištaj.
Jene małe bličko.	Hdže taj wołkaj wostaštaj?
Što w tym matym bličku je?	Do keřkow běžeštaj.
Jena mała šklička.	Hdže te keřki wostachu?
Što w tej malej škličcy je?	Do popjełka so spalichu.
Jena mała lžička.	Hdže tón popjełk wosta?
Što w tej malej lžičcy je?	Kurjatka jón zběrachu.
Jena častka mjaska.	Hdže te kurjatka wostachu?
Hdže ta častka mjaska wosta?	Te běžachu do Božeho rajtarka.
	Nowak.

Jutře je dzeń sobota,
 Khudych ludźi robota,
 Zarězachu khaponka,
 Pójsnychu joh' na wrota,
 Přilecí tam dźiwi ptak,
 Wottorhny tón lěpši blaķ,
 Lecíše z nim do lěsa,
 Kupi sebi koleśa,
 Nawari sej zopu,

Staji ju na wokno,
 Příndže ranca,
 Wšitko spanca,
 Příndže sowa,
 Wšitko skhowa,
 Příndže ćeta,
 Wšitko zmjeta,
 Příndže džěd,
 Wšitko zjědt. Mička.

Prošerk příndže z Ungerskej,
 Namaka sej sekerku,
 Poruba sej khójničku,
 Rozruba ju na walčki,
 Je we khachlach zapali,
 Sydnu so tež do hele,
 Tyknu nohi na khachle,
 Jědz sej dobru nawari
 A ju staji do rólkí.
 Příndže džěd,

Wšitko zjědt,
 Příndže wowka,
 Wšitko stolka,
 Příndže wuj,
 Wšitko zduj,
 Příndže ćeta,
 Wšitko zmjeta,
 Příndže sowa,
 A wšitko skhowa
 Do swojeho wulkoh' doła.

Jena běła bludna žona,
 Pój ty sobu do Elanda:
 „Eleland je zamknjeny,

Kluč je wot njoh' wotlamany,
 Do hłubiny ćisnjeny.“
 Puta, pata, běž ty rady won.

Jenka, dwěnka,
 Třínka, štyrka,
 Pjedzi leđzi,
 Hłupom dupom,

K heli deli,
 Cokor rona,
 Khaba raba,
 Won ty běž!

Baje baje basničku.
 Štyri kozy na štryčku.
 Jena skoči přez plót,
 Kajki, bě to wrjeskot!
 Jena skoči do blóta,
 Kajka bě to robota,
 Jena skoči do hata,
 Tajka dolhonohata!
 Jena džěše do mlyna,
 Ći běchu pola wojjeda.
 Jej dachu škličku hrochu,
 Z widličku ju klochu
 A z łopatku přiłacnychu.
 Hdže łopatka wosta?
 Do wody jim padže.

Hdže ta woda wosta?
 Do keřkow so zběža.
 Hdže te keřki wostachu?
 Do walčkow so zrubachu.
 Hdže te walčki wostachu?
 Na popjeť so spalichu.
 Hdže tón popjeť wosta?
 Do móđla so splaca.
 Hdže to móđlo wosta?
 Na košle so zmaza.
 Hdže te košle wostachu?
 Na ludźi so stykachu.
 Hdže ěi ludžo wostachu?
 Po cylym swěće roztachu.

g.

Ja a ty,
 Mlynkec kruwa wlosata,
 To sy ty. Měrcin.

Pučowanje do Wařawy a Krakowa.

Wopisuje M. Hórník.

(Pokračowanje.)

Wařawa je stare město, kotrehož spočatk do 12. lětstotka saha. Wot 13. stotka běše wona wobsedženstwo wjerchow Mazowskeje. Wot spočatka 14. stotka pozběhny so na sydłowe město wosebiteho wařawskeho wjerchowstwa a z tym cyleje Mazowskeje. Hdyž w léce 1526 posledni mazowski wjerch zemrje, bu Wařawa z Pólskej zjenočena a w léce 1596 sydło něhdušeho pólskeho kralestwa. Wot toho časa je tole město wulki a wažny kruch historie přešlo; slawa a česć, hanjenje a poniženje, zadwělowanje a nadźija za pólski narod su so wottudy wothłosowale po wšim kraju. Po třecim rozdělenju Pólskeje l. 1795 běše Wařawa w pruskej mocy hač do l. 1807, hdžež Napoleon I. nowe wařawske wjerchowstwo založi a je sakske mu kralej Bjedrichej Augustej da. Po padže Napoleona bě Wařawa hłowne město kongressoweho kralestwa (po pólsku: kongresowki) z naměstnikom ruskeho khěžora. Wot toho časa je Wařawa, kaž je znate, dvě wulkej revolucii přetrała, kotrejuž njezbožowny kónce je přeco wužše přizamknjenje Pólskeje k Ruskej za sobu přinjesl. Při wšim tym je město stajnje rostlo a tež nětko běše widžeć, kak so wone k wječoru a k połodnju rozšěrja. W měsće samym so tež wjele twari, dokelž je knježerstwo někotre rjady khěžow na tej stronje, kotraž je twjerdžiznje (citadelli) najbližša, spotorhać dało a k zemi zrunalo k založenju nowych wobtwjerdženjow. Khěžow je w nutřkownej Wařawje samej přez 3000, w předměsće „Praga“ a za wrotami přez 600. Wobydleri liči so tam přez 200,000. Runje mjenowanu Pragu z městom zjenoča rjany železny lěsycaty most, kiž je před někotrymi lětami hakle twarjeny. Z Prahi je najkrasniši napolhad na cyle město.

Mjez nahladnymi twarjenjemi ma so najprjedy něhduši kralowski hród mjenować, w kotrymž hewak naměstnik a nětko general Berg bydli. Při wšitkich jeho wrotach stejachu Čerkesowje na straži; to

su zrůstni ludžo, noša wulku boranjacu čapku a dolhu módrú suknu. Přez wotewrjene wrota běchu w nutřkownych dworach brodu tam stejace kanony widžeć; hewak bě bród njeprístupny. K hrodu slůšaca zahroda ma rjane terrassy a najskerje pěkný wuhlad na rěku Wislu a na cyłu wokolnosť.

Druzy wysocy zastojnicy, něhduši ministrowje a něčiči předsydowje „kommissii rządowych“ (knježeřskich) bydla we wulkich pałacach (hrodach). Mjez rjeniše pałacy w měsće slůša „saski pałac“ z wulkej zjawnej zahrodu, w kotrejž so „rjany swět“ skhadžuje. W pałacu Krasinškich ma senat (appellacijny sud) swoje zjawne posedženja. Hdyž tam přindžech, čitaše runje k. Grabowski dlěšu skórzbnu naležnosť před sudnikami, wězo w pólskej ryči. Po skónčenym posedženju buch k. Grabowskemu předstajeny a wón so mje jara wo Serbach naprašowaše. Zajimawy za mnje bě wosebje pałac Razimirowski, w kotrymž je universita ze zjawnej knihownju a wšelakimi zběrkami; wo čimž budže hišće ryč. Tež pałac Brühla, ministra krala Augusta III., pólski bank a nowy pałac kreditoweho towarštwu su spomnjenja hódne.

Cyrkwjow je tu katholskich 31, rusowskich 6, unitska (grichiskozjenočena) 1 a protestantskich 3. Židowskich modlernjow a wučernjow je tu 94.

Z katholskich cyrkwjow je najwjetša metropolitna (arcybiskopska) cyrkej s. Jana, w gothiskojendželskim stylu, w léce 1840 po planje slawného architekta Jdžkowskeho hóle wutwarjena. Někotre wobrazy, kamjentna gothiska klětka a wšelake wopomniki wobročeja kedžbnosć na so; najdróžši je wopomnik Stanisława hrabje Małachowskeho „przyjaciela ludu“ († 1809) z kararskeho marmora. Wulka je tež farska cyrkej swjateho křiža missionarow z klóštrom, samotnym seminarom a wulkej knihownju; w tu khwilu je tam jene z warsawskich gymnasiow zasydlene. Farska cyrkej s. Karla Borronejskeho z nowišeho časa je přez to zajimawa, zo ma 26 stolpów z lateho železa a z wonka we wukutach 20 swjećatow pólskich patronow, štož su n. př. swjaty Stanisław biskop, s. Stanisław Kostka, s. Wójčech (Adalbert), s. Czesław, swjata Bronisława, s. Jadwiga, s. Kunegunda atd. Cyrkej kapucinow (kotřiž tudy přecy kapucu na blůwje noša a nie čapku, kaž w Čechach) je wot slawného krala Jana III. Sobieskeho twarjena. Cyrkej s. Ducha, prjedy paulinska, je přez to daloko znata, zo su wot-

tudy přenje processie před wudyrjenjom zběžka wukhadzale. Rjenje leži wosebje tež cyrkej mnichow bernardinow njedaloko mosta a hrodu.

Z rusowskich je najwjětša katedralna cyrkej s. Trojicy, w léće 1837 přetwarjena z přjedawšeje klóštyrskéje cyrkwje piaristow. Je tam wšo jara pyšne, wosebje njedzelske dny.

Unitska cyrkej mnichow basilianow je mała; woltar je po grichiskim wašnju twarjeny z ikonostasom (woltarnym wobrazom). Tudy slyšach liturgiu (božu mšu) w starosłowjanskej ryči spěwać a pólscey předować. Unitska wosada nětko ze znatych přičinow jara wotebjera.

Mjez protestantskimi wuznamjenja so ta na kralowskej wulicy (hasy); je to wulka rotunda. Z jeje wjeřška (latarnje), na kotryž 200 skhodženkow wjedže, je rjany pohlad na cyłe město a na wokolnosť.

(Pokračowanje.)

Štyrjo gerce.

(Bajka w mužakowskej naryči.)

(Praeteritum: běch, běše atd., tudy trjebane, so wokoło Mužakowa, z wuwzacóm slepjanskeje wosady, jara porědko we wšednym žiwjenju naložuje a praji so radšo: jo był, a, o.)

Běše raz wósoł, ten bě južen jare stary a jogo chrjehjet šciwy a slaby, žo njemožeše wjacej te čazke měchi nosyć. Jogo kněz pak njechaše jogo pódermo žywić, a dokelž wšycko biće a sterkanje nic njepomagaše, třikaza wón swójemu parokoj¹⁾: Wez štrud a wušli-gaj²⁾ to gnile³⁾ zwjerje z dwóra, tře-c (pře-čo) se lepej k džěloj njepora. Cyń, žo mi wjacej na wócy njetřidže; griuše⁴⁾ tola žadne stwórenje na swjeće być njemóže, hak to jo, mi so třed nim tak gruda⁵⁾. Ja wo njo njerodzim, dać⁶⁾ sebi jo wenka něcht lapi⁷⁾ a sebi jo weznje.

Tak jo se něnt ten wboji wósoł zrudny z dwóra do blizkich gnizkich⁸⁾ guscinkow ćowkał⁹⁾. Dełgo pak njejo šel, toć zetkał psa; ten běše tež wšen zrudny, a z powješeneju wopyšu jeno tak pomalku lěžeše. Ten wósoł se jogo hoprašo, cogo dla jo tak zrudny? Och jemerš! chopi pjes skaržyc: Mój kněz jo mje wugnał, dokelž na to-

tř (tř) = př; štr (štr) = kř. — 1) wotročk; 2) wušwikaj; 3) lěnje; 4) hubješe; 5) grawuje; 6) njech; 7) popadnje; 8) nizkich; 9) cumpał;

wje ¹⁰⁾ wjacej k nicomu nješem a žadnu zwjerinu njewusledžim, žo malko slyšym, a w prawym casu njeblawkam, hdyž paduchi kradnuć tridžeja, a žo tež malko widžim a prosarjow njetergam, hdyž nje na nich huškaja ¹¹⁾. Něnto ¹²⁾ how zrudny a głodny wokolo chójdzim a njewjem, co derim zachopić ¹³⁾. — Jako běše pjes tak swóju nuzu wuskaržyl, troštowaše jo gowosoł a praješe, žo se jomu rownučko ¹⁴⁾ tak dže, a žo deri jeno z nim sobu hyć. Hdyž stej něnto chwilu tak w gromadže šlej, zetkaštej kócku. Ta se wša skružena k nima sednje a chopi žalosnje kjaweać. Jako ju hoprašastej, cogo dla jo tak zrudna, chopi tež wona hušej měry skaržyc: Och, ja mam se na swjeće jare zlě; ja sem derjala z domu hubježac, ¹⁵⁾ žo mje jeno njebychu zatopili, dokelž jim wjacej doś myšow njenalpjem. Toć stej ju tež sobu wezlej. A doloko njejsu šli, toć ¹⁶⁾ zetkali honyka; ten měl tež wšelake skaržyc. Wóni pak jogo naprajiechu, žo by tež z nimi sobu šel, a ten tež (praj: táž) to wnedsecyni.

Tak su něnt wšycke w gromadže šli třěcy dalej a dlymej ¹⁷⁾ do góle, a hdyž běchu se mucne najšli, zesedaču se wšycke pód wjeliki šmrjok. How něnt radu dđeržachu, co derjali zachopić. Po chwili wuradžiechu, zo cheeja za gercow po swjeće hokolo chójdzie, to budže wěsće chytře ¹⁸⁾ a jim chytře ¹⁹⁾ myto trinješe. Tak tridže wjecor (praj: wjəcór). Wšycke pak běchu głodne, ale griby a he-dło ²⁰⁾ jo jeno wosoł žrał. Tola se te druge z tym troštowachu, žo budžeja se witře ²¹⁾ najesć móc. Něnto se pód šmrjok zlēgachu; honyk zleći górej na šmrjok. Pjerjej ²²⁾ pak, hak wusnje, powozera ²³⁾ se na wše boki a glěda do kola hokolo, hač tež se nihdže nic strašne njepokazuje. Toć wugleda nazdala swětlaško, a praji to wned tym drugim. Na to se něnt wšycke zasej zwiknujeja ²⁴⁾ a džeja za tym swětlaškom. Hdyž bližej tridžeja, wugledaja wjelike twarjenje, a třez wokno widžeja kopiecu ²⁵⁾ rubježnikow, kak rowno wjecerjaja. Chwilku gromadu pošepceja, poten stupu wosoł pód wokno, pjes skócy jomu na chrjebjet; a kócka zasej zašmyckuje ²⁶⁾ na psa, a na pósledku zleći tež honyk na kócku, rowno kaž by jeden drugego holo ²⁷⁾ njesl. Tak

10) hontwje; 11) šcuwaja; 12) nětk; 13) započec; 14) runje; 15) wuběhnyć; 16) duž; 17) hlubšo; 18) dušnje; 19) dušne; 20) Schwämme; 21) jutře; 22) prjedy; 23) powobhlada; 24) zběhnu; 25) hromadu; 26) fltetete; 27) na khribjeće njesć, šofetjalj tragen.

něnt swóju gru zachopichu, žo wšycko jeno tak zniše²⁸⁾. Wósol wołaše: i-ja! pjes blawkaše: waw wawww! kócka kjawcaše: mi-jawww a honyk spěwaše ze zamžerjenyma²⁹⁾ wócoma: kikrikijij! a to kóžde tak z celeju mócu, žo běchu na pósledku wšycke džibate³⁰⁾. Tak rychlo³¹⁾ pak hak to te rubježniki nutřka we jspje zasłyšeja, třestražaja se hušej měry jare, šlapjeje³²⁾ lžyce a nože prec (praj: přac), ženjeja³³⁾ nagle z džurjami wen, a to z tajkim chwatkem, žo se jich pór spótykluje a třez prog zwala, a třečy jeden třez drugogo se třewikuje³⁴⁾, a druge zasej creje a mice zestračujeja³⁵⁾. Tak něnt na pól medle³⁶⁾ do gole třidžechu a hišy tam poten delgi cas jachlichu a stukachu³⁷⁾, a běše jim tak čoplo, žo se komzole³⁸⁾ wuzblekachu³⁹⁾ a wot se zehytachu⁴⁰⁾. Do tego proznegb twarjenja pak se pórachu te gerce, a zesedachu se za blido. Kócka wót wjelikeye kromice z hapu⁴¹⁾ kóždemu klusty⁴²⁾ gelú⁴³⁾ chlěba wótkrojji a z pótale⁴⁴⁾ jim palenc a z banje piwo nalewaše. A hdyž běchu se nawjecerjali, spórachu se wšycke na ležanje; tola nic do póstolow⁴⁵⁾. Honyk zleci na kachlowu žerdku, kócka lehny se na swěcnik⁴⁶⁾, hdžžž běchu hišy žagle wugle, pjes tři jspowych džurjach třed prog a wósol wenka třed wježyny⁴⁷⁾ prog. Tak něnt spachu, žo wšo smercaše. —

Te rubježniki pak ležachu (praj: ljážachu) wenka we goli. Po chwili chopichu se sromáč⁴⁸⁾, žo su tak hubježali, a razka njewjedžeja třed cym. A jeden praji k drugem: My derjali tam tola hyč wogledać, co tam to jeno jo. Ale chtery⁴⁹⁾? Žaden se njezwjeri. Toć chopichu keblować⁵⁰⁾, a chteregož kebel trjechi, ten se tam pušci. Jako pójcmje třed wježyne džurja třidže, stupi tam na wósla. Ten jogo z celeju mócu kopnje, žo se do wježe zwala. Ze strachom se jomu južen wlosy šepjerjeja, ale wón se rychlo zasej zgraboce a chce do jspy. How stupi na psa; ten skócy gorej a jogo žalosnje do nogi kusnje. Wšen třestražany ženje něnt k swěcnikoj, žo by sebi swětlo nastrojil⁵¹⁾. Hdyž pak chopi do hugla duć, zleci jomu kócka do wócowu, zaperska, žo te žagle hugle hokoło létaja a zdrapje jogo hušej

28) žrješe; 29) začinjenymaj; 30) dybawe; 31) ruče; 32) čisnu; 33) běža; 34) přeciskuje; 35) zezhubuja; 36) morwe; 37) stonachu; 38) krótke jaki; 39) wuslekachu; 40) zmjetachu; 41) kucheński nós; 42) toľsty; 43) kruch; 44) Fenelstajde; 45) ložow; 46) pjecak (šamin); 47) khěžny; 48) hańbować; 49) kotry; 50) z knebleškami losować; 51) nahotowať.

měry. A tež ten honyk něnt z celeju mócu zaspíwa. Toć se ten wboгі clojek zwihnje a za nicym se razka wjacej njewózrje, ale ženje peľny stracha wen ku goli. Tam poten tym drugim hulicyše, kak jo se jomu zejšlo: Hdyž chcech z wježynymi džurjami nutř stupić, ležaše (praj: ljažaše) tam jeden třed progom, ten mje tak z heju rjapi, žo se do wježe walich. A lědy zasej na nogach stojach a chcech do jspy stupić, dha mje jeden za nogu zagrada a mje žalosnje skusa. Něnto chcech sehi na swěčniku swětlo nastrojíc, toć tam jeden z wognjowyma wócyrna sedži, ten hogen hokolo se pluwaše, mi do wócowu skócy a mje tak zdrapaše, žo derjach hubježać. A hdyž ze jspy gnach, dha hišy jeden z kachlow doloj na muje wólaše: Pój jeno raz how, ja chcu ći tež hišy něco dać!

Tak se něnto te rubježniki tam wjacej njewjerichu hyć, a toć te gerce tam wóstachu, a njejsuli humrjeli, dha tam hišy džensojšy džeň bydleja.

Warko.

Z Budyšina a z Łužicy.

☉ Jeho Majestosć pruski kral Wylem I., kotremuž bu tež exemplar maćičneho Serbskeho Słownika w krasnym zwjazku přepodaty, je pod 4. hap. t. l. našemu krajanej knjezej professorej Dr. Pfulerj w Dreždžanach kralowski krónski rjad 4 rjadownje najmilosćiwišo spožčil, a je Jeho Majestosć naš milosćiwý kral Jan přijeeć a nošenje teho sameho najdobroćiwišo přizwoliť. Teho runja je tež serbski ryčespytnik knjez farar Broniš w Prcynje (w Delnych Łužicach) wot pruskeho krala rjad čerwjeneho hodlerja 4. rjadownje dostať. K. farar Broniš běše wosebje tež při zestajenju delnołužiskeho serbskeho słownika pomocny.

□ Njedawno je so dotalny wučer w Malećicach, k. Pohoně, do Połpic a Noweje Wsy pola Klukša jako wučer přesydlit.

△ Dotalny wyšši wučer na realnej šuli w Annabergu, k. Robert Imiš, je wot ministerstwa kultusa a zjawneho wučerstwa za wučerja na gymnasij a realnu šulu do Žitawy přesadzeny. Připódlu dowolamy sebi naspomnić, zo je k. wučer Jmiš do lětušeho programma annabergskeje realneje šule wobšěrný wudžělk podať pod napismom: „Die slavischen Ortsnamen im Erzgebirge.“

‡ Zaúdzene jutry krajnostawski seminar w Budyšinje třo Serbjo wopušćichu, mjenujcy k. Jeńka z Minakala, k. Hilbrig z Poršic a k. Hoker z Barta. Přěňši skutkuje nětko jako pomocny wučer w Klukšu, druhi jako tajki w Barće a posledniši jako šulski wikar w Malećicach.

† W Budyšinje je před tydženjom druhi džěl knižki: „Mejska

pobožnosť“ wušol. To je knížka za katholskich křesćanow, zesta-
jana wot njemjenowaneho, přehladana a rozmnožena pak wot k. kaptana
Hórnik a, slawnje znateho serbskeho spisacela. Přeni džěl wopřija
„přihotowanjo“ a 11 rozpominanjow wo swjatej Mariji, druhi džěl
podawa „Modlitwy.“

† (Zapozdžene.) Jako bu 20. měrca t. l. knjeni mandželska
našeho lubowaneho slawného serbskeho wótčince knjeza fararja Sejerja
we Łazu, kotraž bě w swojim 51. léce po krótkej khorosći na tyfus
wumrjela, z wulkej česou a wutrobnym džělbraeom khowana, pósłachu
tež někotři budysej Serbjo k česći njeboičičkeje a k troštej za zru-
džených zawostajených palmowu halozu, na kotrejež židžanym banće
běchu slědowace słowa wotčišćane:

Njeboičičkej knjeni fararcy Hanje Seilerjowej, rodž. Krawcec,
† we Łazu 16. měrca 1866, poswjěćene wot budyskich Serbow.

Zrudne zynki zwony zwonja,
K čichom' spanju wołaju,
Tyšne duše sylzy ronja,
Zrudžene za kašćom du.

Tola štož Bóh rozdžěluje
Přez smjeré zymnu na zemi,
Boži raj zaš' towaršuje
W njewuprajnej zbóžuosći.

Tam, hdžež Ty nětk nosyš palmy,
Slodžiš manna njebjeske,
Tam, hdžež wyšše klinča psalmy:
Kiwa zasowidženje!

§ Lětuši programm křoćebuzskeho gymnasia podawa tež roz-
prawu wo serbskej wučbje, kotruž je tam k. kand. duch. Dahla w
zaudženym léce wudžělal a to tydženscy w 6 hodžinach. Dale widžimy
z njeho, zo su so při swjedžeńskich sktadnosćach tež serbske ryče
džeržate. Tak je n. př. k. Schimberg přednosk mět, ztoženy na
słowa: „Na Boga chcu se dowěriš,“ k. Nowel pak je ryčal wo mysli:
„My njehuknjomy za šulu, ale my huknjomy za cele žywjenje.“ —
Hdy pola nas w Budyšinje tak daloko přiidže? —

Słowjanski rozhlad.

W čěskim džiwadle w Prazy bu ujedawno Halekowe nowe drama
„Amnon a Tamar“ hrate a spodobnje přijate. — Wo namjeće čěskeho
wótčince Dr. Riegera, runoprawnosć němskeje a čěskeje narodnosće
při universiće w Prazy nastupacym, je so džen 1. a 2. měrca w čěskim
sejmje jednalo, a bu tón samy skóněnje ze 121 přećiwo 101 hłosami
přijaty. — Ruski komponist Šjerov, kotrehož najnowiša opera „Rog-
njeda“ bu w Pětrohrodže z wulkim spodobanjom přijata, dosta wot
kběžora Alexandra II. 2000 rublow jako čestny dar, a je jemu tón

samy wyše toho za cyle žiwjenje tež lětny stipendium wot 1200 rublow wustajil. — Znata slowaska cellistka knježna Suh koncertuje w tu khwilu w Parizu z wulkej slawu. — Njedawno wotdžerža spěwanske towarstwo „Hlahol“ w Prazy před jara bohatej zhromadžiznu swój druhí koncert. Programm wobsteješe z 8 čislow. — Z nakladom slowjanskeho spěwanskeho towarstwa we Winje je nowa komposicia „Pastýř a poutnici“ wot Křížkovskeho wušla a je ta sama ze wšěch stron jara derje recensowana. — Ličba ludowych šulow w Ruskej, wot burow založenych, z kóždym dnjom dale a bóle přibjera. — Biskop Strossmayer z Djakovara, kiž založomnej južnoslowjanskej akademiji hižom prjedy 100,000 šesnukow darješe, je jej nětko, hdžež su jejne přehladane wustawki wot khěžora wobtwjerdžene, z nowa 20,000 šesnukow daril. —

(Pokračowanje.)

Čibka a Mudroň.

Čibka. Nimale pol lěta hižom na wutrobje nošu, štož bych Wam rady k rozsudženju předpolažil, ale so hač dotal njezwěrich. Běh junu sobu na generalnej konferency pruskich wučerjow w NN., hdžež běše tež tójšto duchownych pódlá. Tam so tola njemało na nowe serbske pismowstwo a wosebje na tón „panslowjanski“ prawopis swarješe.

Mudroň. Tajke zhonić mi wutrobu wokřewja. Pruscy wučerjo tamnje strony zasluža woprawdže wulku khwalbu, zo hišće tak kraće při dobrym starým wašnju džerža.

Č. Tež jedyn mjez duchownymi so zjawnje wuzna, zo nowy prawopis čitać njezamože a wulku syłu nowych slowow njerozumi; jemu nimale wšitecy serbscy duchowni, kaž tež wučerjo přihłosowachu.

M. To su tola krasni mužojo, zo za hańbu njedžerža, nowy prawopis njeznać; to tež žana hańba njeje, ně, wjele wjacy wulka česć, wot tajkich njedušnych nowotow so njewómazaneho zdžeržec. Nětk tola widžu, zo mam tež wučenych mužow na swojim boku. Slawa jim!

Ć. Ale zhudaće tež, čoho dla ěi knježo tak na nowy prawopis a Maćicu syčachu?

M. Nó, tola jeničcy teho dla, zo budže z tym serbska ryč kažena.

Ć. Haj, tak ja z woprědka tež myslach; přetož tón knjez duchowny, kiž najwótrjšo na serbske nowe pismowstwo swarješe, wupraji, zo so z tajkim počinanjom Serbowstwu kónc ěini.

M. To je słowo, kaž worjeh.

Ć. Haj wšak haj, ale bórzy wjelče pazory pod wowčej drastu pytnych; běše to tak rozumić, kaž by Maćica ze swojim nowym prawopisom wowčerski pos byla, na kotrehož wjelk wudawa, zo chce wowcy skóncować a ma so skerje lěpje zahnać.

M. Hm, hm, to tola skoro wěrić njeje.

Ć. Haj, tak woprawdže bě; bórzy mjenujcy so zjewi, zo nimala cyla zhromadžizna serbskej ryči a narodnosći z wutrobu smjerć přeješe a bě widjeć, kak chejš sebi jedyn přemo druhemu při mórjenju Serbowstwa ryčerske wotrohi zaslůžić. Haj, jedyn wučer njehańbowaše so zjawnje wuprajić: „Ja serbsku ryč jara lubuju, ale wumrjeć dyrbi!“ A što měniće, zo je zhromadžizna na to ěinića? Nimala wšitcy tajkemu wuprajenju ze zatrašnym smjećom přihłosowachu.

(Mudroh rozdajiš huby přisluchuje a njewě słowka prajić.)

Ć. Radžće mi nětk, k. Mudronje, ze swojej wuwolanej mudrosću, na kotrej stronje mam swěrných přecelow Serbowstwa pytać?

M. Hm, hm, Wy sće mje žalosnje nastróželi, tajkemu naprećiwu mje skoro rozom wopušća. Přindžće druhi raz zaso, džensa sym cyle zamoleny. —

Mjena česćowných kk. wotebjerarjow Łužičana w lěće 1866.

Róstok, wučer w Drječinje; Hicka, kantor w Rablicach; Žur, wučer w Zderju; Mrózak, Krüger, Krušwica a Lehmann, gymnasiastoj w Budyšinje; Kulman, kantor w Delnim Wujezdze; Domaška, Wejzar a Kobanja, šulerjo seminarskeje wučernje w Budyšinje; Pjetaš, kantor w Khrósćicach; Barth, wučer w Boršći pola Nizkeje.

(Přich. dale.)

Přispomnjenje. ěi sami česćowni kk. wotebjerarjo, kotřiž Łužičana přez póst a knihikupstwa dostawaju, su wospjet luboznje prošeni, swoje lube mjena redakciji wozjewić, zo bychu so te same tež wotćisćć mohle.

Porjedženki.

W 4. čisle Łužičana su čisćerjo někotre korektury z džěla wopačnje wuwjedli, z džěla njeporjedzene stej wostajili. Najhórše zmólki njech su teho dla tudy porjedzene.

Na 50. str. w poslednim rynčku čitaj: „kóstliwca“, město: „kósliwcat.“ — Na 55. str. čitaj w 2. rynčku džěcaceho hrónčka: „Swjatej“, město: „Bwjatej“, w 3. rynčku pak: „Bóhl'by“, město: „Sóhl'by.“ — Na 62. str. w 6. rynčku wot horjekach čitaj: „słownik“, město: „sołwnik“, w 19. rynčku pak: „Učeno“, město: „Uělno“.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7¼ nsl.

Zamolwity wudawař : J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Cyřolletnje
15 nsl.

Č. 6.

Junij.

1866.

Jeje excellency

njeboh kujeni hrabinje a generalowej z **Riesch** nad Njeswa-
čidłom atd., † 19. dzeń meje 1866, k česćiwemu dopomnjeću.

Što njeswačidlske zwoy zwonja
Z tak zrudnym ertom ryčniwym?
Kom' ptaća sylzy, kiž so ronja
Za kašćom w čahu swjatočnym?
Hlej, kajki je to přewod ludny,
Praj, koho k měrej wunjesu?
Ach, cyły serbski kraj je zrudny
Wo slawnu lubu Serbowku.

W najkhubšej khěžcy, štož so praša,
So sylzna powjesé dostawa:
Ta luba hrabina, mać naša,
Ta sčerpliwa křižnošerka,
Je w Boži raj dom wołana!

Mi česne wěncy, palmy dajće,
Chcu wěncować tu čerpjerku;
Hłós dobyća Jej zaspěwajće,
Kaž dobyła je přez wěru. —
Nětk z Tvojim křižom wujednana
We Božej rucy wotpočuj
A w Salemje tam powitana
So rjeušej' króny zwjeseluj!

Handrij Seileř.

M n i ś k a.

Jo wjezechu do klóštera
To rjane holičo.
Jej zaržowaše zernička
We sylzkach ptuwajo.

Ju herjekajo swarjachu:
„Ty njemdra haleńka!
Tym swjatym sy ty z njewjestu;
So wohlej do swěta.“

Ju wšitke ptački strowjachu
A młode kwětaški,
A spěšne stadła na slónčku
Wšě zejhrawachu ji.

Juž přińna jězdnik blyšćaty
Na jasnym lišaku.
„Hdže wjezeće tu knjeźnu wy,
Tu rjanu paničku?“

„Ach božmje, swěće wjesely,
Do murjow dyrbu ja;
Mi row b'dže klóštr kamjeńny,
Ta khěža pokhmurna.“

„Hahoj ty młodžo najrjeńše,
Ty njeb'džež we klóštrje,
Maš sydło, bydło kralowske
We mojej wutrobje!“

Sej na konja ju zběhnywši
Ju horco wokoša.

„Nětk, lišako, mi na skoki
Do kwasnoh' hrodźika!“

Radyserb.

W ě t r s w j a t o j a n s k i.

Wětr swjatojanski, mily
Do wsy zas' je přiduwał;
Wječor krasny, radosciwy
Džěda tež je posylnjał.
Htowa blěda, šědžiwa
Před khěžku so wokřewja.

Khěrlušć tón mi spěwaj, Janko,
Tam, hdžež morwi spanje spja,
Kóždy wječor, kóžde ranko
Paćer ert mój šepota;
Džensa, synko, swjatočna
Njeh budź morwym hodźina!“

„Synko mój, mje dowjedź k rowej,
Hdžež spi luba maćerka;
Nalěćo row z drastu nowej
Nětko zaso wobleka.
Synko, pój a nječakaj,
Džědej slepom' přewod daj!“

K Božej roli wjedže džěda
Synk duž k rowej maćerki,
Na tón klonja hlowa blěda
So a sylzu wuroni.
W trawje wětr z wječora
Swjatojanski zaduwa.

„„Njestyšiš dha, džědo luby?
Duch we štomach šepocy!
Duch to strašny, duch to hruby,
Smjerc, kiž zawě k maćercy;
Njehodź, džědko, džensa tam,
Khěrlušć tebi zaspěwam.““

K nohomaj jom' kleći rjany
Hólčik jako młody maj,
Šědźiwcowy lubowany,
Jeho radosć, młódný raj.
Temu směwki žiwjenja
Hišće sylzy njekaža.

W trawcy sebi hólčik hrajka
 Z nalétnimi kwětkami,
 Pisane wón hłowěki majka,
 Z nimi hórku wupyši.
 „„Spinkaj, spinkaj, maćeerka,
 Jank twój wjacj njeptaka!““

K słódkom' spanju wóčko miłe
 Pomałku so zańdzela,
 Jandzelk z njebja lubosćiwe
 Sony, směwki pósceła.
 Hromadže so přimnjenaj
 Na rowje tam drěmaštaj.

Nóc so minje, ranje swita,
 Hólčik stawa, džéd tón spi; —
 Hólčik zas' złote stónco wita,
 Džéda wono njezbudži.
 Swjatojanski wětr bě
 Dušu donjesł k maćeerky! —
 Čěsla.

Tři lěta w Ruskej.

Historiska originalna powjesć z Napoleonowych wójnow.

Spisał M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

Někotre dny pospochi jěchachmy za swojim lubym wyškom, kiž bě tež wšu nadžiju zhubił, přetož jedyn dzeń přistupi wón k nam a rjekny z hluboko hnuty m hłosom: „Džěci, wšitko dobyće je nimo, hladaj kózdy, kak do wóteneho kraja přindže — my dyrbymy so džělic!“ — Nětk syže so ze swojim adjutantom zaso na sanki, hdžež hišće dwaj mólčkaj kofferkaj stejestaj; jedyn kanonier pak pohonča činješe. Po krótkim rozžoňowanju začahnyštaj suchaj konikaj, a my — běchmy sami. Sanki so zady hole zhubichu. Sněhoweho mječela dla dołho za nimi hladac njemožachmy, tola sylzy nam we wočomaj stejachu, přetož što dyrbjachmy nětko započec?

To bě poslednje džělenje z našim majorom, přetož my jeho wjacj wohladali njejsmy. Hač do džensnišeho dnja ničtó njewě, hdže je z Hiller wostał, abo hdže snano je wumrjel, přetož domoj so wjacj wrócił njeje. Najskerje su drje jeho Rozakoj zabili abo zajeli, a je jim wón pod rukami wumrjel, tak zo su jemu w cuzbje row wuryli.

Nětk tu zaso sami stejachmy w dalokej cuzbje, tola nic cyle sami, přetož někotre tysacy njezbožownych towaršow běchu w runej žalosci. Po małych stadłach chcychmy so hač domoj přebic, ale luba wótčina bě hišće jara daleko. My so zryčachmy, zo chcemy so hóle k połodnju na puć podac, zo bychmy skerje a lěpje na pólske strony

přišli. Mjz nami běše tež wyšši kanonier Vogel, tón nětko wjedzenje našeho stadleška na so wza. Wón běše rodzeny z Habraćic (Ebersbach) pola Radeburga w Sakskej. Žonu a džěci běše domach zawostajil, a tych dla tak domoj khwataše. Wbohi! — wón swojich lubych wjacj wohladal njeje.

Naše male stadleško přeco bóle hromadu zlěze, jedyn po druhim so zhubi, wosta morwy ležo. My pak přeco ke krótkemu wječoru jěbachmy. Běchmy po prawym hišće zbožowni, dokelž nas suche koniki njesechu. Wowsa pak wone žaneho njedostachu; słoma abo stara trawa w keřkach, to bě jich špatna pica. Duž móže sebi kóždy myslić, zo naše jěchanje spěšne njebě. Dokelž pak běchmy so wot hlowneho džěla wójska khětro na bok podali, dba tola dys a dys někajku wjes abo jenotliwe wobydjenje namakachmy, w kotrymž móžachmy w nocy khwilu wotpočnyć. Tajke bydla běchu tehdy w Ruskej njemalo hubjene, z najnješa po našim zdaću; běchu wšitke djewjane a ze słomu kryte. Jstwy pak běchu přeco jara ćopłe, dokelž w kóždej mócne khachle stejachu.

Junu běchmy sebi tež na burskim dworje wohen zadžěłali a so při nim wohnjewachmy. Duž přida so k nam mlody francowski kúrassier. Jako cheyšě so tón k našemu wohnjewadłu sydnyć, wón zdom woblědny, poča tam a sem khablać a padže znak, te słowa wuwolašši: „Ja mru, ja mru!“ a bě morwy. Bě to rjany pachol. Ja k njemu přistupich, zo bych pohladał, hač tola žana rada wjacj za njeho njeje. Duž wotspinach jemu jeho kúras, ale bórzy pytnych, zo bě tu wša próca podarmo; wón wosta morwy. Pod kúrasom měješe wbohi někotre krasne židžane rubiška, wěsće z Moskwy, k temu tež jara lesnu móšničku. W njej běchu někotre ruske złote ruble a tójšto slěbornych pjenjz. Te stykach sebi do swojeho dybzaka. Ale móšnička so mi tola hišće bóle lubješe, přetož wona běše jara wušiknje zešita. Hišće džensa mje wo nju mjerza. Ta sama běše z kohličeje kóžki džěłana. Bě to kaž wutykana kohlica (Wiesel), a do jejueje huby so pjenjezy tykachu abo so tež z njeje wusypowachu. Jejnej wóčy běštej rjanej šklenčanej. — Bórzy přindžechu někotři towaršojo zemrjeteho Francowza, zwuslekachu jeho a wuzachu jeho přimjerzujnej škórni. Na jeho čele namakachu hišće tolsty pjenježny wopas (Geldkatze), kotryž sobu wzachu. Pomhal tón samy drje tež jim ničo njeje.

Jedyn druhí dzeń namakachmy młodeho westfaliskeho trompejtara na swojim tornistru ležo. Ja napominach jeho, zo dyrbi tola stanyć a sobu čahnyć. Ale wón bě smjerc sprócný a khory a skoržeše, zo kročele wjacy hić njemóže. Ja ruku pod jeho hłowu pofozich, zo bych jemu na nozy pomhał, ale w tym samym wokomiku wón z hluboka zdychny: „strowće mojich luhych st . . .“ a z tym bě njebohi. — Wón drje měnješe, zo dyrbu jeho lubeju staššuju wot njeho postrowić; ale kak dyrbjało mi to móžno być, hdyž jeju njeznajach a wbohi trompejtář žaneho wopisma při sebi njeměješe? — Na lubeju staššuju běše sebi myslil w dalokej cuzbje; bě jeju měl we wutrobje, l jako wóčko hižom mrěješe; měl tych luhych swojich w pomjatu, kaž tak wjele tysacow krutych młodźencow, jako smjerc tež k nim přistupi na lodojtych honach wulkeje Ruskeje, hdžež buchu zahnaći kaž wowey wot wjelka. Wutroba so křescanej rozhori, hdyž spomina na tajku přeměrnú žalosć, kiž su přečerpili tysacy jeneho jeničkeho čłowjeka dla! Na krwawnych bitwiščach je widžeć, zo wójna wot Boha njepríndže; abo dyrbjał Bóh spodobanje měć nad rozteptanými, rozkařanými a roztrělanými čłowjekami, kiž tu we swojej krvi leža? — Započěr kóždeje wójny dyrbjał so w tych sylzach zatepić, kotrež so jeho dla na swěće plakaja! A tajke wójny hišće mjez křescanami prjódk příndu, kotrychž najwyšša kazeň je: „lubosć!“ — Wot lubosće pak tehdy w Ruskej ničo widžal njejsym. Jeno nětko tu w měrje a jednoće spja hluboko w khłódnej zemi džěći z połojcy Europy, spja tu młodzeny, kotřiž něhdy jako džěći pluskotachu w rěcy Ebro, so wjeselachu pod citronowcami hory Vesuva a hrajkachu při mócněj Woldzy.

Tak bě młody trompejtář morwy a my dyrbjachmy jeho wopušćić. Jeho tornister pak bě khětro čezki a jako jón wotewrichmy, dha wuwali so cyła hromada pjenjez — ale wone běchu z wjetša wšitke jeno koporowe a wbohi trompejtář bě je snano tež z Moskwy hač sem přinješl. Kotrež běchu mjez nimi slěborne, te my khětrě zwuhjerachmy, koporowe pak prječ sypnychmy.

Kaž hižom prjedy spomnich, wosta z mojich towaršow jedyn za druhim prječ, wosta morwy w lěsu ležo. Lědy bě teho dla něhdže tydzeń po překročenju Bereziny nimo, běchmy jeno hišće pječ muži sylni, a to bě wokoło města Minsk. Tu pak bě jara mokry a bahni-

šćowyy kraj, z wulkimi lěsami přikryty. Jako bě něhdže wokolo hodow, nas zyma a hlód zaso zatrašnje čwilowaštaj, přetož my běchmy do cyle njewobydleneho kraja zajěchali. Teho dla bu na radu Vogela wobzanknjeue, zo dyrbymy so zaso na khwilu bóle k połnoocy wobroćić, zo bychmy snano zaso skerje a lěpje na tón puć přišli, po kotrymž zhromadna čěkańca džěše. My skoro žaneje drasty wjacy njemějachmy, a nadžijachmy so, zo na mrokach njezbožowneho puća, na smjertnej drozy, tola někajke wodžeće za swoje dyrkotate čělo namakamy. Duž winychmy so bóle na prawicu, a po dvěmaj dnjomaj bu naša žadosć dopjelnjena. Tak daloko hač jeno móžeše woko hladač, běchu hona ze wšelakej wójskej nadobu pokryte. Droha bě kaž postana z člowjekami, z rozpadanymi wozami, z kolesami, z kanonami a tež z tym, štož bě za nas runje wažne, přetož my tež wšelakeje potřebneje drasty namakachmy. Morwych tu tak wjele ležeše a či žaneje drasty wjacy njetrjebaju — duž jih zwuslekachmy. Z drastu z nowa wobohaćeni, so hnydom zaso na lěwicu wobroćichmy, zo bychmy do Pólskeje přišli, přetož my měnjachmy, zo je ta hišće w sakskich rukach. Dalokó a šěroko běchu pak tež tu wsy a městačka wopušćene. Ludžo běchu do holow rozčekali, skót a druhu nadobu sobu wzawši. Tola namakachmy dys a dys we wopušćenych bydłach hišće něšto twjerdeho khlěba, haj samo horšć muki. Naše konje, kiž běchu jara słabe, lubje rady stomu žerichu. Mój brunačk bě tak dele wzał, zo skoro wjacy dale njemožeše, ale wyšši kanonier Voge nas k spěšnišemu pućowanju pohanješe. Žona a džěći jeho domoj čehnichu. —

Jako běchmy junu zaso we wulkim lěsu wjele mil pospochi jěchali, a tak hlódni a lačni, zo cheychu so nam črjewa zwobroćec, dha wuhladachmy w młodym snězy slěd, a tón nas wjedžiše do korčmy, kotraž na mrokach lěsa ležeše. My dije sebi myslachmy, zo tu Rusam do rukow panjemy, wosehje dokelž nazdala sylny hrivot kanonow slyšachmy a widzachmy mócne mróče pulweroweho dyma do powětra so pozběhować, tola hlód nas khroblych činješe. My před korčmu zastachmy. Moji towašojo na konjach wostachu, ja pak zlězech dele, zo bych do domu zašol. Bě něšto tajke wobstarac, dyrbjach to z wjetša ja činić, dokelž mózach jako Serb tež trochu ruski. Ja wšu swoju khroblosć hromadu wzach, založich ruku na pistolu a zastupich do jstwy. Na měsće widzach, zo bě korčmar Žid, kaž to z wjetša

wšitey korčmarjo w Rusowskej su. Wón pak njebě sam, ale cyła jstwa bě poľna Židow, kotřiž běchu wšitey w dolhich čornozidžanych kaftanach a šlapach abo w klobukach na hłowje. Woni běchu drje ze susodneho městačka bitwy dla do tuteje zdaleneje korčmy čekli. Wšitey běchu jara nastroženi, jako ja zastupich, to jich wobliča pokazowachu. Mje pak to čím khroblišeho činješe. Tola ryčach z woprědka jara měrniwje, žadach sebi wódku a khlěb a přistawich tež hnydom, zo cyrobu zaplaću. Korčmař tak na mnje hladaše, jako by prajić cheył: ty a pjenjezy! a tola so tež pódla boješe. Wón měješe kožanu čapku na hłowje, kaž či druzy tajku pod klobukami. Naš wopyt bě jim njelubozny a jako sebi ja kručišo wódku a jědz žadach, dha rjekny korčmař, zo nima wódku a tež ničo k přikusowanju. Duž položich ja ruku zaso na pistolu a ju z pasa sćežech, prajo: „wot čeho dha so ty a tući ludžo zežiwiće? Daj jow, štož maš, hewak“ — z tym naspinych pistolu, jako bych třělic cheył. Na tajke slepe broženje nasta njemały hoľk a křičenje a korčmař přede mnu dele padže, prajo, zo su tu na ranje wjele wojakow nimo čahnuli, kiž běchu čorni zwoblekani a mějachu běle nohi, a zo su tući wšitko sobu wzali, tak zo do wječora ničo dostać njemožemy, hač jeno kapku palenca. Ja z teho spóznach, zo su bajersey třěley nimo čahnuli, přetož či běchu čornozelenje zdrasceni a mějachu běle gamaše. Duž dostachmy jeno kusk palenca a dale ničo. Potom so tež hišće woprašach, što ma to na sebi, zo je tu tak wjele konjacych stopow we wokolnosći widžeć, a wón mi wotmolwi, zo su tu tež někotre sta Kozakow nimo jěchali. To njebě za nas wjesela powjesé a my z teho spóznachmy, zo smy so rusowskemu wójsku bližili. Spěšnje zańdzech hišće do konjenca a wuwjedzech sebi z njeho čorneho konika, kotryž so mi na nohi kručiši być zdaše, hač mój woslabnjeny brunačk; teho wostajich korčmarjej. Potom syžech so rychle na noweho towarša a z khwatkom wuńdzechmy z dwora. Zo njebychmy Kozakam do rukow padnyli, so po swojim zdaću khětry kruch na bok podachmy; ale štó móžeše so w tajkim cuzym kraju na prawy puć namakać? — Mój čorný konik mje tak doľho njenošeše, kaž prjedawši brunačk, kiž bě mje na sto mil daloko nješl.

(Přichodnje dale.)

B a ć o n y.

(Z němskeho.)

„Hdyž wohrjewa slóněko we nalěću,
Smy ruče my baćony zaso tu.

We dalokim kraju smy pobyli,
Nam lube pak hnězda njc zabyli.

Nětk mamy je zas' a je pyšimy,
W nich lehnjemy, — z měrom w nich bydlimy.“

Duž z drjewom a słomu je twarjachu,
A při džěle lubo so mějachu.

Tři njedzele baćońca sedzeše,
Duž džiwnje tam we hnězdze klinčeše.

Tři baćonki hłowički pozběžechu
A hlódne te pyski tak rozdajachu.

Přel. Wařko.

Bjez zboža a hwězdy.

(Z němskeho.)

Mróz padže w nocy nalětněj,
Wón padže na módre te rózički
A wone su spadnyle, zvjadte!

Bě pacholo a holička,
Taj w nocy so čěmnitej zhubištaj,
To njezhoni nan a nič maćeř.

Staj pućowałoj tu a tam,
Pak zbože a hwězdu staj zhubiłoj,
Staj čěrpiłoj, plakałoj, zmrětoj!

Přel. E. Hatnik.

Pućowanje do Wařawy a Krakowa.

Wopisuje M. Hórník.

(Pokračowanje.)

Hdyž sym nětk wšě wažniše cyrkwy pomjenował, mohł sej čěsěny čitar myslić, zo sym tež wjele pólskich duchownych zeznał. Tola njeje temu tak. Z wuwzaćom k. patera Gregorza z rjada karmelitow, k. Jagodzińskeho we wubjernym wustawje bluchoněmych a k. Budaszkiewicza we wustawje za slepe džěćí njejsym žaneho duchowneho bliže póznał. Běch džě wosebje tehodla do Wařawy přijěl, zo cheych znajomstwo z někotrymi čěsćowanymi Polakami wobnowić a

warszawskich spisowarjow a professorow póznać. Zo sym za krótki čas w tym nastupanju wjele zhonil, mam so jenož swojemu lubemu přećelej doktorej lékařstwa k. Nowakowskemu džakować. Wón je nic jeno z druhim slowjanstwom derje znaty, ale tež sam nabladny lékař a spisowar (mjez druhim sobudželař Tygodnika lekarskeho a Pamiętnikow towarzystwa lekarskiego) a ma tehodla všudže zuajomstwo a přistup. Z lubosću je wšón čas mojeho přebywanja we Waršawje mi woprowal, a so zastupować dał w špitalu S. Ducha, hdžež je tež z lékařjom, přez Dr. Dobięszewského, z kotrymž smój tež wjacy króć bromadže byloj. Kóžde ranje činjaehmoj z k. Nowakowskim dženški porjad wopytanjow a wučerpachmoj tón samy potom najbóle wot dopódnja 10. hodž. hač do pózdneho wječora, přetož w 12. hodž. dyrbjachmoj po woli wojeřskeho wobleženskeho zakonja doma býć. Před naju wukhodom běše wjacy króć serbske privatne kollegium doma; přikhadžachu k namaj pólsej studenći filologowje, k. Jan Baudouin, k. Bronisław Grabowski a k. Lucian Malinowski, wšitecy wučownicy k. profesora Paploňskeho; čitachmy potom kruchi z nowišich serbskich spisow a z Łužičana. Hdžežkuli pak přinđzechmoj, předstaješe mje mój přećel jako „piérwszego Serba lužyckiego na polskiej ziemi.“ Ja wukładowach to tak, zo sym pola nich z najmjenša přeni serbski spisowar, hdyž so posledniše słowo w tym wuzkim zrozymjenju woznje, kaž je w našich Serbach to móžne. Wšudžom so mje wuprašowachu wo našim Serbowstwje a sym jim naše poměry rozestajał. Wosebje so pólskim spisowarjam spodobaše, zo smy Serbja tež z druhimi Słowjanami derje znaći a zo naš Smoleř nowy týdzenjownik „Slavisches Centralblatt“ založuje za wšěch Słowjanow a za tych, kiž cheedža jich z pomocu němčiny póznać. Wšudžom su tež mje jako Słowjana jara witali a jako bratra po narodnosći počesćeli.

Waršawa je srjedžišće pólskich narodnych a wědomostnych prócowanjow, hačruje maja tež druhe pólske města (Krakow, Poznań, Lwow atd.) swoju wulku wažnosć; přetož Waršawa je najwjetše pólske město a ma najwjetšu nowozaloženu (1862) universitu. W času poslednišeje revolucije drje bě wšelaka duchowna džělawosć zadžěwana a přetorhnjena; ale w času mojeho pobýća tam běše ližo zasy lépsi přichod založeny. Universita so wotewřeše a ze wšěch stron pólskich krajnow skhadžowachu so mlodžencowje, zo bychy so

zapisać dali. Zastupne pruhowanje, kajkež so tu žada město našeje maturity, bě jara wopytane; wo tym sym so sam přepokazał a wot někotrych professorow tež slyšal, kaž wot k. Papłońskeho, historika k. Plebańskeho, filosofa k. Struwe a druhich. Řaž universita počinaše kěćć, tak tež nowinařstwo; z kóždym tydženjom buchu nowe nowiny a časopisy za wšelake wědomosće založowane. Pólske pismownstwo so nětk na wšě strony zasy bohaće rozwija; a dokelž je we Waršawje najwjacy spisowarjow, wukhadža tudy tež najwjacy knihow a tež časopisow, kaž Biblioteka Warszawska (wědomnostny časopis), Tygodnik illustrowany, Rodzina, Kurjer codzienny, Gazeta Warszawska, Bluszcz, Kółko domowe, Gazeta muzyczna, Gazeta rolnicza a wjele druhich, z cyla wokoło 30.

Wšěch waršawskich spisowarjow za čas mi wotměřeny drje njejsym spóznać mohł, ale je jich přeco wjele, z kotrymiž sym w hromadze pobyl. Tak sym přede wšim teju knjezow wopytał, kotrajž staj (wyše k. Nowakowskeho) w Budyšinje pobyłoj — sławneho historika Wjacslawa Alexandra Maciejowskeho, spisaćela „historije prawodawstw słowiańskich“ (wažnej stej mjez druhimi jeho spisami najnowšej nastawkaj: „O Swewach i Słowianach starodawnych Francyi mieszkancach“ a „Nowy pogľad historyczny na początki prawa cywilnego“) a potom profesora słwjanskich ryčow k. Papłońskeho, jeneho z najwjetšich pólskich filologow na porunowacym stejišću. Teho runja dach so bórzy předstajíc sławnemu přepytowarjej pólskich stawiznow a starožitosćow k. Razimirej W. Wojcickemu, wjele zaslužbnemu redaktorej Biblioteki Warszawskeje a nětko tež wulkeje Encyklopädie, spisowarjej wjele važnych knihow; pola teho knjeza sym wjacjy króć byl a wón je mi wšelake pólske starožitosće a knihi pokazował a wukładował. Wutrobnje lube spomnjenja je tež pobyće pola znateje spisowarki knjenje Alexandry Borkowskeje a jeje swójby we mni zawostajilo; wona so jara wjeseleše nad našimi serbskimi prócowanjami a dari mi dvě knizy, kotrejž bě wona spisała. Jeje bratr spisowar Władysław Chomętowski je bibliothekar w museu Konstantina Šwidzińskeho (nětk słuša hrabi Krasinškemu) a je mi tam wšě zajimawe zběrki knihow a starožitosći swěru pokazował. Jara lubo mi bě, zo móžach tež najplodnišu pólsku spisowarku póznać — knježnu Šmigielsku (nětko mandželsku Dr. Dobiészewskeho); wona

redigiruje mjez druhim wubjerny illustrowany časopis „Kólko domowe“. Z redaktorow sym hišće wopytał k. Kucza (kiž bě moju přítomnosć bórzy w swojich kóždy dzeń wukhadzacych nowinach wozjewił), k. Jenike, kotryž sej za swój wažny „Illustrowany Tygodnik“ tež nastawki wo Serbach přeješe a humoristu k. Arkadia Kleczevskeho, redaktora Kurjera Świąteczneho, pola kotrehož tež mlódsich spisowarjow k. Turskeho, k. Pawłowskeho a k. Lubowskeho nadeńdzech. Wjele přečelstwa je mi tež wobswědčil k. Kaszewski, sekretar university a znaty ästhetik a kritik, mjez druhim přeložer gričiskich a francózskech dramow. Njezapomnity wostanje mi wječor pola česceneje swójby Łuszczewskich; jich knježna džowka džě je najstawniša pólska improvisatorka Deotyma (po krěćńskim mjenje Jadwiga). Někotre knihi jeje poesiow su hižo wudate; w tu khwilu přihotuje wona wjetšu zběrku episkich basni. K dopokazmu, zo jejne basnje česću, podach jej jenu wote mnje přeloženu do našeje serbsčiny we wotpisku; wězo dyrhjach ju tež po serbsku čitać a hewak knježnje Deotymje a jeje lubymaj staršimaj wo serbsčinje a Serbach powjedać. Přečelny k. Łuszczewski běše so hakle njedawno z wuhnanstwa wrócił, kaž wjele druhich wosobnych knjezow, a knježna džowka bě dobrowólne z lubosće z nim léto we wuhnanstwje přebywała w dalokim, wot Tatarow wobdatym Simbirsku při rěcy Woldzy. We hłownej bibliothecy, kotraž ma 100,000 knihow a najbohatša je w staršich pólskich knihach, je mje k. kustos Skimborowicz, znaty archäolog a redaktor něhdušeho „Przeglądu naukowego“ přewoźował. Z profesorow sym wyše mjenowanych tež wopytał filosofa a ästhetika k. Lewestama a professora filosofie k. Struwe, kotryž runje žiwjenje mojeho znateho, njeboh professora Kwěta zestajowaše. Zo su we Waršawje wosobni fotografowje, sym so tež přepokazał, atelier k. Mieczkowskeho je jara wulkotny, wosobny a wubjerny. Z literatow a artistow hišće widžach k. Mikuckeho, k. Krajewskeho, k. wobrazarja Lessera (bratra sakskeho konsula), zaslužbnych knihikupcow Dzwonkowskeho, Okońskeho, Glücksberga, Krzywickeho, k. Rychtera a druhich; wjele wjaecy budžich hišće znajomstwa sćinił, hdy budžichu moje prózdny tak skupje wotměrjene njebyłe.

(Pokračowanje.)

Bajka z luda.

Junu běše nan, tón měješe dwanaće synow. Tući raz z tej próstwu před njeho přińdźechu, zo by jim tola wotpušćil, so do swěta won podać, tak zo by kóždy z nich sebi žonu pytać a wubrać mohł, kajkaž by so jemu spodobala. Nan wotmolwi: „Pućowanje wam rady wotpušću, ale ženić so prjedy njesmjeće, hač njenamakaće nana, kotryž ma 12 dźowkow, ale kiž žanych synow nima, runje kaž mam ja was 12 synow, ale žanych dźowkow njewobsedžu. Hejzo-li mi tole přisahaće a pódla slubiće, zo chceće so zaso ke mni domoj wróćić, hdyž změjeće zbože, jeneho tajkeho nana nadeńć, dha ćehńće w Božim mjenje, moje požohnowanje budže z wami.“ Ći synojo lubjachu swjatočnje, wolu swojeho nana dopjelnić a podachu so na puć. Wšudžom, hdžež přińdźechu, so wobhonjowachu, hdže by snadź tajki nan z 12 dźowkami namakać był, zo mohli so k njemu podać. Tola dołbi čas so zdaše, jako by jich próca podarmo była. Tak pak być nedyrbješe. Přetož jako něhdy na jenym blaku přenocowachu a so z nowa za tajkim nanom prašachu, dha bu jim prajene: „Hlejće, runje poł sta mil wot nas je jedyn nan, kotryž ma dwanaće dźowkow a je spodźiwuje, zo je tón samy tež wobzanknył, swcje 12 dźowki na 12 synow jeneho nana woženíć.“ To běše jim, kaž móže sebi kóždy myslić, luba powjesć, duž so khwatajcy pozběhnychu a wjesele na svojim puću dale pokračowachu. Ale něšto jim na wutrobje ležeše. Jim bě prajene, zo dyrbja, prjedy hač k tamnemu nanej dóńdu, přez žalosny doł, hdžež někajki zły duch knježi, a zo tón hnydom tych, kotrymž hnadny njeje, do kamjeńnych stolpów spřewobroća, a nima potom tajki njezhožowny čłowjek žaneho wumóženja ze swojeho postanka so nadžeć. Jeno drubdy, hdyž spomnjeny duch zły njeje, wón ludžom tu miłosć wopokaže, zo jim da bjez škody přez doł hić. Tola z dobrej nadźiju so troštujo Ći dwanaćo bratřa dale du. Nětko so sta, zo dyrbjachu přez jara wulki lěs ćahnýć. Do njeho přišedši, so ze wšěch stron wot dźiwich zwěrjatow wobdatych widžachu, kotrež, wot hloda ćwilowane, žalosnje rujachu a so přeco bóle přisporjachu. Naši dwanaćo pućowarjo jim wšě swoje zbytki mjasa a khlěba čisnychu, tak zo bu hlód dźiwich hosći trochu změrowany. Za tajku přecelnosć so zwěrina z tym dżakowna wopokaza, zo našim pućowarjam zwěrinske kosmy da, prajicy: „Přińdžeće-li do nuzy, spalće te same.

Wonjenje, z teho nastawace, wšitka zwěrina pytnje, a wam budze pomhane.“ Po tutym podawku přińdžechu éi 12 bratira k jenemu hateg, hdžež cheychu runje paduši ryby z teho sameho kranyc. Přez našieh pućowarjow pohrožení, woni hnydom éeknychu. Za tajke wumóženje wot njepräcélow ryby svojim wumózerjam někajke kamuški z wody dżakownje poskićichu, prajicy: „Přińdžeće-li do někajkeje nuzy, éisće te same do wedy, a wam budže pomhane.“ Naši pućowarjo bëchu hižom tři dny w lësu šli, hač skónčnje z njeho přińdžechu. Z tym pak so tež k temu dolej přiblizichu, přez kotryž jenički puć k jih wottyknjenemu kóucej wjedžiše; k temu dolej, wot kotrehož bë jim prajene, zo ma tam zły duch swój statok. Rano při skhadženju slónca tutón doł wuhladachu. Tolsta mhlá nad nim steješe, slónčne pruhi ju njemožachu předřéć. Bě džé to město, nad kotrymž wulke pokleće wotpočowaše. W dole samym ležachu a stejachu tysacy kamjenjow, přez zlého ducha z éłowjekow nastate a wot jeneje služomnicy teho sameho wšédnje wotmywane. Runje tehdy, jako naši pućowarjo spomjeny doł wuhladachu, tam tež ta služomnica swoje džéło wobstaraše. Tutu woni wot nazdala prošachu, zo by jim pola zlého ducha přeah přez doł dobroćiwje wuskutkowała. To pak wona nocheyše; přetož hdy by to éimila, by zlého ducha wěsće jara rozhněwala. Tola jim wozjewi, hdže tón samy bydli, prajicy: „Jowle widziće před sobu wulku horu; w jejnym znutřkowym je wulki hat, w kotrymž kačka pľuwa; w tej kačcy je jejko a w jejku swěčka. Tale swěčka je tón zły duch, a štož ju wuhasnje, je jeho přewinył, je tež wumohl wšitkich tych, kotřiž svoje žiwjenje přez njeho w tutym dole zhubichu.“ Ale kak dyrbjachu woni k tutemu jejku přińć, w kotrymž zły duch bydleše? To so njemožeše prjedy stać, doniž woni tu horu wotnosyli njeběchu. Kak pak by móžno bylo, tajke džéło dokonjeć? Lohke wone njeběše, to hnydom widžachu. „Zwěrimy sebi to abo nic?“ so mjez sobu prašachu. Ale kóždy z hlówu wiješe, mënjo, zo to móžno njeje. Tola skónčnje so jedyn na to dopomni, štož bëchu jim džiwyje zwěrjata daće a prajile. Haj, to bë dobra rada. „Chcemy spytać, chcemy te kosmy spalić, snadž wumóženje přińdže,“ wšitey prajachu. Šćinichu to hnydom a hlej! — ze wšëch bokow so zwěrina bližeše, wšudže so wšo tak z nej mjerwješe, jako by z njebyes padnyła. Ta pak so wša na tu horu wali a ryješe, škrabaše

a drapaše, hač tak pjeršć do powětra lětaše. Ći dwanaćo synojo njewjedźachu z woprědka, što to rěka; pozdžišo to spóznachu. Woni sami wjele pódla činić njetrjebachu, přetož zwěrina tak pilnje džělaše, zo bu hora za krótki čas k zemi zrunana. Woprawdže tež tón wulki podzemski hat namakachu, wot kotrehož bě jim prajene, a tež tu kačku, srjedz njeho pluwacu, tam wuhladachu. „Kak ju k bokej krydnjemy?“ so prašachu. „Njewěšće wjaicy, sto su nam ryby w lěsu dałe a prajile?“ džeše jedyn z nich. „Ty maš prawje!“ přihłosowachu wšitcy. Hnydom buchu te kamuški do hata zmjetane, a hlej! wšudže so ryby hnuwachu a honjachu kačku k bokej, zo móžeše so popadnyć. Kačka bu hnydom zarězana, namakane jejko wuwzate a a předyrjene, swěčka pak, kiž w nim běše, z mocu wuhasnjena. Ale što so sta? — Mócný hrilot a sylne zemjerženje so zběže, zo wšitcy třepjetachu a zwěrina so rozběža. Tola traješe to jeno někotre wokomiki. Po tutym podawku Ći dwanaćo swojej woči pozběžechu, a hlej! te mroki, kotrež hač dotal nad dołom stejachu, ččkachu a te tysacy kamjenjow, w dole ležace, so do čłowjekow přewobročichu, kotřiž nětko wumoženi wyskajo so domoj wróćichu. Bě to wjesely napohlad! Ći dwanaćo so nětko tež dolho njekomdžachu; woni čehnichu přez tón doł a přińdžechu za krótki čas tam na to město, na kotrež bě jich pućowanje wotměřene, mjenujey k temu nanej, kotryž měješe dwanaće džowkow. Tam pak běchu woni witani hosćo, buchu lubosćiwje přijeci a derje hosćowani. Tež dolho njetraješe, dha čehnichu jako mandželsey ze swojimy mandželskimi po jenym druhim puću domoj k swojemu wo nich starosćiwemu nanej. To běše wjesele wokřewjaceho zasowidženja! Zbožownje bydlachu nětko hromadže, a kóždy džen jich ludžo wopytowachu, kotřiž běchu přez nich wumoženi ze zwjazkow złeho ducha, a posypowachu jich z darami džaka a lubosće. Duž tež jich bohatstwo wuley jara rosćiše. Slawjeni a česćeni wot wšěch ludži, wjedźichu woni zbožowne žiwjenje hač do smjerće.

Měrcin.

Z Budyšina a z Łužicy.

(:) Džeń 19. meje t. l. wopušći zemsku časnosć jeje excellenca hrabina Amalia Kunigunda Adelheida z Riesch, zawostajena wudowa jeho excellency hrabje Jana Sigismunda z Riesch, khěžor-

skeho rakuskeho generala a majoratskeho knjeza nad Njeswačidľom a prístuščacymi wsami. My wosebje teho dla z wysokim počesćowanjom tudy na nju spominamy, dokelž běše wona tež wulka lubowafka serbskeje ryče a narodnosće. Nic jeno zo bě serbskeje ryče dospołnje mócna a rada serbski ryčeše, wona je sebi tež rjany a trajacy pomnik stajila do serbskeho pismowstwa. W lěće 1859 přeloži wona Thomsonowe hymny z jendźelskeje do serbskeje ryče a wuda je pod napismom: „Khwalba Boža.“ A w lěće 1864 wona jenu knížku z francózskeje do serbskeje ryče přeloži a wuda ju pod titulom: „Trošt a rada ze zhonjenja za zrudnych a ćerpjacych.“ — Jejne wopomnjeće mjez Serbami w žohnowanju wostanje.

† Wot Božeje ručki zajaty, wumrje w Lipsku dzeň 25. meje t. l. stud. theol. k. August Michał Langa z Hnašec, starši serbskeho lužiskeho předařskeho towarstwa tam. Jeho mjeno je tež mjez Lužičanowymi sobudźelaćerjami zastupjene.

Słowjanski rozhlad.

„Knižnyj Wěstnik“ wozjewja, zo je w lěće 1863 ze 161 čišćerňow 1652, w lěće 1864 pak ze 181 čišćerňow 1836 ruskich knihow (nowiny a časopisy njeličene) wušło. — We Winje bydlaćaj slowjenskej literataj Stritar a Jurčić wudawataj jenu „slowjeńsku anthologiju.“ — Professor Wocel w Prazy wuda: „Pravěk země česke. První oddělení.“ Je to wubjerny spis wosebiteje wažnosće. — K luboznemu českemu spěwej: „Kde domov můj?“ je rjana ilustracia wušła, kotraž wosebje te słowa woznamjenja: „Zemský ráj to na pohled.“ Tak derje wobraz, kaž lithografiske wuwjedženje staj so tak derje radžiloj, zo so tale ilustracia jako pycha za kóžde wobydlenje přihodži. Wona njeje droha a je dostać přez slowjanskeho knihikupca Petřika w Prazy. — Pólski basněř Szujski je njědawno w krakowskim dźiwadle swoju najnowiši historisku činohru (drama) „Jadwiga“ hrać dał. — Wot „Divadelni Biblioteka“, z nakładom Pospíšila w Prazy wukhadźacej, je 55. zešiwk wušoł. — Česki typografiski časopis „Veslavín“ je nětko zaso pod redakciju Josefa Mikulaša wušoł a wot juridiskeho časopisa „Pravnik“ je runje 6. zešiwk 5. lětnika wudaty. — Česka spisatelka knjeni Meliš-Körschnerowa je swoju wjeselohru: „Havličkovy boty“ dokonjala. — Založenje hudźbneho konservatoria w Moskwje je z najwyššeje strony wobtwjeržene. — W Permje su meteorologiski observatorium založili. — Pod napismom „Sokol“ je nowa zběrka českich a slowjanskich spěwow, wot Urbáněka zřadowana, wušła. — W bližšim času wuńdže slowjeńska stenografia wot Župana. — W Lwowje je 1. dźěl stawiznow pólskeje literatury wot Fr. Wasilewska wušoł. — Direktor gymnasija w Belgradze, prof. Maletić, dawa pod titulom „Smrt cara Mijaila“ (smjerc cara Michała) drama w 5 wotdźelenjach

čišeeé. Teho runja je wot Boškovića, prof. stawiznow při tym samym gymnasiu, „istorija sweta“ za lud a šulu w čišću. Cyła kniha změje 4 zwjazki. — Džeń 15. hapr. bu w Prazy pod předsydstwom sławného českeho wótčina Erbena „historiske towarstwo“ zatožene, kotrehož wotpohlad je, wšě zórła wótucokrajneho stawiznarstwa, kaž tež stawizny českich wědomosćow a wumjelstwow wuslědžeć a hromadzić. — Česki znamjenjeř Zelinka džeřa na wulkim wobrazu, křćenicu českeho wójwody Bořivoja na dworje morawskeho wjercha Swatopluka přez swj. Cyrilla woznamjenjacym. — Pólski basnjeř Ujejski je štyridžělbnu činohru: „Samson“, a Stanisław Bogusławski pjeédžělbnu wjeselohru: „Złoty młodzieniec“ dokonjał. — Khapalny mištr Škroup dokoněuje swoju operu: „Obleženi města Prahy,“ kotruž je hižom před lětami započal. — Wot Jezbery wudata knižka: „Prvni československý slabikář,“ kotraž k nawuknjenju cyrillicy služi, je w třeeim wudawku wušł. — Wubjer „Maticе českeje“ w Prazy měješe 18. hapr. posedženje, w kotrymž bu mjez druhim wozjewjene, zo je towarstwowe zamoženje nětko sumnu wot 100,000 fl. docpilo. Redakciu časopisa českeho museja powjedže přichodnje prof. Lepář sam dale. — W Zahrjebu je njedawno zajimawy spis: „genealogia serbskich patriarchow“ wot Rakiča wušł. — W Belgradze bu runje roman: Čornohorjan abo křesćanow čerpjenja w Turkowskej“ wudaty. —

(Přichodnje dale.)

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w léće 1866.

Jarosław Lisec, studiosus wyššeho gymnasia w Žatecu (w Českej); Fryča, kantor we Woslinku; Jan Šipšik, krawski mištr w Konjecach; Grofa a Kapleř, praeparandaj ewangelskeho seminara w Budyšinje; Hatnik, wučer we Wjelećinje; Dr. Błažik, lékař w Rakecach; Pěťř, rychtař w Mjedžozju; Höhna, kubleř w Myšecach; Brühl, žiwnosćer w Jaworu; Cyž, kubleř w Stróžišću; Šolta, kubleř w Hrubočicach. (Přich. dale.)

Přispomnjenje. Či sami česćowni kk. wotebjerarjo, kotřiž Łužičana přez póst a knihkupstwa dostawaju, su wospjet přecelnje prošeni, swoje lube mjena redakciji wozjewić, zo bychy so te same tež wočišćeć mohle. Dyrbi so wjedžeć, što serbske pismowstwo podpjera.

Listowanje.

Kn. Jar. L., stud. w Ž. Najrjeniši džak za přecelny list! Sym so wuley zradował nad Wašej narodnej myslu. Bóh zdzerž Was dale při tajkej horliwosći za naše drohe Słowjanstwo! Budžće hač najwutrobnišo wote mnje postrowjeny! — KK. sobudžeřa čerjam Łužičana: Wšelake druhe připóslane wudžětki w bližšim čisle. Prošu dale wo přecelnu podpjeru! —

Redaktor.

ŁUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawař : J. E. Smoleř.
Redaktor: K. A. Fiedleř.

Cykolletnje
15 nsl.

Č. 7.

Julij.

1866.

P ř e l ě a.

Tón kóu bě pyšny blyščaty,
Tón jězdnik młody čerwjeny.

Na knježim hrodže wysoko
Hej wokna zwotewrjachu so.

A nimo hrodu běłeho
To dzěše w skoku jěchajo.

Te złote panje hladachu,
Jim zeńdze khmur na wobliću.

Hdžež je tam domik přede wsu,
Tón kóu mě kročel pomaľšu.

Při woknje holčo předžiše,
Kaž młoda hwězka rjanuške.

A jězdnik sćeže kłobuk sej,
Kaž kłonja so před kralowej.

So ličko přelči zapyri,
A nitka roztorže so ji.

A dale jědzo pomaľku
So zas a zas wón wohladnu.

So wjerćić zasta kolesko,
A ručcy styknu holičo.

Radyserb.

P ř i S p r e w i .

Jej' wotrobu mi zajala,
Najkrasniša ta Serbowka —
Jej' wóčko sapje płomjenja!

Jej' wobličo, tak lubozne,
So młodej meji přiruna,
Kiž spěwa nam wot lubosće —
Jej' wóčko sapje płomjenja!

Je jako čiste žórleško,
Hdyž slónco dzeń nam wotanka,
So w rańšej rosy blyšći wšo —
Jej' wóčko sapje płomjenja!

Jej' ličko kćeje luboznje,
Kaž róža, kwětkow kralowa,
Swój pupčik cunje wotanknje —
Jej' wóčko sapje płomjenja!

Jej' zróst, kaž něžna jědlenka
Při žórlešku, so pozběha,
Hdžež kwětki cunje zakčěja —
Jej' wóčko sapje płomjenja!

Hdyž hubey jej' so směwkatej,
Dha radosć dušu zapřija,
Za košom wóčy žedzítej —
Jej' wóčko sapje płomjenja!

Je holičo mi pócíte,
Kaž róža běla zakčěta,
Wěnk zeleny ju krónuje —
Jej' wóčko sapje płomjenja!

A hdyž jej' ert so wotanknje:
Kaž zynki z njebyes zaklinča
Mi jeje słowčka lubozne —
Jej' wóčko sapje płomjenja!

Nic tola krasnosť wobliča,
Nic zróst, nic ličko, hubčička;
Mó c duše jeje zajima
Přez wóčka jasne płomjenja!

E. Hatnik.

B o ž e m j e d o m i z n j e .

O statoko mój wótcowski,
Če zrudny woplakuju,
Prječ čahnyé mam ze znatymi
A zrudnosť wulku čuju.
Wšo wjesele mi zašlo je,
Mje křewić wjacy njemože.

Budź božemje, wša lučina,
Kiž róžički mi daše,
Wot kotrychž plečich wěnašk ja,
Hdyž wšitko číše spaše.
Wy lučne hona zelene,
O mějće bož'mje na wěčne.

O božemje, wy róžički,
Kiž sadzach w Božim mjenje;
Nětk kćejeće kaž hwězdzički,
Sće moje zwjeselenje.
Mi z domowiny znošujete
Do cuzby swoje strowjenje.

Budź, lipa luba, božemje,
Sy znamjo serbske rjane.
O sёл mi twoje wonjenje,
Hdžež wjes'le nimam žane.
Tež w dalinje chcu zanjesć éi
Spěw cuni, serbski, najrjenši.

Kak blyščíš so, o domizna,
 Ty rjany hajko krasny!
 Sy zahroda mi edenska
 A wobraz w duši jasny.
 Snadž posledni raz widžu će,
 Duž bož'mje, bož'mje najrjeńše!
 Šała.

Tři léta w Ruskej.

Historiska originalna powjesé z Napoleonowych wójnow.

Spisał M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

Při dalejěchanju wostajichmy kanonow hrimot na boku, přetož my so wójskam bližić njechachmy. Jako běchmy někajku bahnišćoju rěku překročili, přindžechmy zaso do čorneho lěsa. Přez tón samy dyrbjachmy wjele mil čahnyć, prjedy hač zaso člowske wobydlenja nadeńdžechmy. Naše koniki žerichu hubjenu staru lěsnu trawu, my pak mějachmy prózdny žołdk. Žaneho z nich teho dla njezarězachmy, dokelž na jich khribjeće tola trochu spěšnišo krajinu přeńdžechmy, hač by so to pěši stać mohło.

Skónčnje jene njeđzelske dopołdne do wuslědženeho burskeho kubła trjechichmy, kiž trochu z boka maleje wjeski ležeše. Zdobom bě na kuble tež korěma. Naš napohlad bě tu hišće derje dosć wojerški, přetož naša črjódka bě kruće wobronjena, tak zo mějachmy ruscy burjo před nami tola kusk stracha. Bjeze wšeho komdženja z konjow zlězechmy a so za jědžu prašachmy. Tež zadžělachmy sebi na dworje lnydom mały woheń, zo bychmy so při nim trochu wuhřěli; přetož do domu zastupić so bojachmy, tam mohli nas někak popadnyć. Jako pak so burik trochu dolho hotowaše, dha wućezechmy jemu suche swinjatko z khlěwa, wotrubnychmy zwěrjeću hłowu a powisnychmy je nad płomjo, zo by so trochu wosmalilo. Na to položichmy je hišće khwilu na wublo a torhachmy sebi potom časće wot njeho. Swinjo bě njemožnje suche, ale my hospodarjej tójšto rublow za nje zaplácichmy.

Bě hižom wokoło popołdnja, duž so z khwatkom na dalše pućowanje hotowachmy. Tójšto zbytkneho mjasa běchmy sebi k sedłam přiwjazali, ale na konjach hišće njeběchmy, jako nas njezbože pře-

khwata. Ja wosebje mějach hišće na huuje ze zbytkami swiujaceho mjasa činić, dokelž cheych kóždu kóstkú sobu wzać. Runje přiwjazowach mjaso na sedlo a cheych so na konja sydný, jako korčmar přiběža, mje za tył přimny, znak potorže a so na mnje klakny. Wón drje cheyš mje morić, teho dla wšě mocy napinach, zo bych swojeho njeprěcela přewinył. To so mi tež radži, přetož ja jeho wo zemju rěznych, hač wšo wrjeskotaše. Wón nětko njemožnje wołaše, jako jemu brožach, zo jeho na měsće morju, dokelž je mje na tajke wašnje nadpadnył. Mi při tym derje njeběše, jako mi njejabcy do mysłow padže, zo nam najskeerje někajki strach brozy, kotryž je korčmarja khrobneho sćinił. Teho dla jeho pušćich a na čekanje pomyslich. Lědy pak woči pozběžech, jako syłu Rozakow za lunom wuhladach. Dwór bě po tajkim hižom wot nich wobdaty, a my — zhubjeni. Ja khwatach k towařšam, ale — Rozakowo jich hižom slěkach! Na měsće buch tež ja zajaty. Woni njemalo na mnje swarjachu a brožachu mi ze smjerću, dokelž běch so z gospodarjom dajil. Skónčnje pak mi tola žiwjenje wostajichu, jeno hač do košle mje zeslěkach, a tež tu mi hišće wzachu, a mi za to roztorhane klunki přičisnychu. Na nozy dostach stare stupnje, z lykow (Bast) plečene. Nětko běch prošeř hotowy; zamoženje bě tež wšitke prječ. Čekanje nam wjele pomhale njeby, přetož nětko hakle so dohladachmy, kak suche naše koniki su porno tym našich njeprěcelow.

Mojich towařšow běchu Rozakowo tež hižom cyle zwuslěkali a jim teho runjeća stáru drastu za to dali. Škórnje, drasta, pjenjezy, wšitko bě na jedyn raz prječ! Rozakowo so njemalo smějachu, jako w našej nadobje wokoło khramosćachu a njerědko złote pytnychu. Moja lesna mošeň bě tež prječ; kaž djabol so Rozak šcerješe, kiž ju do swojeho dybzaka tykny. Wyššemu kanonierej Vogelej wottoržechu tež slěbornej tressy z čapki. Dale wzachu jemu plašć, do kotrehož bě sebi wón wšelaku nadobu stykal, a rozdělaču jeho wobsah mjez sobu. Nětko widzachmy, kak pěčna bromadka pjenjez bě w nim byla; bě to bohatstwo wot třoch tysac, wšitke z Moskwy. A kak so Rozakowo wošcerjachu, jako zloto w žerdkach w plašću namakachu! Tajki připad drje sebi woni kóždy džen přejachu. Bě to za nich přeměrnje wulke bohatstwo; na jich juskanju bě to slyšeć. Domach za Dońskej su drje sebi w sćinowych hětach dolhe lěta wo tym po-

wjedali, kajke rjane bohatstwo su za jedyn dzeń bjezbožnym Francowzam wotewzali, a kak su jim stare łykowe stupnje za to podali.

Naposledku nas Kozakojo z knutami z dwora wubichu, a my dyrbjachmy činić, zo jeno prječ přińdžechmy.

Što dyrbjachmy nětko započec? Běchmy nimale cyle nazy a — štož bě hišće hórše — hlód nas žalosnje čwilowaše. Wša nadoba bě nam wzata; my tež ani nožika wjaey njemějachmy; běchmy khudži kaž wjelki na lodže. K wobaranju ničeho wjacy njemějachmy a naše konje běchu tež prječ. Powjesywši hlowy wokoło so hladachmy, ale nic dolho, přetož lědy běchu burjo našu njemoc spóznali, dha nas ze wsy wuhnachu, a my tež nie dórtka cyroby njedostachmy.

Duž dba zaso dale so wlečichmy do čmoweje noci won, nje-wjedžo, hdže nas droha wjedže. Nam pak bě tež wšo jene, hdže nas naš puć wjedžiše; do wjetšeho njezboža wěsće nic. Běchmy cyle strušení, a duž bě nam wšo prawje. Tež hdy by nas što zarazyć cetyl, my so temu přećiwjeli njebychmy, tak jara nas njezbože čišćeše. Nam bě, kaž bychmy srjedz morja na holej skale wisali. Smjerc by nam jara luba byla; žiwjenje bě nam wobćežne. Jeno Vogel hišće wšu nadžiju njespušći, ale nas k dalehiću napominaše. Bjez jeho wabjenja bychmy my změrom w lěsu ležo wostali, hač by nas smjerc wot čelneho hubjeństwa wuprahnyla. Wón nam přeco přiryčowaše a duž so my tak někak dale wlečichmy. Naša rubjana drasta bě žalosnje roztorhana, a wichor wšudže přez nju duješe, zo nam tak zuby klepotachu. My běchmy žalosnje sprócni, a móžeše wokoło pońcoy być, jako korěmu w blizkosći jeneje drohi nadeńdžechmy. Wšitko steješe tu zwotaukane, přetož dom bě wopušćeny. My jědze dla cyty dom přepytachmy, tola ničo dale njenamakachmy, hač jeno horstku suchich skórcičkow. Tak twjerde hač wone běchu, za nas běchu tola drohe kublo. W domje přenocować pak sebi njewěrjachmy, přetož wobydlerjo mobli jón zapalić, hdy bychy pytnyli, zo tam tajcy njelubi hosćo twjerdze drěmajū. My teho dla do blizkeje zabrody džěchmy a zalězychmy tam do maleje khěžki. Tu steješe wulke drjewjane korto, a do teho so lehnychmy, zo bychmy trochu pospali. Mały domik bě donjaca kupjelnica. Tajku kupjelnicu ma skoro kóždy dwór w Ruskej, a prawostawni Rusojo so w nej kóždy pjatk kupaja. Religia jim to přikaže. W tajkej kupjelnicy nětko spachmy, hejzo-li

je to spanje, hdyž cí cytu nóc zuby křipja. Raou zahe so na pué podachmy; kóždy méješe jenó twjerdú skórcičku pod zubami.

Tak puówachmy zaso dale a buchmy na drubi džen přez to zwjeselení, zo nazdala wjesku wuhladachmy. Bjeze wšeho komdženja do njeje zastupichmy — ale wjeska bě tež cyle prózdna; wšón lud bě rozčekał. My wšitke domy přepytachmy, zo bychmy tola něšto k jědži nadešli. Ale próca bě skoro podarmo naložena. Skóněnje namakachmy w rozpadanej hródzi čelátko na štryku — ale wone bě hižom dawno morwe. Hospodař bě kruwy wotwjedł a na čelo pozabyl. Za nas pak bě to njemalo dobra pječeň, duž hnydom čelo k jědži přihotowač počachmy. Ale to bě čezke džělo, přetož mý žaneho noža k temu njemějachmy, a hač runjež nas hlód w brjuše drěješe, dha tola čelo z kosćemi a kožu jěsć njemožachmy, kaž to džiwyje zwěrjata činja. Duž lamachmy sebi kije a z nimi kožu wot čeleća drějachmy. To bě wobužne šapanje a tola nam slěny w hubje bro-madu běžachu, tak so na mjaso wjeselachmy. Dolho pak w domje njewostachmy, přetož Rusojo mohli přińć a nam našu pječeň wotchnač. Duž wzachmy mjaso na khribjet, zastupichmy hlubšo do hole a zadžě-lačmy sebi wulki wohení. Nětko tyknychmy mjaso na kije a je trochu w płomjenjach pražachmy. Wone nam jara derje slódžeše, hač runje k njemu sól a popjeř pobrachowaše.

(Přichodnje dale.)

D ž ě ě o a k w ě t k a.

(Z němskeho.)

Dostach wčera rjanu kwětku,
Sadžich ju na swoju rjadku.
Ptačatka, nětk pobleječe,
Hač njej' prawje sčinjene!

Slónčko, swěć ty na nju dele!
Mróčałka njech dešćik sćečle.
Hłowčku, kwětku, pozběhuj,
Před ničim so njestrachuj.

Njesčerpliwje wočakuju,
Do zahrodki poběhuju,
Wšědnje prašam: Kwětuška,
Rjek, hač njejsy na mnje zła?

Slónčko, swěć ty na nju dele!
Mróčałka njech dešćik sćečle.
Wšo bu derje sčinjene,
A nětk moja kwětku kće.

Z wjesełosću zapłakuje,
Na slónčko so posměwkuje.
Mjetelki, nětk přilećečle,
Rjekće jej, kak rjana je.

Přeł. Wařko.

S y j e ř.

(Z němského.)

Pohladaj na syjerja!
 Wobdžěła,
 Wobstara
 Polo sej kaž dokonja,
 Dobre symjo wusywa
 A žnjow bohatych so nadža.
 Praj, što všemu dopomha,
 Zo so jeho sywy radža?
 Rjek, što jemu pósćele
 Slónčko, čoplotu a dešče,
 Zo wšo žohnowane rosče?
 Wjedž, to Boža ruka je.

Přef. Wařko.

Pučowanje do Wařawy a Krakowa.

Wopisuje M. Hörnrik.

(Pokračowanje.)

Wosebite wokřewjenje běše mi tež, zo mózach pólsku ryč někotře razy na dziwadle slyšeć. Hraješe so zasy we woběmaj dziwadlomaj w měsće. Jene rěka „wielki teatr“ a druhe mjenše „teatr rozmaitości“; w přenišim dawaja opery w pólskej a drubdy w italskej ryči, w poslednišim pak dramata a ballety. Woboje dziwadlo běše telidom zasy wot wosobnych Polakow derje wopytowane, mjeztymzo běchu dolho po revolucii jenož Rusowje do njeho khodžili; tež widzách tam někotrych wojakow Čerkesow. Wězo běchu wšě khódby derje ze stražemi wobsadžene, zo so njeby zabylo na wobleženski staw. Z wopytanych dziwadlowych kruchow zajimaše mje najbóle komedia wot Alexandra hrabje Fredry „Zemsta za mur graniczny“; přetož tu widzách pólske žiwjenje a zemjanske drasćenje. Mjez hrajaecymi póznach tež spisowarja k. Chęcińskeho. Wyše mjenowaneju dziwadlow staj tudy hišće lětnjej dziwadle: amphitheatralne w Łazienkach a dwórske w pomerančowni, w kotrymž poslednim so opery a ballety před khěžorskimi swójbnymi na přeprošenje dawaju.

Z nawukowych zběrkow wopytach zoologiski kabinet w Kazimorowskim paľacu. Wón ma přez 35,000 předmjetow, mjez kotrymiž su jara rjane a žadne exemplary.

We wustajency wobrazow bě při wšěch zrudnych časach

tola mnohe dobre kruchi pólских wobrazarjow, kaž wot Simmlera (zgon Barbary Radziwiłłównej), Lessera, Szermentowskeho, Kostrzewskeho, Brodowskeho a Suchodolskeho atd.

Z dobročinskich wustawow, kotrež sym wopytal, mjenuju bišće wuhjerny wustaw bluchoněmych a slepych; drobníše wopisanje teho podach we loňšim Katholskim Póslu.

Zo je město před wobnjom derje zakitane a zo móže so tón samy bórzy po nastacu přewinyc, k temu pomhaja „straže požarne (wobujowe)“; to su štyri jednore wysoke wěže, na kotrychž straža wodno a w nocy stajnje wokolo khodži.

Na torhošćach a drohach je tudy jara žiwo. Mjez wosobnymi wozami widžiš často tež małe ruske wozy z pohoněom po rusku zwoblekanym, kajkehož sej tu wysocy zastojnicy a wyškowje dđerža. Rusowske „trojki“ (tři konje porno sebi zapřehnjene) njepobrachuja. Wjesne wozy, kiž na wiki jědu, su z wulkeho džěla židowske. Žid kupuje wšelake plody wot wjesnjana a přez jeho ruku dže tudy jara wjele. Najbohaciše předawarnje kaž najnižše, tež „handel saski“ (hdžež šaty atd. předawaja) maja zastupnikow ze židowstwa. Tónle rodzeny překupe je bórzy, jeli nic po wobliču, na drasće poznać; nosy dolhi kabat, dolhe a husto w přědku kružene wlosy. Hačrunje móže z wjetša tež němski, steji žid w Pólскеj ludej tola bliže dyžli na při-kład w Čechach; ryči derje pólsej a ma z časami sympathie z pólskej myslu. Waršawa znaje tež wučenyh a nahladnyh mužow ze „starozakonnych.“

Jara napaduje, zo ma tudy kóždy škit na khěžach a dworach dwoje napismo, pólske a ruske, kotrež posledniše je druhdy jara njelepa transkripcia. To je knježeřstwo před lětom poručilo, zo bychu Polacy njezapomnili, komu slušeja, štož sami derje wjedža! Tudomny rusowski zastojnik a wojak nawuknje pak rady pólsku ryč; na wšěch sudnistwach, na policii a druhich büreauach slyšiš jich pólsej ryčec. Sam sym so přepokazał, zo so tudy skerje Rus do Polaka přewobroći dyžli nawopak; džěci rusowskich zastojnikow zapomnja tudy rusej a rozmolwjeja po pólsku. Hdyž budže knježeřstwo přečelniše, budža wězo tež Polacy bóle rusku ryč študować.

Ze zjawnych wopomnikow mjenuju sochu Sigmunda III. před hrodem, štož je 69 stopow wysoki stolp z marmora, sochu Mikławša

Kopernika, slawného pólskeho hwězdarja, w sedžacej postawje před něhduším domom nawukowego towarstwa (nětko ruske gymnasium), a obelisk z lateho železa „pomnik Polakom poległym za wierność swojemu Monarsze“ t. r. tym, kotřiž su přećiwo Polakam 1830 wojowali.

Na předměšću leži w krasnym parku hród „Łazienki królewskie“ (kralowska kupařnja), kotryž bě hódno wohladać. Wón je w italskím stylu twarjeny wot poslednjeho pólskeho krala Stanisława Augusta w l. 1784. W blyšćatych salach a jstwach namakaja so drohotne wobrazy wot wšelakich mištrów; na historiskich wobrazach kaž na wosebitych podobiznach (portraitach) widžiš wobliča kralowych „přečelnicow“ zwěčujene; marmorowe statuy a italske mosaiki su tudy na wubjerk. W bydleńskich jstwach namakaš swjećo w napřečostejačym kuće po ruskim wašnju. Přitwarjena domjaca khapalka S. Alexandra Newskeho je jara wudebjena; wołtař, ikonostas a wobrazy su wot najwosobnišich petersburgskich mištrów. Hród je z třoch stronow z hatom wobdaty; před nim a w parku steja wšelake kamjeńtne statuy.

Dokelž cheych tež z wonka wrotow pobyć, dyrbjach najprjedy policiju wo dowolnosť žadać; mi wudželeny hnady poľny billet dowoleše mi wujězd abo překhod „wszystkich rogatek“ (wšěch zwonkowych wrotow).

Přede wšim dojdězch z k. Nowakowskima a k. Grabowskim na pomnječahódne katholske pohrjebnišćo „na Powązkach“. Wobšěrne pohrjebnišćo je kaž wulka zahroda, nic jenož kwětkata, ale tež poľna štomow. Tudy wotpočuje wjele slawnych Polakow a Pólkow, tak zo móžeše k. Wójcicki třizwjazkowe knihi wo Powązkach wudać. Štož na drubich pohrjebnišćach njewidžiš, je tudy, mjenujcy dolbe twarjenje „katakomy“, do kotrehož so čěla zasuwaja kaž w starych romskich podzeńskich katakombach. Z wopomnikow su najrjenije: Ant. Mianowskeho, hudźbnika Alexandra Janickeho, „špiewaka Řaliny“, Napoleona Leona hrabje Lubieńskeho z rjanym napisom: „Żył dla drugich — Bóg wynagrodzi“. Mojej přečelej dowjedžeštaj mje tež na row dobreho znateho z mojich študentskich lět njeboh Dr. Řvěta, profesora čěskeje ryče na nowej universiće, rodženeho z Prahi; warsawscy přečelojo njeboičičkeho dadza jemu snadź w krótkim wopomnik stajić. Blizko Řvěta wotpočuje pod mjenom Jolanta znata hasnjeřka

z Łuszczewskich Komierowska, sotra slawneje Deotymy. — Wyše katholickeho pohrjebnišća maja Waršawjenjo hišće prawoslawne, ewangeliske, židowske a musulmanske (najnowše wot l. 1840).

Z pohrjebnišća jědźechmy wokoło Alexandroweje citadelle, z kanonami wusadžaneje, a nimo wulkeho lěhwa kozakow, kiž před swojimi bělymi stanami runje wobjedowachu. Při hórcey mjez citadellu a městom před spomnjenym lěhwom je so zrudny džěl poslednjeje revolucije skónčil.

Hdy budźiše mi wjacjy časa k temu zwostało, budźich rad hišće wopytał park sasku kupu za Wisłu, Wierzbno z kupjelemi a z rjanymi wuhladom, Czerniaków z jara wopytowanej swjatnicy bernardynow a Willanów z najwosobnišim hrodom, wot krala Jana Sobieskeho twarjenym a nětko hrabi Augustej Potockemu słušacym.

Wšitko, štož sym we Waršawje widzał a słyšał, mje wulce spokoja; duž wuprajam z tym hišće junkróč swój džak k. Dr. Nowakowskemu a wšitkim druhim přečelam.

Hdyž běch džen před wotjězdom po wšelakich předkhadzacych formalitach a po wjacjyhodźinskim prócowanju swój passeport pola policmajstra zasy dostał, poručieh so hišće pola někotrych knjezow a nazajtra rano dopřewodži mje k. Bronisław Grabowski na dwórnišćo, z kotrehož so z čahom do Krakowa podach.

Hač do Zombkowic njedaloko pruskich mjezow jědźech po tej samej koliji, po kotrejež běch přijěl. Tam džěli so železnica a wjedže na poslednju rusowsku staciju Granica, kotrejež susodna Szczakowa je hižo rakuska. Hdyž dyrbjach w Szczakowje swoje wěcy pokazać, prajich, zo mam tam pólske knihi z Waršawy, kiž su wěsće tež w Rakuskej dowolene. Ale tón mudrafski člonik so mje naivuje němsey wopraš, čehodla mam pólske knihi; na to hlupě prašenje jemu wotmołwich, zo mam teho dla tež pólske knihi, dokelž pólske rozymju. Člonikowa mudrosć skónči so po někotrych druhich naju słowach z hroženjom: „nó do kennens unanemlikajtn hobn in estrajeh“. Ze Szczakowy přińdže so do plódnijeje krajiny, kotraž je čím rjeniša, čím dale přińdžeš. Za tři hodžiny jězdy po rakuskej železnicy běch wječor před šestej hodžinu w Krakowje a wzach bydło w „hotelu saskim“.

(Pokračowanje.)

Něšto wo zeminyh wupłodach.

Podal Fiedler.

(Skónčenje z 3. čísla.)

K njestrójskim přirodžinam (unorganische Naturprodukte) slušeju njerosty abo mineralije a powětraki abo atmosférilije. Njerosty do štyrjoch rjadownjow džělimy, mjenujcy a) do kowow (Metalle), b) do zeminow (Erden) a kamjeni, c) do palomnych njerostow a d) do seljow. K powětrakam pak slušatej woda we swojich wšelakich twórbach (sněh, krupy, lód) a powětr ze wšěmi swojimi družinami. Woznjemy nětko strójske a njestrójske přirodžiny hromadu, dha z teho widžimy, zo mamy po prawym 4 přirodžinstwa (Naturreiche), mjenujcy: zwěrinstwo, rostlinstwo, njerostlinstwo a powětrostwo (Reich der Atmosphären), ale my smy zwučeni, z wjetša jeno wo třoch přirodžinstwach ryčéć, a to wo zwěrinstwje, rostlinstwje a njerostlinstwje.

Tute jenotliwe přirodžinstwa su pře wulke, hač zo mohle so te same na jedyn raz přewidzić. Pretož w tu khwilu znajemy n. př. wjacj dyžli 100,000 rostlinskih a wjacj dyžli 106,000 zwěrinskih družinow. Teho dla su přirodospytnicy pomjenowane přirodžinstwa hišće dale rozdžéleli, a to po wosebitymaj zestawomaj (Systemen), mjenujcy po stwórnym (künstlich) a přirodnym (natürlich) zestawje.

Stwórne zesta wy jeno na jedyn póznank (Merkmal) kedžbujaja. Linnéowy rostlinski zestaw je stwórny, přetož Linné je při rozdžélenju rostlinow jeno na splažne džělby (Geschlechtsheite) kedžbował, a rěka teho dla jeho zestaw často tež sexialny zestaw (Sexialsystem, sexus, ród). Stwórny zestaw ma tón dobytk (Vortheil), zo je wón lóžši a zo móžeš po nim někajku rostlinu tež skeršo pomjenowac. Tola na druhej stronje ma wón zaso tón njewužitk (Nachtheil), zo tu a tam přiwuzne (verwandt) rostliny džéli. To widžiš n. př. pola trawow; wjetšina z nich sluša po stwórnym zestawje do 3. rjadownje; tola brunka (Ruchgras), k trawam slušaca, stej w 2. rjadowni; reis, tež trawa, w 6., a kukurica abo turkowska pšenića (Mais) pak w 21. klasy. Tak mohli hišće wšelake druhe přikłady naspomnic, hdžež by so pomjenowany brach tež pokazal.

Přirodny zestaw pak wšo podomnje twarjene hromadu staja a při tym na wšě byčiwe póznanki (wesentliche Merkmale) přirodžinow

kedžbuje. Tón samy so stworićelowym myslam najbóle bliži a dyr-
hjał teho dla jeno tón w trjebanju być. Zo su so wjacore zestawy
postajowale, je dopokazmo za to, zo čłowjekoj Bože mysle w přiro-
dže w dosahacej měrje hišće njeznaja. — Po přirodnym zestawje roz-
padaje rostlinstwo do rjadownjow (Rassen); kóžda tutech klassow
wopřija zaso wšelake rjady (Ordnungen), rjady džěla so dale do
swójbow (Familien), swójby do rodow (Gattungen) a rody skón-
čnje hišće do družinow (Arten). — Tež zwěrinstwo přirodny
zestaw na cyle podobne wašnje, kaž rostlinstwo, rozdžěla.

Tak derje w zwěrinstwje kaž w rostlinstwje skónčnje hišće
wodružiny (Abarten, Raçen) a měšeńcy (Bastarde) nadeńdzemy,
a nastawaju posledniše přez změšenja dweju družinow z jeneho a teho
sameho rodu.

K ó ů

(fem. kobla, Stute; zrěbc, zrěbjo, Fohlen, Füllen); rus. Лошадь,
конь (fem. кобыла); pol. kón; čěsk. kuň; franc. cheval; lać. equus
caballus; němsk. Pferd.

Zlóstniwje poskakuje zrěbjo na zelenym trawniku, šepjeri swoju
krótku, kudžerjawu hriwu, znjese so lohko kaž jelen přez pót, wudyri
z małymaj kopytomaj wysoko horje a leći kaž torhjnene wot wichora,
steji na jene dobo z měrom a zaso na dobo wobběhuje koblu, z měrom
so pasecu, wot jejneju wočow starosćiwje wobkedžbowane. Hižom
dawaju zróstne stawy přichodnu sylnosć a spěšnosć, jeho čěmne, wulke
woko khroblosć, jeho hry wojownu mysl pónać. Zrěbc wotrosće
k ryćerjej, k wutrajnemu towaršej, k přećelej čłowjeka, swěrný hač
do smjerće. — Nadobny je kón; kaž z njedže zlaty, tak twjerdže tu
steji, a tola šwižny kaž sorna a tak změrnivy. Wěsty je jeho stup
a khód, hordže njese swoju hlownu z rjanym kulojnym čołom a nosom.
Jeho kulojte, žiwe woko z čornej swětlosću wuhladnje njeprěćela, ze
zelenym blyščom poswětlujo čěmne khody. Wón hraje z kónčojtymaj
wušomaj, zapřija krótki přetorhjnjeny zwuk, nastaja wuši a čini jězd-
neho kedžbliweho. Po boku něžneje, hladkeje šije zejhraja na židžan
swěčata hriwa. Jeho přědk wutroby, polny a mjehki kaž pola kolpja
(Schwan), nastaja so khrobly všemu strachej napřećiwu a jeho hladki
žiwot wotpočuje wěsty na krutych bjedrach, na žiwojtych, jadriwych
nochach. Jeho železo-twjerde kopyta hrjebaju a kopaju njeměrne zemju,

jeho polna, blyško - čorna wopuš zmahuje so měrnje po kulojnym křížu k pjatomaj dele. — Na kiwnjenje swojeho knjeza jězdніка poskoči wón kaž rys (Luchs), čěri wotsal, šiju wupřěstrjewši kaž worjol (Adler) w lečenju, kaž worjol lohki, dótkuje so lědy zemje, a jeho wopuš leći za nim. Štomy čekaju kaž sčín nimo, zemja so pod noham; wusuwa, kaž by so za nim přepadowała. Pod kopytom pukaju a rozdrjebjuja so kamjenje, wjetše a mjeńše, škrě lětaju wokoło, po wóhnjowej smuzy wjeze so čorna mrócel na swojich blyskach, za sobu wichor zawostawajo, a jeje šum womjelknuje. Tak wali so wón z Arabom jězdny m lawej napřeciwo. Tón zběhuje swoju hriwu a pokaže ščěrjo a rujo swoje zuby, bije z wopušu wo swoje hjedra. Nětk stej, nětko so tuli na skočenje; dha pósecelemu jemu khětre hoitwář swoju lebiju. Law njewozmje smjertneho storka kedžbu, z přilemjenej lebiju, we wutrobje tčacej, zwinje so wón hoitwěrjerej napřeciwo; duž płomjenitej konjowej woči, jeho žiwy so napinaju, hriwa zlětuje, nosowej džěrje so smorčicy paritej, myšicy (muskułe) braja a so bubnja a hněw rjehotajo so wón znošuje a wubiwa; jeho mjedžne kopyto je lawej čolo rozščěpiło a jeho k zemi porazyło. — Z wojakom čehnje kón na njepřecela do wójny, kusajo ješčo wuzdu, zatřasuje hriwu, hrjeba zemju, smorčo a rjehotajo we wójnskej radosci. Dha zaškrjehotaju trompejty, wón njewotčaknuje wotrohi jězdніка, čěri napřeciwo do rjadow blyskotatych lebijow. Wón je na jene ze swojim wodžerjom. Jena wola wobknježi wobeju, ryčer staj kón a muž w hromadže. Kón je jězdneho škit, je jeho šip, z kotrymž wón na dobo do njepřecelskich retomasow trjehi. Konjowa hriwa zmahuje so kaž čorna smjertna khorhoj blyščatemu mječej jězdneho do prjedy. Wón stej před lebiju, ale njetřepjeta, wostanje rozmyslny, bjezstrachosicy a kruty kaž skała srjedza w kurje a hromje kanonow. Ani hołk a ropot, ani hwizdanje kulow, ani ranjenych a mrějacych žałosćenje njezamoža jeho k twochowanju nućić. Je jeho wodžer padnył, wón stupi so do towaršow rynka, wón wali so sam do bitwineho njewjedra. A krwawja jemu same hluboke rany, nihdy njezaslyšiš wot njeho zažalosćenje, nihdy zynk bolosće, jeno wjeselosće, jeno wojowliwosće zbudžitej jeho hłós. — Křutnje a pomałku kroči kón za žarowanskim wozom teho ryčerja, kotrehož nošeše. Ale wón nabudže wutrobitosće, jeho hordosće wotcući, hdyž pod zynkom trompejtow dobyćerski wóz čehnje. Ze

złotým hryzadlom, z blyščatej wuzdu, z purpurskim wodžećom pyšeny postupuje kón andalusiski swjatočuje, njese vysoko hłowu a pokazuje jasnej swojej woči; přetož tež jemu słuša wěnc ławrjencowy a wón wě, zo je z knježerjom nad zemju do zwjazka a towařstwa stupil. — A kaž je kón škit ryćerja a jeho kryw w bitwje — tak tež jeho přećel, jeho pomocnik w měrnym času. Z wojowarjom domoj so wróćiwši wotpožži wón brón, čehnje šcerpliwje pluh a žitny wóz. Wón njese podróžneho po njeluboznych khodach přez alpy, do lodowych honow sibiriskich a přehanja z nim ameriske runiny. Wón přewodža Araba do palatych pusćinow, njese wšě jeho zmachi, je hra jeho džěći, wotpočnje swěrnje pódla nich pod jenajkej kryćiznu. Stajnje wostawa kón wudžeržaty, šcerpliwý džělaćeć, njespróeniwy, synly khodžer, spěšny běhar, zjawny, khrobly ryćeć, swěrný wojerski towařš, bjez falša a zlóscě. Wón je člowjekej přidaty, za njeho rodženy, zwučiwý a poslušny, přez njeho zběhnjený. A hdžez wón jeho wodženu njepodaty swobodny wokoło běha w tatarskich a sibirskich pusćinach, tam je wón mały, šešeraty synk džiwiny a hanja spóšiwý ze svojimi towařšemi kaž šumjata, zahubjata rěka přez runinu. — Jenó tyranow wobozy, zlósc a wužitka lakomnosť wubudžuja zasaklosć w nadobnym konju, přepinaju jeho mocy a zestarja jeho do časa. Njesmilnik nima tež jeho staroby kedžbu a njespomina tež ani na woběčnosť, ani na skutki wohniwego honjerja, kotryž dobywaše w bitwach, kiž swój splah wjedže wot Mahomedowych časow; te khwalospěwy su womjelknyte, kotrež buchu jemu něhdy zanošowane, jeho ławrjencowe wěncy su zwjadnyte, su přětlale. Wbohe skoćo, surowe čwile su mzda, kotraž tebe na stare dny čaka. Wotroha je z buznami konjowaj bokaj pokrywa, jeho tolstěj nozy stej naběžanej, nohi sproscene wot napinateje roboty, kopyta wot hozdžikow rozščěpjene, wot wuzdy a hryzadla, z kotrymajž jeho kruta ruka wodžeše, hubje wotpjatej. Ki hubjenemu klepotakej je staroba jeho zdrěla, plomjo jeho wočow je wubasnylo; žiwjenja syta khila so jeho hłowu. A tola so jemu hišće wotpočinka njepopřeje, nic přećelniwe kiwnjenja jězdneho jeho wjaey njewodža; twjerda, surowa ruka přaha jeho do čezkeho woza a wodži křud z njesmilnym naložowanjom. Lědy zamože wón hišće w čěmnej, wot pawčínow wupowišanej hrodži ze stuchleho korta swoju twjerde picu rozdrjebić. Jenó smjerć wumože jeho wot wšěch čerpjenjow.

Z Budyšina a z Łužicy.

△ K rozprawje wo smjeróí jeje excellency hrabiny z Riesch, w poslednim čísle pod horjejšeje rubriku podatej, hišće přispominamy, zo je njeboička knjeni hrabina wyše tam pomjenowaneju knižkow tež hišće jenu třeću wudala, kotraž ma napismo: Hymnus z Thomsonowych lětnych časow, přeloženy z jendželskeje ryče wot Amalie grofny Riesch. We Wojerecach 1864.“

+ Knjz wučet Kochta z Worklec bu wot kralowskeho ministrowa za třećeho katecheta při khostařni we Waldheimje wuzwoleny, a je wón teho dla 1. julija swoje nowe zastojnstwo nastupił. Hač runje bě so k tutemu městej tež wjele Němcow zamlowiło, dha je wyšnosć tola radšo Serba wzala, dokelž je wužitne, hdyž tajki katechet tež serbski rozumi.

□ Wo lětušej swjatkownej processiji podjanskich Serbow do Krupki piše „Kath. Posol“ mjez druhim: „Na dompuću běchmy, kaž hewak, swjatkownu wutoru rano w 5 hodz. na Božej mši w Pirnje. Tu bu nam překhwatanje přihotowane; štož so nam tudy hišće ženje stalo njebž, bu nam poskičene: předowanje w našej serbskej maćernej ryči.“ To samo dzeržeše k. farar Krečmar, rodzeny ze Sulšec.

† Naš serbski krajan, k. tachantski vikar Herrmann w Budyšinje, bu za pólneho kapłana wuzwoleny, a je so teho dla před wudyrjenjom wójny, džeň 15. junija, k wojsku podał.

Słowjanski rozhlad.

Wot 7. hapr. t. l. wukhadža w Bosniji tydzenik pod mjenom „Bosanski Vjestnik“, a rozesćela so tón samy tež do wukraja. Abonnement je cylo-a pollětny. Přez knihikupstwo Smolerja a Pjeha w Budyšinje je pomjenowany časopis dostać. — Česka dramatiska literatura so w nowišim času khwalobnje zběha, přetož za krótki čas bu tam 20 dramatiskich originalow dokonjanych. — Towarstwo k wudawanju wužitnych ruskich kniži w Moskwje je historije z ruskich stawiznow a wopisanje wumožnja Moskwy w léce 1812 wudalo. — W Pětrohrodze wudachu elementarnu knižu za wučomncow, w pólskej ryči spisane, ale z ruskim pismom čisćanu. Wona ma titul: Элементаръ для дзеци вейскихъ (fibla za džěci wjesne). Dale je tam wušoł: „almanach morskoy na 1866 god“, a je tón samy za lódnikow jara wužitny. — Wot Rosenowej „gallerije serbskich žonow“ staj hač dotal 2 zešiwkaj wuštaj, a wopisujetaj taj samaj žiwjenje „caricy Milicy“, mandželskeje cara Lazara. — Pod titulom: „Večiti Juda“ je Zdravkovič w Belgradze serbski přeložk „wěčneho Žida“ wot Eugen Suesa wudawać počal, a změje cyte džěfo 12 zešiwkow. — W Prahy wuđže njedawno 4. zešiwk wot „Vypsani husitskě wálky“ (wopisanje husitskeje wójny) wot Zapa. Wón wopřija podawizny z léta 1420 a je z mnohimi ilustracijami wuhotowany. Teho runja su

„Sebrané spisy“ Prokopa Chocholouška w 2. a 3. zešiwku wušle. — W Sw. Martinje měješe džeń 2. meje wubjerk „Maticy slovenskeje“ pod předsydstwom superint. Dr. Kuzmány-a swoje 12. posedzenje. Sobustawy běchu ze wšěch slowakskich komitatow bohače zastupjene a bu wosebje wuradźowane, kajke knihi ma Matica slov. přichodnje wudać. Posedzenju přizaukny so zhromadna hosćina, za kotrejž wječor slowakske džiwadło z koncertom a balom sěchowawše. — W Ruskej w tu khwilu něhdže 330 časopisow a journalow wukhadža. — W Pětrohrodze je wjefch Baratow 1. zešiwk swojich knihi: „Jstorija Gruziji“ wudał. — Wot geografisko-statistiskeho stownika ruskeho khěžorstwa, kotryž Semjenov po poručnosći khěž. rusk. geografiskeho towarstwa wudawa, je njedawno 1. zešiwk 3. dźěla wušoł. — Ruski spisacel Dmitrij Alexandrowič Smirnin a talentny ruski karrikatorist Nikolaj Vasilevič Jevlev staj wumrjeloj. — Njedawno wudźe w Belgradze: „Teorički osnovi muzike“ (theoretiske založki hudźby) wot Milovuka. Je to přenja tajka kniha, w Serbiji čišćana. — W Nowym Sadu je Mendelsohnowa kniha: „Phaedon abo wo njesmjertnosći duše“ (Fedon ili o bezsmrtnosti duše), wot Jovana Hadžića do serbskeho přeložena, wušla. — Wot Dr. Hurbanowych „Cirkewni listy“ je 3. zešiwk 3. zwjazka rozesłany. Wón wo-přija rozprawu wo wotsadzenju slowakskeho fararja Hodža přez Madžarow. — Wot českeho jurid. časopisa „Právník“ buštaj runje 9. a 10. zešiwk 6. lětnika wudataj. — Wot „Divadelni Biblioteka“ su zešiwki: 54—58 wušle. — Džeń 26. meje wumrje slowjanski knihikupe J. L. Kober w Prahy. Jara česěny a widženy, je so wón wo česke pismowstwo wuley zaslužbny sčiniť. — Pomnik za njebo-čičkeho khorwatskeho bana Jelačića je hotowy a budže nětko w Zahrjebu (Agram) postajeny. — Slawny serbski wučeny Daničić je žiwjenjopisy serbskich kralow a serbskich arcybiskopow wudał. (Přich. dale.)

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w lěće 1866.

Professor ryceř Dr. Pful w Dreždžanach; Buk, dwórski kaptan a progymnasialny direktor w Dreždžanach; Wařko, wučer w Dzewinje; Šala, wučer w Leutersdorfu; Křižan, kubler-wumjeńkař w Kwaćicach; Hawš, žiwnosćer w Nowej Wsy pola Njeswaćidla; Pawlik, žiwnosćer w Janecach; Wawrik-Jězorka, póstmistr w Krimmitschawje; Probst, žiwnosćer w Brězy; Imiš, gymnasialny wučer w Žitawje; Smoleř, wučer we Wukranćicach; Bjar, žiwnosćer w Brězy.

Pris pomnjenje. Či sami česćowni kk. wotebjerarjo, kotřiž Łužičana přez póst a knihikupstwa dostawaju, su wospjet přecelnje prošeni, swoje lube mjena redakciji wozjewić, zo bychy so te same tež wóčišćec mohle. Dyrbi so wjedžeć, što serbske pismowstwo podpjera.

ŁUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawař : J. E. Smoleř.
Redaktor: K. A. Fiedleř.

Cykolletnje
15 nsl.

Č. 8.

August.

1866.

S e r b w o s t a n u !

Serb chcu ja być a wostać rady, Serb, Serb ja wostać chcu přerady
Chcu Serbstwo wěčnje lubo měć; A Serbow stawu pozběhać;
Njeh přińdžeja tež wšelke pady Bóh serbski lud chceł swojej' hnady
Mi žiwjeńske, Serb chcu pak być. Dać do wěčnosće wužiwać!

Serb być a wotać chcu ja rady, O spěwy njeh so zyboleja
Za Serbstwo chcu ja wojować, Na honach drohoh' Serbowstwa,
Na našich wótcow čas chcu zady Kiž zeleni kaž mlódna meja
Ze zrudnym wokom zhladować. So w wěncu sławnoh' Słowjanstwa!

Njeh njebjesa so posměwkuja
Nad tobn, droha Łužica,
A tebi časy wubudžuja,
Hdžež Serbow slawa plody ma!
Š.

J e w a m z n a t e ?

Ach wěće wy, módre o róžički,
Kiž do jasnej' hladaće wodžički,
Zo činiće wjesełu wutrobu,
Hdyž we zrudźbje na was ja pohladnu ?

Ach wěće wy, rjane mi ptačatka,
Zo z wašim mi fifolom nastawa
We wutrobje radostnosć zrudnemu,
Hdyž w cuzbje na dom sej pomyslu ?

Ach wěš Ty mi, miła o holička,
Štó we cuzbje na Tebje spomina
A koho Twój wobraz tam změruje,
Jom' we zrudźbje poskića křewjenje ? Š.

Tři léta w Ruskej.

Historiska originalna powjesć z Napoleonowych wójnow.

Spisał M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

Nětko zaso z lépšej nadziju dale kročachmy. Mjaso pak daloko njedosahaše, tak zo bu naše hubjenstwo bórzy zaso jara wulke; a wyše teho běchmy w njeznatym lěsu, hdžež ani pućika widžeć njebě. A bychuli nas nětko holenjo nadpanyli, dha njebudźichmy so wobarać mohli, přetož naša slabosć a bojosć njemała njebě. Po dolhim wokoło bludženju w lěsu namakachmy pak tola skónčnje někajku šćečku, po kotrejž so dale wlečichmy. Za uěhdže hodžinu dowjedže nas pućik k někajkej luži. Kaž so zdaše, dha tu wokolni holenjo po wodu khodžachu; na to pokazowaše z najmjenša wuteptana ćěr. Jow pak so nam z přibližowacym wječorom škrička zboža dosta, přetož my wuhladachmy nazdala synowu kólnju, w kotrejž bě hišće tójšto syna zaworštowaneho. Na měsće so tam podachmy a hluboko do syna zalězchmy. Bě to po dolhim času zaso přeni króc ćopłe lěhwo. Tu skoržachmy sebi swoju nuzu, na dalši přichod pomyslujo, potom pak twjerdže wusnychmy a drěmachmy ćicho, kaž w ćoplym lóžku. Naše spanje bě twjerde a dolhe, přetož jako wotućichmy, dha hižom slónčko wysoko na njeju stejese; ale što to dale škodžeše? my ničo njeskomdźichmy.

Strózele běchu pak nam na ranje tola hišće přihotowane; přetož lědym běchmy stanyli a stawy trochu rozčahali, dha so wrota wotčinichu. My sebi na nadpad pomyslichmy, měnjo, zo su njepřećeljo za našej ćěrju šli, kotraž bě přez mały sněžk hač k synowej kólni woznamjena. Bjezbožni Kozakajo mějachu njemało dobre nosy, wbohich njepřećelow wuslědžeć. Žadyn mojich towaršow njezwěri so hibnyé; my wšitcy wěipni zdychowachmy, što tola z teho budže. Tola tón raz bě bojosć podarmo. Najprjódey nas hižom to trochu změrowa, zo naši přećiwnicy žaneje hary nječinjachu. Duž bu wobzanknjene, zo dyrbi jedyn wot nas někak skradžu won pohladać; a k temu buch ja postajeny, dokelž trochu po pólsku a rusku ryčach. Ja wšu swoju khroblosć hromadu wzach, pohladač přez šmaru, a koho wuhladach? jeno jeničkeho burika, kiž bě tu po syno za swój skót přišoł. Syno wón do šěrokeho měcha tykaše, kotryž bě nimale na sak podobny, dokelž bě z wobručū. Nětko tež wón mje pytny a bě runje tak zastrózeny, kaž

my prjedy. Wón njewjedźiše hač by čekał abo nic. Ja pak jemu k temu khwilu njedach; přetož jako so wón wobroći, pytnych, zo ma wón w rubjanym wačoku mału pokrutku khlěba. Na měsće jeho wo khlěb prošach, prajo: „prošu wo khlěb, daj mi, sym hlódný.“ Na to wón nóz wučěže, pokrutku rozkra a mi položcu poda. Mjez tym přilězechu moji towaršojo a nučachu mje, zo bych tola tež wo tu druhu položcu prosyl. Duž to činjach a pokazowach při tym na swojich hlódných přecelow. A hlej, ja dostach tež tu druhu položku. To bě přeni króc, hdžež so nam w cuzbje suilnosć dosta. Moji wbozy towaršojo njemało wulke woči na darjeny khlěb činjachu, přetož za wjele měsacow hižom žaneho wjacj jědli njeběchmy. A hlej, luby Boži dar tež hišće suchi jěs njetrjebachmy, runjež nam tež tajki krasnje slodžeše. Njedaloko našeho nócného lěhwa nadeńdžechmy mjenujcy hromadu pčólnych kolčow, z kotrychž jedyn wotewrichmy. Tu wuwzachmy někotre plasty mjedu, kiž nam wubjernje derje slodžeše, runjež běše čorny, kaž wšitkon lěsny mēd. Pčolkam pak žaneje njelubosć z našim rubjenstwom činili njeběchmy, přetož my běhmy na kolč trjehčili, w kotrymž běchu wone we wulkej zymje zmjerzle. Naše ruki běchu wot lěpjaceho mjeda cyle čorne, duž je sebi we młodym sněhu trějachmy, ale wone přeco kaž zalěpjene wostachu. Teho pak my tež dale kedžbu njemějachmy, přetož my hižom měsacy dolho na žane myće njemyslachmy.

Tak ruče hač možno nětko dale pućowachmy, tola dzeržachmy so přeco bóle k pobočnym pućam, zo njebychmy Kozakam do rukow panyli, kiž na wšitkich dróbach kaž njewjedra wokoło jěbachu. Njerědko z lěsa won widžachmy, kak buchu džělby francowskich a druhich wojakow wot Kozakow do hlubšeje Rusowskeje wjedzene. Zajeci džěchu kóždy raz wosrjedz puća a na woběmaj bokomaj jěbachu Kozakajo z dolhimi lebijemi. W čěmnych lěsach mějachu posleńši wosebje kedžbować dosć, přetož njerědko suže so tu a tam jedyn jatý wojak do husteho lěsa a bě tak za nich zhubjeny. Haj, Kozakam snano potom čekny, tola wjelkam runje do khlamy zaběža, a lubu domiznu tola njewohlada. —

Hubjenstwo pak nas bórzy zaso po starym wašnju čwilowaše a my wobzanknychmy, zo chcemy do přenjeje lěpšeje wsy hić, hejzoli budžemy žaneje nadeńć. A hlej, jako njenadžujcy z lěsa wustupichmy, dha ležeše před nami mała wjeska. Duž runje na nju džěchmy.

Wsy su tu z wjetša wšitke jara rjenje twarjene; wšitke domy steja w rynku, swisle na drohu pokazuja. Twarjenja su tu najbóle drjewjane.

Jako bliže do wsy nutř přindžechmy, pytnychmy, zo tu jena ruska batteria steji, kotrejež konje běchu zwupřahane. Kanonierojo sedzachu wokoło wóhnja. Zaso wobroćić so njemóžachmy, přetož wojacy běchu so na nas dohladali, a bychy so wěsće za nami podali, bychmy-li éékali. Naš wyšši kanonier Vogel nam hišće přirýčowaše, prajicy: „džěći, hubjeňšo so nam tola hić njemóže, hač je so nam hač dotal šlo, khiba zo wšitey w tutym žalóscěpólnym kraju wostanjemy.“ Naš napohlad wěsće rjany njeběše, jako w swojej storhanej drasće do wsy zastupichmy. Wojacy mějachy nas drje za prošerjow.

Duž dha my bliže přindžechmy, a dyrbjach ja jako Serb zaso z Rusami ryčec. Ja najprjódey wojakow prošach, hač směmy so snano trochu wohrjewać, dokelž smy cyle přemjerzneni. Woni nam to wotpušćichy a potom so nas prašachu, z wotkal my smy. Ja prajach, zo smy z Pólskej. To nam woni wěrjachu. Tak smědzichmy so wohrjewać, a kusk khlěba nam woni tež dachu. Jako ruski wyšk na Vogelowym kłobuku kusk tressy pytny, da wón jemu hišće něšto khlěba a něhdže poľ rubla slěbornych pjenjenz. Naš wyšši kanonier bě rjany a zróstny muž tež nětko hišće w hubjenstwje. Wón bě prjedy často jara kruty był wosebje na exercirnišću w Radeburgu. Tam boješe so jeho kóždy, hdyž wón z óežkej knutu po tehdomnišim wašnju mjez rekrutow stupi; wšak bě wón junu jenemu rekrúce wóčko na tajke wašnje wudyřil.

My sebi hižom myslíc počachmy, zo je wšitka nuza skoro přetrata — ale luby Božo, wono cyle jinak přindže.

Poľ sta lět su so minyłe a ja hišće sym žiwy — a wot mojich swěrných towaršow — žadyn wjacy. Woni su wšitey wonkach w cuzbje wostali, tež mój knjez, wyšši kanonier Vogel. A kak tón nas tehdom domoj honješe! Žona a džěći jeho čím móenišo domoj éehniču. Mi bě žiwjenje druhdy jara hórke a ja žadach sebi wumrjeć. Wo mnje njeplakaše žana duša w lubej domiznje, kotruž běch před lětami wopušćil. Tola sylzy tamneje wójny dla su hižom dawno wuplakane. Krejpreleca pak na swěće hišće kónc njeje, a někotražkuliz mać budže hišće sylzy roníc dyrbjeć pře lubeho syna, zabiteho na

cuzej zemi, zabiteho wot sobučłowjekow, kiž chceďza wšitcy přińc do Božeho kralestwa. —

Tola to je wšitko nimo. Jako běchmy so wuwohrjewali, bě hižom pózdne popołdno. Ruski officier bě mjez tym wujěchał a my cheychmy so runje na puć podač, cheychmy za slóněkom k wječoru čahnyč, jako dwaj kozakaj, módraj zwoblekanaj, přijěchaťaj. Najskerje běšťaj wonaj někajka ordonnancea, přetož po jich ryči nasta w małym lěhwje tam a sem běhanje, a do kanonow buchbu konje zapřahane. Kozakaj so tež na nas dohladašťaj a pokliwašťaj nas w jenym pospochi. Jako so runje z konjomaj k wotjěchanju zawróčešťaj, so jedyn wot njeju dohlada, zo ma Vogel hišće bělu košlu. Na měsće zawróci wón zaso konja a přimny Vogela za šiju, woławši: „dawaj!“ Njesćerpliwy Kozak Vogela tu a tam torhaše a při tym wšěm slěkanje hubjenje džěše. Při tajkim wokoło čahanju bu Vogel tež khětro mjerzacy a zawola po němsku: „Ty hjezbóžny paduše!“ Kozak drje to za někajke swarjenje spózna a we wokomiku rubny wón Vogela z tesakom do praweje ruki. Tón zawola z bolosíwym hłosom: „O moja ruka, o moja ruka!“ Kozak snano to zaso za někajke wobaranje džeržeše a na měsće z nowa kaž njedry z tesakom na Vogela rubny, wobroci konja a leciše prječ kaž zly duch. Vogel na měsće do bromady padny, přetož Kozak bě jemu šiju přerubnyl. Wón skoro słowěka wjacj prajić njemóžeše. Ruku ja jemu ruče z někajkej lapu zawjazach, potom hladach za šiju, z kotrejež so krej liješe. Wbohemu ranjenemu snano wobalenje trochu dolho traješe, dokelž mi hišće šepny, zo dyrbu trochu khwatač! Křwawjaca rana w šiji zastajić njebě a bě widzeč, zo tu zana pomoc wjacj njeje. Při wšěm tym woběndžich ja tu njelubosć, zo mrějacemu prajach: „Z wami je kónc; wy wumrjejeće!“ Běch husto krej běžeč widzał na bitwišćach, duž mi tajke twjerde słowa na jazyk přińdžechu. To hišće mje džensa mjerzy. Vogel pak wšitke swoje mocy hromadu wza a praji: „Chceš dha ty tudy w tym broznym kraju wostač?!“ — Na to poča wón z čieha ryčeč; snjerč drje bě jemu hižom k wutrobje stupila. Z hluboko hnuty hłosom, při kotrymž mi sylzy do wočow stupachu, wón hišće tele słowa z čieha ke mni ryčeše: „Luby towaršo, ja nětko čuju, zo tudy wumru; dyrbu tu w dalokej cuzbje swojej woči zandželič; měnjach, zo svojich lubyh zaso wohladam; tola Bóh wšo hinak wjedže. Njewopušč mje

w mojej nuzy! Strow' moju lubu mandželsku a moje lube džěcátka! Kák rady bych všěch zaso widzał! Praj jim moje poslednje božemje, hdyž so zbožownje domoj wróciš! Ja či ničo za to dać njemóžu — tola domach mam hišće nowy plašć, tón njech je twój, jeno njewopušč mje nětko!“ —

Ja njemóžu prajić, kak ćežko mi tehdom wokoło wutroby bě! Bych najradšo sobu wumrjeł. Wboheho towarša w zbožu a njezbožu do domu donjesech a zawjazach jemu tam rany hišće lěpje; ale wšitko bě podarmo. Smjerc přeco bliže a bliže přistupowaše, tak zo wón słowčka wjacj prajić njemóžeše; jeno dys a dys njezrozemliwe słowo wurjekny. Tola traješe to něhdže 12 hodžinow, prjedy hač bu tutón sylny muž wot smjercě přewinjeny. Wón wumrje číše na swoje rany.

Tak bě tež tón nětko morwy, kotryž mi w cuzbje najbliže stejše; jeno dwaj běchmój hišće zbytknaj wot tych 15 towaršow, kotřiž běchmy so po překhodže přez Berezinu zjenočili. Ja njemóžu prajić, kak wopušćeny so nětko čujach, hdyž bě tón morwy, na kotrehož běch so zepjerał, po kotrehož prikazni běch wšitko činił. Nětko dyrhjach so sam pasć; běch kaž zabłudžena wowca.

Jako na druhi dzeń burjo zhonichu, zo je w jenym domje wojak zemrjeł, dha woni přińdžechu, zo bychu jeho zahrjebali. Haj zahrjebali! Woni jeho něhdže z rukomaj njeprimnychu, ale prjedy hač so dohladach, woni z hokami přińdžechu a wboheho zemrjeteho z nimi ze jstwý wlečichu. To bě zrudny napohlad! Woni snano so najskerje bojachu, zo je wobohi towarš na někajku strašnu khorosć wumrjeł. Tež mi woni blízko k sebi njedachu. Samo přez wjes njeboičkeho ćělo na tajke wašnje wlečichu. Ja za nimi džěch, zo bych towaršowy row widzał. Row?! — Ach luby Božo, samo row woni jemu njeopřachu, na kotryž ma tola kóždy čłowjek prawo. Z boka wsy bě wulke bahnišćo, kotrež zamjerznjene njebě. K tutemu bahnišću bu nětko ćělo storkane — a potom do ujeho sunjene! Z dolhimi žerdžemi je či uje-krasnicy do blóta ponurjachu — hač naposledku spody wosta a bahno swój zelenojty kryw nad nim zawrě. Mi so skoro wutroba rozpukny, jako tónle žalosny row widžach, row lubeho přěcela w lodojtych bahnišću. Stručty sym při bahnu stał dolhi, dolhi čas. — Luby Božo, tam nětk wotpočuje mój přěcel, přěcel mój najswěrnši, wuswobodženy wot wšitkeje bolosće, do kotrejež bě jeho přinjesło słowo jeničkeho

hordeho člowjeka. Jeho žalosny row mi w pomjatkow wostanje moje žiwe dny.

(Přichodnje dale.)

Boža dobroćiwosć w léće.

(Z němskeho.)

Ja chcył, zo mohł wšitke zhonić
 A nic jene njewotstronić
 Wot tych zwěrjatkow tak wjele,
 Na kotrež Bóh hlada dele,
 Kóždoho tež mjetelka;
 Wšitke bručki, kiž tam šwórča,
 Wšitke pčolki, kiž tu bórča,
 Wšitke wački, stworjeńčka! —
 Štó je wšitke přeličbuje,
 Wšitke z mjenom pomjenuje?
 Štó jim spožči zežiwjenje
 A je njezakomdža ženje? —
 Přel. Wařko.

Du twoji lubi wot tebjje.

(Julius Sturm.)

Du twoji lubi wot tebjje,	Ty z putnikom sy na swěće,
Zlož wočko k tamnym stronam!	Sej pytaš domowinu,
Bóh chce, zo twoja žadosć dze	Hač skónčnje smjerc ée wupřehnje
Tam horje k wěčnym honam.	A ćerpenja wšě zhinu.

A je smjerc zymna wotwjedla	Wšě sylzy wuronjene su,
Wšě lube duše tebi,	Će ničo njezrudźuje,
Njeh ćehnje rjeńša wótcina	A z tymi, kiž ěi zemrjechu,
Će hišće bóle k sebi.	Će wěčnosć towaršuje.
	Přel. Fiedler.

Přenje woblehnujenje Budyšina w léće 1004.

Před krótkim časom widžeše město Budyšin na jene dobo cuze wójsko w swojich starych murjach, mjenujcy Pruskich, kiž běchu tuto město 27. junija wobsadźili. To njebě přeni króc, zo su so w Budyšinje abo wokolo jeho murjow cuze wójska zhromadźowale. Stawizny města powjedaja nam wjele bóle wo wjele tajkich ćěžkich časach, w

kotrychž bu Budyšin wot euzych wójskow pak wobsadženy, pak wob-
 lehnjeny, pak dobyty. Na jene tajke woblehujenje, na přenje, kiž je
 ze stawiznow znate, chcemy tudy spomnić. Sta so to w času něm-
 sko-pólskeje wójny, kiž so w lětach 1002—1018 mjez němskim khě-
 žorom Hendrichom II. a pólskim wójwodu Bólesławom Křoblym wje-
 džiše. Budyšin bě tehdy hižom khětre a derje wobtwjerdžene město,
 w kotrymž bě so Bólesław Křobly ze svojim pólskim wójskom
 twjerdže posydnul. Tuto z Budyšina wuhnać, přičeže w lěće 1004
 němski khěžor Hendrich II. z čěskim wójwodu Jaroměrom, kotremuž
 běše w Čechach na thrón pomhał, wot Prahi dele před Budyšin w
 kraju Milčanow, kaž tehdy hišće Horna Lužica rěkaše. W dujach
 po 8. septembra započea so woblehujenje. Dobyće města njebě lohke,
 přetož město bě derje wobtwjerdžene a Polacy w nim wobarachu so
 mužscy. Křěžor Hendrich sam přiúdze do stracha, swoje žiwjenje
 zhubić. Jako wón mjenujcy jedyn džen swoje wójsko k štórmej na
 město nawjedowaše, přilecí šip z měšćanskeje murje dele, kiž bě wě-
 sće na njeho wotměrjeny, tola pak jeno muža trjechi, kiž pódla khě-
 žora steješe, tak zo bě trjeheny hnydom morwy. Křěžor džakowaše
 so na to wótfě a wutrobnje Bohu, zo bě jeho tak spodziwnje před
 smjerću zakhował. Tola rozłobi so wón nětko tak jara na Budyšin,
 zo hižom prikaznju da, wěcy, kiž so lohcy zapala, hromadu nosyć a
 wokoło murjow města zapalić, zo by tak cyle město přez woheń ska-
 zyl. Ale markhrabja Gunzelin z Mišnja, potajny přećel Bólesława,
 wjedžiše wuwjedženje tajkeje prikaznje zadžěwać a tak město Budyšin
 před wutupjenjom wobarnować. Biskop Dithmar mjenuje w swojej
 chrónicy tajke napřećiwio skutkowanje markhrabje Gunzelina něšto nje-
 zbožowne, najskerje dokelž běchu wobydlerjo Budyšina Serbjo a po-
 sadka města Polacy a dokelž teho dla jemu jako Němcej na zdžerže-
 nju města nič ležane njebě. Na woběmaj stronamaj wosta pak při
 tutym woblehujenju města Budyšina wjele dobrych ryćerjow, wot ko-
 trychž nam stawiznar Dithmar wosebje dweju z mjenom pomjenuje.
 Jedyn tuteju bě wěsty ryćer Hemuza, kiž posadku města husto k ma-
 lym wupadam a bitwičkam wabješe, a jako so wón něhdy hač k muri
 města za nej čěrješe, přez poľ mlynskeho kamjenja, kiž bu z murje
 dele na njeho čisnjeny, swoje žiwjenje zhubi. Jeho čělo wlečichu na
 to Polacy wyskajo do města nutř. To samo bu pak bórzy na to wot

Dithmarjowebo bratra, hrabje Hendricha, njeprěćelam wotkupjene, dokelž bě Henuza pod tutym služil a bě jeho lenik. Hrabja Hendrich da to samo k rowam jeho wótcow wotwjesć. Druhi nam z mjenom mjenowany ryćeř, kiž tehdy ze strony němskeho wójska před Budyšinom padny, bě wěsty Tommo (tež Tomino, Tanko laicus a Thangmarus mjenowany). Tutón Tommo, kiž měješe swojeje lubosće k hontwje dla přimjeno „dziwi Tommo“, steješe srjedža w Sprewi w blizkosći hroda, hdžež bu najsurowišo wojowane. Jow wobaraše so wón dolho přeciwo njeprěćelam, stupi pak při tym na hladki kamjeń a padže do wody. Tu škitowaše jeho drje hišće jeho dobry pancer dolhi čas, naposledku pak bu wón tola zakłóty, kaž tež jeho služobnik, kiž jeho čelo njechaše njeprěćelam zawostajić. — Jako so naposledku pólska posadka města Budyšina wjacy přeciwo woblehnerjam dźeržeć nje-móžeše, bu město na prikaznju Bólesława khěžorej přepodate. Tón samy da Polakam z měrom prječ čahnyć a položi na jich město swojich ludźi do Budyšina a wróci so potom ze swojim mučnym wójskom zaso domoj. Z tym skónči so, tak wjele hač je znate, přenje woblehnenje města Budyšina.

R. A. Jenč.

Brachi a khorosće w Europje.

Podal J. A. Pohonč.

Z přirunaceje statistiki Hausnera, we Lwowje wudateje, dowolam sebi scěhowace luhym Serbam sobudźělić, dokelž mohło to za někožkuli zajimawe być.

Němych ma Europa 166,800, t. j. 1 mjez 1603 wobydlerjemi. Kraje, hdžež je jich poměrnje jara wjele, su Pruska, Badenska a Šwajcarska.

Slepych naliči so 219,000, po tajkim 1 mjez 1316. Poměr-
nje najwjacy su w Španiskej, Britiskej a Šwejdowskej.

Wrótnych a błudnych bu 300,580 naličenych, t. j. 1 mjez 943 wobydlerjemi. Spodziwnje, zo wrótnosć dale k dolhemu wječoru přibjera a ke krótkemu ranju hladajo wotebjera. Klíma, narodnosć a wosebje nabožnosć zda so wina na tym być. Zyma, wložnota a kurjawa podpjera takje khorosće ducha bóle, hač přeměrna horcota. Štož narodnosć nastupa, dha je mjez 550 Němcami, 1192 Romjanami a

1643 Słowjanami 1 wrótny. Rozdžěl wupadnje po tajkim k lěpšemu Słowjanstwa. Duchapólny Němc měni, zo je naše stejnišćo hišće jara nizke a zo jich němska civilisacia winu wo tym nosy. (Podžakujmy so jemu za tajku zdžělanosć a civilisaciju a wobkhowajmy radšo swój strowy rozum!) Jeho nablad njehodži so pak z najmjeńša na Romjanow naložić, a přichod wěsće pokaže, kotry narod je kmaniši za rozumnny postup! — Rozdžěl konfessiow pak pokaže, zo na 491 ewangelskich, 1088 romskich a 1795 grichiskich křesćanow 1 wrótny přindže.

Tupowcow (erétin) maš na 37,000. Najwjacy nadeńdžeš w Šwajcarskej w kanton Wallisu, hdžež na 23 čłowjekow 1 přindže; najmjenje su jich w Španiskej, hdžež je 1 mjez 13,000 wobydlerjemi.

Horbatych, jeno - wokatych, jeno - rukatych, jeno - nohatych a t. d. liča jeno w Francowskej, a duž njewěm, kak bychu poměry wupadnyłe; tam pak su 75,000 ludźi z 1 wokom, 44,000 horbatych, 9,000 z 1 ruku a 4000 z 1 nohu.

Epileptiskich (kiž maju padawu khorosć) liča jeno w Nasauskej a je jich tam 526, t. j. 1 mjez 865 wobydlerjemi.

Smjertnosć nastupajcy chcu hišće přispomnić, zo w Ruskej poměrnje najwjacy ludźi wumrje, mjenujcy wot 30 wobydlerjow 1, w Norwegiskej pak wot 53 jeno 1 (najmjenje w cyłej Europje). Spodźiwnje wjele mrěja tež w Sakskej a Württembergскеj, runjež je krajina strowa a civilisacia rozšěrjena. Najbóle pak tola Słowjenjo mrěja. W nastupanju konfessie ma ewangelska strona přewahu. W městach wumru poměrnje wjacy ludźi, hač na wsach, štož je jara lohcy wukładować. Tola, kaž statistika dopokaže, wotebjera smjertnosć hižom na 30—40 lět, štož, kaž so mi zda, z teho sčěhuje, zo lud bóle rozomne žiwjenje wjedže, rozwučeny přez šule a časopisy. — Skoro we wšej Europje mužscy bóle mrěja hač žónske, runjež je poslednišich wjele wjacy. Njeby so wjacy mužskich dyžli žónskich narod žiło, dba by bórzy — wosebje po bitwach — zrudnje stało! — Smjertnosć w nastupanju staroby wobhladujo, pytnjemy, zo najwjacy čłowjekow w 1. lěće wumrje; na to wona wotebjera hač k 40. lětej, z wotkal potom zaso přibjerać počina. Kraje z dolhim čłowskim žiwjenjom su: Francowska, Šwajcarska, Brittiska a Bajerska; z krótkim pak: Sakska, Pruska, Rakuska a Ruška. W Francowskej su trójcy tak wjele šedziwych starcow, kaž w Ruskej. Z cyła zda so, zo k wje-

čoru a k sewjeru bydlacych ludow žiwjenje dlěje traje, dyžli tych k ranju. Najwjacy wumru na někajku khorosć dychawy a płucow.

Wšě tele fakta maju swoje wěste přičiny, za kotrymiž ma kóždy slédzić a so w dobrych knihach, časopisach a towarstwach powučić pytać. Ja bych za to był, zo by so tu abo druhdže (snadž w Budyšinje?) diätetiske towarstwo založilo k podpjeranju rozomneho, strowosći služaceho žiwjenja. — Rjany časopis wudawa předsyda hydrodiätetiskeho towarstwa, knjez Dr. Meinert, pod mjenom: „Der Naturarzt“, kotryž by so wot tajkeho towarstwa potom čitać mohł.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Dokelž su nětko wšitke šulske knihi, kotrež buchu w poslednišimaj lětomaj za pruske hornjołužiske serbske šule čišćane, hotowe, dha je kral. pruske knježerstwo w Liegnitzu pod 20. haprylom tuteho lěta nowy čišćany cirkulare na wšitkich serbskich knjezow superintendentow, fararjow a wučerjow w pruskich Hornych Łužicach rozpósłało, w kotrymž wužiwanje naspomnjenych knihow prikazuje a wyše teho hišće methodu rozestaja, po kotrejž ma so přichodnje w serbsko-němskich šulach wučić. My Serbjo móžemy z tym, štož je w spomnjeum cirkularu prikazane, jara spokojni być, dokelž je na wšěch stronach teho sameho serbska ryč jako srědk připóznata, z pomocu kotrehož maja sebi serbske džěři wšitke wědomosće dobyć. Tak rěka na přikład w tutym cirkularu: „Es ist wendischen Kindern gegenüber mit besonderer Sorgfalt zu beachten, dass denselben die in deutscher Sprache vorzuführenden Unterrichtsstoffe durch vielfache und lange fortgesetzte Vermittelung der wendischen Muttersprache zum Verständnisse gebracht werden müssen.“ — Štož horkach naspomnjene šulske knihi nastupa, dha je tych samych po tamnym cirkularu nětko šěsć, mjenujcy: a) bibliske stawizny; b) serbsko-němski katechismus z přidawkami a z 80 duchownymi khěrlušemi; c) serbsko-němski katechismus z wukładowanjom, ze špruchami a t. d.; d) serbsko-němski A. B. C. za elementarske klasy; e) serbsko-němska přenja čitanka za srjedźne klasy; f) rozpokazanje k přenjeji němskej wučbje w serbskich šulach. Knižki a, b, c je k. duch. Krušwica w Dolhej Boršči wobdžětał, čista d, e, f su pak wot kk. wučerjow Kulmana w Delnym Wujezdze, Jordana w Hermanecach a Warki we Wulkim Dzewinje. Wšitcy štyrjo su sebi z tym wulki džak Serbowstwa zaslužili.

□ Kaž so zda, lubi so w tu khwilu němskim touristam wobsebjě pućowanje do Blótow (Spreewald) w Delnych Łužicach, kotrež potom w najbóle čitanych němskich časopisach wopisuja. Tak nadeńdzechmy před krótkim tři nastawki w němskich nowinach, kiž wšitke wo Blótach powjedaja. Přěni tajki nastawk namaka so w 17. čisle

nowinow „Ausland“ pod napismom: „Die Wenden der Niederlausitz.“ Druhi je časopis „Daheim“ w 37. čísle tuteho lěta pod napismom: „Eine Spreewaldfahrt von Lübben bis Lübbenau von Arnold Wollmar“ prinjesl a treći, kiž je z woprědka w nowych pruskich nowinach stal, je z nowa wočišćany w 141., 142. a 144. čísle našich budyskich němskich powjesćow pod napismom: „Aus dem Spreewalde.“ Nowiny „Daheim“ su swojemu nastawkkej tež hubjeny wobraz přidale. We wšitkich třoch nastawkach je tež wjele wo Šerbach a serbskich wašnjach ryčane. Někotre smy z wulkej interessu čitali, najmjenje je pak so nam artikel w Auslandže lubil, kiž je wot wěsteho Franca Maurera spisany a to jara z němskeho stejišća, hdyž tež nic, kaž hewak rune němske nastawki, z njeprěćelskim zmyslenjom přećiwo Serbam.

§ Serbske lutherske knihowne towarstwo je njedawno 11. číslo svojich towarstwowych pismow wudało. Je to knižka z napismom: „Škit Boži. Wójske modlitwy. Zestajał H. Imiš, faraf w Hodžiju.“ Jejne woprijeće su I. zdychowanja wo měr, II. wosebite modlitwy we wójskej nuzy, III. zhromadne modlitwy we wójskej nuzy, IV. džakomne modlitwy za wumoženje z nuzy a za dostaty měr. Modlitwy, jara rjane a pozběhowace, su z džěla originale, zdžěla přeložki. Originalow je 6 (5 wot fararja Imiša w Hodžiju, 1 wot Jurja Mõhna, duch. w Njeswaćidle), přetožkow pak 16 (a to 1 wot Bjemarja, duch. w Budestecach, 6 wot Imiša, duch. w Hodžiju, 3 wot Jakuba, cand. theol. w Hodžiju, 1 wot Kiliana, duch. w Serbinje w Texasu, 3 wot Mõhna, duch. w Njeswaćidle, 1 wot Šěracha, duch. w Budyšinku a 1 wot Šołty, kapłana w Ketlicach). Pola towarstwoweho knihiskladnika, překupca Stoša, a w kniharni Smolerja a Pjecha w Budyšinje je spomnjena knižka, kotrež je tež jadriwe předślowo přidate, za 2½ nsl. dostać, tola sobustawam towarstwa so wona darmo připósćeta. — Při tutej skladnosći dowolamy sebi wšitke te pisma z krótkim pomjenować, kotrež je serbske luth. knih. towarstwo wot lěta 1862, hdžež bu wono wot k. fararja Imiša w Hodžiju založene, hižom wudało. Su to slědowace knihi: 1) Wustawki serbskeho luth. knihowneho towarstwa z powjesću wo jeho založenju. 2) Bibliiski pućnik na lěto 1863 wot Kaniga, fararja w Klukšu. 3) Woltersdorfowy leacy list ewangelskich slowow, přeloženy wot Imiša, fararja w Hodžiju. 4) Bibliiski pućnik na lěto 1864, wot Kaniga, far. w Klukšu. 5) Intonacije. 6) Rozprawa wo naležnosćach serbskeho luth. knih. towarstwa. 7) Swjaty advent, přeloženy wot Sykory, fararja w Smilnej. Adventska harfa, wot Domaški, fararja w Nosaćicach. 8) Bibliiski pućnik na lěto 1865, wot Kaniga, far. w Klukšu. 9) Swjaty póst z póstnej harfu, přeloženy wot Domaški, far. w Nosaćicach. 10) Bibliiski pućnik na lěto 1866, wot Kaniga, far. w Klukšu. 11) Škit Boži. Wójske modlitwy, wot Imiša, far. w Hodžiju. — Wěsće bohate džělo za tónle krótki čas, kotrež je serbske luth. knih. towarstwo pod horliwym wjedženjom swojeho předsydy, knjeza

fararja Imiša, k zbožu serbskich dušow dokonjało! Bóh miłosćiwy spožď dale pomoc, zo by knihowne tow. swój rjany nadawk, Bože kralestwo mjez Serbami twarić, přeco poľnišo doepiło! —

△ W Rychwaldźe wumrje dzeń 28. junija tamniši k. faraf Jan Wićaz. W léće 1821 w Kubšicach rodźeny, wopytowaše wón w swojim času budyski gymnasij a študowaše potom w Lipsku na duchownstwo. Z university so zaso do našeje serbskeje wótciny wróćiwiši, běše wón najprjódcy domjacy wučer w Krjebi, na to měšćanski wučer w Budyšinje a zasteješe potom rektarstwo we Wósporku, z wotkal jako faraf do Łuća a wot tam do Rychwalda přińdže. Wón běše sprawny a dobry Serb.

* W Budyšinje je wóndano serbska knižka wušla, kotraž ma napis: „Japoštowstwo modlenja.“ Njemjenowany Serb je ju přeložil a wudał za bratrstwo, pod mjenom „japoštowstwo modlenja“ w klóštrje Marijnej Hwězdźe zawjedźene. Płaćizna 1 nsl.

‡ Dzeń 2. augusta t. l. měješe wubjerk Maćicy Serbskeje w bydle knjeza ryčnika Rychtarja w Budyšinje posedźenje, a to wosebje dla wudaća serbskeje protyki na léto 1867.

Słowjanski rozhlad.

K wuslědźenju Jenisejoweho wutoka a jeho brjohow je wučena expedicia wotjěła, na kotrejež čole bratraj Łopatinaj stejitaj. — Slovenski spisaćel Marn w Prazy je česku ryčnicu za Slovenow spisał. — Kaž „Sěwjernaja Počta“ zdźěluje, měješe Pětrohród po ludličenju, w l. 1864 wotdźeržanym, tehdy 546,000 wobydlerjow. Mjez tymi běchu 313,000 wosobow mužskeho a 233,000 žónskeho rodu. — Wot českeje „Divadelni bibliotheka“ je runje 59. zešiwk wušol. — „Gołos“ dawa k nawjedźenju, zo sławny Słowjan Łamanskij powšitkowno-słowjansku chrestomathiu k wudaću přihotuje, w kotrejež wón za wšě słowjanske naryče cyrillicu nałožuje. — Pólski rězbař Oleszczyński je njedawno w Romje wumrjel. — K najlěpšim českim komponistam w ta khwilu čile slujeju: Bendl, Bergmann, Blodek, Bradský, Blažek, Förster, Friml, Förchtgott, Gerner, Gregora, Havlasa, Heller, Hnilička, Horák, Jirges, Kalousek, Karlik, Kavan, Kittl, Krejči, Křižkovsky, Labler, Martinovsky, Měchura, Mickl, Nápravnik, Nesvadba, Novaček, Paľa, Pech, Pivoda, Podhorsky, Prochazka, Průcha, Proška, Slavik, Smetana, Šebor, Smolik, Sokol, Suchanek, Škroup, Tragy, Vašák, Winter, Willich, Vogl, Vojaček, Vorel, Zavital. — W Moskwje je njedawno 5. zešiwk Ščebalskijowych lekcijow z ruskich stawiznow (Čtenija iz russkoj istoriji) wušol. — Čech Jan Kopecký, pruhowany realny wučer, je runje wučěnsku knihu fysiki za rjemjeslnikow a šule wudał. Popularnje spisana, je tuta kniha tež ze 127 wukładowacymi wobrazami wuhotowana. — Z nakładom Pospišila w Kralowej Hradcu je němsko-česki konwersacijny dybzačny

słownik wuśoł, a je temu samemu tež kluč k prawemu wurjekowanju a pisanju čěśćiny přidaty. — Rězbař Prèault je portrait stawneho pòlskeho basnjerja Mickiewicza dokonjať, a budže tón samy do zornowcoweho pomnika, kiž změje so na row tuteho basnjerja stajić, zasadženy. Hłowa je rjana, woko njebju přiwobroćene, mjez tym zo melancholiski wuraz wobliča na žiwjeńske horjo dopomnjuje, z kotrymž měješe so Mickiewicz bėdzić. Čoło wobdawa ławrjencowy wěne. — W Novočerkasku wukhadža pod redakciu Karasewa nowy časopis pod titulom: „Donski Věstnik.“ Programm wjele lubi, a přinjese tale nowina wo kraju donskich Kozakow najskeře wšelake zajimawe wěcy. —

(Přich. dale.)

Drobnostki.

Redakcii je so z někotrych stronow hišće wjacy tajkich wěckow ze serbskeho luda a džěćatstwa k wočišću we Łužičanu přeponało, kaž stej je čisla 4 a 5 hižom přinjestej, a dowola sebi toho dla redakcia, te same česćownym čitarjam pod horjejšej rubriku dale podawać. Z dobom budž kóždy, kiž ma přiležnosć k zezběranju podobnych, hišće nihdže njewočišćanych drobnostkow, wutrobnje prošeny, tute drjebjenčka ze serbskeho ludoweho žiwjenja swěru zhromadžeć a je redakcii k wočišćenju dobročiwje připóslać. Zo ma to tež swoju wažnosć, so drje hakle naspomnić njetrjeba. Red.

* Rozryčowanje Pimpusec Pětra z Hampuchec Michałom. — P. Pomhaj Bóh, hólčko! M. Nic wjacy „hólčko.“ P. Kaha to temu tak? M. Woženil so sym. P. To je derje. M. Nic jara derje. P. Kaha to temu tak? M. Staru sym sej wzał. P. To je zlé. M. Nic jara zlé. P. Kaha to temu tak? M. Wjele pjenjez měješe. P. To je derje. M. Nic jara derje. P. Kaha to temu tak? M. Splěsniwile mi su. P. To je zlé. M. Nic jara zlé. P. Kaha to temu tak? M. Črjódu swini sym sebi za nje kupil. P. To je derje. M. Nic jara derje. P. Kaha to temu tak? M. Zeslakaće mi su. P. To je zlé. M. Nic jara zlé. P. Kaha to temu tak? M. Pjeć sudow šmaću sym sebi z nich wuškrěť. P. To je derje. M. Nic jara derje. P. Kaha to temu tak? M. Žona je so mi w nim tepila. P. To je zlé. M. Nic jara zlé. P. Kaha to temu tak? M. Młodu sym sebi wzał. P. To je derje. M. Nic jara derje. P. Kaha to temu tak? M. Hólcy su so k njej nawučili. P. To je zlé. M. Nic jara zlé. P. Kaha to temu tak? M. Jedyn je sej tam kholowu a móšeň pjenjez wostajil. P. To je derje. M. Haj, ja sam praju, zo je derje. J. R. Helma.

(Přichodnje dale.)

Čibka a Mudron.

Čibka. Džensa tola žalosnje pokhmurjenje hladaće, knježe Mudronjo; što dha jenož je Wam zwadžito?

Mudron (mjerzacy). Ach, škórcy su mi wulětałe, a chcych sebi jich tola tójšto nałojić, zo bych je potom wšelake štučki hwizdać a hrónčka prajié nawučit.

Č. (zwulkim smjećom). Dale ničo! Nó ale na Wašu žortniwosć! Po Wašim pomróćenym čole budžich skerje na wšitko druhe hač na to zhudał. To tola tež khutnje měnić njemóžeće; kak dha moht rozomny a wučeny muž swój čas ze škórcy-wučenjom, tajkim džěacym a pódlá tež wostudłym džělom přećinić! Njeh tola wbohe škórčki ze swojim přinarodženym jazykom Boha khwala.

M. (kałajo.) Nó tak njerozomne a wostudle so tajke džělo tola býć njezda; zeznach wčera wučerja při serbskej šuli, tón ma podobne džělo, hdyž tež na cyle hinajšich škórčkach, za nadawk žiwjenja a zasluži z tym swój khléb.

Č. Aha! nětk pytnu, hdže Was čišći; Wy drje měńice, zo serbske wučenje trochu skomdži a zo dyrbja džěći bjez zrozemjenja němske štučki wuknyć.

M. Nic jenož trochu serbske wučenje njeskomdži, ně, wón ani słowčka serbski njewučí.

Č. To drje móžno njeje; to by za wbohe serbske džěći tola přejara zrudnje było.

M. Haj, wulcy zrudnje tež to je, hdyž só džěći prjedy metho-discy hlupe a tupe sćinja a potom so na nje skorži, zo su hlupe a ničo njezapřija. Najzrudnišo pak je to, zo wo swojim Bohu a Zbóžniku ničo wěste njezhonja a sebi za pozdžiše lěta žadyn serbski khěrluš abo biblisku štučku k troštej a k posylnjenju nawuknyć njemóža.

Č. Ale kaž je mi znate, dha je tola prikaznja na to, zo ma so w serbskich šulach k najmjeńšemu nabožina w serbskej maćernej ryći wudžěleć.

M. A byrnje tysac prikaznjow na to bylo, tamaj wučer to tola njeby činić mohł, wón wšak ani słowčka serbski njerozymi.

Ć. Wy drje njejsće! Němski wučer, kiž słowčka serbski nje-móže, wučí małe serbske džěci, kiž hišće ani słowčka němski njerozymja. Nětk Waš sprawny hněw a to přirunanje wo mlodych škórcach zapřijam. Wbohe, wbohe mólčke serbske džěci! Ale hźe dha to na swěće tajki wučer je? a što tež to jenož z tymi mólčkimi te přenje lěta započne?

M. Na Waše přenje prašenje dostanjeće wokoło Hródka a Mužakowa dokładnu wotmlowu; štož pak to druhe nastupa, dha je spomnjeny wučer mi tu wěc tak rozkládł: „Cyłe přenje lěto, haj druhdy tež to druhe sedza te małe serbske džěci něme, jenož te zynki a sylby wot nich slyšu, kotrež při přenim čitanju wupraja a te němske štučki, kotrež přez předprajenje (z hubu) nawuknu; po někotrych lětach nawuknu potom tež něšto němski rozumić, zo móža mi tu a tam słowčko wotmolwić, tola pak přeco hišće jara hubjenje a njedospotnje, dokelž su z wjetša wšě žalosnje hlupu.

Ć. Při tajkim jenemu tola wutroba zaboli.

M. A to čím bóle, hdyž dyrbiš zhonić, zo tež serbscy wučerjo tu a tam wjele hinak nječinja, kaž n. př. wučer we —; tola ně, snadž druhi raz, džensa njech je dosć.

Ć. Bowskorženo!

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w lěće 1866.

Sommer, faraŕ w Hućinje; Kässler, wučer w Klětnom; Delank, kandidat duchownstwa w Hornym Hbelsku; Róla, študent w Prazy; Cyž, gymnasiast w Prazy; Pful, particulier w Dreždžanach; Mättig, gymnasiast w Budyšinje; Šolta, kubleŕ w Kanecach; Jórdan, wučer w Hermanecach.

(Přichodnje dale.)

Přispomnjenje. Či sami česćowni kk. wotebjerarjo, kotřiž Łužičana přez póst a knihupstwa dostawaju, su wospjet přečelnje prošeni, swoje lube mjena redakciji wozjewić, zo bychy so te same tež wočišćeć mohle. Dyrbi so wjedźeć, što serbske pismowstwo podpjera.

Listowanje.

Kn. w. W. w Dž. Za připóslany poetiski přeložk najrjeniši džak, z tym přispomnjenjom, zo su wudžětki w pěšej ryči runje tak witane. Duž płody swojeje musy do wšěch rubrikow Łužičana dobroćiwje dale sćelće. Redakcia, kotraž ma při zřadowanju materiala wosebje na wšelakosć džiwac, w swojim času w.šo přetrjeba, a přindže teho dla Waše powjedančko: „Ty dyrbiš atd.“ tež hišće k wočišćenju. Wutrobny postrow! — Kn. w. J. w H. So rjenje džakuju. Přindže w bližšim čisle. —

ŁUŻIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polłétnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawař : J. E. Smoleř.

Redaktor : K. A. Fiedleř.

Cyřolétnje
15 nsl.

Č. 9.

September.

1866.

Slónčko w Boži doměk dze.

Wječor bywa, slónčko khwata,
Hižom w Boži doměk chce hić;
Tam do slěbročistoh' hata
Spěchuje so ponurić.

Do wohnja kaž zawalene
Wuley krasnje płomjeni,
Wokoło so zapalene
Cyle njebjo čerwjeni.

Khwilčičku nětk hišće steji,
Rozpomnja, tak zda so mi,
Hač tež nam we rjanej meji
Hišće wjac' dnjow rozjasni.

Zda so, kaž by žel jom' było,
Zo k nam kroči čorna éma;
Kaž by dlěje wostać chcyło,
Želniwje so wozera.

Tola Bóh jom' kiwa dele,
Duž swój puć zas' nastupa;
W džělenju pak hišće sćełe
Miłu pruhu z nazdala.

A je hižom ponurjene
Do hlubiny za horu,
Mróčełe nam purpurojte
Hišće postrow přinjesu.

Přiroda so spróčna čuje,
Pola prózdne bywaja,
Čichi wětřik přez kraj duje,
Do spanja lěs koleba.

Čehú, haj éehú, ty slónčko mile;
Hdyž tež džens' nas wopušeíš:
Jutře rano wšo, štož žiwe,
Z nowym swětłom zwjeseliš.

Wafko.

T r o š t.

Njeh lubosé sylzy syje!
Hlej, junu zeskhadza
Či jasna zernička;
Wšo potom horjo skhnyje.

Njeh wěru wšón swět rudzi!
Ty póndzeš po stysku,
O duša, k wjeselu;
Nóc rješe ranje zbudzi.

Njeh nadžija so lemi!
Raz, zerja purpurske,
Dzeń zbóžny wotankée

Wšej prawdze — po wšej zemi! — Fiedleř.

Tři lěta w Ruskej.

Historiska originalna powjesć z Napoleonowych wójnow.

Spisał M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

Nětko běchmoj jeno hišće dwaj towaršej wyše wostaloj. Mój so tu dlěje njekomdžachmoj, přetož lubosć k drohej domiznje naju přeco dale pohanješe. Mój posledni króc hišće na row lubeho towarša swojej woči zložichmoj a potom so w Božim mjenje dale podachmoj.

Zyma bě drje trochu popušćila, ale mój mějachmoj tola hubjenstwa dosć, dokelž dyrbjachmoj so přeco w lěsach dźeržeć, a tak někotru stopu podarmo sćinić, hdyž krajinu njeznajachmoj. Njerědko widžachmoj jatych naspjet wjesć. Koždy raz, hdyž črjoda jatych přez někajku wjes čehniše, dba so stari a młodzi ze žerdzemi a z widfami wobronichu, zo bychu keďzbu na jatych dawali. Mój pak so přeco hóle na boku dźeržachmoj, zo njebychmoj njetrjebawši ludžom na woči šlój.

Běchmoj pak junu jara sprócnaj a hlódnaj, jako k wulkemu wjeselu někajku holansku wjes nadeńdzechmoj. Twarjenja hěchu wšitke po rjadu twarjene, ale na wšitkich bě widžeć, zo běchu jeno nakhwilnje zestajane, a zo po tajkim wobydlerjo hewak druhdže bydlachu. Kołowokoło wsy stejachu jara wjele wozow ze žitom. Žito pak w měchach njebě, ale w sudobjach ze šmrěkoweje skory.

Mój sebi nětko radžachmoj, hač bychmoj do wsy šlój abo nic, hač tam skónčnje tola dóńdzechmoj. Ludžo so trochu dźiwachu a naju prašachu, z wotkal smój. Ja so při tym zaso za Polaka wudawach, a woni mi to wěrjachu, wosebje dokelž mózach jim někotre hasy we Waršawje pomjenować, kaž kamjeńtenu olešnicu a tak dale. Ja we Waršawje mjenujey cyle njeznaty njeběch, dokelž běch tam z wojakom stał, jako běše sakski kral tež pólski wjelwójwoda. Tak mi ludžo wěrjachu a dachu namaj tež jědze. Krajina, w kotrejž nětko běch, bě ruska Pólska a ludžo tam tehdy wjele lubosće k Rusam njemějachu. We wsy mój tež přez nóc wostachmoj a nihtó namaj to njewobaraše.

Ale na drubi dzeń naju tola zaso strózele přestapnychu a mój mohloj při tym žiwjenje zhubić, hdy bychu burjo tak přiwrěni njebyli. Tak pak běchu woni runje tak zastrózeni jako mój.

Móžeše hižom wokoło připołdnja hyć, jaku tu samu dróhu, po kotrejž běchmoj mój sem přisłoj, jedyn derje wobronjeny módry ruski pěšk sem do wsy sahaše. Někotři z tych mjenje strachosiwých burrow džechu jemu napřećiwo a jeho powitachu. Wojak pak z blyskotatym wokom wokoło so pohladny a rjekny: „Po tajkim jowle was namakam; tu sće so wy skhowali ze swojim žitom, a my wojaicy wašeho Carja dyrbimy hlód ćerpić! wy sće prawi poddanjo! Što budže wjelemócný Cař prajić, hdyž tajkule wěc zhoni?“ Takle ryčeše wojak, mjez tym zo burjo wokoło njeho stejachu a jeho prošachu, zo dyrbi jeno žadać, štož zechce, wšitko chceđa jemu dać. Woni dzeržachu jeho mjennjey za někajku ordonnancu, teho dla mějachu tajki strach před nim, myslo, zo hišće wjele tajkich wojakow sem přičehnje. Bychu-li mudriši byli, wubichu nas wšitkich třoch ze wsy won. Wojak nětko prikaza, zo dyrhja na měsće dvě wowcy zarězać a přihotować; a to so jara spěšnje sta. Potom hakle wobroći so wón na naju a činješe, jako by so runje na naju dohladał; prašeše so tež za našej domiznu a wo našim puću. Mój so tež jemu za Polakow wudawachmoj, při čimž so wón trochu posmjaja, jako by namaj njewěrił. Z třělbu na ramju wón nětko po wsy khodžeše a tu a tam někajku maličkosć sobu wza, mjez druhim tež dwaj měškaj, z kotrejuž konje žerichu. Při tajkim tu a tam překhódžowanju přińdže wón naposledku zaso na městno, hdžež so tej wowcy pječištej, a sydže so k jědži. Jědz jemu njemóžnje slodžeše, a wón tež namaj kóždemu wulku časć poda. Zbytčne mjaso pak styka do teju měchow.

Jako běchu nas wokoło popołdnja ludžo na khwilu wopušćili a my khwilku sami, rjekny wojak na jedny raz k namaj, zo dyrbimoj so jeno na njeho spušćeć a za nim hić, dokelž chce wón tež runy puć do Pólskeje. Tajka powjesć naju njemóžnje zwjeseli a mój jemu slubichmoj, zo so jeho wjedženju dowěrimoj. Na to wza wón tu pječeń na ramjo, kročeše ze wsy won a mój z nim. Ludžo drje trochu ze spodžiwanjom za nami hladachu, běchu pak snano tola wjeseli, zo wojaka tak ruče wotbudžechu, a njepožichu nam teho dla nič do puća. Při poslednim dworje pak zastachmy a naju wjedźer so nutř poda. Hospodař da so nam mjeda napić a prašeše so po dalšim žadanju. Duž poča wojak, zo sebi wón jeho kožuch sobu woznje a tež něšto druheje wšědneje drasty a zo jemu za to swoju wo-

jersku drastu a bróu da. Burik drje jara kisało wobličo činješe, ale dokelž jemu wojak praji, zo je to nuzne a wón to hjeze wšeho komdženja dać dyrbi, dha wón do teho zwoli. Dolho tež njetraješe a wojak bě cyle jako bur zwoblekany.

Tak wustupichmy z domu a nowy přećel naju z nowa napominaše, zo dyrbimoj so jeno jemu dowěrić, dokelž je tu wón wšudžom znaty, ale zo dyrbimoj spěšnišo stupać, dokelž so k wječoru bliži a dokelž je přenje pólske městačko hišće wósom hodžinow zdalene. Nětko wón namaj zjewi, zo je tež čekane jako mój, ale zo je so rusku wojsku drastu jeno teho dla woblekl, zo by lěpje přez kraj přišo. To běše so jemu tež wjele lěpje radžiło, dyžli namaj, hač runje bě tež bóle po pobočných pučach khodžil, tak zo tola njeby woprawdžitym ruskim wojakam do ruki padnył.

Tak kročachmy dale, hač za někotre dny do pólskeje wsy přiúdzzechmy, hdžež bě naju přećel trochu znaty. My zaúdzzechmy do korčmy a žadachmy kóždy šklenčku palenca. Zhromadzeni burjo tu wosebje na nas njekedźbowachu, ale so mjez sobu rozryčowachu. Potom storči mje nowy přećel do ramja a praji ke mni: „Hladaj, tam teho muža w šěrej drasće znaju, to je wětrnikar ze wsy, ja cheu zo jemu póznać dać. Z tym wón staže a k wětrnikarjej přistupi, kiž jeho na měsće spózna. My so bórzy doryčachmy a wón do teho zwoli, zo móžachmy pola njeho wostać. Bórzy pak so wopokaza, zo wětrnikar sam za sebje wjele k jědźi nima, wjele mjenje za nas třoch; duž so ja rozžohnowach a swoju nohu dale nastajich, zo bych skerje a lěpje do Waršawy přišo.

Hižom dawno běch zaso přez rěku Bug přešo, přez kotruž běchmy tež won čahnyli; a to hišće mój posledni překhód přez tu samu rěku njebě. Wono pak je derje, zo čłowjek swój bližši přichod njeznaje, hewak by wěsće druhdy jara njespokojny byl.

Nětko bě hižom najrjeńše nalěco, a moje pućowanje dolho tak wobćežne wjacj njebě, kaž bě to w zymje bylo. Lěsy běchu drje tu hišće khětro šěroke, ale mjez nimi tež přeco zaso wsy nadenúdzech, hdžež mi za dobre słowo lubjerady kusk cyroby poskićichu. Přeco bóle bližach so pólskej stolicy, k městu Waršawje nad Wislu. Wot tudy cheych so potom domoj podać. We Waršawje běch trochu znaty a móžach tu skerje nuznu podpjeru za dompuć dostać. Tak sebi ja

znajmjeńša myslach. Zo bě so we Wařawje mjez tym tež wšitko přeměnilo, to ždyn njewjedźich.

Tak přińdžech zbožownje hač do Pragi, štož je twjerdźizna a předměsto města Wařawy na rańšim brjozy rěki Wisly. Z Pragi wjedže drje dolhi móst přez rěku do Wařawy, ale kak mózach přez njón přeńć, hdyž wšudžom wóyerske straže widžach? Ale tež k temu dopomba mi zbožowny připad, kotryž hnydom nałožich. Přez móst přińdže runje wóz z dolhimi khójnami abo twarskim drjewom, duž so khětre k wozej přidach a někajki štryk twjerdźšo zespinach. Z tajkej lesću přeńdžech nimo přeńjeje straže a tež zbožownje do Wařawy. We Wařawje pak žadyn Polak wjacj njeběch, ale dobry Saksa. Polacy běchu něhdy z nami zjenoćeni byli a duž mějach hišće kusk stareje přiwisliwosće k nam Saksam.

Nětko khodžach po měsće a wopytach tu a tam přećela abo druheho znateho měščana, a tak mi někotryžkuliz pólski slěbornik do mósnje padže, a ja žaneho hloda wjacj njećerpjach. Nócne bydło mějach na jenym kuble blisko pola města; tu běch prjedy jako wojak dlěši čas stał a po tajkim z hospodarjom znaty.

Tak nabromadžich sebi něšto tolerjow, nakupich abo naprosych sebi tež lěpšu drastu a počach sebi na wotsalhiće myslić. K temu pak někajki pas trjebach, zo bych skerje a lěpje hjez zadžěwka domoj přińć mohl. Teho dla džech jedyn džeu na bród wařawskeho kommandanta a prošach jeho wo potrjebne pismo. Ja tež tajki pas dostach; ale to bě jeno pas za runu smubu domoj, cheych pak pismo měć, na kotrymž tež steješe, zo směm so na drózy jako wojak zdžeržec, abo zo dyrbja mje ludžo kóždy čas darmo hospodować a mi tež jědže dać, znajmjeńša za zaplaćenje. Prošenja běch wutrobnje syty a mohło so mi z nowa njerědko tak zeńć, zo, bych-li hdže přenocować cheył, bych mi ludžo před nosom durje začinili a ja mohl mučny a lačny wonkach stać. Tajki pas bě wosebje w pólskich krajach nuzny, přetož wot Wařawy hač na němske mjezy je hišće dolha smuba. Spody pasa bě wulki pólski wopon wučišćany, běly worjol. Někajka mudra hlowa pak bě mi tu radu dała, zo dyrbu ze swojej naležnosću k ruskemu měščanskemu kommandantej hić, přetož tón mi tajki pas da, kajkiž trjebach. A tale wěc mi

we hlówje khodžeše, a tola bě to njezbožowna mysl, kiž mje z nowa do strašneho njezboža přinjesy.

(Přichodnje dale.)

Khód k železnikej.

Wot Schillera.

Bě swěrný wotročk, Fridolin,
Tón bohabajzny
A poddany bě čeledžin
Savernskej' hrabiny.
Ta miłeje bě wutroby;
Najhórše pak tež wobuzy
Wón Bože dla by dopjelnjował,
A hišće pódlá radosć skhował.

Wot přenjoh' swětla rańšeho
Hač k pózdnom' wječoru
Wón njewodychny běhajo
We swěrnym sluzenju.
A rjekny wona: „Polož sej!“
Dha woči so jom' mačeštej;
Wón njeswěrný być sebi zdaše,
Hdyž w swojej službje njekhwataše.

Duž přede wšitkich služomcow
Joh' wona pozběhny;
Wón zhoni wjele lubosćow,
Bu stajnje khwaleny.
Za wotročka jej njeptaći,
Kaž džěčo je wón luby ji;
Na njeho wóčko kedźbowawaše,
Nad nim so wona zradowaše.

Nad tym so z jědom zapala
Hajnk Robert zawistny;
Jom' čorna duša nabubnja,
Skutk wuwjesć zlóstniwy;
A k hrabji lestnje přistupi,
Hdyž z hońtwy dom Joh' přewodži,
A jemu — znajo skladne časy —
Do duše njedowěry nasy.

„Kak sće, knjez hrabja, zbožowny“
Wón z lesću započa,
„Wam złote spanje njekazy
Dwěl, žana njeswěra;
Wy swěrnú maće mandželsku,
Tak pobožnu a póciówiw;
By podarmo wša próca była,
Kiž tajku swěrnosć zawjesć chcyła.“

Duž hrabja ómowje pohlada;
„Što, khadla, bledziš mi?
Je něhdže swěra žonjaca
Mi založk k dowěri?
Tu slódké słowo podryje;
Ja spušćam so na wěšćiše.
Štó jeno zawjesć chcył do złeho
Tež knjeni hrabje savernskeho?“

„Tak je!“ tón drubi připadny,
„Směch jeno zasluži
Tón blažen, wotročk rodzeny,
Kiž to sej dowoli
A k knjeni, kotrejž služić ma,
Te požadanja pozběha“ —
„Što?“ tamny zarjewi wšón džiwy,
„Je tón, wo kotrymž ryčiš, žiwy?“

„Štož kóždy wě, so taja wam? —
Hdyž pak to z pilnosću
Sam krywae, dha přisaham,
Zo rad' wšo zamjelču“ —
„Smjerc ói za twoje komdženje“
Tak tamny woła zatrašnje.
„Ryč! koho trjechi tajka wina?“ —
„Nó haj, ja měnju Fridolina.“

„Wón hrozny njeje po óele“,
 Tak z lesú pokrača,
 Bjez tym zo hrabja třepjece,
 Joh' zyma přeběha.
 „Je móžno? Wy to njewěšće,
 Kak žedziwje k njej zhladuje?
 Kak při blidže was kedžbu nima,
 So jejnoh' stoła jeno jima.

„Te hróněka jow su wot njeho,
 W nich lubosć přisaha,
 Wo zasolubosć zdychuju
 Ju horco zaróca.
 A hrabina pak z milosće
 Hač dotal wam to tajše:
 Nětk kaju so, zo hakle bledźich,
 Zo wam to nježeškodži, wjedźich.“

Duž w wulkim hněwje winy so
 Knjez hrabja do hole,
 Hdžež w žahlych pjecach železo
 So jemu škrěješe.
 Tu wo dnjo, w nocy pyrjachu
 Ći wotročy přec' z pilnosću;
 Wšo wuje, syći, praska, džěta,
 Kaž by so skała škleńćić měta.

Móc wodowa a wohnjowa
 Tu zjenočenej stej;
 So mlynске wjerća kolesa
 Jow z wodu žołmjatej;
 Tu w čornych hětach brimoce,
 Zo słowěko njeje słyšane;
 A óezki hamor z mocu bije,
 Zo železo so pod nim wije.

Knjez dweju kiwuje wotročkow
 A jimaj přikaza:
 „Kiž přiběhnje najprjedy jow
 A tak so wopraša:
 „„Staj knjeza słowo činiťaj?““
 Do wohnja teho donjestaj,
 Zo by so do popjeta spaliť,
 Mi šelma na wěčnje so zdaliť.“

Taj na to zuby šćěritaj
 We lóšće dračowskim;
 Kaž železo juž stwjerdnjena
 Staj k skutkam najbóřsim.
 A z nowa dujak zaduwa,
 Zo horcota so powjetša,
 A w surowym nětk dočakanju
 So hotujetaj k mordowanju.

Duž Robert běži k pacholej
 A rjeknje šibale:
 „Nětk khwataj a so njekomdžej,
 Knjez hrabja žada óe.“
 Tón temu hólejš porući:
 „Won k železnukej doběž mi;
 Tam chcu měć ruče woprašane,
 Hač je, štož kazach, wobstarane.“

A tamny rjekuje: „Hnydom du!“
 Pak ducy pomýsli:
 „Ja tola k njej raz skoćić chcu,
 Što wona porući.“
 A před nju stupi khwatajcy:
 „Sym k železnukej pósłany;
 Rjek, hač moht tebi z něčim sluzić,
 Tež tu chcuskładnosćktemuwužiť.“

Duž na to kujeni savernska
 Jom' rjeknje přečeluje:
 „Bych Božu mšp rad słyšata,
 Mi synk pak skhorit' je;
 Duž, moje džěćo, pokhwataj
 A paćer za mnje wuspěwaj,
 A hdyž na swoje hrěchi spomniš,
 Dbanjeh tež na mnje njezapomniš.“

A w tajkej službje wjesely
 So hnydom wotsali.
 Wón hišće njebě z kónca wsy,
 Dha hižom zazwoni.
 Te zwony jasnje klinčachu
 A k zakramentej woľachu
 Wšěch hrěšnikow tu k swjatom' mě-
 Zo hnadu bychu brali wěstu. [stu,

„O luboh' Boha njezmiń so,
Hdžež tež će zetyka!“ —
Tak rjeknje, k cyrkwi stupajo;
Tu je šće čišina;
Bě we žnjach, slónčko parješe,
So w polu žnjećař počeše;
Tež njebě přišoł tón z najmjenje,
Kiž w Božich mšach ma posluženje.

Duž jako khwilku steješe,
Sam wottař posłuži;
„To“, rjeknje, „ujeje komdženje,
To skutk je njebjeski.“
Štož pop wšo pódla potřeba,
To z wustojnosću wobstara;
Tež sudobje je přinošene,
Za Bože služby poswjećene.

A jako to bě hotowe,
Wón stupa k wottarju,
Přec' čicho prjedy popa dže,
Wza knihu na ruku;
Na prawicu, na lěwicu
So klaknje w swjatym sluzenju,
A wostaji wšo wozeranje,
Tež njeprěpasy zaklinkanje.

A jako pop na wottarju
So čicho poklaknje
A ruku dđeržo zběhnjenu
Nětk Khrysta pokaže,
Dha zaso zwónčk to wozjewja,
Hdyž z jasnym zynkom zaklinka,
A wšo so klečo wobkřižuje,
Před Khrystusom so pouižuje.

Tak wšitko rjenje wuwjedže
A prawje wobstara;
Štož w Božim domje wašnje je,
To wšo wón w hłowje ma.
Ta služba jeho wobzboži,
Zo na wšo druge zapomni;
Hač do kónca wón njewustanje
A wočaka tež žohnowanje.

Nětk wšitko zaso postaji
Na město přislušne;
Tež swjatnicu šće wučisći,
A potom woteńdže,
A khwata z čistym swědomjom
Nětk k železnicej z wjeselom.
Tež po puću wón stykny rucy
A pomodli so hišće ducy.

Hdyž wotročkow nětk wuhladnje,
Dha woła z nazdala:
„Mam prašeć so: Je sčinjene,
Štož knjez wam přikaza?“
Či zuby hroznje wošćěrja
A pokaža do plomjenja:
„Tón na wěcnje je wotstronjeny,
Knjez hrabja budže spokojeny.“

Ta ryč so jemu džiwna zda,
So hnydom zawróči.
Knjez wuhlada joh' nazdala,
So wulcy postróži:
Praj, njezbožowny! z wotkal ty? —
„Wot železnika.“ — „Nanihdy!
Dha sy so ducy pokomodžil?“ —
„Sym jeno khwilku Bohu stužil.“

„Hdyž wot was džensa woteńdžech,
O knježe, wodajće!
Dha prjedy k knjeni pohladžech,
Hač ničo njezechce.
Mšu slyšeć, wona přikaza;
To sčinić, rady běžach ja,
Somodlach, štož wšak skomdanjeje,
Za zbožo naše a tež jeje.“

Knjez z nowotka so spodžiwa
A wšitkón třepjeće:
„Rjek, kajka bu či wotmłowa
Na twoje prašenje?“
„Taj wotročkaj so směještaj
A k wobnju stupjo praještaj;
„Tón na wěcnje je wotstronjeny,
Knjez hrabja budže spokojeny.“ —

„A Robert?“ hrabja zawoła,
 Joh' zyma přeběhny,
 „Ty jeho nihdže njezetka?
 Wón tam bě pólany.“ —
 „We holi a tež na polach
 Ja wo nim ničo njewidzjach.“ —
 Tu hrabja steji skamjenjeny:
 „Wón wot Boha bu wotsudženy!“

Z tym za ruku wza přečelnje
 Wón swojoh' služomca
 A k mandželskej joh' přiwjedže,
 Wěc tej bě njeznata.
 „To džěčo, rune jandželam,
 Ja k miłosći wam poručam!
 Jom' skaženje bě zhotowane,
 Wot Boha bu pak zwarnowane.“
 Přel. Wańko.

Pućowanje do Wařawy a Krakowa.

Wopisuje M. Hórník.

(Pokračowanje.)

Krakow bě starostawne sydło pólskich kralow hač do Zygmunta III., potom swobodne město a skónčnje hlowa republiki hač do 1846; duž móžeš tu z wjacorych rozpadanych cyrkwi a pałacow a z druheho widžeć, zo je tu w přjedawšich časach wjacj žiwjenja być dyrbjało, dyžli nětko. A woprawdže je město pod Jagiellonskimi kralemi 70,000 wobydleri měło, mjez tym zo je jich nětko jenož 50,000. Wone leži w přijomnej a plódněj krajinje, wobdate wot horow, při rěcy Wisle pod hórku Wawel. Stare město je najrjensi džěl města; štyriróžkne hlowne torhošće wobrubjeja wysoke a stare pałacy a khěže. Na tymle torhošću posynychu so pólscy kralowje po swojim krónowanju a dachu sej wot wysokeho zemjanstwa a městow swjedensey hołdować. Srjedz torhošća je šěroke a wulke gothiske twarjenje „sukiennica“ (suknica abo kupnica) z předawarjemi, něhdy sławnišimi dyžli nětko. Z předměšćemi ma Krakow 34 katholskich cyrkwi, 1 grihisku, 1 protestantsku a 7 synagogow (za 12,000 židow); 12 mužskich a 10 žónskich klóštrow.

Na hórce Wawel wupina so hród, kiž podobnje nad městem knježi kaž Hradčany nad českej Prahu; tajkeho položjenja dla je pod rakuskim knježerstwom do twjerdzizny přeměnjeny. Počatki hrodu položa powjesć do časow mythiskeho kraka (krakusa), kotremuž kaž jeho dzowcy Wandže stej před městem wulkej mogli (narownej hórce nasypanej). Wot hrodowych dworow wobdata steji tudy tež katedralna cyrkej, kotraž je 1110 založena a pozdžišo (1330) z nowa twarjena a rozšěrjowana. W tutej z wjetša gothiskej cyrkwi je tajka

mnohosé historiskich wopomnikow, zo móžeše duchowny Olechowski w ryči před Stanisławom Augustom, poslednim tu krónowanym kralom pólskim, prajić, zo bychu murje tuteje cyrkwe historiú pólskich krajinow wopowjedowale, hdy by žana napisana njebyła. Z boka hlowneho woltarja je tu 25 woltarjow a 18 khapałkow, w kotrychž su rowy 19 kralow, 9 kralownow a pryncesnow, a wjele sławnych mužow. W přčenej łódži je woltař s. Stanisława, hdžež su jeho kosće w slěbornym kašću zapoložene. W kryptach (w podocyrkwi) su kašće kralow. Wot jeneho tam cyły džen přebywacych cyrkwynych služobnikow dach so ze swojim přewodžerjom do krypty dowjesć, hdžež kašće krala Jana Sobieskeho, Tadeja Kościuszki (jeho kašć je kamjeńtny) a wjercha Józefa Poniatowskeho steja. Tež wobhladach sebi w sakristii wšelake tam khowane drohotnosće cyrkwinske a historiske.

Na torhošću je wysoka gothiska cyrkej s. Marije donjebjeswzaća, 1226 twarjena, z wěžomaj, kotrejuž jena je 255 stopow wysoka. W teje cyrkwi bu 24. měrcu 1794 narodne postanjenje wobzamknjene přećiwu susodam, kotřiž běchu Pólsku mjez sobu rozdžělili, a narodny wjedzićer Kościuszko da tudy konstituciu „trzeciego maja“ wozjewić. Najbóle zajima přikhadnika w tutej cyrkwi wulki gothiski woltař ze „smjerću s. Marije“, ržbařskim arcydžělom dwanaćelětneje prócy sławneho Vita Stwosza (bě žiwy 1447—1533), kotryž je w Krakowje a w někotrych městach Němskeje (kaž w Nürnbergu, Bambergu, Heilbronnje atd.) krasne ržbařske, wobrazarske a ryte drohotnosće zawostajił. (Krasne wotznamjenjenje spomnjeneho arcydžěła je we wudatej zběrey hr. Przędziekeho a hr. Rastawieckeho: „Wzory sztuki średniowiecznej.“)

Z drubich cyrkwjow zasluža spomnjenje wulka dominikanska z rowom s. Jacka (Hyancintha), kotraž so po wupalenju w l. 1850 nětko zasy wutwarja; dale cyrkej ss. Pětra a Pawoła z rowom pólskeho sławneho předarja a spisowarja Pětra Skargi (w. 1612); cyrkej s. Michała, kotraž je na městnje twarjena, hdžež bu s. biskop Stanisław w l. 1079 wot Bólesława Smialeho skóncowany; cyrkej s. Bernardina pod hrodom z klóštrom mnichow observantow, kotřiž po tutej cyrkwi w Pólskej „bernardyni“ rěkaja; akademiska cyrkej s. Hany z rowom s. Jaua Křatskeho.

Po svojim přijězdze do Krakowa džěch nazajtra najprjedy k universitnemu professorej filosofie, sławnemu k. Józefej Kremerej, k kotremuž mějach poručěnski list z Warszawy. Wón je mje jara přěčelnje přijal a mi k dališemu znajomstwu tam pomal. Druhi knjez, kotrehož wopytach, běše k. bibliothekar Mulkowski; wón wodžeše mje w universitnej knihowni (wona ma 81,000 spisow a 5477 rukopisow) a pokaza mi mjez druhim wjele zajimawych rukopisow a wažnych staršich pólskich knihow. Krakowska universita (założena 1347 a zřadowana 1364 w předměšću Kazimierzu) rěka Jagiellonska, dokelž hu l. 1400 wot krala Władysława Jagiella do města přepoložena. Wězo přednošuje so we wšěch štyri fakultach z pomocu pólskeje ryče; tola je rakuske knježerstwo so prócowało, tež někotrych němskich profesorow tam nasadzić.

Bórzy prašach so tež za sławnym „naukowym Towarzystwom“ a wopytach k. předsydu teho sameho, sławneho profesora medicinskeje fakulty, k. Majera. Tón mje přěčelnje powita a wjedžeše mje do noweho musea, kotrež je sej towařstwo samo natwarilo. Cyły dom je přisprawnje zřadowany a někotre lokale su wotnajate, zo by so twarba skerje zaplaćila. Najwjetšu kežžbuosć zasluža zběrka starožitninow, a mjez tymi zasy znaty zbruczski Swjatowit (třihłowaty słowjanski přibóh), namakany w l. 1848 w rěcy Zbruczu při wsy Horodnicy w Galicii; je to stołp z pěskowca, štyri lohće wysoki a 15 paleow šěroki, ze wšelakim wudehjenjom po wšěch štyri stronač. Tež je tudy zběrka bustow pólskich kralow a wšelakich historiskich dopomjenkow. Dokelž w knihowni ani jena lužiskoserbska knižka njebě, přeješe sebi k. předsyda, zo by naša serbska Maćica z wučěnym towařstwom w Krakowje do wzajomnosće stupila.

(Skónčenje.)

Něšto z pólskich stawiznow.

„Finis Poloniae.“ — „Jeszcze Polska niezginęła.“ —

Česěny čitař nočeyl dočakać, zo w tychle rynčkach wotmolwjenje na politiske prašenja, Pólsku nastupace, dostanje; tajke džělo Lužičan lubjerad druhim časopisam přewostaja; wón sam džerži so

jeno hotowych podawkow, a pokazuje teho dla tež z tymle wudžětkom do zańdženych časow.

Kbarty, kiž su 90 abo wjacj lět stare, pokazuja mjez Němskej a Rusowskej wobšěrne kralestwo wot Tatry (Karpathengeb.) k wječoru hač k rěkomaj Důna a Dnjepr k ranju. To je stare pólске kralestwo, z wjacj dyžli 13,000 kósnych mil (Quadratmeilen) a 16 millionow wobydlerjow wobstawace. Wono běše lětstotki dolho móčne a sławne mjez europiskimi kralěstwami, knježerjo susodnych krajow pytachu jeho přecelstwo a bojachu so před jeho hněwom; tež běše wono najwážniša wobora a sylny škit přečiwo Turkam, kotřiž w starých časach, kaž je znate, swoju wučbu a swoje knježstwo ze všem tyranstwom, z mječom a z palacymi šćěpowcami rozšěrjeć pytachu.

Tola přeco Pólška w takjich poměrach njezawosta: Po wotemrjeću sławneho doma Jagiella na kóncu šěsnateho stotetka bu wona wólbne kralestwo, a při kóždej nowej wólbje bu kralowska móc bóle zlemjena, tak zo naposledku zemjeju wjacj plačachu dyžli kral. Tute wólby pak mějachu mjez sobu stajnu překoru; wjacore politiske strony nastawachu a kóžda z druhim nastajenjom. K temu přindže hišće wšelaka njezbožowna zwada mjez konfessijemi.

Wěrnosc słowa: „Kóžde kralestwo, kotrež samo ze sobu přez jene njeje, budže wupuscěne (Luk. 11, 17),“ wopokaza so nětko nad Pólскеj: Susodni mócnarjo Rusowskeje, Pruskeje a Awstriskeje so do njeje hjez zadžěwka rozdžělichu. Nětko widžachu Polacy, što běchu ze swojej njejednotu zawinowali; nuza jich bórzy jednaše a ryčerski duch sławnych wótcow jich zahori. Kaž jedyn muž woni postanychu, zo hychu cuzy spřah wotřasli, swobodnosć a samostatnosć sebi zaso dobyli. Ryčerscy nawjedowarjo wustupichu z jich srjedzizny; najwjetši z nich běše sławny Kościuszko. Wjele bitwow hijachu a tež dobychu, naposledku pak dyrbjachu so wulkej přemocy podać; 10. winowca 1794 zhubichu krawnu bitwu pola Maciejowice. Kościuszko bu ranjeny a zajaty; nadobny rjek pólски padny čězko ranjeny k zemi z bolosćiwym slowom: „Finis Poloniae!“

Tak powjedaju stawizny profanske. Tola je Kościuszko tamne słowo: „Finis Poloniae“ woprawdže prajił abo je wono jemu jeno podsunjene?

Jedyn, kotryž dyrbyeše to najlěpje wjedźić, dopokaže nam z wěstosću historisku njewěrnosć tamneho słowa, štož je — Kościuszko sam.

Hižom w jenym lisće na „Ségura“, spisowarja knihi: „Geschichte der Hauptereignisse der Regierung Friedrich Wilhelm des Zweiten“ protestiruje wón přećiwo spomnjenemu, jemu podsunjenemu słowu. Najlěpši a najmóćniši protest napřećiwo tamnemu wuprajenju, kotrež tak wjele rěka jako: „Nětk je Pólska zhubjena,“ pak je tež pólski narodny spěw, kiž so započnje: „Jeszcze Polska niezginęła“ (Hišće Pólska njezhubjena). Přećiwo słowu, kotrež 1794 prajene njebu, protestiruje 1830 spěw, kiž so pod hrimotom kanonow narodži a wot wutrobitych wojowarjow ze zahorjenjom zanošeše.

Tež našim serbskim wótcam je so hižom před lětstotkami přiwolało: „Finis Særboniae,“ ale hač dotal je Bóh tón knjez Serbowstwo zdžerzał a budže to tež milosćiwje dale činić, zo by tež přez serbsku ryč jeho khwalba so přisporjała.

Duž tež my z horliwosću dale spěwajmy: „Hišće Serbstwo njezhubjene!“

H. Jórdan.

Cyganjo při Dunaju.

Drje porědko wjacy mamy w našich Serbach na Cyganow a jich přesěňhanje skorzić. Jako rubježne zwěriska před mócnymi kročelemi civilisacije čekaju, tak džiwiwe splahi člowjestwa k swojemu kóncuj khwataju. Njeplóduje kraje so wobdžělaju, hole so zbjija. W Jendzelskej namakaš snadź hišće 1500 Cyganow, w Francowskej nimalo žanych wjacy; w Španiskej so jich na 30,000 liči, kotřiž pak su skoro wšity w městach zasydleni. Při kóncu našeho lětstotka drje so z wječorneje Europy zhubja. — Cheš-li tych samych w jich wěrnym charakteru a spodziwnym zdrasćenju widźić, dyrbiš jich we wuheřskich a južnoruskich holach pytać. Tam namakaš jich hišće po tysacach jako wosebity džěl wobydlerjow. Wjedu to samo nomadiske žiwjenje, jako jich wótojo, kotřiž před polpjata sta lětami do Europy přindžechu; a w dunajskich wójwodstwach je hišće, mohł rjec, kóžda wósomnata wosoba Cygan. Tež w južnej Ruskej je drje ličba tych samych ta sama, tola so njeda derje wulić, dokelž stajnje wokolo

pućuja, w léće skót na łukach pasu a w zymje jón do lésowych husćinow sćahnu. — Wot wuherskich a dunajskich Cyganow je so něhdže štwórcina w městach a na wsach zasydlila a žiwi so wot wěšćenja a po zdaću jako wikowarjo koni abo jako kotołpłatarjo a hudźbnikojo. W poslednej wosebnosci su wuwolani, haj hudźba je jim přinarodžena. — Cygan so za dźiw w domje narodži, njewobsedži tež ženje žadyn. Tamne wulke banatske a wallachiske runiny, w kotrychž maju njewobnjezowanu pastwu za swój skót, zakonje pak žane njejsu, te su jich najlubše wukhowy. Jeli pastwa dobra, wostanu tu něhdže štyri njedzele na jenym městnje a ćahnu potom z dohom dale do cyle zdaleneho dźěla kraja. Cyganske lěhwo w tajkej dźiwiny čini zajimawy začisć. W Banatskich njeprěwidnych runinach, hjez hórki, doma a štoma, poskića črjoda pućowařskich Cyganow ze svojim lěhwom njezapomnity napohlad.

(Přichodnje dale.)

Z Budyšina a z Łužicy.

* Knjez diakon Ebert z Klukša je so po poručnosći kral. ministerstwa do Čech a do Morawy podał, zo by tam po wšěch lazarethach khorych a ranjenych sakskich wojakow sobu wopytował a jich z Božim słowom a swjatym wotkazanjom posyljował.

△ Bratrstwo pod mjenom „japoštowstwo modlenja“, w klóštrje Marijnej Hwězdze zawjedžene, je w Budyšinje w serbskim přeložku čišćeće dało: „Žiwy rózarij najzbóžnišeje knježny Marije“.

☉ Naš serbski krajan, k. tachantski vikar Herrmann z Budyšina, je jako sakski pólny kapłan wšě wobćežnosće wójskeho ćaha zbožownje přětrał a namaka so strowy w Hetzendorffe, hodžinu k pońdnju wot Wina ležacym.

)(Serbski wojak k. Jan Mikanja z Budyšina (abonnet našeho Łužičana) je khěžorsku awstrisku slěbornu medaillu za wutrobitosć dostał.

+ Serbske lutherske knihowne towařstwo je po žadanju, z wjele stronow zjewjenym, njedawno wudatu a hižom cyle pokupjenu knižku: „Škit Boži. Wójske modlitwy. Zestajał H. Imiš, farař w Hodžiju“ w druhim wudawku z nowa čišćeće dało, a to pola k. Kulmana we Wojerecach.

† Naš serbski krajan, knjez professor ryćeř Dr. Pful w Drežďanach, je wot Jeho majestosće Alexandra II., khěžora ruskeho, za přepodaće swojeho serbskeho słownika, wot Maćicy Serbskeje wu-

dateho, jara drohi brillantny pjeršeén najmilosćiwišo spožčeny dostať, jako znamjo pripóznaća jeho zaslužbneho prócowanja na polu słowjanskeho ryčespyta.

D r o b n o s t k i .

(Pokračowanje.)

a)	b)
‡ „Spěwaj, spěwaj, pocpula Tam w tym wowsku zelenym!“ „„Kak dha chcu ja spěwać, Hdyž sym mokra čumpala?““	Hanka ma, Hanka da, Hanka zlotu tysku ma; Štóž chce na nju pohladać, Dyrbi zloty toľef dać.
	H. Nowak.

§ Prošeř stany zahe rano,
Džěše burej pod wrota;
Wuprosy sej wowsne zorno,
Wowsne zorno da wón swinjeću;
Swinjo jemu seršće da,
Seršće da wón šewcej;
Šewc jemu stupnje da,
Stupnje da wón njewjesće;
Njewjesta jemu wěnc da,
Wěnc da wón lipje;

Lipa jemu lisće da,
Lisće da wón kozy;
Koza jemu mloko da,
Mloko da wón kóčcy;
Kóčka jemu myše da,
Myše da wón dračej;
Drač jemu kholowu da,
Kholowu da wón hólcej;
Hóle tón budže do nich s . . é.
E. Wejzar.

* Wjelk tón hlada woraše
Ze štyrjomi kozami;
Liška ta jemu pohanješe
Z tej dolhej wopušu.
Wróna ta po roli khodžeše,
Zo cheyšće džěłane měć;
Sydom éahow sej najimaše,
Na jedyn wosrjedk.

Baćon tón po hunje khodžeše,
Zo cheyšće młóćene měć;
Sydom kórcarjow sej najimaše
Na jedyn woklepanc.
Rak tón drjewo kałaše
Z tej šklenčanej sekeru;
Mucha jemu přiwalše
Z tym słomjanym sochorom.

(Přich. dale.)

A. Kobanja.

S ł o w j a n s k i r o z h l a d .

We Lwowje je humoristiska illustrowana nowina, „Osa“ pomjenowana, wukhadžeć počala. — W Moskwje je Grigorjow jenu prirodopisnu knihu wudał. — Njedawno wumrje serbski spisateľ a pädagog Ilija Popović. Jeho najznaćiši skutk je drama: „Dwa duha i Vuk Branković.“ — Wučerske towarstwo „Zadruga“ w Zahrjebje wozjewja literariski album „Ljiljan“. — Jeho majestosć khěžor awstriski je professorej Dr. Dudikej zloty duchowny zaslužbny križ spožčil. — Olchin w Pětrohrodže je njedawno „zawod k ruskej stenografiji po Gabelsbergerjowych principijach“ wudał. — Dmitrij Łavrjenko

je w Pětrohrodže přeni zešiwk swojeho přeložka wot Müllerowych „ryčewědomosćow“ wudał. — We Wilnje je njedawno w 9. wudawku wušla: Historiska rozprawa wo uniji, w Pólskej zawjedzeneje. Po poručnosći khěžorki Kathariny II. hromadu zestajał Bantyš-Kamjenskij. 1795. — W Moskwje je 5. zešiwk ruskich stawiznow we wobrazach wušol. Wobrazy kaž tež text su wot Zołotowa. — Po nowišich nowinskih powjesćach nima so officialna korrespondenca w pólskim kralestwje pječa wjacy w pólskej, ale w ruskej ryči wjesé. — W Pětrohrodže je Daniłow knihu wudał pod titulom: Přichod Ruskeje na puću narodneje politiki. — W Laibachu je wot Levstika mała slovenska ryčnica, w němskej ryči spisana, wušla. Teho runja bu tam kniha wudata: „Zgodovina slovenskega naroda“, a je ta sama wot Trdina spisana a wot slovenskeje Maticy wudata. — W Marburgu w Sławonskej wuńdžechu „Drobtince za leto 1865—66“, a w Cilli je mlody slovenski spisatel Rogački dwójodžělbnu wjeselohru „Kteri bo?“ wudał. — W Moskwje wukhadža wot junija ruska juridiska nowina pod mjenom „Juridičeskaja Gazeta.“ — Evangelski superintendent Dr. Kuzmány w Sw. Martinje, městopředsyda słowakskeje Maticy w Bańskej Bystricy (Neusohl), je 14. augusta w 60. léće wumrjel. Wulcy česěny a lubowany jako duchowny, bě wón tež njesprócný w narodnym džěle. Jeho wosebne zaslužby wo swój, wo njón želacy narod krónuj bohate žohnowanje! Mjez Stowjanami jeho mjeno w česěi wostanje. — Čěski znamjenjer Jan Ljudevit Klemenc je 12. aug. w Kralowej Hradcu wumrjel. Wosud swojeje wótciny bě sebi wón tak k wutrobje wzal, zo w čěžkich myslach z drugeho poskhoda na plestr dele skoči. — Wot khěžorskeho ruskeho geografiskeho towarstwa je wěsty Łomonosov do krajinow, tamnu stronu Bajkalskeho Jězora ležacych, wotpóstany, so by tamniše mineraliske žórta wědomnostnje přepytal. — Dr. Medović w Belgradže je hnihu: „Sudska medicina atd.“ wudał. —

(Přich. dale.)

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w léće 1866.

Sykora, farař w Smilnej; Kocor, kantor w Ketlicach; Libša, wučer w Budestecach; Mitaš, kubler w Kołwazy; Bartko, kantor w Nosaćicach; Łahoda, zahrodnik w Łuscu; Bräuer, kantor w Radworju; Wawrik, lotterijowy kollekteur w Khrósćicach; Hórník, překupc w Radworju; Michałk, žiwnosćer w Delnjej Kiuje.

(Přichodnje dale.)

Přispomnjenje. Ói sami česćowni kk. wotebjerarjo, kotřiž Łužičana přez póst a knihkupstwa dostawaju, su wospjet přecelnje prošeni, swoje lube mjena redakciji wozjewić, zo bychy so te same tež wočišćec mohle. Dyrbi so wjedźec, što serbske pismowstwo podpjera.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

PoHlětnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawař: J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Cyřolětnje
15 nsl.

Č. 10.

Oktober.

1866.

M ó j w ó t e n y k r a j.

(Hoffmann z Fallersleben.)

Kak zapomniě mohł tebje!
Ja wěm, što ty mi sy,
Njeh swět tež najlubšeho
So wzdawa nježakny.
Duž zaspěwam a wuwolał:
Za njewjestu kraj wóteny mam!
Kak zapomniě mohł tebje!
Ja wěm, što ty mi sy.

Kak zapomniě mohł tebje!
Če stajnje w myslach mam;
Ja z tobu zjenočeny
Tež w horju wostawam.
Cheu za tebje we bitwje stać,
A dyrbi być, kónc z tobu wzać.
Kak zapomniě mohł tebje!
Če stajnje w myslach mam.

Kak zapomniě mohł tebje!
Ja wěm, što ty mi sy,
Dóžž lubosće so škrička
Mi jasni z wutroby.
Duž pytam jeno za tobu,
Za twoju miłosć hódnotu.
Kak zapomniě mohł tebje!
Ja wěm, što ty mi sy.

Přel. Fiedleř.

M a e r n e z r u d n e w j e s e l e.

(Spomnjeńka na džeń 20. jun. 1866.)

Swoje přěšne džěčko nosy
Pod wutrobu młoda mać;
We duchu je hižom koši,
Łóžko khwata zhotować.

Stysk a radosć z dohom čuje,
Blizki přichod w myslach ma;
W wěrje k horam pohladuje,
Z wotkal pomoc přikhadža.

Nadžija je dopjelnjena,
 Džěćatko so narodži,
 Wša je stysknoś zapomnjena,
 Wjesele ju přewaži.

Maćer křewi měrne spanje,
 Slódky són ju wobzboža;
 Nana zrudne zdychowanje —
 Ze spanja ju njebudža.

Samu radosć jeno čuje,
 Wo snje hižom koleba;
 Zatorhnjena pohladuje
 Lubom' džěśću do wočka.

Widži, kak je překrasnjene,
 Jandželki z nim hrajkaja;
 Wot nich k njebju pozběhnjene
 Lubje jej so posměwa.

Z dobom wocućena hlada
 Tam, hdžež džěśća lóžko je;
 Widžeć džěćatko sej žada,
 Tola to je — njebohe! —
 Wa r k o.

Tři lěta w Ruskej.

Historiska originalna powjesć z Napoleonowych wójnow.

Spisal M. A. Kral.

(Pokračowanje.)

Při tajkim swojim wokoło khodženju nadeńdžech tež něhdy črjódku saksonskich wojakow na hasach we Wařawje; na jich módrej drasće jich spóznach, zo su woni wot regimenta prynca Antona. My so do ryčow dachmy a při tym nazhonich, zo su woni tež přez njezbožowne podeńdženje jako jeći do Wařawy začěrjeni. Ale jim so po zdaću derje džěše. Jedyn wot nich bě pjekar a duž bě wón dobre džělo w ruskej wojerskej pjekarni dostał. Tež ěi druzy tři běchu so za pjekarjow wudawali, a tak wšitcy štyrjo za ruske wójsko khlěb pječichu a mējachu swoju dobrou mzdu, móžachu teho dla tež mi něšto pólskich krošow sobudžělic. Tež jich ja wo radu prašach w naležności swojeho pućowanskeho pasa, a woni mi wšitcy radžachu, zo tola khroble njebych k ruskemu gouverneurej šoł, dokelž mohło to za mnje zle wupadnyć. Kóždy chcyše mi rubjel dać, hejzo-li tajki pas přinjesu. — A tola džěch na druhi džen do hroda ruskeho gouverneura, runjež mi to wšitcy wotradžachu.

W předdworje hroda sedžeše mlody officier na kamjeńtnej ławcy a wohrjewaše so na slónčku. Zo mnu přindže hišće jedyn druhi wojak, kotryž pak chcyše do Ruskeje. Officier na ławcy namaj praji, zo dyrbimoj wočakać, hač ordonnanca přindže, kiž by

naju generalej wozjewiła. Po khwili wona přińdže a buchmoj teho dla generalej ze swojej naležnosću wozjewjenaj a dostachmoj poručnosć, so na druhi dzeń wokoło 10 hodž. zaso na hród podać. To powjedach swojim štyrjom towaršam a woni k temu z hłowu trasechu, prajicy, zo su to za mnje powlečene pasle.

Tak přibliža so druhi dzeń — po mojim zdaću bě to jena srjeda — a mój stejachmoj w prawym času zaso na dworje gubernementa, a zaso sedžeše tón samy młody officier na ławcy we slónčku. Jako bě naju ordonnanca generalej wozjewiła, buchmoj před njeho wjedzenaj. Gouverneur steješe we wulkim salu a měješe walčk pismow pod pažu. Jako běchmoj jemu swoju naležnosć rozpowjedaloj, dosta drje tamny swój požadany pas a móžeše so bjez zadžewka domoj wrócić; tola mój pas general hněwnje zhrabny, jón roztorha a na zemju čisny, mi přiwołajo: „Ty posol saksonskij; ty sy Moskwu pomhał palić, ty dyrbiš ju tež zaso twarić pomhać!“

Nětk tu stejach nastróžany před nim a cheych jeho prosyć, wón pak zaklinkota a nutř-stupichu třo Kozakoj. To bě njeluba wobrada. Kozakoj mje zhrabnychu a wjedžichu mje jako jateho na twjerdžiznu Praga. Tu a tam so na hasach wohladowach, hač žane durje abo wrota wočinjene njejsu, zo bych snano do nich zaskoćić mohł a so w twarjenju skhować. Ale to njeńdžiše; Kozakoj mje twjerdže dđeržachu. Jako zaso přez Wisłu džěchmy, bě mi, jako bych na měsće do wody skoćić dyrbjał, dha bych tola wot všeho hubjenstwa wuswobodženy był, kiž mi w přichodže hrožeše. Zo dyrbjach zaso tón dolhi njekrasny puć do Moskwy čahnyć, to mi do hłowy njechaše, přetož tam ničeho dobreho wočakować njebě.

Kozakoj přiwjedžechu mje tamnu stronu rěki do jara hubjeneho jastwa, hdžež běchu wšelacy zlóstnicy jeći, a to w njelubym njerjedže. Tola Kozakoj běchu mje na wopačne město dowjedli, přetož woni něhdže za poł hodžiny zaso přińdžechu a dowjedžechu mje na druhe město, hdžež běchu na 400 wójnskich jatyeh zhromadženych, po tajkim tola žani zlóstnicy. Mjez nimi běchu Francowzojo, Italianarjo, Westfalojo a tež Saksojo. Officierojo a wojacy, wšo bě do hromady změšane. Tola k njewurjeknjenju wulka njeroda tež tu knježeše, dokelž dyrbjachu so

wšitke potrjebnosće w jenym a tym samym salu činić. Žadyn čerstwy powětr tu tež njebě, přetož na 200 ležeše khorych. K temu běše cyroba jara hubjena a njedosahaca. Skónčnje skoro žane wutračé wjacy njebě, přetož njerjad nas skoro zežra. Duž buchu w rěcy wot deskow někajke wobhrodženja stwarjene a my smědžichmy so po rjadu kupać, ale jeno 20 muži na raz. Wjacy teho dla nic, dokelž nas hewak Kozakoj njebychu dosć wobkedźbować mohli. Přetož dys a dys by najskerje tón abo tamny čeknyć spytał.

Mjez nami bě tež jedyn bubnar z Elsaša. Bě to rjany muž, ryčeše francowscy, němscy a trochu jendźelscy a ruscy. Temu bě so wójske jastwo jara wostudziło a wón přeco na twóchnjenje mysleše. To bě čezke prjódkwzaće, skónčnje pak so tola radzi a to na tajke wašnje. My kupachmy so junu we Wisle, při čimž wón sebi dobry wokomik wotpase, zhrabny swoje hubjene draby, zwi je sebi wokoło hlówy, skoči do wody, podnuri so a plůwaše na tamnu stronu rěki. Jeno hlówa bě trochu z wody widžeć. My wšitcy wěipni za nim hladachmy, hač so wón naposledku we wjerbowych kefkach zhubi. Jako pak so Kozakoj na čekanca dohladachu, bě wón hižom za jich kulki pře daloko. Duž jim tež dale ničo wyše njewosta, hač jeno za nim hladać; čím bóle pak jeho pokliwachu a „posol“ na njeho zelachu.

Hač runje so tutón podawk nam snadny zdaše, dha tola za nas wjetšu krutosć přinjese, a my so wjacy kupać njesmědžichmy. Njerjad a khorošće na to zaso přibjerachu. W kotołach bu nam jědž prjódk stajena, ale štóz někajke sudobje k čerpanju njeměješe, tón jara mało dosta. Wyšcy a nizcy načahowachu so do kótlow, zo bychu jeno dórtk dostali.

Zaso so někotre tydženje minychu, a z nami njesta so žane přeměnenje, khiba zo bu khorošć dale a bóle hórša; a hlej, tu přińdže naš rjany Ferdinand zaso. Tak mjenowachmy prjedy spomnjeneho elsaskeho bubnarja. Wón pak njepřińdže storhany, jako bě prječku šol, ale w dospołnej uniformje ruskich trompejarjow. Wón bě wot ruskeje wyšnosće wotpóslany, zo by sebi mjez jatymi tajkich wubrał, kiž hudźbu rozemjachu a někajki instrument hrać móžachu, a byrnje jeno bubon bili. Na tajke wašnje sebi wón wokoło 40 muži nahromadzi, kotrymž so na měsće wrota jastwa

wočinichu. Či sami džěchu k tak mjenowanemu rusko-němskemu wójsku, kotrež dyrbjěše přećiwo Napoleonej ćahnyć. Kajke je jich dalše žiwjenje bylo, to je mi njeznate wostało.

Tež z nami zawostajenymi so nětko přeměnenje sta, přetož my so zaso do Ruskeje na puć podachmy, štož nam nihdy do hlowy nochcyše. Ale što pomhaše wšitko wobaranje? my sebi jeno žiwjenje přez to hórše činjachmy. — Kozakojo nas najprjódcy hač do města Bialostok dowjedžechu. My stejachmy tam na torhošću a měšćanske žony přinjesechu nam khlěb, ale k rozdawanju tu žadyn čas njebě, duž nasypachu nam wone hromadki khlěba na zemju. Štóž nětko jeno dórtk khlěba dosahny, bě jara zbožowny. Wjetši džěl dyrbjěše hlódny wostać.

W pózdnej nazymje přińdžechmy hač do města Grodno, hdžež k druhemu razej rěku Niemen překročich. Tež tu buchmu na torhošću kotoły nastajane, w kotrychž so za nas někajka muka warješe, ale jědž zaso hubjenje džěše, dokelž žanych lžicow, ani nopaškow njemějachmy. Něšto khlěba a sucheje muki Rusojo tež mjez nas rozdžělichu, ale najlěpše bě to, zo pola měšćanow kwartiru dostachmy a tu dlěši čas ležo wostachmy. Mój hospodař bě Žid, kaž tu to z wjetša wšitecy měšćenjo su. Tež mózachmy sebi dys a dys z džělom něšto kroškow zaslužić, a tež wot Rusow dostachmy někotre slěborne wojserskeje mzdy. Kóždy dzeń na wječor pak dyrbjachmy před kommandanta, zo by nas wón přehladał, hač tola žadyn ćeknył njeje. Tola wokoło hód skónčnje na nas prašenje stajichu, hač snano njechamy do ruskeje služby zastupić a sobu do Němcow ćahnyć. — Prašenje bě tak stajene, zo so wobarać njemózachmy, ale dyrbjachmy skerje a lěpje do wšeho zwolić, hejzo-li njechachmy hišće dlěhe w Ruskej zajecí wostać. Duž buchmy nětko dobri ruscy wojacy. Ja přińdžech k tragunarjam a dostach přistojnu nowu uniformu a dobry wojserski plašć wot šěreho sukna. Dolho pak w garnisonach wostali njejsmy, ale ćehnichmy so za wjetšim ruskim wójskom jako zadne wójsko na strony němskich mjezow. To bě tola nadžija, zo nas snano w němskim kraju rozpušća, kaž bě nam slubjene.

Jako so pak na jedyn raz zaso počachmy na zad sćahować, bóle do Pólskeje nutř, dha mje tola poča mjerzać, zo běch do

ruskeho wójska zastupil, přetož tu zady tola moja domizna njeležeše. Wyše teho mi připadže, zo budu snano tež dyrbjeć swoje žiwe dny ruski wojak byé, přetož či služachu tehdom k najmjeńšemu 25 lět pospochi. Duž mējach jara hubjeny wuhlad do přichoda. Jako so teho dla zaso nalěčo bližeše, dha ja wot wójska čeknych.

Po někotrych dnjach přindžech zaso bjez zadžewka k rěcy Bug, a bě tehdy runje jara wulka woda. Za někotre kopějki mje čolmičer přewjezy. Ale wosrjedz rěki wón čolm zastaji a so mje wopraša, hač njecham pola njeho za čolmičerja do služby zastupić? Dokelž žanych pjenjez k dališemu pućowanju wjacj njemějach a tež jara zjawnje prosyć-njesmědžich, dha do tajkeje služby zastupich. Myslach, zo budu sebi tudy tola někotre ruble wulutować a so potom čím skeřšo domoj podać móc.

(Přichodnje skónčenje.)

D o b r a r a d a .

Solobik so styšeć da
W haju z krasnym spěwom;
Čicho slucha ptačina
Pozastawši z džělom.

Wrobl tak duž započa:
„Štó so z tutym měri
A so jeno z nazdala
Jemu runać zwěri?

Woprawdže, najlěpje je,
Zo wjac' njespěwamy!
Što nam pomha spěwanje?
My so wusměšamy!“

„To by była hlupikosó,“
Na to zyba praji,
„Wroblow lěnjosó, njekmanosó
Njeh drje tak so taji;

My pak druzy spěwajmy,
Byrnje khěrlušć snadny;
Wjesele njeh znošujmy
Tež hlós njenahladny.

„Wězo je nam njemóžno,
Wšě byé sołobiki;
Sknadž njeh spěwa snadnišo,
Rjeňšo kanariki.“

Tale rada zybina
Wšěm so dobra zdaše,
Kóžde swoje spěwančka
Z nowa slyšeć daše.

Haj, sam drobny konopačk,
Hač tež derje čuje,
Zo je k spěwu snadny ptačk,
Sobu zanošuje.

Duž ja myslach při sebi:
Čiň tež po tej radži.
Wulki dar drje njedebi
Če, što pak to wadži?

Konopačkej podobnje
Khěrlušć spytaj džělać;
Radži so tež khudobnje,
Wšak móžš z čicha spěwać.

Wařko.

Če, krajo sakski, lubo mam!

(Text wot A. Lansky-a, šulsk. dir. w Dreždžanach; wubjerna kompozicija
wot K. E. Heringa, organ. w Budyšinje.)

Če, krajo sakski, lubo mam
Kaž paćeř drohotnu!
Či z ertom, z ruku přisaham
Dać swěrnju wutrobn.
Kak hory twoje zabtyšća,
So zloća zahony!
Hdžež čich twój měř zaduwa,
Budź mój domčk twarjeny.
Panier twój běło-zeleny
To mlódnj je wěnc ručany.
So zeleň a kóčwaj, o droha Saksonska!

Klink dobry Saksow swěra ma,
Z dnjom kóždym nowa je,
Ze słowom, spěwom sławjena
Je wšudže na swěće;
Hlej, hišće z časow zastarskich
Hlós jasnje zaklinča,
Zo skalna swěra saksonskich
So ženje njekhabla!
Njeh dub tež padnje w wichoru
A lóž so złamje na morju,
Bóh mjeno čí zdžerži, mój ludo saksonski!

Hlej, mudrosć wodži knježerstwo
We rjanej Saksonskej,
A wšudžom kolowokoło
Zwjazk kóždy waži sej,
Kiž krónu z ludom zjenoća,
Kraj wuley žohnuje:
Hdžež do wěra so posměwa,
Tam wšitkim zbože kće.
Twój wjerch, twój škit, Saxonia!
Twój kral na tebje spomina!
Bóh kitaj a žohnuj z Wettinow knježerstwo!

Přet. Fiedler.

Puťowanje do Wařawy a Krakowa.

Wopisuje M. Hórnik.

(Skónćenje.)

Po wopytanju hižo mjenowanych knjezow wobroćich so na mlódsheho, kotryž bě mi hako dobry znajer Krakowa přez přećela we Wařawje poručeny; bě to k. Paris Filippi, wustojny rězbař, kiž je wjele khwalenych džělow wuwjedł. Wón je mi swój čas z lubosću woprowal a mje tež z druhimi knjezami znateho sěnił. Professor francózskeje ryče k. Louis Georpeon dowjedže mje do towařstwa wučerjow a duchownych, kotřiž tunje prikhad noweho direktora swojeho wustawa zhromadnje swjećachu; běch přeni Serb, kotrehož woni wiđzachu, slyšachu a drje teho dla lubje witachu. Druzy znaći so namaj abo nam přizamknychu: k. Władysław Siemieński, k. rězbař Brzostowski, k. kandidat Swierz atd. Jara lubo mi bě, zo móžach k. Józefa Szujškeho, sławneho historika a poetu, wopytać, kaž tež k. Zygmunta Sawczyńskeho, soburedaktora wažnych pólskich nowin „Czas“; pola poslednišeho zhromadžene towařstwo měješe mje najprjedy za Polaka z Poznańskeje, hač so potom hiinak wuswětili. Někotre wječory pobuch we swójbje přećelneje knjenje Librowskeje, hdžež buch wot k. Filippi dowjedzeny. Jeje syn Stanisław (stud. jur.), jeje džowey a wótěinsey zmyslena knježna Teresa Dymidowiczec (jejna krótko před tym zemřeta mać bě pólska spisowařka) wožiwjachu lubje tute wječory.

Přewođžany wot k. Stanisława Librowskeho wopytach krasnu mogliu Rościszki na horje swjateje Bronisławy. Hdyž sy předměšćo Zwierzyniec přešoł, maš nimale poł hodžiny hač na horu; na wšě strony je pěkný wuhlad, na Krakow a Wislu, na klóštyr eremitow kamaldoliskich w Bielanach, na hród Łobzów a druge, na Babinu góru a wuběžki Beskidow a Tatrow. Ale bóle dyžli wšitko to pozběha wutrobu česć a džakownosć naroda, kiž je na horje mogliu nasypal njesmjertnemu wjedźicerjej Rościszcy († 1817 w Solothurnje) po starosłowjanskim wašnjju. Mogiła je stereometriski kehel, 18 sažnjow wysoki, z delnjeje přeměru 42, zelenje wobrosćeny; při stopje je khapalka s. Bronisławy a pomału wije so šćežka na kwětkojty wjeršk mogily, hdžež wulki kamjeń leži z wudypanym mjenom „Rościszko“. Dokelž su Rakušenjo na horje s. Bronisławy malu twjerdžiznu abo

fort založili, zo bychu wot tam Krakow potřelec móhli (!), dyrbjach najprjedy přez cybhowane wobstražowane murje hić, zo bych po wohladanju khěžorskich wojakow k wopomnikej pólskeho wójskeho wjezdícerja přístup dostał. Běše to 16. oktobra 1820, hdyž bu při mnohosći ludu z tehdom swobodneho Krakowa a ze wšeje Pólskeje twarjenje mogli swjatočnje započate. Po božich službach přijědžechu najprjedy wozy z pjeršcu k twarjenju a z kosćemi zmužitych rjekow, kotřiž běchu w přenjej dobytej bitwje Kościuszki pola Wractawic (4 hapryla 1794) padnyli. Kosće buchu w popjelnicy zahrjebane; předsyda senata a general Paszkowski mjetašaj přenje horšće zemje na row; po jich přikladže činjachu wšitey přítomni a nětko počínaše šěroko založena mogiła rosć a přibjerać. Hižo w léce 1822 běše wósom sažnjow wysoka. Pryncesa Isabella Czartoryska da wjele pjeršće z bitwišća pola Maciejowic přiwjězć; na druhe léto přiwjězechu pjeršć z bitwišća pola Dubienki. W léce 1823 bu mogiła dokončena; jeje wuložki wobličuja so na 87,000 šěsnakow. Sem přikhadžeja Krakowjenjo často, wosebje pak druhí džeń jutrow.

Štóz je w Krakowje, njezapomni tež do 1½ mile zdaleneje swětoznateje Wieliczki (město ma 7000 wobydleri) dojěć, zo by tamniše sólnišća (selowe podkopki) wopytał. Wzach sej dróžku a běch tam před 10. hodžinu dopołdnja, hdžež cuzych do podkoptow wodža. Po krótkim zhromadzi so nas črjódka (12 wosobow) a zastojnik poruči někotrym džělačerjam, zo bychu nas z lampami přewodželi; tež kupichmy bengaliske wohnje a patrony k wutřelenju. Za přewodžerstwo (na dvě hodžiny) a wuložki zaplaći wosoba z přepitkami přez dwaj šěsnakaj. Do bělych kitelow woblečení knjezojo a knjenje stupachu nětko do čorneho podswěta po skhodženkach, dokelž tam runje k powětrowej jězdze do podkopa abo šachta přihotowane njebě. Jara derje so dele dže, a tež je cyle hjezstrašne, dokelž sólné khódby steja kruće a hdžež je pěškowa žiła, tam je z drjewom derje wubite. Cyle podkopki džěla so do pjeć kontignacijow takrjec poskhodow; hač do třećeho poskhoda wodža najbóle cuznikow; w třećim pokaza so najbóle, kak džělačerjo sólné scěny kaž w skalach kamjenje we wulkich kruchach wotlamuja; w najhlubšimaj je hišće wjacy džělačeri (z cyla přecy 1000—1200 z wjacy hač 100 konimi), hačrunje so nětko tež wjele z mašinami zběha, wozy atd. Selowe podkopki rozšěrjeja so w šěri 35,000 kwa-

dratnych sahow a dolhosé všech khódbow a komorow (hdžež so sól wudobywa) wučinja 7½ mile. Džesac „šachtow“ čini přistup do hlubokósce možny. Poskhody a jich komory su z khódbami zjenočene; mjez jenotliwymi poskhodami je woršta, 10—15 sahow sylna, wostajena, tak zo je zesypnjenjo njemóžne. Sól je pak čista běla lódkowana (krystallisowana) we wosebitych léhwach, pak „spižowa“ abo „blót-nik“ (ze zemju změšana), zelena (teje je najwjacy), „szybikowa“ (szybik = šacht), kotraž je kruta a najspódnja. Komorow abo wjel-how je skoro 100, kiž maja wosebite mjena; we všech njejsu ani zastojnicy znači. Najwjete a najwosebniše pokazuja. Michałowice rěka najwjete komora, měri džě 144 stopow dolhosće, 84 šěrokosće a 108 wysokosće; je to mójny začisć, hdyž z jeneho jeje balkona abo chora cytu při bengalskim wobnju a swěcach přewidžiš. Tež běchmy w Drozdowicach, Kłoskach a w druhich komorach. W komorje Steinhäuser dachmy wjacy króc třělić; a tamny podzemski wothlós běše wjele spodžiwniši dyžli wothlós w horach. Komora Łętów je kaž wulki balowy sal wuhotowana a je so w přítomnosći wosebnych hosći hižo k temu trjebala. Tež je tam khapala s. Antonia, z mnohich najrjejša, z wołtarjom, statuami, klětku, štož je wšo ze seloweho kamjenja wurubane; hdyž tudy přítomna pólska knjeni praji, zo by jenož duchowneho trjeba bylo, wozjewich jej swoje powołanje a wona běše z tym jara zwjeselena. W komoromaj Rosetti a Majer bromadži so woda a twori podzemski jězor (abo po prawym dwaj, dokelž dyrbi so něšto kročeli hč z jeneje komory do druheje) 156 stopow dolhi, 43 šěroki a 36 hluboki; po zelenej wodže přewjeze nas nowy Charon na čolniku. — Hižo w léce 1044 spomina so na tute podkopy; z časami buchu drje džěle zasypane, ale tola stajnje rosćeše wobjim tych samych. W starych časach wotnajimachu sej bohaći tute podkopy a pláčachu statej wěsty dawk. Wot léta 1772 dawa rakuske knježerstwo na swoju ruku sól kopać, a je druhdy za léto přez milion centnarjow wudobyło. Po kontrakće dostawa kóžde léto Pruska 200,000 a Rusowska 150,000 centnarjow za jara nizku plaćiznu, zo rakuscy poddani swoju sól zasy w Rusowskej kupuja a domoj „pašuja!“

Jara spokojeny z wopytom we Wieliczey poručich so tamneho dnja hišće pola svojich krakowskich znatych a wotjědžech nazajtra w 8. hodž. z Krakowa z čahom, kotryž mje w Mysłowicach na hižo

znatu koliju přivjeze. Po cyłodženskej jězdze dojedžech w noey do Serbow a lubeho mi Budyšina.

P o w j e s ě w o r o ě c y .

Wo ročcy so powjeda, zo je wona ćerpjacemu wumožnikej, jako tón na krwawnym křižu wisaše, wutrobne sobućerpjenje wopokazowała, a štož je hdy tutemu ptačkej do jeho lubuju wóčkow pobladał, kiž stej tak milej, swěrnej, wutrobnej, tón so nad tym džiwać njebudže. Ročka je pječa wokoło hozdžowych bluznow tam a sem lětała a sebi smjertnu prócu dawała, zbóžnika wuswobodzić. Wot teho časa ma ročka na wutrobje ćerwjene pjera. Ale wona dyrbyeše widzieć, zo tón Knjez dale wisaše a wumrje. Ročka wot teho časa morweho ćłowjeka widzieć njemóže. Wona je Tobias mjez ptačkami: kaž tutón zaraženych swojeho luda a morwych, kiž na hasy ležachu, zběhaše a hrjebaše, tak čini tež ročka. Hdžež žadyn zaraženy w lěsu leži, wo kotrymž nichtó ničo njewě, zo by jeho zběhnył a zahrjebał, tam zleći wona k njemu, položi hałožku abo někotre lisčiki na wobličo, zo by jeho, tak derje, hač zamóže, zawodžela. Mała móc, ale wulka lubosć. —

Skr.

Što mamy sebi pod słowom „spektrum“ myslić?

We wšěch wědomosćach je so w času posledneho pollětstotka mócnje do přědka kroćilo a přirodospyt je so hajil a wudokonjał hač na najkrasnišo. Spomnimy-li jeno na chemiju, dha njeje tón čas hišće daleko zezady nas, hdžež bě wo štyrjoch elementach abo žiwjelach ryč. Tute běchu: wohen, woda, powětr a zemina. Nětko ličimy hižom přez 60 tajkich žiwjelow, z kotrychž wšitke wěcy w přirodze wobsteja.

Před něšto lětami wunamakaštaj professarjej Bunsen a Kirchof w Heidelbergu dwaj nowaj žiwjelej, kotrejuž Rubidium a Caesium pomjenowaštaj, a to teho dla, dokelž přěni w spektru ćerwjenu, posledniš pak módru smuhu pokazowaše. Ta wěc ma so tak:

Hdyž třibranitu škleńcu (Prisma) wozmjěš a dzeržiš ju tak, zo

slónčne pruhi na tu samu swěća, dha so wone w njej lamaju, a ty widziš na bělej scénje, na kotruž slónce swěćie njemóže, wšě barby tučele. W tutym pisany wobrazu (spektrum) namakaja so přeco te same abo jenajke barbne smuhi, kotrež pak su w swětle druhich stejnicow (Fixsterne) hinak zřadowane, dokelž je cyłe chemiske hromadu-zestawjenje hinajše.

Zemske stwórne swětlo (künstliches Licht) pokazuje w spektru nimo tučelowych barbow jasnje blyščate barbne smuhi, a Bunsen a Kirchof staj dopokazaloj, zo móžeš wšě kowowe (metallowe) atomy wuslědźić, kiž so w sapacym płomjenju namakaju, kotrehož pruhi přez spektrum wobkedźbujemy. Růždy kow, přez woheń spaleny, dawa hinajšu smuhu w spektru.

Z pomocu spektroskopa je so tež wuslědźilo, zo tanne swěty, wot nas zdalene, kaž slónce a druge hwězdy, cyle z tych samych maćiznow (Stoffen) wobsteja, kaž naša zemja. Tak pytnjemy, zo maja n. př. kalium, železo, magnesium, natrium a wšelake druge žiwjele, kotrež tež tudy na zemi namakamy.

Tež najmenši próšk někajkeje kowoweje sele (Metallsalz), do stwórneho płomjenja čisujeny, barbi swětlo, a to pokazuje so w spektru. Wozmjemy n. př. dwaj puntaj sele a rozdźělmy tu samu do milliončinow (Milliontheile), a jenu milliončinu zaso tak daleko, zo billiončinu dostanjemy, a přinjesemy na to tónle snadny džělk do płomjenja, dha wón to samo tak barbi, zo so to w spektru pokazuje a so prajić hodźi: Do płomja je sól přišla.

Tajki maluški próšćik by něhdže podomny był džělkej, kotryž so w 12. potency homöopathiskeho lékařstwa namaka, a wučeni homöopathojo su so jara zradowali nad wunamakanjom spektroskopa, přetož woni praja, zo móža nětko hišće z wěstosću w swojich lékařstwach něšto dopokazać, što móže w khorym čěle skutkować, hdyž tajke džělki so tež w přeměňenju barby takle džělawe pokazuja. Po tajkim bychy čí zbičiči byli, kotřiž z professorom Dr. Bockom praja, zo w homöopathiskich lékařstwach cyle „nič“ njeje a zo teho dla tež nič pomhać njemóže.

Zo so stwórne swětlo abo płomjo přeměnja a druhu barbu pokazuje, přínđu-li druge džělby do njeho, sym zjawnje widzał, jako w měsacu juliju 1865 chemiske laboratorium knjeza professorja Dr. Leh-

manna w Pomerecach wopytach. Knjez Dr. Lehmann zapali plunowe plomjo, wza čisty gročik a wjerčeše jón khwilu mjez porstami, zo by so woselił přez sól, kotraž je w kóždym člowskim éèle a přez kožu na zwjeršinu wustupuje. (Často wo tutej seli ničo njepytujemy, runjež sebi kožu woblizamy, tola druhy wona sylnišo wustupuje, kaž n. př. na čolo małych džěcí, hdyž jich hlowa boli atd. Jazyk tehdy sól derje wučuje.) Na to wón gročik, na tuto wašnje woseleny, do plomja tykny, a hlej, to samo hinajšu barbu dosta. To so tež sta w druhej a sylnišej měrje, jako wón spomujeny gročik z woprawdžitej selu hišće bóle woseli. Wón bjeriše k temu tež druge wěcy, a kóždy raz nasto druha barba w plomju.

Tale cyła wěc bě jara na te wujewy (Erscheinungen) podomna, kotrež móžemy přez spektroskop widžec a wobkedźbować.

Horisław - Mučink.

Cyganju při Dunaju.

(Skónčenje.)

W předku widžiš howjadla a wowcy; přetož dokelž je pastwa darmo, dha drapaju Cyganjo za bohatstwom w skoće, kotryž při składnosći kupja abo pokradnu. Mazane hólčiska, čornowłosate a čornowokate, z džiwim wurazom na młodym, ale rjanym wobliču, skót éerja. Na to scěhujaj konje; zbrunjene sylne žoniska jěchaju na wóslach z džěćimi w předku w sedle; kary z tworami a rubježnistwom napjelnjene a ze starymi a khorymi wobeju rodow; ludžo pěši, wósly éerjo, a zady hromada na sylnych konjach z třělbami a z tesakami po boku. — Pućowar čuje so w blizkosći tajkeho luda wot strachosćiweho začuća přendzeny, a z čilej kožu woteńc, je stajnje njewěste. Je na drózy wjele žiwjenja a wón po zdaću bohaty, móže snadź bjez wjetšeho wopora hač ze šěsnakom za někotre wěšćenja swoju stronu éahnyc. W druhim padže je klóća abo morsnjenja trjeba, zo myslíc zabudže; čěto so khěťře zahrjebje a — prječ je. W zymje, hdyž je pastwa a cyroba žadna, bliža so Cyganjo bóle ke kultiwowanym džělawa kraja. Přibližujaj so tajke črjody k wallachiskim abo sakskim wsam, su wobydlerjo wěšći, zo jim wšo hódne wotnjesu. Wšitcy Cyganjo su překlepani paduši konjow, a wadženja mjez nimi a ludom

přiindu wosebje přez wobkranjenja jeho stadłow. W noey bjez wubudženja strážnika do konjeńca so podać, to najlěpše wupytać a wotwjesć: je Cyganowy najwjětši skutk a podawa jemu wulcyšnu widzenosć. Změrniwi transsylvaniscey Saksojo najwjacy ćerpja wot tutech paduchow. Wo Madžarow a Sceklerjow so porědko staraju, dokelž ćile runje tak přećiwo zakonju činja jako woni, su pak hišće bóle wadźiwi. Tak mjenowani Egyptowčenko derje wjedźa, zo, hdyž so madžarski pastyr na wobkranjenje swojeho stadła dohlada, a myslí, što je byl, z wjećenjom dolho nječaka, ale přenjeho lěpšeho Cygana zatřěli abo překlóje. Před Serbami, stajnje wobronjenymi a swoje brónje derje wjedźacy, woni čekaju. Rumanajo pak su jim k stajnemu rubjeństwu. — W poslednej ludowej wójnje, w kotrejž so wsy přećiwo městam pozběhnych a samo w Transsylvaniskej so wokoło 1100 městow a wsow wotpali, wisachu cyganske stadła jako rapaki nad jich powostankami. — Njelubosć někotrych ludow jim napřećiwo namaka wuraz w spěwach a powjedančkach. W Serbiji a Madžarskej je jeno ze zacpjenjom wo nich ryč. Hordži Wuherdzenjo jich za snadnišich dźerža, hač zo chcyli jich potlóčić. Štož tež wobjeńdu, kóždy zacpiwa jich dla jich njekničomnosće. Prjedy noweho zakonja běchu zemjenjo a Cyganjo jeničcy hjez dawkow, dokelž přědniši wyše, posledniši pak niže zakonja stejachu. Za Cyganow njemějachu zakonja, ale tež žaneje pomocy, hdyž so jim njeprawda sta, dokelž jich kóždy za wustorčenych dźeržeše. Tež w Turkowskej so stanje, zo Cygana zatřěla abo zaraža, a nihtó so njepraš, hač z prawom abo njeprawom, přetož „je to jeno Cygan.“ — Tónle lud zda so tež jenički hjeze wšěch bójskich začuow być. Smjerc je jim jeno wěčne spanje. A tola so za pohrjebje staraju a dadža swoje dźěći křčić. Husto drje tule ceremoniju dwanaće króc wospjetuja, zo bychu prawje wjele křćiznańskich darow dostali. Stajnje pokaža so jako wěrní póhanjo, a ćěri-li jich nuza k modlenju, dha žhubi pak so tež tuto z nuzu. — „Něhdy jědźiše Cygan,“ zdźěluje powjedančko, „z wozom, ze swójbu a zamoženjom pokrytym, na wuzkim puću hač do wóski w blóće. Pomału a ćežcy wjerěachu so koleśa, hač bórzy cyle těacy wosta. Kón torhaše za wóz, muž pjerješe do njeho a swarješe a klijese, tak derje hač to Cygan dokonja. Ale wšo podarmo; wóz tčeše. Pod nowymi žalosnymi pukami padže wbohe zwěrjo na

kolena. Pad svojego konja wobroći Cyganowe woko k njehju a w swojej nuzy wolaše so njeprěstajnje k swjatej Mariji. Njebě so tež hišće w svojim žiwjenju ženje modlił, nětkole činješe hjezwočo kaž nutrny modler a trjebaše wšitke jeno hdy wot křesćanow slyšane słowa. „Pomhaj, swjata kuježna, pomhaj, a ja chcu či swěcu darić, tolstu jako moje čelo!“ Rón bě hjez tym wokomiknjenje wotpočnył, a při sčehowacym sylnym biću hibny so wóz někotre kroče. Cygan mjenje so hižom ze wšeje nuzy wuswobodzeny, jako z nowa tčeše. Hnydom modleše so zaso **Dokelž** pak bě poł puća přetrał, a włósk drohi, dha tón króc jeno ruku tolstu swěcu polubi. Čas sebi njewozmjo, hanjeń prajić, pjeriše sylnišo z křudžišćom. Wóz pomalu so hibawši bě nimale z najhuscíšeho blóta wučehujeny. Kí swojej dobrej wěstosci wospjetowaše swoje slubjenje, ale dobry puć bě tak blisko, zo so z porsttołstej swěčku spokoji. Naposledku bě na dobrym puću a za někotre minuty pola jeneje khapaki. Nimo jědziwši, wotkry sebi hłowu, prajicy: **Hnadna** kuježna ma wjacj činić, jako na khudeho slěpa, kaž na mnje, kedžbować!“

Přel. E. Hatnik.

Z Budyšina a z Łužicy.

☉ (Zapozdžene). Dwaj dnjej po wudyrjenju wójny, džen 17. junija t. l., měješe so w Dreždžanach 70. ewang. serbske kemšenje, kotrež k. kaplan Ebert z Klukša wotdžerža. Šesnatu njedželu po swjatej Trojicy, džen 16. septembra, pak bu tam 71. ewang. serbska Boža služba po dotalnym wašnju w křižnej cyrkwi wotbywana, a měješe při tym k. farať Imiš z Hodžija přédowanje, k. farať Jäkel z Horneho Wujezda pak spowjedž. Jako serbski spěwař běše so tam k. kantor Pjekař z Budyšina podal.

† Džen 17. novembra wumrje po dlěšej khorosći k. farať Hilbrig w Hrodžišću a bu tón samy na to 21. sept. po křesćanskim wašnju jara česćownje khowany.

+ W bližšim času wuádze w kniharňi kk. Smolerja a Pjecha w Budyšinje nowa serbska ryčnica pod napisom: „Laut- und Formenlehre der oberlausitzisch-wendischen Sprache. In Anschluss an das Altbulgarische zusammengestellt und mit einigen nothwendigen Erläuterungen über die Aoristisirung und das Futurum der slavischen Verba versehen von Professor Dr. C. T. Pfuhl.“ Ta sama budže něhdže 8 čišćanych listnow wopriječ. Za tych, kotřiž so hač do 31. oktobra t. l. na nju podpisaja, budže plaćizna jeno 15 nsl., pozdžišo pak wyšša, a přepróšuje teho dla horjejša kniharňja k dobroćiwěj subskripciji.

‡ Dotalny domjacy wučer na farje w Hodziju, k. kandidat duchownstwa Jakub z Budyšina, je wot kralowskeho ministerstwa za gymnasialneho wučerja do Žitawy powołany.

□ Džeń 22. septembra dosta tudy k. Jurij Łuscanski, rodź. z Wotrowa, měšniku swjećiznu a měješe 23. we Wotrowje přenju Božu mšu. My so teho wjeselimy, dokelž w nim zasy jeneho do małeje ličby serbskich spisowarjow přidostanjemy. Dotal je k. Łuscanski do Łužičana a do Katholskeho Pósta pisat. **Многая лета!**

Słowjanski rozhlad.

Njemjenowany wótčinc je pola dalmacijskeje Maticy 1000 šesnawkow deponował jako přämiju za najlěpši serbski epos wo mórskéj bitwje pola Lissa, wosebje wot Słowjanow dobyteje. — Sławjeny južnosłowjanski spisačel Preradović, dotal wyšk w khěžorskim awstrijskim wójsku, bu njedawno za generala powyšeny. — Z dnjom 1. oktobra je w Krakowje journal za knjenje, „Kalina“ pomjenowany, wukhadžeć počal. — Sławny spisačel wjacorych agronomiskich knibow, Kurovski we Waršawje, je wumrjel. Teho runja je tež Kocipiński w Kijewje, khwalobnje znaty kompositeur, tule časnosć wopušćit. — W kniharňi Krémery w Bystritzu je wušot: „To deń. Šlawnostny spěw pre mužský sbor atd. složil J. L. Bella.“ — Pola Rhody w Lipsku je kniha z pěsnjemi wušta pod titulom: „Polska w 1863 roku.“ — W Pětrohrodže wuńdžechu: Pokazki z narodneje literatury turkowskich splahow, w južnej Sibiriji bydlacych. Hromadu zestajał V. V. Radlov. — Dr. Cenova je w posleńšim času zaso někotre kašubské wěcki wudał, mjenujcy: „Skorb kaszěbsko-słowjanskje mové“, t. j. poklad kašubsko-słowińskeje ryče; č. 1—4. Přez kniharňu Smolerja a Pjecha w Budyšinje je pomjenowany „skorb“ dostać. (Přichodnje dale.)

Listowanje.

Kn. d. S. w Sm. Najrjeniši džak za jara lube wudželki! W bližšim času wšo přetrjebam. Kóždy dališa póselka budže mi wulcy witana. Budže wutrobnje postrowjeny! — Kk. D. a B. w N., D. w R., B. w Kř., K. w W. Hač dotal podarmo čakach. Prošu podwólne wo dobroćiwu podpjeru. — Kn. w. W. w Dž. Mój lisćik tola nadźijomnje dostaće? —

Mjena česéownych kk. abonentow, drobnostkiatd. w bližšim čisle.

Porjedźenki.

W 9. čisle Łuž. ma w 6. štučcy přenjeho spěwa město słowa „purojte“ słowo „wobs wěćene“ stać. Dale ma w 3. hrónčku drobnostkow rekać: „Wjelk tón lado woraše.“

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUCENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawař : J. E. Smoleř.

Redaktor: K. A. Fiedleř.

Cyloletnje
15 nsl.

Č. 11.

November.

1866.

Jeho majestosći

JANEJ

kralej sakschemu

při wrócenju do wótcneho kraja.

Džensa, hdžež **Če** postrowuja w cylym kraju,

So tež swěrn Serbja **Tebi** přibliža,

Kiž pod **Tobu** zbožowni so začuwaju,

Z cunjej lubosću na **Tebi** wisaja;

Pod **Twojim** je kralowanjom zakčěla

Z mlódnej krasnosću tež Serbow Lužica.

Serbjo z **Tobu**, kralo wjele pruhowany,

Wšu su bolosć **Twoju** sobu wučili;

Twoje horjo Serbam nabi hórke rany,

W križu su čím twjerdšo k **Tebi** dđerželi.

Za **Tebje** so stajnje k Bohu wołachu;

Nětk, o radosć! próstwý wusłyšane su.

O duž budž najwutrobnišo powitany;

Hnadny kralo, pój na Serbow wutrobu!

Twój njech wječor žiwjeński je zwěncowany

Z Božim žohnowanjom, měrom, radosću!

Wšehomócný **Tebje** šćedrje zakitaj

A **Či** junu njezachodnu krónu daj!

Fiedleř.

Tři léta w Ruskej.

Historiska originalna powjesć z Napoleonowych wójnów.

Spisał M. A. Kral.

(Skónčenje.)

Nětko tójšto časa ludźi přez rěku Bug přewożowach. Tež druhého džěla so tu na dosć namaka, dokelž běchu wotročcy z wjetša pola wójska. Skónčnje přińdže wjesny knjez ke mni a naja sebi mje za swojeho pohonča, dokelž bě jeho prjedawši tež pola wojakow. Duž nětko najbóle na roli džělach, abo wožach wjesneho pana k susodam na wopytanje. Ale jako junu prjedawši pohonč domoj přińdže, dha so mój znjesć njemóžachmój, a duž so ja z nowa wo druhu službu starach, a ju tež skónčnje w tej samej wsy dostach; běch so přistajil za swinjaceho pastyrja. Tak daloko bě z kralowskim sakskim wojakom přišlo!

Cyłu nazymu nětko swinje pasych na šěrokich ladach. To bě wostudło džělo, kiž so mi dołho njelubješe. Duž w pózdnej nazymje wostajiwši wšo prječku džěch, a so zaso přez rěku Bug přewjezech. Zyma bě so hižom přibližila, z nowa wobdawaše mje pusta hola, zaso dyrbjach w snězy brodźić dołhe, dołhe dny.

Jako junu tak w swojich myslach w lěsu dale sahach, mje sanki přesčěhnychu, na kotrychž tři Kozakojo sedźichu, kotřiž kaž njemdri dale jědźichu. Tola mješe jedyn z nich telko khwile, zo mje z čěžkim křudom pošwika, prajicy, zo njejsym z puća šoł, štož pak bě lža. Woni jědźichu dale a ja móžach njezaslužene puki sam njesć. Dołho pak njetraješe, dha přiběža jachlo štwórty Kozak za nimi a prašeše so mje, hač jeho towaršow widzał njejsym. Wšitcy štyrjo běchu kozakscy officierojo a tamni běchu w pjanosci wučekli. Duž nětko w hromadze za nimi sahachmój, hač jich w małym městačku zaso dosćěžechmój. Ducey po puću ryčachmój to a tamne, hač mje skónčnje mój Kozak naryča, zo dyrbu zaso do wójska stupić, kiž w bližšim času do Francowskeje počehnje. Na měsće mi do myslow padže, zo je snano to tola najlěpša skladnosć, zaso do wótneho kraja abo tola do Němcow přińć. W městačku, do kotrehož přińdzechmój, ležeše runje wotdžěl ruskich pěškow; k tym so podach a buch tež hnydom za wojaka přijaty. A hlej, bórzy

přikazuja přińdže, z odyrbimy so pomału k němskim mjezam sčahnyć. Ducey po puću pak mje wot pěškow prječ wzachu a mi konja dachu. Tak buch druhi raz khěžorski ruski jězdnik a pućowanje spěšnišo džěše. Na puću pak w někotrymžkuli domje hospodowachmy, hdžež hižom lěta dólho na wróćenje teho abo tamneho lubeho wotčakowachu, kiž běše tež před lětami sobu do Ruskeje čahnył. Někotra mać je so nas naprašowała, hać snano jejny syn tež tu wot ranja sobu nje přińdže, z wotkal my přińdžechmy. Jene wójsko po druhim drje mjezy překroči, ale horco domoj hladańy so nihdy njewróci — wón spaše číše w dalokej cuzbje. A tola maćerne woko z bolosću k ranju hladaše, hać snano zera droheje nadžije skoro njezaswitaju.

Hospody běchu za nas přeco tak někak dušne, runjež bě na nich widzeć, zo wójna hišće cyle zabyta njeje, kiž běše tehdy cyły němski kraj zaměšala. Nětko tež nazhonicmy, zo je Napoleon cyle zbyty, a zo dyrbimy do Pariza trón noweho krala podpjerać.

Z někotrymi druhimi towařsemi přińdžech junu tež do burskeho kubla na hospodu, na kotrymž wobstarna maćerka sama hospodarješe, dokelž běše z wudowu. Přecelnje buchmy powitani, a stara maćerka nam to a tamne na blido nošeše; na jejnym lubym wobliču bě widzeć, zo nam wšitko lubje rady dawaše. Potom pak džěše won na huno, přeliči naše konje, přińdže zaso do jstwy a tež nas přeliči, z čicha při sebi prajo: „džensa tež hišće sobu njeje.“ My z teho spóznachmy, zo ma wona wěsće někajku drohu nadžiju we wutrobje. A hlej, tež wona so nas poča naprašować, hać snano jejny luby jenički syn so skoro wrócić njebudže? — Štož wopomni — jenički syn — jeničke džěčo, kotrež je daleko prječku do njeznateje cuzby zahate, tón zrozemi horcu nadžej lubeje maćerki. Jejny syn bě tež sobu k polnoicy čahnyć dyrbjał, njebě so pak wjacj wrócił, a luba mać hižom tři lěta na njeho čakaše. — My njewjedzachmy, što dyrbjachmy jej na to wotmolwić; prajachmy teho dla, zo je snano hišće móžno, zo so jejny Jan zaso domoj wróci, ale zo su tam w cuzbje tež jara, jara wjele towařsow wostali. Luba mać so z tajkim wotmlowjenjom spokoji a woteńdže, prajo: „džensa tu hišće njeje — ale wón wěsće jutře přińdže.“ Zwon-

kownje bě drje změrowana a swoje hospodařstwo derje zastara, ale we wutrobje so nadźija žehleše, kiž jejne mocy přeco bóle podrywaše. Wona so na přichod zepjeraše, na přichod tak njewěsty! Tola sylzow wjacy njeměješe w swojimaj wočomaj, hdyž rucy stynkniwši přez wokno k ranju hladaše. Sylzy běchu so hižom dawno z horcej nadźiju wuroniše. — Naša wjeselosć běše tež cyle prječ, jako tajku hluboku bolosć a sčerpilwosć widzachmy; mějachmy wutrobne džělbraće z jejnej želniwosću. Kóždy dzeń so nas wona prašeše, hač snano luby syn tola skoro njepríndže. Kóždy dzeń před wječorom hladaše přez wokno k ranju za jeničkej pruhu zlotěje nadźije. Ale wšitko bě podarmo, a wona bu přeco změrníša. — Nam pak činješe čím wjetšu dobrotu, wboha mać, měnjo, zo budžeja za to tola tež jejnemu lubemu synej w cuzbje dobrotu wudželeć. — My spóznachmy, zo drje jejne bědne žiwjenje ke kóncej khwata, přetož wona dzeń wote dnja na mocach wotebjeraše. Přeco dlěhe při džěle we hlubokich myslach steješe; so drje na khwilu zhraba, kaž bě jej nadźija z nowa wutrobu zahoriła; ale z kóždym dnjom buchu jej hodžinki dlěše; přeco dlěhe wona přez wokno hladaše. — Tak pominychu so někotre tydženje, hač junu luba mać k nam rjekny: „džensa příndže zawěsće mój luby syn; hejzo-li so džensa njewróci, dha ženje wjacy njepríndže.“ To bě dopođnja a my so z njeju rozžohnowachmy a jěchachmy na swoju džensku službu. Jako pak so na pózdny m popođnju zaso domoj wróichmy a čicho do jtwy zastupichmy, dha sedžeše bědna hospoza, wóčcy zańdželiwši, na stole při woknje, kiž bě k ranju wobročene. Rucy měješe kaž k wokošenju we wulkim wjeselu wupřěstrjenej, přetož džensa bě lubeho syna wokošala — w njebjesach. — My smy ju potom hišće wšitcy k rowu přewodžili a so na to wotsal pušćili.

Jako domoj příndžech do wóteneho kraja, dha bě wón do dweju kruchow roztorhnjeny a tež naš luby serbski splah bě rozdželeny do dweju džělow, tola wěsće nic we wutrobje. Nětko buchu cuznicy wot ruskeho wójska wotdželeni a domoj rozpušćeni. Tak tež ja swoju swobodu dostach, ale nic na dołho; dyrbjach čahnyć ze sakskim wójskom na wječorne strony Europy, do njeměrnej Francowskeje. Napoleona běchu na kupu Helenu dowjezli a w Parizu noweho krala ze stareje swójby postajili, a teho dyrbjachmy

zakitać před samsnymi poddanami w mjenje tych mócnarjow, kiž běchu wěčny měr mjez sobu sćinili.

„Wěčny měr,“ rjane słowo! ale kak dolho budžeja ludy hišće na tebje wotčakować?! To budže drje tež wěčne wotčakanje! Krej přeće njeprěstanje, doniž ludy mócnarjam mječ z ruki njetorhnu, potom snano budžeja lěpše časy. Ale hdy so to stanje?! Wjele krwě budže mjez tym so hišće k njebju wołać, płomjenja mnohich městow a wsow budžeja mjez tym hišće njebjo počerwjenjeć. Na bitwiščach krwawnych je dospołnje widžeć, zo z krwě žane zbožo wuroś njemóže, žane róže wěčneho pokoja so njepozběhaju, ale wjele bóle wósty přichodneho wjećenja. Štóz měni, zo přez bitwy zbože za ludy kćeje, tón so jara moli. Lud so pjerje — wjerch pak bjerje. — Wjele slubow nam činjachu po tamnych bitwach Napoleonowych, ale dostali smy mało. Što pomhaše wšitkim mojim towařšam přichodne zbože, hdyž so tola wjacj domoj wrócić njemóžachu, ale dyrbjachu zblědnýc na honach sewjernych?! A hdyž sam na so pohladam, mi so hišće do džensnišeho dnja nichtón za to podzakował njeje, zo sym tež swoju krej přeć dyrbjał w cuzbje, ale kajki džak dyrbjał žadać, wšak tola žadyn dobry plód z krwě njezrośće. Ja chcu spokojom býć, hdyž junu po wotwoľanju z tuteje časnośće wšěch svojich lubych zaso namakam, kiž su so prjedy mje wróćili do wěčneje domizny. Chcu so spokojić, přetož mój row budže tola we wótcowskej zemi; młodemu narodej pak přiwołam zbožo na přichodne časy. —

To bě powjesć zestarjeného nana, dopomnjeće na jeho młodosć, jako sedziše na kamjentnej ławcy, pod kotrejž drěmachu we wěčnej čišinje bėdzerjo z bitwy pola Budyšina. Čichi wěťrik naju wobduwaše, — jeno dys a dys z daloka wot połodnja hrimot přinošowaše; bě to hrimot kanonow z bitwišća w Čechach, hdžež rozkorjena Němčina so na so sama zlobješe. A čoho dla so bijeja? Zjenoćić so chcedza přez krej přeće! Poł sta lět su hižom za tym stali, a zjenoćili so hišće njejsu, a to drje so tež tón króc jim njeradzi. Rapaki budžeja hišće dolho wokoło rozpadankow Němčiny lětać — snano wěčnje — a sławnemu Barbarosej mjez tym broda přez zemju zrośće! — Ranje słowjanskich splahow jich wubudzi z

twjerdeho sona, dzeń narodow najmóćnišich na zemi. Naš zastup do sławneho přichoda pak njebudź z krvju wopancany. Změrnje skhadźej slóncó našeho wožiwjenja, zo by swěćilo do přichoda zbožowneho. Tola kruće wustupujmy přećiwo svojim zaničěrjam, dha stupamy do stopow sławnych našich wótcow! —

W j e č o r.

Přez polo džech, wšej harje wučeknjeny,
Won k lěšej, éichosé wužić wječornu;
Juž často tam na lubym městačku
Při wječorje so čujach wokřewjenu.

Při lěsu na trawnik so sydzech dele;
Juž stadla domoj čahnu z bječenjom
A slóučko z čerwjeńšim přec' blyšćenjom
Na wjesku poslednje te pruhi sće.

Nětk khowa so. Duž ludžo z pola džeja,
Po lubym domčku kóždy žadosé ma,
Wšo k éichom' wotpočinkej pokhwata,
A z nowa, rucy styknjo, wěitcy steja:

Tam z wjesnej' cyrkwyje swjaty wječor zwoni
A éichu wótcenaš, hdyž přebiwa,
Sej z nutnoséu kóždy wuspěwa;
So z někotreho wóčka sylza roni.

Přec' čiššo nětko tež we lěsu bywa:
Wša zwěrčina so k méréj hotuje,
Z njej' womjelknuje wšón škrěk a spěwanje;
Na přrodu so čémnosé wupřestrjewa.

Mi k nohomaj, wot kwětkow wobrubjene,
Tu źórlečko we trawje puzoli;
W nim dziwina so hišće wokřewi
A bórzy w mošé je wšo powusnjene.

Tu jenotliwy ptačik zašrótuje,
Je hišće k źórlečku tež dolećal
A na nóc swoju lačnosé změrowal;
Nětk muěnu btojčku k spanju pokhiluje.

Tak wusnyle su skoro wšitke ptački,
 So jeno solobik šće slyšeć da
 Tam w keřčinje, hdžež lube hnězdo ma,
 A lětajo so blyšća swětte wački.

Hlej, slódkki měř tež te su namakale,
 Su wusnyle wšě bručki, mjetelki.
 Tež kwětaškam nóc woči zandželi,
 Su něžne podstawki wšě zezamkale.

Přez štomow wjerški cuni wětrik wěje
 A čišinko wón z nimi šepota,
 Kak rjany maj tež jich tak wokřewja,
 A kóždy swojich wobydlerjow kryje.

O dichosé wječorna, kak ty mje křewiš!
 We twójim klinje drěma wutroba,
 So swojom' Bohu bliže začuwa,
 Přez cunje zawěće mi jeho zjewiš.

Wařko.

Pismik h w serbskej ryči.

Němcam je pismik **h** w jich orthografiji wobćežny a w serbskim prawopisu serbscy Hornolužičenjo budyskeje krajiny tež na njón skorža, ale přičina, čoho dla je wón k postorkej, je při woběmaj stronomaj druha. My měnimy mjenujey tajke „h“, kotrež so ani w němskej, ani w budysko serbskej ryči njeslyši. Tak pisaja Němcy: mehr, Hahn, Thran, Hohn, Sohn a t. d., a čitaja tola: mer, Han, Tran, Son. Budyscy Serbja praja: ród, něw, rěch, rib a t. d., a tola pisaja tajey serbscy spisowarjo, kotřiž cheedža porjadnje serbscy pisać, nic hinak, hač: bród, huěw, hrěch, hrib. Sto nuzuje nětko ludži, zo so z tymle pismikom, kiž so tola njewupraja, tak wotedawaja? Němcy to činja po samowoli někotrych njelepnych pisarjow ze zańdženych lětstotekow, kotřiž-su „h“ do teho a drugeho słowa tykli, w tym měnjenju, zo so wuprajenje tutych slowow přez to wěsćeše sćini. A hač runje su so w tym molili a kóždy němski ryčespytnik wě, zo je tajke „h“ cyle wyšše a njenuzne, dha je tola dale pisaja a so we wšěch šulach dračuja, z głowu nawuknyć, hdže maja tutón pismik stajić, přetož slyšeć

jón njemóžeš, dokelž so: Hahn a Schwan, Sohn a schon jenak wupraja, byrně by jene z „h“ a druge bjez njeho pisane było. W tutej wěcy je runje tejkó rozoma, kaž w tym, zo Němcy wěcownikam (Hauptwörter) přeni pismik wulki pisaja, kaž by so při jich čitanju huba bóle wotewrić dyrhjala, hač při druhich, jenož z małymi pismikami pisanych slowach.

Ale kaž je spomnjene „h“ w němskim pismje njewušne a nje-nuzne, tak sebi tutón pismik, hdžež jón prawí serbsey spisowarjo trjebaja, swoje měštaško nuznje žada. Wón dyrhi so mjenujey teho dla pisac, dokelž je korjeński pismik, to rěka, wón do čělesa słowa słuša a dyrhjal a mohł so teho dla tež wšudže wuprajeć. Wón so tež w Serbach, wot Budyšina zdalenyh, wo prawdže wupraja, hač runje je so w budyskich stronach cyle wotwóřil. Město: wubło (praj něhdže: wuglo), ž o h n o w a ć a t. d. praji so wokoło Budyšina: wulo, ž o n o w a ć. Na delnolužiskich mjezach přeměni so tajke „h“ do „g“, kaž je to tež w starych časach w Hornych Łužicach bylo; přirunaj: Hrodžišćo = Grodžišćo = Gröditz; Hruboćicy = Gruboćicy = Grubtitz; Hućina = Gućina = Guttau; Huska = Guska = Gaussig a t. d., hdžež němska formacia tuteh slowow dopokazuje, zo hornjolužiscey Serbja přjedy něhdy město „h“ tež „g“ wuprajachu.

Tajkich slowow, w kotrychž so wokoło Budyšina pismik „h“ njedowupraja, ale so tola pisac dyrbi, dokelž je w druhich stronach słyšeć, njeje tak jara wjele, a móže je kóždy, kotryž **chce** wo prawdže derje serbsey pisac, bórzy w pomjatu měc. Ale hdyž je prawy Serb tam wuwostajić nima, hdžež je „h“ korjeński pismik, dha njesmě, je tola tež tam přistajić, hdžež trjeba njeje. To mi do myslički přinđže, jako bě wóndanjo kniharnja Smolerja a Pjecha přeprošenje na kupjenje noweje serbskeje ryčnicy, wot k. professora Dr. Pfula spisaneje, wupóšla. Jako so wone z krajnostawskeho seminara wróci, běchu so tam na nje podpisali: „N. N. tudy“, z gymnasija přinđže wone pak z podpismom: „N. N. tuhdy“ domoj. Štó je prawje pisal? Tón króć seminar. Gymnasij je so wot słowčka „hdy“ zawjesć dał, kotrež tež we wurazu „něhdy, nihdy“ namakaš. Tu je pak „h“ korjeński pismik a so tutej słowje druhdže „něgdy, nigdy = někdy, nikdy“ wuprajatej. Ale w słowčku „tudy“ pismik „h“ ničo pytać nima, přetož tudy so wšudže tudy wupraja.

Tak maš so tež před druhim tajkim zawjednym słowěkom na kedźbu brać. To je słowěko dyžli. Někotryžkuliž měni, zo dyrbi hdyžli pisac, dokelž to wot słowa „hdyž“ wotwodźuje; ale tajke wotwodźowanje je wopačne, dokelž je dyžli z nyžli (nežli) přeměnjene, kaž to hišće w starych serbskich knihach widzimy.

J. E. Smoler.

Nazymski spěw mojeho škorca.

Hłos: Ha šo! je hólčik na hermank atd.

Je rano slónčko skhadžalo	„Tu, tu sym wotrostl tež ja sam
Na swjatu njedzela —	„Pod třechu hospodnej —
Fijom, fi — fi — ralala —	„Fijom, fi — etc.
A rjenje swěćilo.	„Při nanu, maćeri.
Sej škorc je brónčko zabwizdał	„Wšo dyrbu nětko wopuścić,
Při swojim warkaču —	„Do cuzby podać so —
Fijom, fi — etc.	„Fijom, fi — etc.
Na hałžy tujkał so.	„Dla zymy twjerdeje.
Ha kajke hłasy źórlilo	„We cuzbje hosćej wbohemu
Na hałžy zelenej —	„So zeńdže husto zľě
Fijom, fi — etc.	„Fijom, fi — etc.
Je jeho horleško?	„A wjele přetrać ma.
Wón zrudnje dawal „božem je,“	„Hdyž horja pak wšě přetraju,
Jo cunje wuspěwat —	„Kaž to mam nadźiju —
Fijom, fi — etc.	„Fijom, fi — etc.
Tom' domkej lubemu.	„Chcu zaso wrócić so.
Je takle rjenje machotal	„Duž, mile njebjo, prošu će:
Wšěm, kiž tu wostanu —	„Mój domk mi wobarnuj —
Fijom, fi — etc.	„Fijom, fi — etc.
Tu rjanu dobru nóc:	„We zymskich wichorach.
„Sym bydlil tudy telko dnjow —	„Zo, hdyž so wróci nalěco, —
„Wot rjanoh' nalěca —	„Pój sobu! wołajo —
„Fijom, fi — etc.	„Fijom, fi — etc.
„A sym so wjeselił.	„Swój domk bych namakał;
„Sym dom tu twarił mandźelski,	„A tež wšěch swojich přećelow --
„W nim bydlil spokojny —	„Kiž nětko wopušeú —
„Fijom, fi — etc.	„Fijom, fi — etc.
„A spěwat džěcatkam.	„Mohł strowić zaso ja! —

Wujezdžan.

Tón serbski słownik.

Kritika jeneho lubowarja wšeho stareho.*)

Tón tak mjenowany fórtšryt w tej politycy wjedže k temu demokratickemu, republikanskemu zažwanju; tón fortšryt w tych wěcach teje wěry k tej ujewěri; — a na tym polu teje špróchfóršunki? K temu wotpadej teho nationa wot teje maćeérneje ryče a k temu zahlu-pjenju a zabuhjenju teho luda. Mors populi! Duž je gor aus! — To sebi mèrkujće, wy nowotarjo! —

Tón serbski słownik je hotowy a je won přišo! Wjele prócy je na njón naložene wordowalo wot tych spisarjow, ale lejdr! wjele słowow, kotrež maju to byrgarske prawo w našej ryči, tam faluje. Čeho dla su te rjane słowa, kaž je k hexemplej Bosa w svojim lexikoni horjewjedže, won wostajene? žadyn fernynftig grunt k temu tola prjódknjeležeše. Z cyla budžiše — a to za tón přichod praju, přetož za naš čas je cu pozdže — dyrbjala tajka wěc, kaž tón lexikon je, so wuwjesć z tymi mocami teho cyleho nationa; kóždy budžiše dyr-bjał swój bajtrak k temu dać, potom budžiše zawěsće ta dokonjanosć doepita wordowala.

Ja dowolu (— to je praesens! —) sebi tudy někotre ónmer-kunki činić, kiž su mi horjepadnyłe, a potom te abo tamne slovo hor-jewjesć, kiž w tym słowniku njesteji. Mje nihtó wo bajtrak prosyl njeje, hewak budžich jón dał a sebi tak tu prócu zalutowal, tudy pi-sać. Brajlích wšo, štož cheyl podać, njemožu, dokelž by to cu wjele ruma prječ wzało.

I.

a) Tón słownik nohce, zo by „tón, ta, to“ dale jako tón har-tykel trjebany wordowal. Čeho dla? Njeje dha w tym Němskim tež jedyn hartykel, a my Serbjo dyrbjeli jón parowac? Njeh tola, ja wo to prošu, jedyn kóždy na tón lud posluha, kak tón ryči! Kóždy džen móžeš slyšeć, zo ta hospoza k tej džowcy praji: „Hańza, dži do teje hródže nafutruj te kruwy a daj tym kozam tón džećel;“ a

*) W tymle wudžětku je česceny k. spisacel khětru hromadu ryčnicnych zmólkow, kotrež so na zestarjenym stejišču činja, evidentnje dosć wuzběhnył, w tej nadžiji, zo so snano tež na tajke wašnje temu abo tannemu woči wo-tewritej.

tón hospodař praji k temu wotročkej: „Hanso, zapřehni te konje!“ Štóz ma wuši k slyšenju, tón posluchaj wosehje sobotu, hdyž ěi ludžo po tej drózy du. Dha praji tón Wochožan k temu fórmanej: „Feterje, hdže dha pak chceš?“ a tón feter fórman jemu hantwjertuje: „Ja doch ehcu do toho města.“

Z toho kózde džěco widži, zo ma ta serbska ryč tež jedyn hartykel. Sapiienti sat!

b) Tón nowy słownik nima žane passivum; te slowo „wordować“ tam njesteji. Bjez toho pak à tout prix njendže. Ě hexemplej: „Naš Jurij je bity wordował.“ Ěak chce štó hinak rjec? Abo: „Wonec Pětr je khory wordował.“ Ěa drje wěm, zo móže so tudy tež prajić: „Ěe skhoril,“ ale hdyž Ěa praju: „wón je khory wordował,“ dha je to hinajši zynk a klink; to je wjele polnišo, rjeňšo prajene, a leži potom tež rjany, pěkný accent na tym slowi „khory“, po tajkim je to bóle zrozemliwe.

e) Wot teho futura, kiž dyrbi nětko po tym nowym słowniku cyle hinaše być, Ěakle wjele prajić nohecu. Ěeno por slowow. Ěi nowi praja k hexemplej: Ěa póndu (to dyrbi futurum być). Hdyž pak štó praji: „Ěa budu hić“ abo „Ěa worduju hić“, dha ěi to kózda stara žona rozemi; duž je to tež prawje.

Ueberhawpt je to ta hawptregla pola jeneje kózdeje ryče, a pola teje serbskeje je to wěčnje tak bylo, a tak tež budže wostać: „Ryč kaž chceš. Ěeli so tehi ěi ludžo rozemja, dha je to gut.“ Tón gmeju Serb, to kózdy wě, je dobry ělowjek; z tym móžeš ryčeć, kaž chceš; jeno zo su te slowa serbske abo tola tak trochu na serbske podobne, dla je wón z tym spokojom a wě sebi wšo hromadže rajmować.

II.

Štóz je to wšo, štóz Ěač dotal (kaž sebi myslu, gruntnje a k přeswědčenju wšitkich) pisach, nutrnje a keěžbliwje přelazował, je hižom to abo tamne slowo widžil, kotřež w tym słowniku njenamaka. — Ěa podam hišće někotre, kotřež tam njesteja, a ehcu při tym buštabu po buštabje hić.

Bóta (Bote), bõnhof, bõlbocaj abo tež põlfereaj (Polizei, Gensdarm), blajštyft, bšejdn (bescheiden), cyforblõt, dõufwóz, fajskerat (Feueressenkehrer), fajfa, fórbemtka, frjelina (Fräulein. Tuto slowo

trjeba so wot tych zemjanskich džowkow; „kuježna“ je tych woseh-
nych ludźi džowka, štož jako přidawk k tej serbskej synonymicy do-
dam), hajzobna (Eisenbahn), hegenstwo, howzy, halop (k hexemplej:
ěi wojacy na tón halop du = Die Soldaten gehn auf Urlaub), jaka,
óntlich (ordentlich), ploga, šrajbuch, šyforštyft, wóchublót, ziuksferajn
(Gesangverein). Njehc je dosé. Ja mohł hišće wjele bogentow po-
pisać, tak wjele materiala mam nabromadženeho.

Ja skónču swoju kritiku z tym winšowanjom, zo byeli te słowa,
kotrež w tym erěi toho luda namakane worduja, tola w tym ónhanku
teho słownika město namakate a slubju tež, zo cheu tym česćeucym
spisarjam toho słownika je rad lubje darmo wostajić. Njech moje sine
ira et studio pisane rynčki z lubosću horjewzate budža: ja sym jeno
tón wužitk tych Serbow před tymaj wočomaj měł, ničo druhe. Dixi
et salvavi animam!

Sorabus.

Spodźiwna zahrodka.

Ja spodźiwnu wěm zahrodku,
W tej lute dziwne kwětki su.
Wšě w rynekach čicho sedžeja
A zahrodnika lubuja.

Tón na wšě swěru kedźbuje,
A wo kóždu so prócuje;
Za kóždu lube slowčko ma,
Zo dowěra k njom' přibywa.

Hdyž druhdy wurostk wotrže,
Zo kwětka zrudnje sylzuje,
Dha wón to čini toho dla,
Zo kwětka rjeńšo zakčěwa.

To spodźiwne pak kwětki su,
Wšě maju nózki k běhanju.
Nic jena jeńčka prózdna ujej',
So kóždej' ručey hibatej.

Hdyž druhe kwětki khwaleja
Z tym Boha, zo jom' kčěwaja;
Dha tele z jasnej hubičku
Česć zanošuja Kujezowu.

Za slónčko maju Jezusa,
Kiž wutrobki jim wohrjewa,
A jako dešćik krewjacy
Je Swjaty Duch w nich bydlacy.

Nětk, lube džěćó, zhudaš drje,
Wo kajkej ryču zahrodže? —
Haj, šula je ta zahrodka,
Te kwětki, to su džěćatka.

Wařko.

Wjelk a liška.

Wjelk měješe lišku pola sehje a štož wón cheyš, dyrbyeše wona činić, dokelž běše slabša, dyžli wjelk. Něhdy džěštaj w lěsu a wjelk praješe: „Liška, přinjes mi něšto žrać, abo ja će zežeru.“ Liška wotmolwi: „Ja wěm jene burske kubło, tam je něšto jehnjatow, hejzo maš lóšt, chcemy sebi po jene hić!“ Wjelk běše spokojom, a wonaj tam džěštaj. Liška kradny jene jehnjo, přinjese je wjelkej a měješe so potom z puća. Wjelk jehnjo zežra, a dokelž běše jemu słodžilo, dosta hišće žadanje po jenym; duž so na puć poda, zo by jene někak popadnyl. Dokelž pak sebi to tak prawje zawjesć njemóžeše, pytny jeho jehnjećowa mać a poča tak mócnje wołać, zo hnydom wokolni burjo přiběžachu a wjelka tak žalosnje nabichu, zo wón skiwlo a khromy zaso k lišcy přinǵze. „Ty sy mje rjenje zawjedla,“ praješe wón, „jako ja hišće po jene jehnjo džěch, dosažechu mje burjo a mje nimale mjehkeho zbichu.“ Liška wotmolwi: „Čomu sy tajki Nimašdosć.“ — Druhi dzeń překhodžowaštaj so wjelk a liška na polu a wjelk džeše k lišcy: „Liška, wobstaraj mi něšto k jědži abo ja će zežeru.“ Liška wotmolwi: „Wěm burske kubło, tam pječe burowka plincey; móžemoj sebi někotre wučušlic.“ Wonaj tam džěštaj a liška tak dołho wokoło khěže hladaše a čuhaše, hdže škla z plincami stej, hač ju naposledku tola wuslědži. Šěsć plincow wuceže a wjelkej přinjese. „Jow maš jěsć,“ prajiwi, džěše swoje puće. Wjelk póżsje plincey a měnješe: „Tych dyrbu wjacý měć,“ namaka tež šklu, torže pak ju dele, jako cheyš sebi přěni plinc z njeje wzac. Tajki wrjesk zaslyšo, burowka přiběža, a jako wjelka wuhlada, zawoła ruče svojich ludži; čí přinǵzechu a přebichu wjelka tak, zo wón z dwěmaj khromymaj nohomaj zaso k lišcy do lěsa přinǵze. Wón jej porukowaše, prajo: „Řiak hubjenje sy mje wjedla! burjo přinǵzechu a mje žalosnje potřasechu.“ Liška wotmolwi: „Čomu sy tajki Nimašdosć.“ — Třeći dzeń, jako běštaj zaso w hromadze a wjelk svojich khromych nohow dla lědom khodžeše, rjekny wón tola zaso k lišcy: „Daj mi něšto k jědži abo ja će zežeru.“ Liška wotmolwi: „Wěm jeneho muža, tón ma selene mjaso w pincey, po te chcemoj hić.“ Wjelk praji: „Chcu pak hnydom sobu hić, zo mohła mi pomhać, njedyrbjal-li snadž sam dale móc.“ Liška pokaza jemu nětko skhód, kiž do pincey dele džěše. Jow bě

mjasa dosć, štož bě za wjelka witana skladnosć, so raz do syteje wole najěsć. Liška da sebi drje tež derje słodzić, hladaše pak přeco wokoło sebjě, běžeše tež druhdy k džěrje, přez kotruž běštaj nuti přišloj, a spytowaše, hač so tola hišće tak jara najědla njeje, zo by wjacj přez nju ujemohla. Wjelk njemóžeše wopriječ, čomu liška to čini a rjekny: „Liška, čoho dla dha tak do teje džěry nuti a won skakaš a běhaš?“ — „Ja dyrbu tola hladać, hač snadź něchtó njeprjindže,“ praji wona lesnje, „nježer jeno přez měru.“ Wjelk praji: „Ja njeńdu prjedy prječ, hač mjaso w dóncy wšě njebudže.“ Ale nětk přindže bur do pincy, přetož wón běše haru, kotraž bě přez lišcyue skakanje nastala, slyšal. Liška, jako bura wuhlada, bu na jene dobo z džěru won. Wjelk chcyše za njej, běše so pak tak najědł, zo bě džěra uětko za njeho pře wuzka; wón njemóžeše přez nju, ale wosta w njej tčacy. Mjez tym pak přindže bur z wulkim sochorom zaso a zabi wjelka, kotryž so wobarać njemóžeše. Liška pak běžeše do lěsa, wjesela, zo bě wjelka wotbyla. Wagner.

Z Budyšina a z Łužicy.

* Jeho majestosć kral Jan je našemu serbskemu krajanej, knjezej kaplanej Herrmannej w Budyšinje, kotryž je w poslednjej wójnje jako pólny duchowny w saskim wójsku služil, ryčérski kříž albrecht-skeho rjadu najmilosćiwšo spožčil.

☉ Přirodospytny wotrijad Maćicy Serbskeje měješe džen 20. oktobra w Budyšinje posedzenje. K přednoškej a k rozsudženju přindžechu tři wudžěłki, mjenujcy nastawk „wo žornowcu“ (Granit), wot k. wučerja Mučinka w Zemicach spisany; přednošk „wo smjertniku“ (Totenkopf), wot k. wučerja Rostoka w Drječinje podaty; a wobšěrne džěło „wo krewi,“ wot k. stud. Čěsle w Prazy připoslane.

† Dotalny druhí wučer na Židowje, k. Guda, je wučerske město w Komorowje pola Klukša nastupit. Na jeho dotalne město je k. Jenko, dotal pomoeny wučer w Klukšu, powołany.

‡ Maćica Serbska je njedawno knihu wudata pod napismom: „Najwuzitniši předeljo ratařstwa a hajnistwa bjez zwěrjatami. K powučanju za wjesnych a jich wučerjow. Wot Dr. Glogera. Do serbskeje ryče přeložil M. Rostok.“ Plaćizna: 6 nsl. — Dale je z nakładom Maćicy Serbskeje wušoł: „Předženak. Protyka za Serbow na lěto 1867.“ Plaćizna: 2½ nsl. Wobej knizy stej w kniharňi kk. Smolerja a Pjecha w Budyšinje za naspomnjenu plăćiznu, za sobustawy Maćicy pak pola maćičneho knihiskładnika darmo dostać.

☐ Dotalny pomocny wučer w Leutersdorfu, k. Šata, přindže

za wučerja do Noweho Jonsdorfa, a dotalny nakhwilny wučer we Worklecach, k. Jurk, je za tamniše wučerske zastojnstwo designaciju dostal.

§ Pola k. J. Kulmana we Wojerecach je pěkna knižka wušła pod napisom: „Bože džěćo. Hodowne rozryčowanje Božeho džěśca z njejeskimi wobydlerjemi. Spisane wot Křesćana Kulmana.“

△ Rachlowske serbske evang.-luth. towarstwo je „Jana Porsta Katechismus“ z nowa wudało. Je to nětko hižom sedmy „porjedzeny“ (???) a „z kyrlušemi“ přisporjeny wudawk tuteho katechisma.

⊙ Džen 16. oktobra t. l. měješe wubjerk Maóicy Serbskeje pod předsydstwom k. ryčnika Rychtarja w Budyšinje posedzenje.

Słowjanski rozhlad.

W Belgradze wuhdže: „Смрт цара Мишића“ (smjerć carja Michala). Tragödia w 5 wotdžělenjach wot Maletića, a w Nowym Sadu bu wot serbskeje Maticy wudate: „Максим Црнојевић“ (Maxim Črnojević). Zrudnobra w 5 wotdžělenjach wot Lazara Kostića. — Wot Rosenoweje „gallerije wubjernih serbskich žonow“ je 3. zešiwk wušoł, a woprija tón samy: „Srbkinja Jelena, kralica ugarska“ (Serbowka Helena, kralowa wuherska). — W Drnišu je njedawno spisaćel Popović wumrjeł. — Awstriske knježerstwo je poručilo, zo maja so při wšěch khěžorskich telegrafowych stacijach statne a privatne telegrammy we wšěch ryčach, w rakuskim kralestwje trjebanych, přijimać a wobstarać. — W Pětrohrodze je Jakimov zemjopisnu knihu wudał pod napisom: „Пять Частей свѣта“ (pjeć džělow swěta). — Jena chrestomathia k wužiwanju při wučbje w rušćinje je w Moskwje wušła, a je tu samu Basistow spisał. — Njedawno w Moskwje konservatorium za hudžbu wotewrichu, a je w nim tež znaty Čech Hlub (Laub) z wučerjom. — Česke narodne džiwadło budže nětko jeno wot Čechow dirigowane, a wobsteji wubjerk, k temu postajeny, z 15 čěskich wótčincow. — W Moskwje wuda Afanasjew: Poetiske nazory (Anschauungen) Słowjanow pohladnje na přirodu. Přěni džěl. — Po poručenosći khěžora awstriskeho mataj so dwaj gymnasijej, jedyn we Brnje, druh w Ołomucu, založić, w kotrymajž změje so z pomocu čěskeje ryče wučić. — Wo słowakski narod wulcy zaslužbny duchoway, Dr. Hurban, bu w S. Martinje za superiutendenta wuzwoleny. — Halicko-russkaja Matica je njedawno wot swojeho nawukoweho zbornika 1. zešiwk za lěto 1866 wudała. — Biskop Strossmayer w Djakovaru je za založomnu južnosłowjansku universitu 50,000 čěšnakow darjł. — Zakoň ryčneje runoprawnosće, wot awstriskeho khěžora wobtwjerdzeny, je z tutym měsacom w čěskich šulach do skutka stupjł. — Awstriski khěžor je čěskemu wučenemu stawiznarnej Dr. Palackemu rjad železneje króny drugeje klasy spožćil. (Přichodnje dale.)

Čibka a Mudroň.

Čibka. Na čim drje je najlěpje Serb póznać?

Mudroň. Dźiwne prašenje! Tola na tym, hač serbski ryči abo nic.

Č. Dha su we wjetšim džělu serbskeje Łužicy jeno burscy ludžo Serbjo.

M. Kak dha to měniće?

Č. Wšak wjele Serbow, kiž so za trochu zdžělanišich dđerža, mjez sobu wjacy serbski njeryča a njemało bjezwočo zmoršća, hdyž něchtó jich runjeća z nimi serbski ryčeć započnje. Ja so při tym husto na tamneho serbskeho fararja dopomnju, kiž tež burskim ludžom swojeje wosady, hdyž z nim započachu serbski ryčeć, wótrje přiwoła: „Auf der Pfarre wird nicht wendsch geredt!“

M. Haj, to je džěćace. Wosebje směšne so mi zda, hdyž tajcy tam, hdžež so serbskeje ryče zminyć njemóža, z najmjeńša tola: „Guten Morgen“ abo „guten Tag“ postrowuja. Ja mam za to, či so Serbowstwa hańbuj a němsku ryč za wosebnišu dđerža, runjež maju při wikowauju ze serbskimi burskimi ludžimi, abo hdžežkuliz jim serbska ryč wužitk přinjese, khětro wulku serbsku hubu.

Č. Kak luboznje by tola było, hdy bychy tež tajcy trochu wosebniši serbscy ludžo tak derje w swojich domach, kaž tež při wopytach a bjesadach pěknje serbski ryčeli. Je tež něchtó zběžnje serbski ryčeć trochu pozabyl, dha tola wšědne zwučowanje temu bórzy wotpomha. Serbsćina sćini so či přez to tak luba, zo so jeje nihdy wjacy wostajić njemožeš. Potom hychmy so tola w serbskim kraju wjele bóle domjacy čuli.

M. Haj wšak, jara rjenje drje by to bylo, ale to hišće bórzy njedočakamoj. Tajcy radšo němscy ryčacy Serbjo wotanu tola džěći, kiž wšak tež cuzemu khlěbej calta rěkaja.

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w léće 1866.

Knježna Mathilda Kulmanec w Dreždźanach; Krušwica, farań w Boršći; Welan, farań w Slepom; Rāda, farań w Mužakowje; Broska, farań w Křišowje; Honko, wučer w Milorazu; Günther, wučer we Wuskidžu; Wels, farań w Wotrowje; Łusćanski, kaplan w Budyšinje; Kulman, kantor w Delnym Wujezdze; Kućank, farań w Budyšinje; Ebert, kaplan w Klukšu; Mučink, wučer w Zemicach; Hadank, gymnasiast w Budyšinje; Ackermann, kubler w Poršicach; Kuba, gymnasiast w Budyšinje. (Přichodnje dale.)

Přispomnjenje. Či sami česćowni kk. wotebjerarjo, kotřiž Łužičana přez póst a knihkupstwa dostawaju, su wospjet přecelnje prošeni, swoje lube mjena redakciji wozjewić, zo bychy so te same tež wocíšćeć mohle. Dyrbi so wjedžeć, što serbske pismowstwo podpjera.

LUŽIČAN.

ČASOPIS ZA ZABAWU A POWUČENJE.

Polletnje
7½ nsl.

Zamolwity wudawaf : J. E. Smoleř.
Redaktor : K. A. Fiedleř.

Cyřolletnje
15 nsl.

Č. 12.

December.

1866.

Serbski wojak a česke holčo.

(Po českim hłosu: „Jede mladik na svém vraném.“)

Ruje, wuje z hrimotanjom
Bitwa w Jičinje,
Prohi spušeí ze styskanjom,
Štož tam z domom je —

W modlitwach pak njemolene
Lutke wosta holčo jene,
Klečo prošeše:

„Ach mje, miła maće Boža,
Młodzenc lubuje,
Smjeré a strachi jemu hroža,
Kak to česni mje!

Jeho škituj ruka twoja,
Z jeho smjeréu přińdže moja,
Njeh mi njepadnje.“

Wojak serbski posłuchaše
Nutř tam přez wokno,
Molić ju so zdalowaše,
Rjekny woteńdžo:

„Štož ta na wutrobje nosy,
Mi tež moja Hanka prosy —
Proš tu božeńko!““

*
*
*

Pod božo-džesćowym štomikom.

Sněh kryje zemju; kaž z bělym rubom je ju wodžel. Wšě zahony a puće su zawěte. Nocy so přeco bóle wujasujuja. Njebjo je kaž by wunjećene, kaž by krasnišo wudebjene było. Lube hwězki so mile zyboleja w jasnym blyšćenju, kaž bychu hakle džensa stworjene byle. A tola su hižom stare — jara stare, miłe hwězki tam na njebju. Ale wobhladować je sebi dolho njemóžemy; přetož wono

žalosnje mjerznje a sněh křipi pod nohomaj, kaž by so zlobil, zo jemu na lodojtu šiju stupamy. — Tu jědže burik z města; ma tołste rukajcy na porstach, a tola hišće z rukomaj macha, zo by so zhrěf. Zwóněki na konjach krasnje klinkotaju w ćichim powětre. Zyma z lodojtej pjasću hrozy. Wokna su šědźiwe; čeho dla? — njechadza widžeć dać hubjenstwo, kiž zady nich bydli!

Je wječor. Ćišina kuježi na njebju, ćišina na zemi. Něhdy bě hinak. Njebjesa woziwješe jandželow spěw: „Ćesć budź Bohu we wysokosći, měr na zemi a ćłowjekam dobre spodobanje!“ Měr na zemi! Je dha nětko měr na zemi, měr we wšitkich wutrobach? Bóh to wě! Měr drje je, ale jeno w njebju. Jandželjo su so při spěwanju zamolili. Žadyn dźiw to; běchu džě z wulkej radosću napjel-njeni. Woni popřeju ćłowjekam měr, a nětko mamy luty — nje-měr, hdyž za měrom slědźimy. Wšudžom nadeńdžeš zwadu na swěće — we wótnym kraju — w domje — w twojej wutrobje. — Tola, što klinči runje přez ćichu nóc, tu z blizka, tam z daloka? — To su zwony, zwony hodowne; wuzwonuja narod zbóžnikowy. „Ćesć budź Bohu we wysokosći,“ klinči tu, „měr na zemi,“ pak z daloka! — A w lěsu steji jandžel, poswjeća hodowne štomiki; powješa na młódně šmrěčki parle, złote worjechi, ličkate jabluka, haj samo slěborne hwěžki, tež jězdnikow a trompejtarijow, zo mohła trompejta škrjebotać: „Za Budyš'nom po doli tam krwawne polo je, hdžež, pacholo, na roli ći smjertny wěnačk kće!“ —

Nětko wjesele wšudže, přetož Bože džěćo wobradza, wobradza małym a wulkim. Duž radosć po cyłym swěće! Woprawdže wšudže? Pohladaj tu přez wokno; šědźiwe drje je, ale hólčec je džěru do lodu wuduł a hlada přez nju na rozswětlenu drohu; hlada, hač snano tež jemu jandželk štomik njeprinjese. Pohladajmy hlubje do jstwy. Na blidže swěći so khudobna swěčka, za krošik kupjena — při njej hrěje so mała holčka a při zymnych khachlach sedzi blěda mać, mać wboheju džěšćow. Sedzi tu khora a potulena, hlada ze želniosću na džěsći, na hoće bydło. Čeho dla so njewjeseli? Njepláci tež jej tamne krasne słowo: „Wam je so džensa tón zbóžnik narodzil!“ — „Ale, maće, čeho dla mój tajki krasny štomik nimamoj, kaž so tamle pola susoda blyšći?“ praša so hólčec, a holčka přistaji, zo so tam swěčki swěća kaž hwěžki na njebjesach. „Mój smój tola

tež pěknej bylej a tola je Bože džěco na naju zabyło!“ Sylzy ronja so maćeri z wobliča. „Ach njeplač, luba maće,“ prosy džěco. „„Bych wamaj rada rjanu wobradu popřala, hdy by luby nan hišće žiwy byl.““ — „Haj hdy by nan hišće žiwy byl, bych dostał tesak a tež třělbu,“ hólčec ze zrudnosću praji. „Přindže wón skoro domoj?“ praša so holčka, a mać hišće bóle woblədny. „„Luby nan wjacy nje- přindže, wón spi cuzej zemi, — na krwawnym bitwišću!““ — Haj, tam leži w dalokej cuzbje, do kotrejež bě začahnył a hdžež je so wojersey bědžil za wótny kraj! Row su jemu wuryli při puću, žadyn křiž na nim njestej, sněh je jón zawěl, Bóh jeno jón znaje. Row njeznaty! — Maćerne sylzy njemóžeja jón pokrjepić, džěcatka njemóža pjeúk róžowy na njón sadzić. Čern snano tam pódla wurośe! — To je džakny wěnačk za morweho, kiž je padnył za wótny kraj! — „Měr na zemi,“ wothłosuja sebi zwony na cyrkwi a zawostajene džěcatka praša plakajo: „Naš wšědny khlěb daj nam tež džensa!“

M. A. Kral.

D ž ě ě a t k o w e ž ł o b i k u .

(Khrystof ze Schmid.)

Wy džěcatka, pójće do Betlehema,
O pójće a hladajće do žłobika,
Kak njebjeski wócec nas zwjeseluje,
Džens w nocy nam Zbóžnika wobradžil je!

Jow w hródzi do žłobika pohladajće,
Na njebjeskim swětle so spodziwajće;
To džěcatko leži tu we pjeluškach,
Je rjeńše hač jandželjo na njebjesach.

Na słomje a synje tu wotpočuje
A Mariju z Józefom zwjeseluje;
Či pastyrjo klakaju na kolena
A nad nimi jandželjo zaspěwaja.

O zhibujće koleni z pastyrjemi
A česć jemu dawajće z khěrlušemi;
O porunjo jandželam zaspěwajće
A Boha za tajki dar pozběhujće.

O modlé so: Džěcatko najswjećiše,
Što našich ty hrěchòw wšo přecerpješe!
Ach hižom we žlobiku khudobu maš
A hišće tam na křižu žiwjenje daš.

O naše njech wutroby wopor éi su,
My wšitke je damy éi z radostnosću:
Kaž samo sy swjate, tak zhotuj tež nas
A ze sobu zjednoć nas na wěčny čas.

Přel. Wafko.

K ř i ž i k. *)

(*Loxia curvirostra*, Kreuzschnabel.)

W saskich Rudohorach (Erzgebirge) bydli, kaž je znate, budźbu lubowacy lud. Wot tam přińdu k nam husle a klarinetty, a teho runja hudźbne instrumenty. Mjenje znate pak snadź je někotremužkuli, zo maju wobydlerjo rúdnych hór wosebnu lubosć k spěwacym ptačkam. Skoro w kóždej khěži namakaju so křižiki, kotrež pak jenu, pak wjaey choralnych hłosow (z najmjeńša započatki tych samych) derje a wustojnje spěwać wjedža. O kajke je to wjesele, hdyž je štó swojeho ptačka khěrlušowy hlós spěwać nawučil! To jim pře wšo dže. K dopokazmu teho podamy scěhowacy dosłownje wěrnny podawk.

W času Napoleonoweje wójny w l. 1813 dyrbjachu wobydlerjo jeneje wsy w Rudohorach před njepräčelom čekać. Jako so za dwaj dnjej domoj wróćichu, namakachu w domach wšo wupuscene a wurubjene. Jedyn hewak khudy muž stupi do swojeje stwički a namaka wšo wuprózdnjene. To wšak budžiše wšo rady znjesť, ale jeho křižik

*) Wo křižiku powjeda nam křescanska powjesć (tradicia), zo je knjezej Khrystusej swječeny. Dokelž wón w hodownym času lehnje, so praji, zo so wón w srjedža zymy w tym samym času z maćerskimi starosćemi nosy, w kotrymž bu Józefej a swj. Mariji nowonaróžene džěcatko date. Jako naš luby zbóžnik na křižu wisaše, je pječa tutón ptačk z nim wutrobnu smilnosć měł a sebi wšu prócu dawał, ze swojim pyskom te hrozne hozdže wučahnyć, z kotrymiž bě zbóžnik na drjewo přibity. Wón pak to njemóžeše, a při wšej tutej prócy a při wšem podarmo napinanju swojich mocow zekřiwi sebi swój pysk, tak zo horny a delny džěl nětko na křiž ležitej, kaž to hišće džensa kóždy widzi. Wot tamneho časa sem wotpočuje na křižiku wosebna hnada Boža, a do khěže, w kotrež křižik přebywa, njedyri ženje Bože njewjedro. —

bě prječ. Jako klětku a křižika njewuhlada, poča žaloscić a skorzić: „Ach mój křižik! mój křižik!“ A lědy bě tak wuskoržił, poča so zady w heli, hdžež běebu wojaey wšo do hromady zmjetali, z jeneho kučika spěwać. Jeho křižik zajese hlós: „Z hlubiny ja wołam ée.“ Ptačk, kiž bě dwaj dnjej wosyroćeny był, njebě zawutlił; bě hišće žiwy. Zo naš khudy mužik přez tutón hlós na cyle druge mysle přinǔdže, njetřebam dale spomnić.

Hišće jenu powjesć podam, kotrejež wěrnosć móžu wobswědčić. Tón, wot kotrehož ju slyšeć skladnosć mějach, bě husto hósć w tej lipsčanskej swójbje, w kotrejež so to sta, štož chcu powjedać.

W Lipsku bě wokoło lěta 1840 na dreždžanskej hasy jedyn bohaty překupe žiwy, kiž junu do rudnych hór pućowaše. Wón bě slyšal, zo tam křižiki dzerža, kotrež khěrlušowe hłosy spěwaju, a dokelž bě runje w tej krajinje, cheyš se přeswědčić, hač je to wěrnó, zo móža tute ptački tak spěwać. Duž poda so k jenemu burskemu mužej a prošeše jeho, zo cheyl swojeho křižika spěwać dać. Tón muž stupi so před ptaču klětku a rjekny: „Nó, mój křižiko, zaspěwaj: Āak rjenje swěći zernička!“ A ptačk spěwa přenju štučku cyle derje. Duž jeho dale hnući, druhu melodiju spěwać. Tež to so stanje. Překupe, polny wjeselosće, praša so teho muža, što chce za swojeho křižika měć. Ale tón jemu na předań njeje. Dokelž pak chce tón Lipsčan jeho tak rady měć a praji: „Āa wam za njeho dam, kaž wjele sebi žadaće,“ dha rjeknje tón muž: „Ĥinak hač za džesać toler jeho njewostaju,“ sebi myslo, zo to tola tón knjez dać njezechce. Lipsčan pak to da, a přinǔdže ze svojim spěwarjom domoj. Nazajtra powjeda swojej mandželskej, kajkeho je sebi spěwaceho ptačka sobu přinjesl a prosy ju, zo by z nim do jeho stwy přišla a choral spěwać slyšala. Knjeni to prawje wěrić nohce, tola dže sobu. Překupe stupi so před klětku a rjeknje: „Nó, mój luby křižiko, zaspěwaj: Āak rjenje swěći zernička!“ ale ptačk ani zynka wot so njeda. Tón knjez sebi wšu móžnu prócu z nim dawa, skići jemu cokor a wšě druge krasnosće, ale ničo njepomha. Jeho mandželska so jemu směje. Dokelž pak je wšo wabjenje podarmo, synje so wón khětrě a napiše lističik na teho, wot kotrehož bě swojeho spěwarja kupil a prosy jeho, zo by hnydom do Lipska přišoł, dokelž křižik wjac spěwać nohce. Muž z rudnych hór přinǔdže, poda so hnydom ke klětcy swojeho křižika a rjeknje: „Nó, mój křižiko, spěwaj:

„Kak rjenje swěći zernička!“ a hlej, hnydom zaspěwa křížik, a tež wšě druge hłosy, kotraž bě nawuknył, wón lubozuje spěwaše. „Ale, prajće mi, kak dha přińdže, zo je wón wam hnydom k woli a zo mi tola postuchał njeje, hač runje sebi wšu prócu dawach?“ woprašá so překupc teho muža. „Haj knježe,“ woprašá so Rudnohórcan, kiž měješe módrú čecikatu čapku na hłowje, „sće dha sebi wy tež kózdy króc tajkule módrú čecikatu čapku stajili?“ „Ně“, praji překupc. „Hdyž to njechaće,“ ryčeše mužik dale, „dha wam nihdy spěwać njebudže.“ Překupc kupi sebi nětko módrú čecikatu čapku a hlej, křížik spěwaše kaž bratr.

Wot teho časa sem steješe Lipsčan překupc husto před klětku swojeho křížika — ale kózdy króc w čecikatej čapcy — a wjeseleše so ze swojej knjenju nad swojim spěwarjom, kiž jimaj kózdy džen khěr-lušowe hłosy spěwaše.

Skr.

R a d a a w o t r a d a .

(Po čěskim hłosu : „Když jsi ty, sedláčku, pán.“)

Buriko, chceš mi być knjez,
W škleńčanym wozu so wjez,
Wuswětluj škórnički,
Košlu z manšettkami
A tež pommady sej kup,
Sy hewak kałowy hlub.

Holičo služobne, hy,
Hlej, zo ty knježnička sy,
Přepychuj twoju mzdu
Špihel noš w dýbzaku,
Wobručow pod suknu kup,
Po kuježsku drypotaj stup.

Marša, chceš knjeni mi być,
Wjac' njedaj lenu sej syć,
W bělym khodž hamanje,
W židže a somoće —
A tež glasejki sej kup,
Do hródže tajkale stup.

Michale, njechaš być bur,
Cigarry jeno ty kur,
Němcuj z tej drasćičku,
Připasaj wotrohu,
Bura šmór z durjemi won,
K létu sy wěsće baron.

Aj aj aj! ludžički, aj!
Nós němski: serbski tón kraj!
Horda ty myslička,
Nječiń so wopica;
Brězy su wšudžom a prut
Za blazny, hordžity lud!

* *

War zady Hućiny.

Zady hućanskeho dwora je rěka khětro šěroka a hluboka, a to z džěla tež teho dla, dokelž je wot dweju warow napjata. Lubata a Čorna Šćuka sylne žołny do njeje sćeletej, wosebje we nalětnym času, hdyž na horach sněh taje. Jedyn teju spomnjeneju warow mjenuje so „kamjeńtny war“, dokelž je cyle z kamjenjow twarjeny. Wo nim so slědowace powjeda.

W času, hdžež so spomnjeny kamjeńtny war twarješe, wódny muž w hućanskich rěkach swoje knjezstwo mójnje rozšěrješe. Wón bě najskerje w druhich stronach swoju móc zhubił, a duž bě nětko jara worakawy, tak zo žane puta ćerpić nočeyše, kotrež cheychu jemu ludžo njerědko napoložić. Žadyn džiw teho dla, zo běše wón na twar kamjeńtneho wara jara mjerzacy, a zo hroznje na twarbu hladaše. Ta wěcka nočeyše jemu do hlowy. Z tajkej njespokojnej mysličku roztorha wón kóždu nóc, štož běchu ludžo wodnjo natwarili. Duž so sta, zo war nihdy njedotwarichu. To so murjerskemu mištrej tola jara džiwno zdaše, a wyše teho bě ta wěcka skónčnje wobužna. Wón bu teho dla njespokojny a wšón zamysleny. — Sedziše tak junu připoldnju we hlubokich myslach a hladaše zrudnje na warowe rozpadanki. A hlej, tu přibliža so k njemu někajki mužik, stary a šedziwy, kiž měješe čerwjenu čapku na hlówje. Stary mužik pak nichtó druhi njebě, dyžli wódny muž sam. Wódny muž pokaza na war, a to sčini mištra hišće zrudnišeho. Tola wódny muž tež pomocy wjedziše, a rjekny, zo chce wón war na pokoj wostajić, jeli zo mištr jemu jeho žadanje přilubi. Wón žadaše mjenujey, zo dyrbi přenja duša, kiž po warowym dotwarjenju w jeho blizkosći do wody pónđe, jeho być. To bě mištr skónčnje slubił a teho dla prikazał, zo maju so wšitecy kupać, hdyž budže war dotwarjeny; a k temu postaji wón hišće wěstu hodzinu a wotědže na to. War pak bu prjedy hotowy, a sprócni džělačerjo so do liwkeje wody podachu, zo bychu sebi stawy wokřewili — a hlej — mištrowy syn bě mjez nimi. Nan pak sebi mysleše, zo je tón samy něhdže druhdže. A runje tuteho sebi wódny muž jako přeni wopor nanoweho překhwatanja žadaše — wbohi syn so podnóri! Krej a wulke pucherje so runje z hlubokosće walachu, jako nan k warej dóndže. Duž nan za svojim synom skoči a —

tež we hlubinje wosta. — To bě druhí wopor, kotryž sebi wódny muž w tutych rěkach žadaše. Tola jeho hrube knježstwo je so potom hórzy skónčilo, přetož tež tu su jeho pozdžišo wotehnali. War pak hišće do džzensnišeho dnja stěji, a woda mócnje přez njón pluskoce.

M. A. Kral.

Z y m a.

Hdyž róže rjane zańdu,
Hdyž lisće spadaje,
Haj hižom sněhi nańdu,
Hdže ptačatko nětk je?

Nětk haj je wopuščeny,
Do zrudžby zawrjeny,
Je zaso woněmjeny
Spěw ptačkow lubozny.

Je zlećilo do kraja,
Hdžež léco rjane je,
Tam do mlódného haja;
Tam wone bydlić chce.

So wróca wšitke krasny,
Nas k létu witaja,
A rjany khěrluš zasy
Nam ptački spěwaja.

Budž, zyma, powitana
Ze swojim poslešćom,
Tež ty sy k wjeslu kmana
Ze swojim mjerznenjom. Š.

Spominanje na njeboćičkeho k. Stolzenburga, šulskeho radzićela w Wrótsławju.

Zrudnu powjesć su njedawno wrótslawске nowiny přinjestě, mjeunjey zo je k. Stolzenburg, před krótkim hakle z Lěhnic (Liegnitz) do Wrótsławja (Breslau) přesydleny, nahle na kholeru wumrjel. Běše to pak woprawdže nabožna, něžna duša ze stróžbym, čućiwym swědomjom, kajkaž we wšěm ludu so Bohu a čłowjekam spodobać dyrbi a kotraž derje zasłuži, zo tež my Serbja na nju z lubosću spominamy. Swěrný zastojnik, zdaleny wot wšeho bureaukratisma, dobry psychologa, wjedžo wutrohy uakhileć nic z nizkim přinuzowanjom k swojej mysli, ale z čichosću a ze sčerpny m džiwianjom na individualnosć: džělaše wón naležnje na pozběhowanju šulow na podložku křescanskeho ducha a — wutrobu mějo za potřebnistwo bjez pohladanja na wosobu abo narod — staraše so tež swěru za naše serbsk šule. Wón wuzna a njezaprije při skladnosći: „Haj tež my chcemy

přeněmčować; ale nic z mocu, nic njemudrje!“ Tež za to slowo budźmy jemu džakowni, přetož wono nas wučí, hdyž to so slyši „na syrym drjewje, što hakle na suchim budže?“ a dyrbi serbskich wučerjow a stařich nućić, našu młodžinu z wiselnej lubosću k Serbšćinje wobronjować! — Kóždy pak swoje nahlady twori a porjedza po měrje swojich zhonjenjow, abo po wěrje k druhich zhonjenjam. We swojim domje, kaž tež na jězdach po wosadnych šulach, měješe spisaćel skladnosć, njeboćičkemu swoje přeswědčenje, w času swojeje wojserskeje služby, kaž tež w swojim nětějším zastojnstwje dobyte, rozestajeć, mjenujey zo „nabožnosć, wěra a sprawnosć najbóle so w ludžoch čisteje, njezměšaneje narodnosće namaka, spušćenje narodneho ducha (e. g. přeněmčjenje) pak so přeco z njemalej škodu na znutřkny m človjeku zaplaći;“ dale hodžeše so tež dotalne pruske přeněmčerske wašnje a zakhadjenje w delnjolužiskich šulach pornjo sakschemu, bóle narodnosć hajacemu, stajíc a wobojeho plód, t. j. wjetšu zdžělanosć sakskich Serbow před tamnymi pokazać. Tón njeboćički njezamkaše wědomosći wuši; 1862 powola wón šulsku zhromadźiznu do Hamorow (Boxberg), w kotrejž wón zjawnu přikhlilnosć a připad k tymaj dvěmaj duchownymaj pokaza, kotrajž tehdy lutkaj samaj w narodnym duchu ryčeštaj. Plody tuteje zhromadźizny, t. j. plody Stolzenburgoweje starosće, běchu čišě „bibliskich stawiznow z wobrazami, Lutheroweho katechisma a 80 duchownych kběrlušow po šulskich regulativach, serbskich čitankow a dostatk Winkelmannowych šulskich wobrazow,“ — za krótki čas bohaty a džaka hódny material našim šulam, jeno, da-li Bóh, ze serbskej wutrobu wot wučerjow wužiwany! Po tajkim derje zdobjne za tym njeboćičkim tež ze Serbow so woła: „Have pia anima! Requiescas in pace!“

Slepjanski.

D o p i s .

W Lipsku, 29. nov. Dokelž mohl sebi tón abo tamny serbski krajan dla pobrachowanja wěstych powjesćow wo lipsčanskim serbskim towarštwje a jeho skutkowanju myslić, zo snadź to samo wjacy njewobsteji a zo tudomni serbscy štuđenci so z cyła w maćernej ryči dale wudokonjeć njepytaju, dha smy za dobre spóznali, rozprawu wo skutkowanju towarštwja podać a přez to žiwe wopokazmo jeho wob-

staća dać. — Naše serbske towarstwo je wotdželenje tudomneho tak mjenowaneho serbskeho lužiskeho předařskeho towarstwa. Tuto je wot někotrych Serbow, kotřiž sebi prajachu, kak nuzne je, zo so wša možna próca na zwučowanja we přédowanju nałoži, 19. dec. 1716 založene. Hač runje druhdy spać počinaše, wobsteji to samo tola hišće hač do džzensnišeho dnja (teho dla dyrbjał so po prawym lěta 150 lětny založenski swjedzeń swjěćić; tutón swjedzeń je so pak wšelakich přičinow dla hač do přichodneho lěća wotstorčil). Hdyž tež njejsu sobustawy towarstwa w nětčišim času jeno Serbja, ale wjele bóle z wjetša Němcy, a to nic jeno z Lužicy, ale hač do wěsteje ličby tež z drubich krajinow, dokelž bě w běhu časa nuzne, dla małeje črjódki Serbow tež Němcam přistup dowolić, a je po nětčišich statutach w towarstwje na wudokonjenje we wšelakim nastupanju wotpohladane: dha mamy tola my serbske sobustawy hišće wosebite zhromadźizny za wudokonjenje w serbskej ryči. Pódlu zwučowanjow we přédowanju, w katechisirowanju, w dogmaticy, w bibliskej theologiji, w hebrejskej a laćanskej ryči wobsteji wotdželenje za Serbow: Sorabicum. Ki tutemu pak slušeja slědowacy Serbja: Grundmann z Hodźija (stařši serbskeho wotdželenja), Kalich z Lutyjec, Ritscher z Budestec, Voigt z Hodźija, Kanig z Klukša, Liška z Hodźija. Teho runja bjerje k. kand. Guda z Komorowa, wučer při přenjej měšćanskej wučerňi a čestny sobustaw předařskeho towarstwa, na serbskich zhromadźiznach džěl. My škhadžujemy so kóždy tydzeń sobotu wot 6—7 hodžinow w jenej słyšerňi. Naš předsyda je wysocy čescěny k. Dr. Lotze, kotryž so w nětčišim času z nami wo najstařšim, hač dotal jeno rukopisnym serbskim přeložku noweho testamenta z lěta 1548 rozryčuje a nam tón samy, dokelž so w nim wjele delujołužiskich a českich słowow, džiwne formy a hubjeny prawopis namaka, wukładuje. Wyše teho so tež w serbskim přédowanju zwučujemy. W tutym nastupanju je wysocy dostojny k. duchowny Mrós we Wahrenje naš předsyda. My so teho dla dys a dys do Wahrena podamy, zo by tam jedyn wot nas serbske přédowanje džeržal. A zo by za kóždeho wěsty wužitk z teho wurostł, dha so potom wo přédowanju rozryčujemy, a to najbóle we grammatikalnym a lexikalnym nastupanju. Tak so kóždy wot nas, tak wjele hač je možno, prócuje, zo by přeco bóle a bóle serbskeje ryče mócný byl; zo by so kaž we

wšëm druhim nastupanju, tak tež w tutym k službje we wótcnym kraju derje přihotował. — Bóh tón všehomócný pak žohnuj naše džěło a spožč našemu lubemu serbskemu lužiskemu předařskemu towarštwu dališi kčěw!

K. Kalich, stud. theol.

Druzy wo nas.

W ruskich nowinach: „Современная Летопись“, w Moskwje wukhadžacych, piše k. professor Nil Popov w swojim nastawku „Славяне въ Саксонии“ (Słowjenjo w Sakskej) jara khwalobnje wo džělawosći lužiskich Serbow. Hdyž je tam najprjedy přehladnje wo zhromadnym pismowskim prócowanju sakskich Słowjanow ryčal, wobroći so wosebje na našeho Łužičana, wot K. A. Fiedlerja redigowaneho, a spomina na pěkný artikel: „Tři lěta w Ruskej“, wot k. wučerja M. A. Krala spisany, kaž tež na jara zajimawje spisane „Pućowanje do Wařawy a Krakowa“, wot k. kapłana Hórnika. Dale ryči tam wo njeboćičkim Glowje (Kopf), kotrehož žiwjenjopis je k. faraň Jenč z Palowa do Łužičana podal. Wosebje pak rozpomnja k. Slepjanskeho krasnoryčny nastawk wo tyranstwje 19. stotka w Delnych Łužicach. — Hlej, hdyž tak dalocy Słowjenjo na nas spominaju, na nas mały serbski lud, dha dyrbi nas čím bóle wutroba k temu wabić, zo bychmy so mjez sobu póznali jako braťo jeneho naroda, jako džěći droheje słowjanskeje maćerje. Duž stejmy přede wšëm za tym, zo bychmy so duchownje zjenočili ze swojimi słowjanskimi bratrami. Potom budžemy žiwa hałoza na mócnym štomje Słowjanstwa. — Štóz swoju narodnosć zabudže a so hanibuje swojeje maćernej ryče, tón zacpíje krasny Boží dar. Kóždy sprawny Serb dyrbi sebi myslić kaž tamny bibliski spěwať, kiž praji: „Hdy bych ja krasny Jerusalem zabył, dha by zabyta byla moja prawica!“ — Tón abo tamny budže snano prajić: „što mi to pomha, hač sym Serb abo Němc, to mi kroška wjaey njeprinjesy.“ Přecělo, ty ryčiš, kaž daloko to rozymiš; ale wěř, hdy by kóždy lud so wo swoju narodnosć tak starał, kaž so často wo móšeň stara, dha by lěpši měř na swěće był, a móšeň by pódlá tež polna byla. Druhi budže prajić: „haj to je wšitko derje dośe, ale što dha móže tajkele helske nowe pismo čitać, kaž tu we Łužičanu je?“ Luby přecělo, ta wěcka so hórša zda, hač je, a ty dyrbjał žalosnje twjerda błowa býć, njedyrbjał uowe pismo za dvě

hodzínje nawuknyé a sebi přez to wrota k wjetšej wědomosći wotewrić. Bjez prócy na swěće ničo njeje. — Wot wšitkich ludow na zemi ma drje słowjanski najlěpši přichod dočakać, dokelž budže po swojim zje-
noćenju najsylniši čłowski splah. We słowjanskim ludu wotpočuje
dobry korjeń, kiž junu wěsće krasnje zakćeje. — Duž dha tež my
wusywjamy zorna zjednoćenja, kiž bychy skhadźale we přichodze. Naš
Lužičan je drje mała rola — znamjo małeje Łužicy, — ale w rjenšim
přichodze budže tež z njeho duchowna pšeńca skhadźeć, tak zo budže
tu wón wudebjeny stać, kaž so serbske hona w nalěcu zelenja, kotrež
lud njesprócnjy wobdźěluje. Duž dha njech Lužičan z Bohom postupi
do přichodneho noweho lěta, a my chcemy so nadźijec, zo budžeja so
Serbjo dale a bóle wo njón starać.

Z Budyšina a z Łužicy.

⊙ Džeń 13. nowembra t. l. wotjědže z Budyšina serbska depu-
tacija do Dreždźan, zo by Jeho majestosći, našemu drohemu kralaj
Janej, po jeho domojwróćenju wutrobnje zbožo přala a swoju swěru
wobkrućila. Dokelž tale deputacija z předsydow wšěch třoch literarnych
serbskich towarštwow, kaž tež z redaktorow wšitkich wukhadźacych
serbskich časopisow wobsteješe, dha předstaješe wona tak-rjec cyle
Serbowstwo. Stawy tuteje deputacije běchu mjenujcy: K. farař Imiš
z Hodźija, předsyda serbskeho lutherskeho knihowneho towarštwaja;
k. farař K u ć a n k z Budyšina, předsyda towarštwaja ss. Cyrilla a Methoda;
k. komthur S m o l e ř z Budyšina, městopředsyda Maćicy Serbskeje (za-
stupuju předsydu k. ryčnika Rychtarja z Budyšina) a redaktor Serbskich
Nowin; k. farař R y c h t a ř z Kotec, redaktor Missionskeho Pósta; k.
progymnasialny direktor B u k z Dreždźan, redaktor Časopisa Maćicy
Serbskeje; k. kapłan H ó r n i k z Budyšina, redaktor Katholskeho Pósta,
a seminaraški wučer F i e d l e r z Budyšina, redaktor Łužičana. Depu-
tacija poda so w postajenym času do kralowskeho hrodu, hdžež bu
wot komornika k. z Erdmannsdorfa do audienčneho sala wjedžena.
Jako bě pomjenowany komornik přikhad deputacije bórzy na to kralaj
wozjewil, zastupi kral do sala a k. duch. I m i š dđeržeše z wokřewjacej wu-
trobnosću wubjernu němsku ryč, do kotrejež tež někotre serbske
sady wustojnje sobu nutř zappleće a kotruž teho runja ze serbskimi
słowami skónči. Kral na tule ryč jara miłosćiwje wotmolwi, da sebi
potom hišće wšě stawy tuteho póselstwa serbskeho pismowstwa před-
stajić a poryča z najwjetšej přecelniwosću z kóždym wosebje. Při
tutym woprawdže nanowskim rozryčowaju wopokaza Jeho majestosć
žiwu interessu za naležnosće serbskeje nawjedžitosće, serbskeho ducho-
wneho žiwjenja, a wupraji swoje spodobanje nad pismowskim próco-
wanjom svojich swěrných Serbow. — Při tutej skladnosći spomniny

tež na to, zo je hižom džen 1. nov. t. l. jena serbska deputacija, z 12 Serbow bukičanskeje wosady wobstejaca, na kralowskim hrodze w Pilnicach audiencu měła. K deputaciji slůsachu óile Serbjo: Piwarc z Čornjowa, Mawkš z Kolwazy, Wićaz z Blócan, Bódlinc ze Žornosyk, Křižan z Bukec, rychtař Albert a kubleř Albert z Rachlowa, Nućan z Delan, Rabowski z Pomerec, Mättig z Wajic, Keřk a Böhmař z Rodec. Kral je tež tuto serbske pólsełstwo jara miłosćiwje přiřał, na te slůwa, kotrež Piwarc z Čornjowa najprjódcy w serbskej a potom w němskej ryči na kralowsku majestosć zložo- waše, přecelniwje wotmolwił a wosebje pólsełstwu wobkrućil, zo je stara swěrnosć a sprawnosć lužiskich Serbow na kralowskim dworje derje znata a wulcy wažena a zo wón tuto pólsełstwo za znamjo nje- khabłaceje serbskeje swěrnosće tež w ćežkich časach dzerži. — Boža miłosć budž a wostań z našim lubowanym kralom a z jeho cyłym wysokim domom! —

△ Z naktadom knihařnje kk. Smolerja a Pjecha w Budyšinje je njedawno wubjerna ryčnica hornjołužisko-serbskeje ryče wušla pod napisom: „Laut und Formenlehre der oberlausitzisch-wendischen Sprache. Mit besonderer Rücksicht auf das Altslawische verfasst von Professor Dr. C. T. Pfuhl.“ Je to woprawdže krasny pokład hlubokeje wučenosće za slówjanski ryčespyt, a móže so teho dla tale ryčnica kóždemu, kiž chce do twara a do zakonjow serbskeje ryče hlubje nutř pohladać, naležnje poručić. Płaćizna tuteje knihi je 20 nsl.

+ Knjez diakon Ebert w Klukšu je za fararja do Hrodzišća powołany, a dotalny kandidat duchownstwa, k. Mrózak z Wulkich Zdzarow, bu njedawno we Wulkim Radšowje za fararja postajeny.

□ Džen 29. oktobra t. l. swjećeše k. farař Schneider w Kulowje swój 25 lětny jubileum swojeho duchownskeho zastojušća. My óim radšo na to spominamy, dokelž je k. jubilar pódlu swěrneje džěławosće w Knjezowej winicy tež serbske pismowstwo přisporjał. Wón je mjenujcy spisał: a) „Knižki k přenom' Lazuwańu,“ a b) „Grammatik der wendischen Sprache katholischen Dialects.“

† Hižom zaso je nam zymna smjeré jeneho mlódeho študowaceho Serba wzała! Njedawno wopuše mjenujcy tule časnosć k. Michał Pjech ze Zywic, stud. jur. w Lipsku.

‡ W Budyšinje měješe sobotu, džen 17. nov. t. l., towařstwo ss. Cyrilla a Methoda swoju lětušu hlownu zhromadźiznu w tachantskej šuli. Najprjódcy wotewri předsyda k. farař Kućank zhromadźiznu z powitanskej ryče, na což sekretar towařstwa a redaktor Kath. Pósla, k. kapłan Hórnik, lětnu rozprawu čitaše. Z njeje zhonichmy, zo měješe towařstwo w zaúždenym lěće 267 toleř 10 nsl. 8 np. dokhodow a 190 toleř 9 nsl. 3 np. wudawkow. Sobustawy běchu wob lěto dostali 2. zešiwk „Žiwjenja Swjatych“ wot H. Dućmana a časopis „Katholski Posol“, měsačnje dwójcy wukhadzacy. W tutym měsacu dostanu hišće wudajomny 3. zešiwk „Žiwjenja Swjatych.“ Při nowo-

wólbje zastojnikow buchu z nowa jenohłósnje na tři lěta wuzwoleni: k. farař Kućank za předsydu, k. kaplan Hórník za pismawjedźerja, redaktora a korektora, k. šulski direktor Šolta za pokladnika. Druzy štyrjo wubjerkownicy buchu: k. tach. vikar Herrmann z Budyšina, k. kaplan Dućman z Radworja, k. wučer Hauffa z Róžanta a k. nakhwilny vikar Łusćanski z Budyšina. Dale bu wobzanknjene, zo mataj so přichodne lěto dwaj zešiwkaj knihi „Žiwjenja Swjatyh“ wudać a zo by „Kath. Posol“ přichodnje na póstach a w knihikupstwach 15 nsl. płacił.

⊙ Knjěz farař Tášnař w Nidže džěła, hač runje je ze Serbow wučahnył, njesprócniwje dale za delnjołužiske Serbstwo. W tu khwilu wudawa wón pola Brandta w Khoćeбуzu: „Bebožne głosy f'bratšćojšteje gmejny.“ Su to nabožne rozpomnjenja z Zinzendorfowych pismow a wšelake khěrluše. Hač dotal je 14 čisłow tajkich pobóžnych głosow wušto. Kaž delnjołužiski Casnik piše, chce k. Tášnař tež w krótkim času nowe delnjołužiske serbske předařske knihi wobstarać, dokelž su dotalne předařske knihi, kotrež delnjołužiscey Serbjo mějachu, z džěła wšitke pokupjene a z džěła tež delnjołužiskim Serbam tak znate, zo wšitko z nich nimale z hlówy wjedža. Bóh daj, zo by so bórzy składnosć namakała, při kotrejž mohł so swojemu Serbstwu swěrný k. duch. Tášnař zaso k svojim delnjołužiskim Serbam wrócić. — Jako dališu powinku, kiž bu nam z Khoćeбуza w tutych dnjach připóštana, mjenujemy 14 nowych khěrlušow, kotrež je knihiwjazaf Brockmeier w Khoćeбуzu jako „3. přistawk“ k delnjołužiskim serbskim spěwarškim čišćeć dał a kiž su tež z wjetša wot duch. Tášnarja přeložene. — Naposledku mamy hišće na to spómnić, zo je w času poslednjeje wójny knihičišćeř Brandt w Khoćeбуzu w svojim založku wudał: „Hłowšte wojnyšte bitwy šteje Běhufsto-Šwoftrifšte wojny.“ Su to dwoje kniglicki, wot kotrychž přenje bitwu pola Podola a Trutnowa, druhe pak bitwu pola Kralowej Hradea wopisaja. Kóžda kniglicka je w Khoćeбуzu za 1 nsl. dostać.

z D.

⊗ Katholske konsistorstwo w Budyšinje je jara wažnu šulsku čitanku, wot k. kaplana Hórnika ze znatej wustojnosću spisawanu, wudało pod napismom: „Přěnja čitanka za serbske katholske wučernje w Hornjej Łužicy.“ Přěni džěl wučer serbske čitanje, druhi němske; třěći serbskoněmski džěl je ryčnica w přikladach, kiž so w nižšej klasy jako material k čitanju trjeba a wyššej klasy za podložk k rozwučenju w němskej a serbskej ryčnicy slůžić móže; štwórty džěl wučer laćanskoserbske pismo a přidawk woprija maty katechismus. Tež su štyri lithografowane strony přikladneho pisma přidate. Prawopis je tón samy kaž w Kath. Pósle. W kniharňi kk. Smolerja a Pjecha je naspomnjena knižka w kommissiji.

§ Njedawno wróci so do Serbow naš serbski krajan k. Dr. med. P. Dućman, kotryž bě, w Prazy wuštudowawši, w poslednjeje wójnje jako civilny lěkar při sakskim wójsku. Bychmy so wjeselili, hdy by wón za swój dalši přichod mjez Serbami swój statok wuzwolił.

Słowjanski rozhlad.

W Petersburgu wuůdže: О календаряхъ. Julianska a hrjeborjanska protyka, wot Burtulina. Teho rupja: Русская. Russkaja istořičeskaja christomatija. Hromadu zestaaja Pjetrov. — W Barlinie je njedawno jara rozšěrjena česka knižka: „Pláč koruny české“ pod titulom: „Klage der böhmischen Krone“ w němskim přeložku wušta. — Při pražskej universiće bu tež jedyn kathedera za pólsku ryč založeny. — W Koberowej knihárni w Prahy je wušol: Posol z Prahy. Kalendár zábavný a poučný na obyčejný rok 1867. (Posol z Prahy. Zabawna a powučaca protyka na lěto 1867. Z mnohimi ilustracijemi.) — Přeni epos wo bitwje pola Lissa poda jedyn dalmacijski bur, z mjenom Sugar, a ma jeho pěseň telko Homeroweho ducha w sebi, zo je wšudže wulku sensaciju wubudžila. — Wot 1. okt. t. l. wukhadža w Petersburgu jena ruska sudniska nowina pod titulom: „Glasnyj sud. (Zjawny sud.) — Za založomnu južnosłowjansku universitu je hižom na 150,000 šěsnakow nawdatych. — W Belgradže wumrje njedawno archimandrit a theologiski spisateľ Nikanor Zisić, professor na tamnišim duchownskim seminaru. — W Zahrbjeje wuůdže njedawno: Obća powěstnica za srjednje škole. (Powšitkowne stawizny za srěnje šule.) Wot Kořineka. — (Přichodnje dale.)

Čibka a Mudroń.

Mudroń. Někotři Serbjo tola ruče serbscy zapomuja, hdyž khwilku mjez Němcami bydla.

Čibka. To drje tola móžno njeje, njejsu-li hižom w džěcacych lětach do Němcow začahnyli.

M. Ja znaju muža, jako tón po třilětnej službje z wojakow dom přiůdže, dha skoro słowčka wjacj serbcy njerozemješe.

Č. Ma drje rěkaó: rozemić nochcyše.

M. Stajnje wón němski ryčeše. Wšelaki hospodarski grat wjacy njewjedžiše serbski pomjenować. Tola z nowa nawuknjenje serbskeje ryče džěše ručišo, dyžli zapomnjenje teje sameje.

Ć. K temu tola ničo dale njeslušěše, hač so tajkeje hłupeje hordosće wostajić. Ale kaha to wuknjenje džěše?

M. Junu khodžeše mjenujcy naš nowopječený Němc po dworje, so čeledź němscy prašejo, kak ta abo tamna wěc serbski rěka. Widži tež hrabje při bróžni stejo. Wón pači z nohu za zubčki a myslí a myslí, kak-tež-to wone na serbski rěkaja. Při tym so wón z druhej nohu wobsunje a stupi z mocu na hrabjowe zubčki. Duž jeho toporo tak mócnje na čoto prasny, zo so jemu mjez wočomaj zaswěóí. Z woběmaj rukomaj sebi hłowu dđeržo, nětko serbski zawola: „Te wjedrowe hrabje!“ A wot teho časa móžeše potom zaso cyle derje serbski.

Ć. To bu khort! Tajka wučba by za někotrehožkulíž zacpjerja serbskeje ryče jara wužitna była.

Mjena česćownych kk. wotebjerarjow Łužičana w léće 1866.

Bergan, faraf w Wulkich Zdžarach; Broska, faraf w Budestecach; Nowak, kapłan w Khrósćicach; Bergan, kantor w Křišowje; Nutničanski, kubler w Njechanju; Ludwig, wučer w Huscy; Šolta, Polak, Laras a Klimant, študenóí w Prazy; Wičas we Wulkich Zdžarach; Křižan w Budestecach; Tačink na Židowje; Šolta we Łazu; Schneider w Sowricy; Šolta w Kumšicach; Rostok w Bělcacach; Benada w Luchowje; Lindner w Debsecach.

Přispomnjenje. Hač dotal wotěšćane mjena poznamjenja jeno tych česćownych kk. abonentow, kotřiž su jako tajcy redakciji znaći. Dokelž mnozy kk. wotebjerarjo, Łužičana přez póst abo na knihikupskim puću dostawacy, swoje lube mjena redakciji hišće njewozjewichu, dyrhješe horjejší zapis abonentow z léta 1866 njedospołny wostać. Dušnje by było, hdy bychmy wšěch podpjerarjow serbskeho pismowstwa znali, a prosy teho dla redakcija najpodwolnišo, zo bychy jej w bližšim léće wšitcy česćowni kk. wotebjerarjo Łužičana, hač dotal njemjenowani, swoje lube mjena dobroćiwje wozjewić cheyli.

Listowanje.

Kn. d. B. w W. Zdž. So džakuju! Mi je lubo słyšeć, zo je Wam Łužičan wokřewjacy. Wutrobný postrow! — Kn. w. J. w H. Dobroćiwje připóslany spěw w bližšim čisle. Spominajće dale na mnje! — Kn. w. J. K. we W. Najrjeniši džak za přecelny dar! Budźće lubosćiwje postrowjeni! — Kn. d. S. we Ł. Wašu lubu připóslanku sym z najwutrobnišim džakom powitał a ju, kaž widźiće, hnydom cyłu přetrjebał. Najwutrobniši postrow! — Kn. d. W. w Sl. Měj wutrobný džak! Požadany přeložk za bližše čisła wobstaram a Ći potom naspomnjenu ličbu exemplarow za k. spisaćela připóscelu. Wzmi moje bratrowske postrowjenje! —

LUŽIČAN.

ČASOPIS

ZA ZABAWU A POWUČENJE
na lěto 1866.

Redaktor: **K. A. Fiedler**,
seminářski wučer w Budyšinje.

Sedmy zešiwk.

W BUDYŠINJE.

Z nakładom kniharnje Smolerja a Pjecha.

Wobsah.

A. We wjazanej ryči.

	Strona.		Strona.
Zabity	2.	Božemje domiznje	98.
Jeno Serbowka!	3.	Džěčo a kwětka	102.
Dowěrjenje na Boha	6.	Syjer	103.
Wječor	7. 166.	Serb wostanu!	113.
Bratram serbskim!	17.	Je wam znate?	113.
Rozlemjena nadźija	17.	Boža dobroćiwosć w léće	119.
Hać Tebje lubuju?	21.	Du twoji lubi wot tebje	119.
Zyma a nalěčo	33.	Słónčko w Boží domčk dže	129.
Swěrnosć hać do smjercé	37.	Trošt	129.
Symješko	37.	Khód k železnickej	134.
Rowar	49.	Mój wótcny kraj	145.
Smjertna košulka	65.	Maćeřne zrudne wjesele	145.
Wrót a njewrót	65.	Dobra rada	150.
Žedženje	66.	Če, krajo sakski, lubo mam!	151.
Knjeni hrabinje z Riesch	81.	Jeho majestosći kralej Janej	161.
Mniška	82.	Nazymski spěw mojeho škorca	169.
Wětr swjatojanski	82.	Spodźiwna zahrodka	172.
Baćony	88.	Serbski wojak a česke holčo	177.
Bjez zboža a hwězdy	88.	Džěcatko we žlobiku	179.
Prelča	97.	Rada a wotrada	182.
Při Sprewi	98.	Zyma	184.

B. W pěšej ryči.

Předstawo	1.	Prěnje woblehnenje Budyšina w léće 1004	119.
Tři lěta w Ruskej 3. 18. 34. 52. 66. 83. 99. 114. 130. 146. 162.		Brachi a khorosće w Europje	121.
Pućowanje do Warszawy a Kra- kowa 7. 22. 37. 72. 88. 103. 137 152.		Něšto z pólskich stawiznow	139.
Tyranstwo 19. stotka w Delnych Lužicach	9.	Cyganjo při Dunaju	141. 157.
Khofej	24.	Powjesć wo ročcy	155.
Wzajomnosť	26.	Što mamy sebi pod słowom „spek- trum“ myslić?	155.
Zemja a čas	40. 56.	Pismik h w serbskej ryči	167.
Něšto wo zeminyh wupłodach 43. 107.		Tón serbski słownik	170.
Ryćer David Bohuwer Glowa 44. 60.		Wjelk a liška	173.
Wučby, mysle a přirunanja	61.	Pod božo-džěsćowym štomikom	177.
Štyrjo gerce	74.	Křižik	180.
Bajka z ludu	92.	War zady Hućiny	183.
Kón	108.	Spominanje na k. Stolzenburga	184.
		Dopis z Lipska	185.

C. Stajne rubriki.

Z Budyšina a z Łužicy str. 15. 31. 46. 61. 77. 94. 111. 123. 142. 159. 174. 188.
 Słowjanski rozhlad str. 14. 29. 47. 63. 78. 95. 111. 125. 143. 160. 175. 191.
 Druzy wo nas str. 28. 187.
 Drobnostki str. 30. 55. 70. 126. 143.
 Ćibka a Mudroń str. 31. 48. 64. 79. 127. 176. 191.
 Mjena abonntow str. 32. 48. 64. 80. 96. 112. 128. 144. 176. 192.

D. Spisaćeljo.

Horjejše wudźělki podachu — ličimy-li tež najmjenše zdźěleńki sobu — 26 spisaćeljo, a to 5 duchowni: kk. Hórnik, Jenč, Seileř, Sykora a Wjelan; 1 aktuar: k. Wjela; 12 wučerjo: kk. Fiedleř, Hatnik, Jórdan, M. A. Kral, K. Kulman, Mučink, Pohonč, Rostok, Šata, Wagner, Wařko a Wjela; 1 knihikupc: k. komthur Smoleř; 2 šudentaj: kk. Ćesla a Kalich; 2 seminaristaj: Měrdin a Mička; 2 proseminaristaj: Helma a Nowak; 2 wučomncej: Kobanja a Wejzař.

111	10. wučerjo	10	10. wučerjo
112	11. wučerjo	11	11. wučerjo
113	12. wučerjo	12	12. wučerjo
114	13. wučerjo	13	13. wučerjo
115	14. wučerjo	14	14. wučerjo
116	15. wučerjo	15	15. wučerjo
117	16. wučerjo	16	16. wučerjo
118	17. wučerjo	17	17. wučerjo
119	18. wučerjo	18	18. wučerjo
120	19. wučerjo	19	19. wučerjo
121	20. wučerjo	20	20. wučerjo
122	21. wučerjo	21	21. wučerjo
123	22. wučerjo	22	22. wučerjo
124	23. wučerjo	23	23. wučerjo
125	24. wučerjo	24	24. wučerjo
126	25. wučerjo	25	25. wučerjo
127	26. wučerjo	26	26. wučerjo
128	27. wučerjo	27	27. wučerjo
129	28. wučerjo	28	28. wučerjo
130	29. wučerjo	29	29. wučerjo
131	30. wučerjo	30	30. wučerjo
132	31. wučerjo	31	31. wučerjo
133	32. wučerjo	32	32. wučerjo
134	33. wučerjo	33	33. wučerjo
135	34. wučerjo	34	34. wučerjo
136	35. wučerjo	35	35. wučerjo
137	36. wučerjo	36	36. wučerjo
138	37. wučerjo	37	37. wučerjo
139	38. wučerjo	38	38. wučerjo
140	39. wučerjo	39	39. wučerjo
141	40. wučerjo	40	40. wučerjo
142	41. wučerjo	41	41. wučerjo
143	42. wučerjo	42	42. wučerjo
144	43. wučerjo	43	43. wučerjo
145	44. wučerjo	44	44. wučerjo
146	45. wučerjo	45	45. wučerjo
147	46. wučerjo	46	46. wučerjo
148	47. wučerjo	47	47. wučerjo
149	48. wučerjo	48	48. wučerjo
150	49. wučerjo	49	49. wučerjo
151	50. wučerjo	50	50. wučerjo
152	51. wučerjo	51	51. wučerjo
153	52. wučerjo	52	52. wučerjo
154	53. wučerjo	53	53. wučerjo
155	54. wučerjo	54	54. wučerjo
156	55. wučerjo	55	55. wučerjo
157	56. wučerjo	56	56. wučerjo
158	57. wučerjo	57	57. wučerjo
159	58. wučerjo	58	58. wučerjo
160	59. wučerjo	59	59. wučerjo
161	60. wučerjo	60	60. wučerjo
162	61. wučerjo	61	61. wučerjo
163	62. wučerjo	62	62. wučerjo
164	63. wučerjo	63	63. wučerjo
165	64. wučerjo	64	64. wučerjo
166	65. wučerjo	65	65. wučerjo
167	66. wučerjo	66	66. wučerjo
168	67. wučerjo	67	67. wučerjo
169	68. wučerjo	68	68. wučerjo
170	69. wučerjo	69	69. wučerjo
171	70. wučerjo	70	70. wučerjo
172	71. wučerjo	71	71. wučerjo
173	72. wučerjo	72	72. wučerjo
174	73. wučerjo	73	73. wučerjo
175	74. wučerjo	74	74. wučerjo
176	75. wučerjo	75	75. wučerjo
177	76. wučerjo	76	76. wučerjo
178	77. wučerjo	77	77. wučerjo
179	78. wučerjo	78	78. wučerjo
180	79. wučerjo	79	79. wučerjo
181	80. wučerjo	80	80. wučerjo
182	81. wučerjo	81	81. wučerjo
183	82. wučerjo	82	82. wučerjo
184	83. wučerjo	83	83. wučerjo
185	84. wučerjo	84	84. wučerjo
186	85. wučerjo	85	85. wučerjo
187	86. wučerjo	86	86. wučerjo
188	87. wučerjo	87	87. wučerjo
189	88. wučerjo	88	88. wučerjo
190	89. wučerjo	89	89. wučerjo
191	90. wučerjo	90	90. wučerjo
192	91. wučerjo	91	91. wučerjo
193	92. wučerjo	92	92. wučerjo
194	93. wučerjo	93	93. wučerjo
195	94. wučerjo	94	94. wučerjo
196	95. wučerjo	95	95. wučerjo
197	96. wučerjo	96	96. wučerjo
198	97. wučerjo	97	97. wučerjo
199	98. wučerjo	98	98. wučerjo
200	99. wučerjo	99	99. wučerjo
201	100. wučerjo	100	100. wučerjo

W. W. W. W. W.

119	100. wučerjo	100	100. wučerjo
120	101. wučerjo	101	101. wučerjo
121	102. wučerjo	102	102. wučerjo
122	103. wučerjo	103	103. wučerjo
123	104. wučerjo	104	104. wučerjo
124	105. wučerjo	105	105. wučerjo
125	106. wučerjo	106	106. wučerjo
126	107. wučerjo	107	107. wučerjo
127	108. wučerjo	108	108. wučerjo
128	109. wučerjo	109	109. wučerjo
129	110. wučerjo	110	110. wučerjo
130	111. wučerjo	111	111. wučerjo
131	112. wučerjo	112	112. wučerjo
132	113. wučerjo	113	113. wučerjo
133	114. wučerjo	114	114. wučerjo
134	115. wučerjo	115	115. wučerjo
135	116. wučerjo	116	116. wučerjo
136	117. wučerjo	117	117. wučerjo
137	118. wučerjo	118	118. wučerjo
138	119. wučerjo	119	119. wučerjo
139	120. wučerjo	120	120. wučerjo
140	121. wučerjo	121	121. wučerjo
141	122. wučerjo	122	122. wučerjo
142	123. wučerjo	123	123. wučerjo
143	124. wučerjo	124	124. wučerjo
144	125. wučerjo	125	125. wučerjo
145	126. wučerjo	126	126. wučerjo
146	127. wučerjo	127	127. wučerjo
147	128. wučerjo	128	128. wučerjo
148	129. wučerjo	129	129. wučerjo
149	130. wučerjo	130	130. wučerjo
150	131. wučerjo	131	131. wučerjo
151	132. wučerjo	132	132. wučerjo
152	133. wučerjo	133	133. wučerjo
153	134. wučerjo	134	134. wučerjo
154	135. wučerjo	135	135. wučerjo
155	136. wučerjo	136	136. wučerjo
156	137. wučerjo	137	137. wučerjo
157	138. wučerjo	138	138. wučerjo
158	139. wučerjo	139	139. wučerjo
159	140. wučerjo	140	140. wučerjo
160	141. wučerjo	141	141. wučerjo
161	142. wučerjo	142	142. wučerjo
162	143. wučerjo	143	143. wučerjo
163	144. wučerjo	144	144. wučerjo
164	145. wučerjo	145	145. wučerjo
165	146. wučerjo	146	146. wučerjo
166	147. wučerjo	147	147. wučerjo
167	148. wučerjo	148	148. wučerjo
168	149. wučerjo	149	149. wučerjo
169	150. wučerjo	150	150. wučerjo
170	151. wučerjo	151	151. wučerjo
171	152. wučerjo	152	152. wučerjo
172	153. wučerjo	153	153. wučerjo
173	154. wučerjo	154	154. wučerjo
174	155. wučerjo	155	155. wučerjo
175	156. wučerjo	156	156. wučerjo
176	157. wučerjo	157	157. wučerjo
177	158. wučerjo	158	158. wučerjo
178	159. wučerjo	159	159. wučerjo
179	160. wučerjo	160	160. wučerjo
180	161. wučerjo	161	161. wučerjo
181	162. wučerjo	162	162. wučerjo
182	163. wučerjo	163	163. wučerjo
183	164. wučerjo	164	164. wučerjo
184	165. wučerjo	165	165. wučerjo
185	166. wučerjo	166	166. wučerjo
186	167. wučerjo	167	167. wučerjo
187	168. wučerjo	168	168. wučerjo
188	169. wučerjo	169	169. wučerjo
189	170. wučerjo	170	170. wučerjo
190	171. wučerjo	171	171. wučerjo
191	172. wučerjo	172	172. wučerjo
192	173. wučerjo	173	173. wučerjo
193	174. wučerjo	174	174. wučerjo
194	175. wučerjo	175	175. wučerjo
195	176. wučerjo	176	176. wučerjo
196	177. wučerjo	177	177. wučerjo
197	178. wučerjo	178	178. wučerjo
198	179. wučerjo	179	179. wučerjo
199	180. wučerjo	180	180. wučerjo
200	181. wučerjo	181	181. wučerjo
201	182. wučerjo	182	182. wučerjo
202	183. wučerjo	183	183. wučerjo
203	184. wučerjo	184	184. wučerjo
204	185. wučerjo	185	185. wučerjo
205	186. wučerjo	186	186. wučerjo
206	187. wučerjo	187	187. wučerjo
207	188. wučerjo	188	188. wučerjo
208	189. wučerjo	189	189. wučerjo
209	190. wučerjo	190	190. wučerjo
210	191. wučerjo	191	191. wučerjo
211	192. wučerjo	192	192. wučerjo
212	193. wučerjo	193	193. wučerjo
213	194. wučerjo	194	194. wučerjo
214	195. wučerjo	195	195. wučerjo
215	196. wučerjo	196	196. wučerjo
216	197. wučerjo	197	197. wučerjo
217	198. wučerjo	198	198. wučerjo
218	199. wučerjo	199	199. wučerjo
219	200. wučerjo	200	200. wučerjo